

בשביל המתנדבים

חוברת ליווי והדרכה למתנדבי צהלה

מהדורה ניסיונית - תשס"ח
בסיוע משרד החינוך התרבות והספורט - אגף שח"ר

פרוייקט צהלה

רח' גואטמלה 22 ירושלים 96705

טל: 02-5411351

אתר: www.zahala.org, דוא"ל: info@zahala.org

ליקוט, עריכה וכתיבה: אורלי ג'קסון-כהן, חניתה אילן

עריכה לשונית: תמר גליס-כהן

עיצוב וסדר: שפרה צור-אריה

ייעוץ: דוקי בן-חיל, דן שיאון, יפעת סלע, עמי שראל, רינה הררי, שאול קרמר

עיצוב שערים: סטודיו מוטי עמית

-לשימוש פנימי-

דבר יו"ר ומייסד צהלה

פרויקט "צהלה" נולד ב-1993 ומאז קורם עור וגידים, מתפתח ומתעצם בהתמדה. עד היום עברו דרכו אלפי נערות ונערים על פני כל הארץ, שזכו לחינוך משלים המוענק להם על ידי מאות מתנדבים, רובם קצינים וקצינות במילואים, שמאמינים בעתיד הנוער ומוכנים לתרום מזמנם, מירצם וכישוריהם למען השבחת הדור הצעיר כאזרחים טובים יותר של מדינת ישראל.

אבני היסוד של הפרויקט, שאין להן תחליף, הינן המתנדבות והמתנדבים שמקדישים את המיטב למען "צהלה" ללא שום תמורה חומרית. מאידך, הינם גאים מאד בתרומתם הסגולית הכל כך משמעותית ונהנים מסיפוק אישי רב הנובע מהתוצאות בשטח.

ההתחלה היתה קשה והידע הנרכש הועבר בעיקר בעל פה ובמפגשים מזדמנים. עם השנים הבנו שיש למסד את הניסיון המצטבר, על מנת להקל ולסייע למתנדבים החדשים שמתווספים לפרויקט באופן שוטף. כך תוכננה ונוצרה חוברת עזר זו. כל חונכת וחונך החוברים אלינו, ימצאו בחומר הדרכתני זה מקור השראה לפעילותם וכמו כן עזרים מעשיים ועצות מלומדות לעבודתם השוטפת עם החניכים. מאידך, חוברת זו אינה "תורה מסיני", אלא מישנה מנחה הממליצה על דרכי פעולה ושיטות הדרכה. אלה העקרונות ואבני המסד, עליהם יבנה ויפתח כל מתנדב את תוכנית העבודה האישית שלו, בהתאם לנסיבות. אין דומה "עירוני ז' מיפו" ל"מקיף נשר מחיפה", או "אורט בנימינה" ל"תיכון מדעי תורני מיבנה", וכך הלאה. יש להתחשב במבנה הקבוצה ומרכיביה השונים ולפי זה ליצור, בתאום מלא עם מנהל בית הספר, את תוכנית הפעילות השנתית שתהיה תפורה על הצרכים, הציפיות והכישורים של הנערות והנערים.

"צהלה" הינו פרויקט מיוחד וייחודי שגדולתו טמונה בפשטות, בגמישות, ביוזמה, בתושייה, באמונה, במסירות, בדבקות במשימה, בסבלנות, בסובלנות וברצון ההדדי העז של המתנדבים והחניכים להגיע יחד לתוצאות מרשימות.

ההתנדבות הינה אחת התכונות היותר חיוביות ומרגשות שאנו מכירים. מי שניחן בה מאושר לעד. מהמם לחזות בקשרים האישיים החמים וההדוקים שנוצרים בין המתנדבים והחניכים. רוב אלה שהבטיחו בהתחלה לתרום ל"צהלה" 4 שנים, המשיכו איתנו לסבב נוסף לאחר שחניכיהם התגייסו לצבא. פשוט חשו שהינם רוצים להמשיך ולתרום למדינת ישראל בנושא הכל כך חשוב – החינוך.

כמייסד ויו"ר הפרויקט, הנני מברך בזאת אישית כל מתנדבת ומתנדב המצטרפים אלינו ומאחל להם הנאה, סיפוק והרבה הצלחה בתקופת שרותם ב"צהלה". כה לחי!!!

בברכה,

רון רונן (פקר)

הקדמה

מהי צהלה?

צהלה הנו מיזם התנדבותי ארצי לחונכות וקידום בני נוער לאזרחות טובה ומעורבות חברתית. צהלה נוסדה על ידי תא"ל במילואים רן רונן (פקר) מבכירי טייסי חיל האוויר. בקיץ 1992, לאחר שסיים את תפקידו בשליחות משרד החוץ, כקונסול כללי של מדינת ישראל בלוס אנג'לס, חזר לארץ ובמקביל לעסקיו הפרטיים, התפנה ליוזמה חינוכית חדשה – הנהגת חבורת נערים מתיכון עירוני ז' ביפו, מכתה ט' ועד לגיוסם לצה"ל. על בסיס מודל קבוצתו, החליט רן על הקמת פרויקט ארצי לחונכות נוער וגייס מתנדבים נוספים מכל רחבי הארץ.

לב ליבו של הפרוייקט הם אותם מתנדבים שרובם קציני צה"ל במיל. (חלקם קצינים בכירים) ובכירים פורשי גופי הביטחון הממלכתיים, הפועלים במסירות, ללא כל תמורה, על חשבון זמנם הפרטי.

כיום פועלות עשרות קבוצות צהלה בבתי ספר שונים ברחבי הארץ (עיוניים, מקצועיים, פנימיות, דתיים וחילוניים וכדומה). כל קבוצה מודרכת ע"י מתנדב הנפגש עם הקבוצה בתדירות של אחת לשבוע/שבועיים, מנחה ומלווה את הקבוצה עד לגיוסה לצה"ל.

במפגשים אלו עוסק המתנדב בהקניית ערכים כמו חברות, אהבת הזולת, זכותנו על הארץ, חשיבות השירות בצה"ל, הרחבת ההשכלה הכללית, ובנוסף יוזם סיורים לאתרי מורשת והיסטוריה, בסיסי צה"ל, מפעלי יצור ותעשייה כחול לבן, מפגש עם לוחמים ומפקדי צה"ל במיל. בעלי רקע צבאי של מורשת קרב, גבורה, ודוגמא אישית.

פרוייקט צהלה מוכר ונתמך על ידי משרד החינוך.

המתנדבים הם אלו המגייסים מתנדבים חדשים לפרוייקט. צהלה מעמידה חונך – מתנדב מנוסה, המסייע למתנדבים חדשים בתחילת דרכם.

פעילות המתנדבים בשטח נתמכת גם ע"י צוות היגוי מקרב המתנדבים עצמם המתכנס תקופתית, מתווה מדיניות, ומוודא ביצוע של יעדי הפרוייקט. כחלק מהפעילות מופעל אתר אינטרנט בכתובת www.zahala.org, ומתקיימים כנסים שנתיים לדיון וקבלת משוב מהמתנדבים והחניכים.

אחת לשנה מתקיים יום צהלה ארצי המרכז את כל קבוצות צהלה מכל רחבי הארץ ומשלב פעילות העשרה וגיבוש.

במרבית המקרים מביאה פעילות צהלה לשינוי משמעותי בהתנהגות החניכים ובעקבות זאת גם שיפור ברמת הלימודים.

להלן רשימה חלקית של אירועים והישגים בולטים בשנים האחרונות:

- א. קבלת "פרס יגאל אלון למעשה מופת חלוצי".
- ב. אירוח חניכי ומתנדבי צהלה במשכן נשיא המדינה בירושלים.
- ג. אירוח חניכי ומתנדבי צהלה במשכן הכנסת במעמד יו"ר הכנסת.
- ד. אירוח הרמטכ"ל בכנס המתנדבים השנתי של צהלה.
- ה. חלוקת 250 מחשבים אישיים שנתרמו לבתי הנערות והנערים.
- ו. יציאת משלחות צהלה למצעד החיים בפולין.

הפרוייקט ממשיך לקלוט מתנדבים ולהקים קבוצות חדשות, גם בישובים בהם הוא פועל וגם בישובים חדשים.

נשמח לראותך יחד עמנו בעשייה הערכית, צוות היגוי צהלה.

מבוא

אדם אחד טייל להנאתו על חוף נטוש במקסיקו בשעת השקיעה וראה אדם נוסף במרחק. כשקרבו אליו הבחין שהמקומי גוחן לקרקע, מרים משהו וזורק אותו לים. הוא חזר על כך פעמים אחדות. כשקרבו יותר הוא ראה שהאיש אוסף כוכבי ים שנשטפו אל החוף ומחזירם לים. הוא הגיע אל אותו אדם ואמר: "ערב טוב חבר, תהיתי מה אתה עושה?" "אני מחזיר את כוכבי הים בחזרה למים, עכשיו יש שפל וכל הכוכבים האלו נשטפו לחוף, אם הם יישארו כאן הם ימותו מחוסר חמצן." "אבל בוודאי יש אלפי כוכבים על החוף הזה, לא תוכל להחזיר את כולם, הם רבים מדי, ובוודאי זה קורה במאות חופים אחרים, האם אינך מבין שאין בכך טעם?" המקומי חייך והמשיך לאסוף כוכבים ולהשיבם לים. "אתה מבין," הוא אמר "עבור הכוכב הזה זה משנה מאוד."

מטרת חוברת ההדרכה, המוגשת לכם בזאת, היא לעזור בפיתוח יכולת ההדרכה של כל מתנדב. הפעילויות השונות מאפשרות לחניכים להתמודד עם החומר, להפעיל שיקול דעת ולרכוש כלי חשיבה ויישום בסיסיים לפיתוח אישיותם בהווה ובעתיד. הרעיון שעמד לנגד עינינו בעת עריכת החוברת היה שהנושאים הנדונים בפעילויות לא ייראו לחניך כערטילאיים ומרוחקים אלא קרובים לעולמו, שימושיים ופשוטים. כל שאיפתנו היא לקרב את הנושאים הנדונים ללבו של החניך, וזאת בעזרת אמצעים מושכים וצבעוניים ובמגוון נושאים גדול.

הערות:

- חוברת זו אינה 'תורה מסיני' אלא משנה מנחה, הממליצה על דרכי פעולה ועל שיטות הדרכה.
- מערכי הפעילות מתאימים לטווח הגיל של חניכי צהלה. על המתנדב לבחור את הפעילויות לקבוצתו ולבצע שינויים קלים בכל מערך בהתאם לגיל החניכים.
- בדברי המבוא לכל פרק מופיע 'מבנה הפרק' המפרט את הנושא, מערכי הפרק והנושא הנידון בכל מערך. יש פרקים שכדאי לשמור בהם על סדר המערכים כפי שהם מופיעים, שכן יש נושאים המשלימים זה את זה והסדר המסוים של העברתם הוא הכרחי. בפרקים שבהם לא צוין, אפשר לשנות את סדר המערכים או להעביר כל מערך לחוד ללא קשר לנושאים האחרים המופיעים בפרק.
- למערכים רבים בחוברת מצורפים נספחים הכוללים קטעי קריאה / מידע / משחקים / חומר רקע ועוד. בכל מערך תמצאו הוראות מפורטות באילו עזרים כדאי להשתמש ומה מטרתם. מתנדב שאין באפשרותו לצלם את הנספחים כמספר החניכים בקבוצה, מוזמן ליצור קשר עם משרדי צהלה ולבקש שישלחו לו את הנספח המבוקש כמספר חניכיו.

- כפי שנכתב במבוא לפרק 'החוויה הישראלית', פעילויות רבות בחוברת משלבות בתוכן שימוש בשירים חדשים וישנים כאמצעי נפלא ליצירת אווירה, למשיכת תשומת לב ולשיפור הזכירה של מסר הפעילות. הדיסק המצורף לחוברת כולל בתוכו את השירים המופיעים במערכים השונים.
- הדיסק השני המצורף לחוברת כולל פרקים מסדרת הטלוויזיה "טירונות". הקטעים המופיעים בדיסק עוסקים בדילמות שונות לקראת הגיוס שעליהם ניתן לדון עם החניכים.
- כל פרק בחוברת בנוי ממספר פעילויות שאורכן הוא 45–60 דקות ומשלב בתוכו פעילויות ודיונים. אך מעשית, אורך הפעילות תלוי כמובן, ביכולת הריכוז של כל קבוצה. מומלץ לפתוח כל פעילות במשחק הקשור בנושא שיועבר באותו מערך ולהיעזר במשך ההפעלה בדיונים ובשיחות שעלו בעקבות המשחקים.
- מערכים רבים מבוססים על פעילויות מתוך אתר מנהל חינוך ונוער של משרד החינוך שכתובתו: noar.education.gov.il, מומלץ מאוד להיכנס לאתר לחיפוש פעילויות בנושאים שאינם נזכרים בחוברת.
- מובן מאליו שהפעילויות המוצעות בחוברת זו אינן ממצות את הנושאים ואין גבול לתוספות שאפשר להוסיף. מתנדב המעוניין להעביר פעילות בנושא מסוים שאינו מופיע בפרק יכול ליצור קשר עם רכזת צהלה ולבקש הצעה, רעיונות והצעות לפעילות בנושא המבוקש.
- ולכן מתנדבות יקרות, חוברת זו נכתבה בלשון זכר לצורך הנוחות בלבד אך תוכנה מופנה לנשים ולגברים כאחד.

אני מודה לכם על ההזדמנות שניתנת לי להכיר, ללמוד ולעבוד עם מתנדבים הנושאים בשורה ומנהיגים בשליחות אמיתית לעבר חברה טובה וצודקת יותר.

מקווה שהחוברת תהיה לכם לעזר רב,
אורלי

תוכן עניינים

3 _____ **הקדמה**

4 _____ **מבוא**

8 _____ **פרק 1: ירוק- ירוק**

8 _____ איתור המתנדב וחניכתו

9 _____ תיאום תוכנית עבודה עם בית הספר

10 _____ בחירת החניכים

11 _____ הכרות וגיבוש קבוצה

14 _____ הובלה והתמדה עם הקבוצה

16 _____ רעיונות לפעולות פתיחה

17 _____ היכרות ראשונית

30 _____ תיאום ציפיות

33 _____ היכרות אישית

41 _____ על נוער וערכים בימינו

46 _____ **פרק 2 – מאמרים**

46 _____ ילדים ומתבגרים דוברי רוסית בישראל:

46 _____ שילוב חברתי בהקשר התרבותי

51 _____ אלימות זה לא מה שחושבים

55 _____ כמוה כאהבה - מנהיגות כמחוללת רגשות ומעניקה משמעות

60 _____ פרקים מתוך: תהליכי גיבוש זהות בקרב מתבגרים יוצאי אתיופיה

60 _____ תיאוריה ומודל התערבות קבוצתי

סיכום וממצאים מרכזיים מעבודת מחקר שנעשתה בנושא: "הקשר בין תחושת העצמה לבין

64 _____ התנדבות ומעורבות בקהילה בקרב בני הנוער"

65 _____ איך הפכה קבוצה למושג פסיכולוגי

68 _____ עמדות, קשיים ובעיות של ותיקים ועולים

71 _____ שילוב סרט בפעילות

77 _____ **פרק 3 - הכנה לשירות**

79 _____ פעילות פתיחה

83 _____ ערכים

92 _____ מדוע עליי להתגייס?

99 _____ רושם ראשוני

102 _____ צו ראשון

116 _____ שאלון העדפות/מנילה

136 _____ בחירת תפקיד משמעותי

140 _____ קשיי הסתגלות

145 _____ הטובות לטיס?

152 _____ **פרק 4 החוויה הישראלית**

154 _____ אני והמדינה

162 _____ מיהו "ישראלי"?

173 _____ עולים- ותיקים

193 _____ פער חברתי!?

208 _____ שואה וזיכרון

216 _____ זהירות בדרכים

224 _____ **פרק 5 היחיד והיחד**

225 _____ התפוז הסיני

233 _____ לחץ חברתי וקבלת החלטות

243 _____ שיתוף פעולה

250 _____ מה שרואים מכאן לא רואים משם...

259 _____ התמכרויות

268 _____ **פרק 6 טיולים וערכים – 'צהלה בדרכים'**

268 _____ נהלים להתארגנות בטיול

269 _____ מענה לשאלות נפוצות

270 _____ רשימת אתרים

290 _____ **פרק 7 נספחים**

פרק ו: ירוק- ירוק

החלק הראשון בתוכנית 'בשביל המתנדבים' נכתב עבור המתנדב החדש בצהלה. הרעיון הבסיסי העומד בתוכנית זו הוא להסביר מהו תפקיד המתנדב ולהעניק לך, המתנדב החדש, מידע וכלים שיסייעו בצעדים הראשונים, ינחו בביצוע התפקיד ויתנו מענה לשאלות נפוצות.

מבנה הפרק

ששת הסעיפים הראשונים של הפרק מאפיינים את תהליך הכניסה לתפקיד של המתנדב. שני הסעיפים האחרונים עוסקים במענה לשאלות נפוצות וברעיונות לפעולות קבוצתיות שהמתנדב יכול להיעזר בהם בתחילת דרכו.

• **איתור המתנדב וחניכתו**

• **תיאום תוכנית עבודה עם בית הספר**

• **בחירת החניכים**

• **הכרות וגיבוש קבוצה**

• **הובלה והתמדה עם הקבוצה**

• **יצירת קשר אישי**

• **מענה לשאלות נפוצות**

• **רעיונות לפעולות פתיחה**

הערה:

לאורך הפרק ידורגו ההנחיות והרעיונות עבור המתנדב על פי סדר חשיבות: 'חשוב', 'מומלץ' ו'אפשר' - יש לקחת זאת בחשבון בזמן קריאתם. כמו כן, כבמסורת צהלה, הרעיונות המוצעים בערכה מבוססים על הניסיון המצטבר והם בגדר המלצה - כל מתנדב יתאים את הרעיונות למתכונת על פיה הוא פועל ולסביבת ההתנדבות (לדוגמא: אין דין פנימיה כדין בית ספר איזורי או בית ספר שכונתי).

איתור המתנדב וחניכתו

איתור וגיוס

רוח צהלה רואה במתנדב מחנך ומנהיג, אדם בעל ערכים, הפועל בהתנדבות לקידום בני הנוער בהתאם לרוח צהלה תוך נכונות לפעול לאורך זמן. על איתור וגיוס המתנדבים ממונה רכז איזורי. הרכז הוא עצמו מתנדב מנוסה, שתפקידו ליזום, לאתר, לגייס ולקלוט מתנדבים.

תפקידי הרכז:

חשיפת פרויקט צהלה בפני ראשי ערים ורשויות מקומיות, מנהלי אגף חינוך, אנשי מפתח וגורמים רלוונטיים.

ייזום כנסים / מפגשים והצגת פרויקט צהלה בפני קהל מתנדבים פוטנציאלי. ייזום מפגשי מתנדבים באזור לצורך החלפת דעות, פתרון בעיות ותכנון פעילויות משותפות. הידוק הקשר ושיתוף פעולה בין הקבוצות באזור. פיתוח יוזמות כמו קשר עם גורמים כלכליים לתמיכה בקבוצות. פרסום הפעילות וההישגים באמצעי התקשורת המקומיים.

עם גיוס המתנדב אל פרויקט צהלה יתלווה אליו חונך שהוא עצמו מתנדב מנוסה, ותפקידו לסייע למתנדב החדש בתחילת דרכו עם קבוצתו, לתמוך ולתרום לו מניסיונו.

תמיכה ושמירה על קשר

על החונך לשמור על קשר ולסייע כנדרש כדי לתמוך בך בתחילת דרכך. **חשוב** שהחונך יסייע לך על - ידי המלצות בארגון הקבוצה - מינוי חניך/ה איש קשר, קביעת חוקים, כללים ועקרונות, הצגת שיטת העבודה מול ביה"ס, המלצות לגבי פעילויות (תכנים). יש לזכור כי החודשים הראשונים הם משמעותיים ביותר להצלחת המתנדב ולכן **חשוב** להימצא בקשר עם המתנדב לפחות אחת לחודש. **מומלץ** ליזום מפגש אזורי של המתנדבים פעמיים בשנה לצורך הפריה הדדית. כך המתנדב החדש יכיר את חבריו לאזור עמם יוכל לשתף פעולה בהמשך. במידה והחונך עמוס ומתקשה לעקוב אחר המתנדב החדש, יש לפנות למנכ"ל צהלה שימצא לו חונך מגבה.

תיאום תוכנית עבודה עם בית הספר

הצעד הראשון, לאחר הצטרפות המתנדב למשפחת צהלה הנו שיבוצו לבית ספר וקביעת תוכנית עבודה מול נציגיו. שיתוף הפעולה של בית הספר קריטי להצלחת פעילות המתנדב, ולכן **חשוב** להשקיע ביצירת קשר טוב עם המנהל ו/או איש הקשר שהוגדר על ידו.

המלצות לפגישה עם מנהל ביה"ס

בפגישה הראשונה אותה **מומלץ** לקיים עם מנהל בית הספר (גם אם אח"כ יוגדר מטעמו איש קשר אחר) תוצג למנהל צהלה ויעדיה.

לקראת המפגש **אפשר** לבקש לזמן אנשים נוספים מצוות בית הספר, כגון: המנהל הפדגוגי, סגל היועצות/ הרכזות השכבתיות שיסייעו בעתיד לאתר את חניכי צהלה. כדאי שאנשי הקשר ישמעו באופן ישיר מהמתנדב מהו פרויקט צהלה ולא בפגישה נפרדת מההנהלה עצמה. במהלך הפגישה **אפשר** להקרין את תקליטור צהלה.

נקודות חשובות שכדאי להעלות בפגישת התיאום

הצטרפות החניכים במפגשי צהלה הנה על בסיס התנדבותי ואין לחייב תלמיד שאינו מעוניין. יש לתאם תאריך למפגש הראשון להצגת פרויקט צהלה בפני התלמידים. יש לתאם את מפגשי הפעילות (לפחות בהתחלה) בתוך מערכת שעות הלימוד, עד שהקבוצה תתייצב ולהיעזר בסגל בית הספר לעמידת החניכים בלוח הזמנים. יש לייחד חדר מפגש קבוע למפגשי צהלה. יש לבקש את שיתוף הפעולה העתידי מבית הספר בנושא סיוע בהסעות לפעילויות מיוחדות ושימוש בחדר צפייה אור/קולי לפעילויות צהלה. יש לתאם נהלים לעדכון הדדי ולדיווח על תוכנית הפעולה ובעיות מיוחדות המתעוררות עם החניכים. יש לקבוע איש קשר קבוע (מחנכת/ יועצת/ רכזת שכבה) בבית הספר.

בחירת החניכים

לאחר שההנהלה, היועצות והרכזות הכירו את יעדי פרויקט צהלה יש להתחיל באיתור החניכים הפוטנציאליים והרכבת הקבוצה לפרויקט.

איתור חניכים

ההגדרה לדמות החניך שרצוי שישתלב בפרוייקט צהלה היא מורכבת וקשה. ייתכן והדרך הפשוטה ביותר לעשות כן היא כפי שנוהג להגדיר רן פקר, יוזם הפרוייקט: "הילדים בצהלה הם - ילדים שמגיע להם". כלומר, מטרת הפרוייקט היא להעניק לנוער כל מה שאינו יכול לקבל במערכת חיי העכשווית, כגון: ביה"ס, המשפחה וקהילה הקרובה.

- * הנערה/ה ש"מגיע לו/ה" הוא זה שנכונים לגביו אחד או יותר מהמאפיינים הבאים:
- * נמצא בשליש התחתון של בית הספר.
- * סיכון להיפלט ממערכת החינוך.
- * עולים חדשים שמומלצים להשתתף בפרוייקט ע"י בית הספר.
- * נזקק לדמות סמכותית תומכת (בהעדר דמות כזו בבית).
- * גדל במשפחה שאינה יכולה לתמוך ולהשקיע מסיבות שונות (כלכלית / רגשית / ערכית).

איתור חניכים פוטנציאליים **חשוב** שיעשה ע"י אנשי חינוך במערכת הבית ספרית ו/או ע"י "שיווק" הפרוייקט וקריאה לחניכים שמעוניינים בכך להצטרף: הצגתו לחניכים פוטנציאליים, הפצת חומר על צהלה, הצגת הפרוייקט ע"י מתנדב ותיק או חניך ותיק ועוד.

לאחר שהיועצות/ רכזות של בית הספר איתרו חניכים פוטנציאליים **מומלץ** להיפגש איתן. במפגש יוצג בפניך רקע אישי של כל חניך.

הערה: לפני המפגש עם החניכים שנבחרו **חשוב** שיועצת בית ספר תיצור קשר עם הורי החניכים ותיידע אותם על הצטרפותם לפרוייקט.

הרכב הקבוצה

הקבוצה אמורה לכלול בני נוער שמוכנים לפעול במסגרת קבוצתית, בעלי מוטיבציה ופוטנציאל להתקדם.

גודל הקבוצה האידיאלי נע בין 12 ל- 18 חניכים. ניתן להתחיל עם מס' חניכים רב יותר בהנחה שתהיה נשירה טבעית בתחילת הפעילות.

הקבוצה היא הטרוגנית - בנות ובנים (להוציא בתי ספר עם הפרדה מובנית כגון: ב"ס דתיים, מקצועיים וכד').

יש לתת את הדעת על הרכב הקבוצה (מבחינת 'מובילים' ו'מובילים') ולדאוג שבקבוצה יהיו לפחות שני ילדים חזקים, מובילים חברתית.

לאחר תקופת ההרצה של הפרוייקט (חודש חודשיים לאחר תחילתו) **אפשר** לבצע מיני "ערב צהלה" לכל צוות בית הספר (במהלך ישיבה שבועית או התכנסות אחרת). במעמד זה תציג את עצמך ואת פרוייקט צהלה ותנסה ליצור זיקה אישית בין המורים לפרוייקט.

החשיבות בהעברת המידע לכל מורה בכלל ולכל מחנך בפרט היא רבה. בין היתר, תפקידו של המתנדב הוא לסייע לחניך באופן אישי, להתגבר על קשיים וחוויות שליליות שחווה בבית הספר (אם היו כאלה). מחנך המודע לעובדה שתלמידיו לוקחים חלק בפרוייקט צהלה יכול לשתף את המתנדב בבעיותיו ולהיעזר בו.

הכרות וג'בוש קבוצה

הצגת פרויקט צהלה בפני קבוצות היעד

בפגישת ההיכרות **אפשר** לצרף חניכים בוגרי צהלה- כאלה שכבר "השתפשו" או בוגרים במהלך/ אחרי שירותם הצבאי. קודם למפגש זה ישוחח המתנדב בפגישותיו עם חניכי קבוצתו ה"וותיקים" יעדכם ויכנס לקבל בחום את החניכים החדשים.

מומלץ לקיים את פגישת ההיכרות ללא סגל בית הספר.

אפשר להיעזר בחונך לצורך הצגת הפרוייקט (ניתן להיעזר בתקליטור או בסרט הוידאו צהלה). **חשוב** שהמתנדב יציג ויחשוף את עצמו עם פתיחת המפגש כדי לעודד את החניכים להיפתח בעצמם.

זה גם הזמן המתאים לספר על הצפוי במהלך השנה הקרובה. ספר כי רוב הפגישות יערכו בביה"ס ובמהלכן תשוחחו על נושאים שונים, תצפו בסרטים, תפגשו עם אורחים, תקיימו מפגשי ערב, משחקים, בילויים (הצגות), טיולים, סיורים בבסיסי צה"ל, בתעשייה, במשחקי ספורט ועוד. **חשוב** לא להבטיח יותר ממה שאפשר לקיים - לחניכים יש זיכרון ארוך! בנוסף, **חשוב** להדגיש במפגש זה

שלפרויקט "צהלה" מצטרפים החניכים רק ברצון ולא בכפייה. אבל שעצם ההצטרפות- מחייבת גם את החניכים.

רישום חניכים

חשוב להעביר דף קשר שאוסף את הכתובות והטלפונים של החניכים.
חשוב שקביעת מועד ומקום הפגישה הבאה – ייקבע לא יאוחר משבוע מיום הפגישה.

הערה: **אפשר** לדאוג לכיבוד ושתייה בשעת ההתכנסות.

גיבוש קבוצה

במפגש הראשון לאחר הצגת הפרויקט לחניכים **חשוב** לקיים סבב היכרות- שיאפשר לך להכיר את החניכים ולהם להכיר אותך, ליצור אווירת פתיחות ומוכנות לעבודה בקבוצה (רעיונות למשחקי פתיחה ולפעילויות ראשונות יופיעו בסוף הפרק). **מומלץ** שכל אחד יספר על עצמו, על תחביביו, באיזה תחום הוא טוב, סוגי הביילוי האהובים עליו. כדאי גם לברר ברמה הקבוצתית מהן הפעילויות העדיפות עליהם.

במפגש זה **חשוב** לערוך תיאום ציפיות עם החניכים ולהבהיר כללי התנהגות בקבוצה, בדגש על כבוד הדדי, עמידה בזמנים וחשיבות נוכחות השתתפות בכל הפעילויות.

בסוף המפגש **אפשר** לבחור איש קשר בקבוצה (אחד המובילים מהחברה) שיסייע למתנדב בכל הקשור לנוכחות החניכים והעברת מידע בשעת הצורך. יש לתת הנחיות לאיש הקשר לניהול מחברת / תיק קבוצה בה ירשמו השמות והטלפונים, נוכחות החניכים בכל מפגש וכן תוכן המפגש, החלטות, תוכניות לעתיד.

אפשר לחלק שאלון אישי אותו ימלאו החניכים. יש תלמידים שאינם ממהרים להיחשף כבר במפגשים הראשונים ויש לתת להם את הזמן הדרוש לכך.

לאחר פגישת ההכרות הראשונית יתחילו המפגשים השבועיים בביה"ס שיכללו פעילויות ראשונות לגיבוש קבוצה, פעילויות תוכן בנושאים כגון: מנהיגות, החברה בישראל, הכנה לגיוס. כדאי שהפעילויות תכלולנה שיחות, דיונים, משחקים, יצירה, הזמנת אורחים לפעילות בבית ספר ועוד. מפגשים בחוץ- **מומלץ** לארגן יציאה למפגשי כיף: ערב באולינג ופיצרייה, רכיבה על סוסים, יציאה למשחקי ספורט, טיולים. מפגש ראשון מסוג זה מומלץ לקיים 4-6 שבועות מתחילת הפעילות.

יציאה לפעילויות מיוחדות- **מומלץ** לצאת לפעילויות שנתמכות ע"י צהלה, כמו טקסים של עמותת חיל האוויר, סיום קורס טייס ויוזמות נוספות. הודעות לגבי פעילויות מיוחדות של צהלה מתפרסמות באופן שוטף באתר האינטרנט של הפרויקט. כמו כן, ניתן להיעזר בחונך.

שיחות אישיות - לאחר המפגש הראשוני **אפשר** לערוך סבב שיחות אישיות לחניכים. המטרה הבסיסית היא להכיר את החניך. עודד אותו לספר מעט על עצמו, בקש ממנו לספר מדוע הוא מעוניין להצטרף לפרויקט, מהן הציפיות שלו מהקבוצה ומהפרויקט ושאלות אחרות המעניינות אותו, המתנדב. את הסבב אפשר לחדש כל כמה זמן.

מומלץ לציין ימי הולדת ומאורעות מיוחדים לחניכי הקבוצה.

הערה: כאמור, אופי ותוכן המפגשים השוטפים תלויים בעיקר בשיקול דעתו של המתנדב ומינון הפעילויות, הבילויים והסיורים ייקבע בהתאם ליכולותיו. מומלץ לתכנן עוד בתחילת השנה תוכנית עבודה רבעונית/ שנתית של נושאים שברצונך להעשיר את הקבוצה. הצג את התוכנית למנהל ביה"ס, כך תקבל לא רק את התייחסותו, אלא גם את שתוף הפעולה שלו.

הובלה והתגדה עם הקבוצה

בשלב הראשוני, בו התחלת להכיר את הקבוצה מתחילה להיווצר אורה ותקשורת פתוחה בינך לביןם ובינם לבין עצמם. בשלב זה החניכים מגששים, כולם נאבקים על מקומם בקבוצה והכל נראה תלוי במתנדב. תוך זמן קצר מתחילה ההתמודדות האמיתית בבניית הקבוצה, הובלתה והתמדתה.

צפו למעט מאבקי כוח ולקונפליקטים בין החניכים עצמם. עם הצפת וליבון הבעיות על ידי הנחייתך וכן עם גיבוש הקבוצה וטיפוחה, צפוי כי הקונפליקטים ישכחו ויתחיל תהליך של שיתוף פעולה והעשרה הדדית.

מאבקי הכוח מצד החניכים בהחלט עשויים להיות מופנים גם אליך, המתנדב. מתנדבים רבים מדווחים כי בתחילת דרכם במהלך המפגשים הקבועים הם הפנו את רוב מרצם להשלטת הסדר והשקט בקבוצה עד שבקושי נותר זמן לקיים את הפעילות שתכננו.

לעיתים המאבקים הם חיפוי לקונפליקטים הפנימיים שבקבוצה ולעיתים הם מהווים ניסיון לבדוק ולבחון אותך (חלק מהנערים לא מאמין שיש משוגעים שללא תמורה כספית מוכן להקדיש מזמנו, ועוד עבורם). עבור אלו- המתנדב צריך להיות עקשן – עקשן מהחניכים, שלעיתים ינסו לשבור אותו. שלב זה עלול להיות קשה ומתיש. היעזרו בסבלנות ואורך רוח.

אחד הדברים שיכולים לסייע בהגברת רצינות ושיתוף הפעולה של החניכים הוא יצירת תחושה של יוקרה וכבוד בהשתייכותם אל קבוצת צהלה. אם החניכים לא ירגישו שהם משתייכים לפרוייקט "שווה" ושהוא עשוי לשרת אותם ולעזור להם- הם לא ייקחו בו חלק משמעותי. נסו ליצור גאווה יחידה לקבוצה. למשל תכננו עם החניכים קוד פנימי, שם, סמל זיהוי לקבוצה, טיפוח כיתת המפגש הקבועה.

הקפידו על נוכחות מכוונת בפעילויות- במידה והחניכים מאחרים או נעדרים מהפעילות עליהם להודיע על כך מראש. לא ייתכן שחניכים יגיעו באופן קבוע רק לפעילויות הכיף והספורים. כאשר תציע לחניכים לצאת למפגשי חוץ נסה לאפשר להם לבחור את המפגש מתוך כמה אפשרויות קיימות. יכולת הבחירה מחזקת את תחושת המעורבות, השייכות והאחריות לקבוצה. **חשוב** להכין היטב את הפעילויות הראשונות שיעסקו בהכרות עם החניכים ועולמם – ככל שהתחלה תהיה רלוונטית יותר עבור הקבוצה כך יהיה קל יותר בהמשך. דאגו לכך שהשיחות, הדיונים, הדילמות והטקסטים המובאים בפעילויות לא יהיו זרים להם ו"ידברו אליהם".

יצירת קשר אישי

חשוב שהמתנדב יתעדכן בקורות החניכים לא רק בעת המפגשים אתם או במפגשים פדגוגיים עם המורים המתקיימים מעת לעת אלא ע"י שמירה על קשר שוטף עם סגל בית הספר והורים על מנת לקבלת דיווח על כל חניך שיש הידרדרות כל שהיא ביחס אליו. אם המתנדב ימתין לסוף השנה על מנת לקבל הערכה על מצב החניך - תוחמץ הזדמנות אמיתית לתת עזרה לחניך שהיה זקוק לה בזמן הקושי, פעמים רבות הקושי אף עלול להחמיר ולעיתים לבית הספר אף אין ברירה אלא לפלוט את החניך.

במידה ונדרש לטפל בחניך בבעיה מסוימת, לאור המשוב שהמתנדב מקבל, חשוב ליזום עם החניך שיחות אישיות בין המפגשים הקבוצתיים וכן לשקול בתיאום שיחה עם היועצת, ההורים והחניך.

לפתרון הקושי שהתעורר חשוב לפעול בשיתוף עם גורמי בית הספר (המורים המעורבים בעניין, היועצת/ הרכזת) על מנת למצוא את הדרך המשותפת לתקן/ לשפר את המצב לגופו של עניין. החניכה האישית יכולה להיות הדדית- גם החניך מעוניין בקשר עם המתנדב, להכיר אותו ואת עולמו.

מומלץ למתנדב להיות מעורה בפעילות החניכים בבית הספר ולהשתתף מדי פעם באירועים למשל: משחק כדורסל, מחול, דרמה וכו'...

מענה לשאלות נפוצות

שאלה: האם אני אמור להעניש חניך שמפריע לפעילות?

תשובה: רוב החניכים מפריעים, לפחות בשלבים ראשונים. זה חלק מההתמודדות שלהם על מעמד בקבוצה, מתהליך בחינת הגבולות, מחוסר היכולת לשמור על ריכוז. אם נעניש כל אחד ונרחיק אותו, נמצא עצמנו ללא חניכים, ולבטח ללא אלו שבאמת זקוקים לנו. אני חושב שצריך לקחת חניך שמפריע לשיחה אישית, לתת לו חיזוקים חיוביים, לנסות להבין את מקור ההפרעה, לעודד אותו להפגין יכולת באפיקים חיוביים, ורק כמהלך אחרון להרחיק אותו מהקבוצה.

שאלה: האם מותר לחניך לאחר לפעילות?

תשובה: איחור פירושו הפרעה או עיכוב בפעילות, אך גם פגיעה בכללים ובכבוד הקבוצה והמתנדב.

אולם, גם כאן – מומלץ לשקול לגופו של עניין, ובכל מקרה לפעול רק לאחר ליבון מעמיק (רצוי בארבע עיניים, שלא לבייש או לבזות). מומלץ לשים דגש ולהחמיר מכיוון וכאן ייקבעו דפוסי התנהגות של הקבוצה בעתיד.

שאלה: האם אני מחויב לדווח על דברים אישיים שהחניכים מספרים לי?

תשובה: לדעתי, כעקרון, אסור לדווח, אלא במקרים חריגים בהם יכול החניך להיפגע, או לבצע מעשה שיגרור מעבר על החוק. האמון בין המתנדב לחניכים צריך להיות מלא!

שאלה: האם אני מבוטח בתוך בית הספר ומחוצה לו? האם אני מבוטח בגין תביעה של חניך?

תשובה: כן, אך יש לזכור שמדובר בשני סוגי ביטוחים. ביטוח אחד עוסק בכיסוי לגבי נזקי גוף של המתנדב. המתנדב מבוטח לאחר שמילא טופס ביטוח המתנדב מטעם משרד העבודה (ניתן לקבל טופס אצל רכז/ת הפרויקט). לגבי תביעת המתנדב ע"י חניך, ישנו ביטוח צד ג' בגבולות של עד 1,000,000 ₪ לתביעה בודדת. ביטוח זה נעשה בצורה קולקטיבית ע"י צהלה.

שאלה: האם רצוי להפוך כיתה שלמה לקבוצת צהלה?

תשובה: הדבר מותנה בכמות התלמידים, באופי בית הספר, ובגיבוש בין החניכים. לעתים בית הספר מכתוב זאת (למשל – כאשר יש כיתה של 15 תלמידים, והמפגש מתקיים בשעות הלימודים) – ואז מומלץ להתקדם בתיאום עם בית הספר.

שאלה: מה לעשות אם הנהלת ביה"ס אדישה לפעולותיי ולקבוצת צהלה?
תשובה: מומלץ להקפיד לקיים קשר שוטף עם מנהל/ת בית הספר, ולעדכן על פעילות הקבוצה (נושאים בהם הקבוצה עסקה, תכניות למפגשים הקרובים, חוויות חיוביות). ניתן לקיים קשר עם אנשים שונים בבית הספר, ובעדיפות עם מי שהמתנדב יצר עימו כימיה טובה.

שאלה: מה לעשות כאשר החניכים לא נשמעים אלי?
תשובה: בשלב ראשון רצוי להיעזר בחונך, עד לשלב בו צבירת ניסיון ורכישת מיומנויות תאפשר למצוא את הדרך המתאימה לקבוצה.

שאלה: האם עליי להתערב בסכסוך של חניך עם סגל בית הספר?
תשובה: המתנדב אינו חלק מסגל בית הספר, ולא נכון שייתפס ככזה. רק במידה והחניך יוזם את הפנייה ומבקש סיוע יש מקום למעורבות. במקרה כזה, חשוב שהמתנדב יסייע בפתרון בעיות בכל המעגלים הסובבים את החניך. המעגלים הם בינו לחבריו, בינו לביה"ס, בינו למשפחה ובינו לסביבה. במקרים אלו המתנדב יכול לשמש כמגשר, לנצל את יתרונו כגורם אובייקטיבי ושקול, הבא מעמדה של חבר / יועץ, המבקש את טובת החניך, אך מבין גם את המערכת. כאשר הפנייה באה מטעם הנהלת בית הספר, יש להגיע לליבון הבעיה עם החניך בדרכים עקיפות, ובשאיפה להביא את החניך להעלות את הנושא בשיחה אישית.

שאלה: מה לעשות כשהקבוצה מצטמצמת?
תשובה: תחילה יש לבדוק את הסיבות לתופעה: יחס המתנדב, היחסים בין חברי הקבוצה, התכנים (חוסר עניין), יום/ שעה/ מקום לא מתאימים, עזיבת חניכים את בית הספר, ועוד. כשהבעיה ברורה ניתן למצוא את הפתרון המתאים. ניתן כמובן לצרף חניכים נוספים, ובתנאי שהדבר נעשה בתיאום עם גרעין החניכים שנשאר. לא מומלץ לרדת מתחת ל"מסה קריטית" של חניכים – ארבעה עד חמישה. במקרים קיצוניים – ניתן לשקול איחוד קבוצות (היכן שרלבנטי), או בניית קבוצה חדשה.

רעיונות לפעולות פתיחה

בסעיף זה יובאו 4 פעילויות מומלצות להעברה במהלך החודש הראשון בתחילת דרכך עם הקבוצה:

- פעילות פתיחה - היכרות ראשונית
- קוקטייל צהלה - תיאום ציפיות
- קופסת זהות - פנים וחוץ- היכרות אישית
- זה נוער זה? - על נוער וערכים בימינו

פעילות פתיחה

היכרות ראשונית

מטרות:

- ❖ ליצור מפגש ראשוני מהנה ומוטיבציה לחניכים בקבוצה.
- ❖ לערוך היכרות ראשונית בין החניכים למתנדב ובינם לבין עצמם.

עזרים:

- ✂ כלי כתיבה
 - ✂ מדבקות לבנות
 - ✂ לוח וטוש מחיק
 - ✂ בקבוק ריק
 - ✂ דפי A4 לבנים
 - ✂ כדור
 - ✂ טייפ עם מוזיקה
 - ✂ שק הפתעות – פתקים וחפצים
- הערה: אין צורך בכל העזרים הנ"ל, בחר את אלו שצריך למשחקים שתבחר לקיים בפעילות.
- ✂ כיבוד קל (וופלים, בייגלה, שתייה קלה, כוסות וצלחות חד פעמיות).

הכנה מראש:

- ✂ שק הפתעות

הערכת זמן:

- ⊕ משחקי 'מנה ראשונה' - 20 דקות
- ⊕ משחקי 'סעודה עיקרית' - 40 דקות
- ⊕ משחקי 'מנה אחרונה' - 20 דקות
- ⊕ סיכום - 10 דקות

מהלך הפעילות:

בזמן ההתארגנות בחדר הפעילות (עד שהחניכים מתאספים / מתיישבים בחדר) מומלץ לעבור בין החניכים - להציג את עצמך, לשאול כל חניך לשמו, לכתוב את השם על מדבקה ולבקש מכל אחד להדביק את המדבקה על החולצה. אפשר לצפות גם לתגובות בנוסח: 'גבי התוחח', 'שוקי המחסל' - במקרים כאלו כדאי לזרום אתם ולרשום את השם שבחרו לעצמם.

במהלך הזמן הזה נסה להתייחס לשם של כל חניך, למשל: 'איזה שם מעניין', מה פירוש השם שלך?, 'אמיר' - זה עם א' או ע'?

בדקות הספורות האלו תוכל ליצור קשר ולנהל דיבור אישי קצר עם כל אחד מהם, להעניק להם את התחושה שאתה מכבד אותם ומתעניין בהם - הפעולה הזו עשויה להקל עליך להשיג את שיתוף הפעולה שלהם מתוך קוד של הכרת כבוד.

משסיימת לעבור בין החניכים, הצג עצמך לפני הקבוצה כדי לוודא שכולם זוכרים את שמך. חשוב לחשוף את עצמך ואת סיפורך האישי, כולל קשיים ובעיות (וכשלונות!) שחווית. ללא חשיפה אישית יקטן מאוד הסיכוי שהחניכים יחשפו.

חשוב מאוד לציין בפני החניכים מה צפוי במפגש זה: לוחות זמנים, אם תהיה הפסקה ומתי. ככל שבני הנוער יקבלו תמונת מצב בהירה יותר למתרחש במפגשים כך יפחתו התסכול, החרדה והמתח ובהתאמה גם יפחתו בעיות המשמעת. השתדל לעמוד בלוחות הזמנים שקבעת כדי ללמד אותם כבר מהרגע הראשון שאתה מסוגל לכבד את ההבטחות שלך אליהם.

בחר כמה משחקי היכרות מתוך הרשימה המופיעה בסוף הפעילות. חשוב לעיין היטב ברשימה ולנסות לבחור את המשחקים שאתה מאמין בערכם ושיכולתך לבצע אותם יחד עם החניכים. לעולם אל תערב קבוצה או את חבריה בהתנסות שלא תהיה מוכן להתנסות בה בעצמך.

מכיוון וכבר פגשת את הקבוצה לזמן קצר קודם לכן תוכל לנסות להעריך אילו משחקים יתאימו להם ואילו פחות. אף על פי כן נסה להיערך למספר רב של משחקים ולבחור חלק מתוכם תוך כדי שתפענח ב'שעת אמת' מה מתאים יותר לקבוצה שעומדת מולך.

רשימת המשחקים מתחלקת לשלושה סוגים:

- **'מנה ראשונה'** - משחקים קצרים, 'פותחי תיאבון' שמטרתם לשבור את הקרח הראשוני, להכיר את שמות בני הקבוצה, להשרות אווירת כייף ומשחק.
- **'סעודה עיקרית'** - משחקים ארוכים, 'משביעים', מטרתם לאפשר תקשורת בינך ובין החניכים, בינם לבין עצמם ולהעניק אינפורמציה רחבה על אופי והרכב הקבוצה.
- **'מנה אחרונה'** - משחקים מסכמים לפעילות ההיכרות, מטרתם לערוך תזכורת לשמות החניכים ולשבור את חתיכות הקרח האחרונות שעוד לא הפשירו.

בשעה שהוקצבה למשחקי ההיכרות כדאי לפתוח בשלושה משחקי 'מנה ראשונה' ואז לעבור להפסקה קצרה, אותה ינצלו החניכים לאכילה ושתייה של הכיבוד הקל, ואולי גם לעישון. לאחר

ההפסקה כדאי לחזור למשחק אחד או שניים מה'סעודה עיקרית'. אם נשאר זמן וכוח אפשר לשחק כמה ממשחקי 'מנה אחרונה'.

הערה: תהליך ההיכרות, עשוי להיות בתחילה קשה ומאולץ. הקפד להסיט מעליך את תשומת הלב ול"גלגל את הכדור לעברם" - גם אם הדבר יהיה כרוך בהתנהגויות המבטאות מעט מבוכה, מתח או ביישנות. השתדל להפגין סבלנות, שכן סביר להניח כי בשלב זה גם אתה אינך מכיר אותם היכרות מספקת. היזהר לבל תנוצל במה זו למשחקי כוח ושליטה או כדי לרכוש "מעמד" בקבוצה. מומלץ לשמור את רשימת המשחקים ולהיעזר בהם לפעילויות עתידיות או בזמן טיולים. משחקי היכרות חשוב לערוך אחת לכמה זמן במהלך השנה כדי לסייע בתהליך של גיבוש קבוצה.

לאחר שסיימתם את המשחקים קבץ את החניכים ונסה לשוחח אתם על המשמעות של המפגשים הקבוצתיים: הרחבת הידע וההשכלה הכללית, ביקור באתרים היסטוריים, בסיסי צה"ל, מפעלי יצור ותעשייה, מפגש עם לוחמים ומפקדי צה"ל במיל. להשתייך לקבוצה עם קודים משלה וגאווה יחידה, לקבל עזרה מכם- כאשר הם לא מצליחים להסביר את עצמם מול בית הספר. בנוסף לכך- זו גם הזדמנות להכיר את עצמנו יותר טוב.

אפשר להציג להם את האיור המצורף (מומלץ לרשום אותו על גבי הלוח) ולשאול אותם אם הם יכולים לזהות מה נמצא באיור? באיור כתובה המילה באנגלית: LIFE. הגרפיקה של המילה באיור מזכירה דרך/שביל עם בורות/ פירים שאפשר ליפול אליהם. האיור מסמל את החשיבות שבתהליך ההיכרות שלי עם עצמי. "להכיר את עצמי"- כלומר מודעות עצמית מצביעה על נקודות החולשה והחוזק שלי: באילו "בורות" אני עשוי ליפול ומה אני צריך לעשות כדי להימנע מכך, מהם הנקודות שאני טוב ומיוחד בהם, לאן אני רוצה ולאן כדאי לי להפנות את האנרגיות והמאמצים שלי. ההבנות האלו יכולות לסייע רבות בבחירה של החלטות, בהשגת מטרות ויעדים שחשוב לי כדי להצליח.

טיפים לקראת מפגש ראשוני

1. נסה לשבת עם החניכים בקבוצה.
2. כנה אותם בשמותיהם הפרטיים במידת האפשר.
3. גלה אמפתיה כלפי הקבוצה - עדכן אותם במה צפוי להם בפגישה זו, עדכן אותם בלוח הזמנים והשתדל לעמוד בו במידת האפשר.
4. צפה להיות מובן- וצפה לקבל מהם אותות כאשר הם אינם מבינים אותך או אחד את השני. לצורך זאת כדאי לשאול: " האם זה מובן? " כיצד זה נראה לכם " יש שאלות?".
5. השתמש בשפה פשוטה ושמור על משפטים קצרים.
6. עודד שיחה ותקשורת מרבית- מומלץ להושיב את הקבוצה בנוחיות במעגל כדי לאפשר לכל חבר לראות את האחרים ולהיראות.
7. נסה לקשר בין החניכים - כאשר חבר מביע עמדה, נסה לקשר אותו לאלה בקבוצה המרגישים או חושבים כמוהו. אתה הוא הטווח בפגישה הראשונה זו המנסה לשלבם ברשת ולקשר ביניהם.
8. נסה לגלות את הציפיות של החניכים ממך, מהקבוצה וזה מזה.

רשימת משחקים

משחקי 'מנה ראשונה'

"חולה- גוסס- מת"

החניכים עומדים במעגל ומתמסרים בכדור. כל מי שתופס כדור אומר את שמו. אם חניך לא תפס את הכדור, הוא הופך ל"חולה", כלומר הוא מתמסר על רגל אחת. אם פספס שוב הוא "גוסס", כלומר מתמסר בשכיבה ואם שוב פספס הוא "מת", כלומר נפסל.

בלי האות "ש"

המתנדב שואל שאלות ועל החניכים לענות בלי האות "ש" (אפשר להשמיט אותיות אחרות). חשוב שכל תשובה תתחיל לאחר שהחניך הציג את שמו. אם קוראים לו שמעון, שמוליק, שחר או משה המתנדב יצטרך לעבוד קשה....

אמת או חובה

מסובבים בקבוק במרכז המעגל, והמשתתף, שהבקבוק פונה אליו, יציג את עצמו בשמו. הבא בתור הוא זה שבסיס הבקבוק פנה לכיוון שלו.

משחק כיסאות

כל משתתף אומר את שמו וסיפור אישי קצר. בגמר הסבב עובר כל משתתף לשבת בכיסא שלידו, בכיוון השעון. בכך הוא מקבל את דמותו של היושב קודם לכן בכיסא, ועליו לחזור על דברי חברו.

משחק אסוציאציות

מישהו אומר מילה והבא אחריו במעגל אומר את שמו ומילה שעולה לו אסוציאטיבית. בתרגיל מסוג זה אסור להשתהות ולחשוב יותר מדי אלא לענות באופן... אסוציאטיבי.

נעליים קונים מהר

יושבים במעגל, מבקשים מכל חניך להוריד נעל אחת, לציין את שמו ולספר את הסיפור של הנעל שלו. מאיפה היא, כמה זמן יש לו אותה, סיפור מיוחד שהיה לו עם הנעל הזו....

קוראים לי

כל אחד אומר את שמו הפרטי ומספר למה קראו לו כך. נשמע פשוט ואולי משעמם, אבל מפליא כמה אישי, מרגש ומשכיל תרגיל מסוג זה יכול להיות.

משחקי 'סעודה עיקרית'

משחק בינגו שאלות

כל חניך מקבל דף לבן A4 וכלי כתיבה. עליו לחלק את הדף לקו רוחב ושני קווי אורך – כך נוצרו שישה קוביות. בקשו מהם לחשוב על שאלה אחת שהם היו שואלים אדם שהם לא מכירים בקבוצה, כמו: 'מהו היום האהוב עליו בשבוע?', 'מהי הבירה שהוא הכי אוהב?', 'מה הדבר הראשון שאתה שם לב אליו אצל מישהו חדש?' וכדומה (חשוב שהם ימציאו שאלה בעצמם, שמעניינת אותם).

בהינתן האות החניכים יסתובבו בחדר. כל חניך מציג את השאלה שלו בפני חניך שהוא לא מכיר. את התשובה שהוא קיבל הוא רושם בקובייה בדף ומצרף ליד את שמו של מי שנתן את התשובה. מכיוון ויש בדף שש קוביות, כל אחד נשאר עם דף עם שש תשובות וששה שמות. שאלה לדוגמא: 'מה הדבר הראשון שאתה שם לב אליו אצל מישהו חדש?'

תלוי אם זה בן או בת אמיר	ציפורניים נצה	עיניים ליף
לחיצת יד ירקית	עיניים ארי	פה יאב

כשהתהליך מסתיים מכנסים את כולם. המתנדב מבקש מאחד החניכים להתחיל- לספר מה השאלה שהוא בחר, תשובה אחת שקיבל מהאדם הראשון ששאל ולציין את שמו. לדוגמא, אם יוני בחר את השאלה: 'מה הדבר הראשון שאתה שם לב אליו אצל מישהו חדש?', פגשתי ראשונה את לילך והיא ענתה 'עיניים'. בקשו מלילך להרים יד או לקום כדי לנצל את הסבב להיכרות. שאלו 'מי עוד שאל את לילך שאלה?', ולקפוץ מחניך לחניך ששאל את לילך. כמובן גם שכל אחד מהם צריך להציג את השאלה שהוא שאל את לילך. כמו בכל משחק בינגו כל מי שהקריא תשובה של לילך – מסמן סימון בלוח הבינגו. לאחר שנגמרו התשובות של לילך אפשר לבקש מהאדם האחרון שהקריא את תשובתה, למשל: אורן, לציין שם נוסף בלוח הבינגו שלו או לעבור לכל השאלות ששאלו את אורן. המשחק הוא מעניין ויש בו דינמיקה שבדרך כלל עובדת מצוין. הוא הופך למוצלח יותר אם מצליחים להגביר את הקצב ולעבור במהירות מתשובה לתשובה. מי שהצליח ליצור שורה של סימונים בלוח – מנצח. אבל חשוב להמשיך עם המשחק עד שהצלחתם לכסות את כל השמות של האנשים בקבוצה.

יְהִירוּנָה:

- מאפשר ליצור במהירות יחסית אווירה של כייף, הומור ושבירת מתח. 🇮🇱
- מאפשר ביטוי אישי ויצירתיות של החניך ע"י בחירת השאלה האישית שלו. 🇮🇱
- מאפשר להכיר את שמות בני הקבוצה במהירות. 🇮🇱

חסרונות:

דורש מיומנות טובה בהנחיית קבוצה. צריך לשים לב להנחות את המשחק במהירות מחד ובשמירה על הסדר מאידך.

המשחק מאפשר חופש פעולה יחסית רחב שכן החניכים בוחרים את מי לשאול את שאלותיהם. ייתכן ויהיו חניכים שיכבדו על לוחות הבינגו ואחרים שיופיעו בתדירות נמוכה יותר. מצד שני, חסרון זה יכול גם להצביע עבורכם על תכונותיהם של החניכים: מיהם הבולטים ומיהם הביישנים בקבוצה וכדומה.

מעגל אסוציאציות

מבקשים מחניכים לעמוד במעגל.

חניך או המתנדב עצמו עומד במרכז המעגל ומספר עובדה מעניינת שמאפיינת אותו, כמו: 'אני מכור לשוקולד' ויוצא מהמעגל. אחריו נכנס מיד חניך שיש לו משהו לספר שמזכיר את מה שקודמו סיפר לדוגמא: גם אוהב מאוד שוקולד/ לא סובל שוקולד/ "מכור לגרעינים" וכדומה. החניך שמחליף את קודמו מחליף אותו על סמך אסוציאציות לדברי החניך האחרון שהיה במרכז המעגל. חשוב להקפיד שכל אחד יגיד את שמו כשהוא נכנס אל תוך המעגל.

יתרונות:

משחק קל ופשוט.

משחק פעיל.

מאפשר לזהות דמיון וקירבה בין החניכים.

חסרונות:

המעגל עלול להישאר מיותר מחניך מתנדב אם אין לחניכים מוטיבציה לשחק. כדי להימנע מכך מומלץ לא לפתוח עם המשחק הזה, אלא לחכות איתו מעט עד שרכשתם את שיתוף הפעולה של החניכים. אפשרות נוספת היא לקבוע מראש חוק- אם אין מתנדב שמוכן להיכנס למעגל- ייכנס החניך שעומד לימינו של החניך האחרון שהיה במעגל.

מעגל פסיכולוגי

יושבים עם החניכים במעגל ונותנים לכל אחד פתק עם מספר- 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 וכו' לפי סדר עולה. את המספר הכי גבוה מקבל החניך האחרון (שימו לב אסור לבלבל את הסדר העולה של המספרים). כל אחד מתבקש להתייחס למספר שבפתק ולחשוב מה היה הדבר הכי חשוב בחיים שלו בגיל הזה.

מי שקיבל את הפתק עם מספר 1 הוא הראשון בסבב (לכן כדאי לשים לב למי נותנים אותו). עליו להציג את שמו ולהגיד "שהייתי בן שנה הדבר הכי חשוב שקרה לי היה.... נולדה לי אחות"

כמוכן שלא מצופה מהחניך לזכור מה בדיוק היה חשוב לו בגיל שנה, אלא, הוא נעזר באינפורמציה המשפחתית שבידו לדעת שכשהיה בן שנה נולדה אחותו או לחילופין הוריו עלו לארץ/ עבר ניתוח אוזניים וכו'.

החניך שיושב לידו, מספר 2, מספר מה הדבר הכי חשוב שקרה לו כשהיה בן שנתיים וכן הלאה. המשחק הופך להיות מעניין כאשר עוברים את גיל הקבוצה, אם גיל הקבוצה הוא - 15 מעניין לשמוע מה לדעת החניכים יהיה הדבר הכי חשוב להם בגיל 17, 18. אז החניכים צריכים לנסות ולדמיין מה יהיה הדבר הכי חשוב בחייהם בגילאים האלו. שלב זה מלמד הרבה על יעדי העתיד של החניכים, חלומותיהם ושאיפותיהם. שלב זה מלמד רבות גם על חששותיהם הגלויים והסמויים של חניכים בקבוצה. למשל, לא אחת התבטא מתבגר בתיכון על גיל 19 "כגיל בו הוא נהרג במארב על מחבלים" או גיל 40 כגיל בו "ירדתי מהארץ כי לא הצלחתי להתפרנס כאן". מכיוון וקבוצות צהלה הן קטנות יחסית ניתן לדלג על כמה שנים בדרך כדי להגיע גם למספר גיל המאוחר יותר לגיל הקבוצה.

יִהְיוּנוֹת:

- 👉 משחק יחסית מתוחכם ומאתגר, מומלץ לחניכים שחוששים להשתטות ומשחקי שוברי קרח נתפסים בעיניהם כילדותיים.
- 👉 מעניק למתנדב אינפורמציה רבה על יחסי הכוחות בקבוצה- למי מקשיבים יותר ולמי פחות, מי מדבר בקצרה ומי אוהב להאריך.
- 👉 מעניק למתנדב אינפורמציה על העבר ועל השקפתם את העתיד של חלק מהחניכים.

חִסְרוֹנוֹת:

- 👉 משחק שמתבסס על הקשבה- לא מתאים לקבוצות אקטיביות במיוחד.
- 👉 משחק בעל אופי חושפני- יש שיהססו להשתתף. עם זאת, גם מתבגרים ציניים מצליחים להשתתף בסבב ע"י שימוש בהומור וסארקאזם. כאמור, חשוב לשים לב למי נותנים לפתוח את הסבב.

אדם וחפץ

יושבים במעגל ועורכים סבב שמות. מבקשים מכל אחד להציג את שמו ולספר על עצמו דרך מישהו או משהו אחר. תופתעו לגלות שהחניכים יכולים להגיע בעצמם לרעיונות מעניינים. יש חניכים שהציגו עצמם דרך קרוב משפחה אהוב, חבר קרוב ויש אפילו דרך חפץ כמו: כדורגל, ג'ינס ישן או פלאפון אדום.

יִהְיוּנוֹת:

- 👉 מאפשר היכרות מעמיקה יחסית עם החניכים.
- 👉 מאפשר לחניכים להציג עצמם בצורה מיטבית.
- 👉 מגלה מהם הדברים החשובים בעיניו של החניך באמצעות הדמות או החפץ שבחר החניך לספר באמצעותו על עצמו.

חסרונות:

צפו למבוכה קלה מצד החניכים. לא קל לספר על עצמך באופן כה ישיר גם אם זה באמצעות אדם או חפץ אחר. כדאי להשתמש במשחק זה עם קבוצה בוגרת יחסית.

מ'אני'

יושבים במעגל ומחלקים לכל החניכים מדבקות לבנות. מבקשים מכל אחד לכתוב שם של דמות מוכרת על המדבקה, למשל: אהוד אולמרט, מרגול, בן לאדן וכדומה (אם החניכים מתקשים לבחור שם- זאת הזדמנות הציע שם של דמות שלדעתכם חשוב שיכירו – מתולדות המדינה, היסטוריה יהודית, מדע וכו'). כל אחד צריך להדביק את המדבקה שלו על המצח של חניך שיושב לידו מבלי שהחניך יראה מה כתוב במדבקה. כל אחד צריך לנחש מהי הדמות שמודבקת לו המצח כאשר ניתן לענות לו רק ב"כן" ו"לא" עד שהוא מצליח להגיע לדמות הנכונה. מי שמנחש מוריד את המדבקה ויושב בצד.

יתרונות:

- משחק פעיל ומאפשר לחניכים לזוז בחופשיות.
- מאפשר לחניכים לשוחח אחד עם שני לפחות לדקה.

חסרונות:

- קשה להכיר את שמות החניכים במשחק כזה. כדי לפתור את הבעיה כדאי לבקש מכל אחד שידיבוקו מדבקה עם השם שלהם על החולצה.
- המוקד של המשחק הוא יותר בין החניכים לעצמם ופחות בין החניכים למתנדב.

שק הפתעות

יושבים במעגל ומעבירים שק הפתעות בין החניכים כל עוד המוזיקה דולקת. לאחר כמה רגעים המתנדב מפסיק את המוזיקה ומי שהשק נעצר אצלו אומר את שמו ושולף מתוך השק 'הפתעה'. את ההפתעות צריך להכין מראש כמובן ומסרתן ליצור אווירת פתיחות ותקשורת תוך כדי משחק. הפתעות לדוגמא: קופסאות גפרורים (אם אין אז אפשר מעטפות) ובתוכם פתקים עם שאלות - בכל קופסא שאלה אחת עליה צריך החניך לענות. לדוגמא: 'מה החוויה הכי מפדחת שקרתה לך בחיים?' 'איך תאכל ספגטי עם הידיים קשורות מאחורי הגב?' 'אם לא היית גר בארץ איפה היית רוצה לחיות?' 'מהו הסרט האהוב עליך?' נסה גם אתה לחבר שאלות שהיית רוצה שהחניכים יתייחסו אליהם.

חפצים מדברים- אוספים חפצים שונים בתוך השק. אם חניך שלף חפץ בקשו ממנו לספר סיפור אישי שקשור אסוציאטיבית לחפץ.

פעם בכמה זמן עוצרים את הסבב של שק הפתעות ועושים הפוגה במשחק קטן, מהסוג של משחקי 'מנה אחרונה', כגון: הכדור הוא השם, בנג - בנג, יש ערימה של חבר'ה. הגיוון בין

המשחקים יכול להגביר את תחושת העניין כי המשחקים משתפים את כל הקבוצה, פעילים וממריצים.

יִהְיוּנוֹת:

👉 משחק משולב שמעניק במה להתבטאות היחיד מחד ולשיתוף כל הקבוצה מאידך.

👉 משחק שיש בו אלמנט מפתיע ולא צפוי יחסית לשאר.

חֶסְרוֹנוֹת:

יכול להיווצר בלאגן במהלך המשחק. חשוב להיות קשוב ולשים לב מתי לעצור את סבב שק הפתעות ומתי לחזור אל הסבב.

מנה אחרונה

משחק שמות

יושבים במעגל. החניך הראשון בסבב אומר את שמו, זה שאחריו צריך להגיד את השם שלו ואת השם של מי שקדם לו, השלישי בתור צריך להגיד את השם שלו ושל השניים שקדמו לו וכן הלאה....

הכדור הוא השם

המשתתפים עומדים במעגל. המתנדב מחזיק כדור. כאשר הוא זורק את הכדור למישהו, הוא אומר את שמו של המקבל. המשתתף, כשהכדור כעת בידיו, זורק את הכדור לאחר, וכמו המתנדב- קורא בשמו, וכן הלאה.

בנג - בנג

כל החניכים עומדים במעגל כשידיהם לצידי הגוף, מוכנות לשליפת "אקדחים" (ידיים). חניך אחד עומד באמצע המעגל. החניך קורא בשם של אחד החניכים, למשל: "ציקי!". על שני החניכים שעומדים לצידו של ציקי לשלוח אקדחים אחד על השני ולקרוא "בנג בנג". ציקי צריך להתכופף כדי להתגונן ממתקפת ה"בנג בנג" של החניכים העומדים משני צדדיו. הראשון ששלף וקרא "בנג בנג" מנצח ועובר למרכז המעגל. השני- נחשב מת ויוצא מן המשחק. מי שלא זוכר את השם של אלו שעומדים משני צידיו או חולם בהקיץ - חוטף 'בנג- בנג' ומפסיד.

יש ערימה של חבריה

יושבים במעגל. המתנדב שואל חניך שאלה אם החניך עונה "כן" הוא מתיישב על זה שמימינו ואם הוא עונה "לא" הוא מתיישב על זה שמשמאלו.

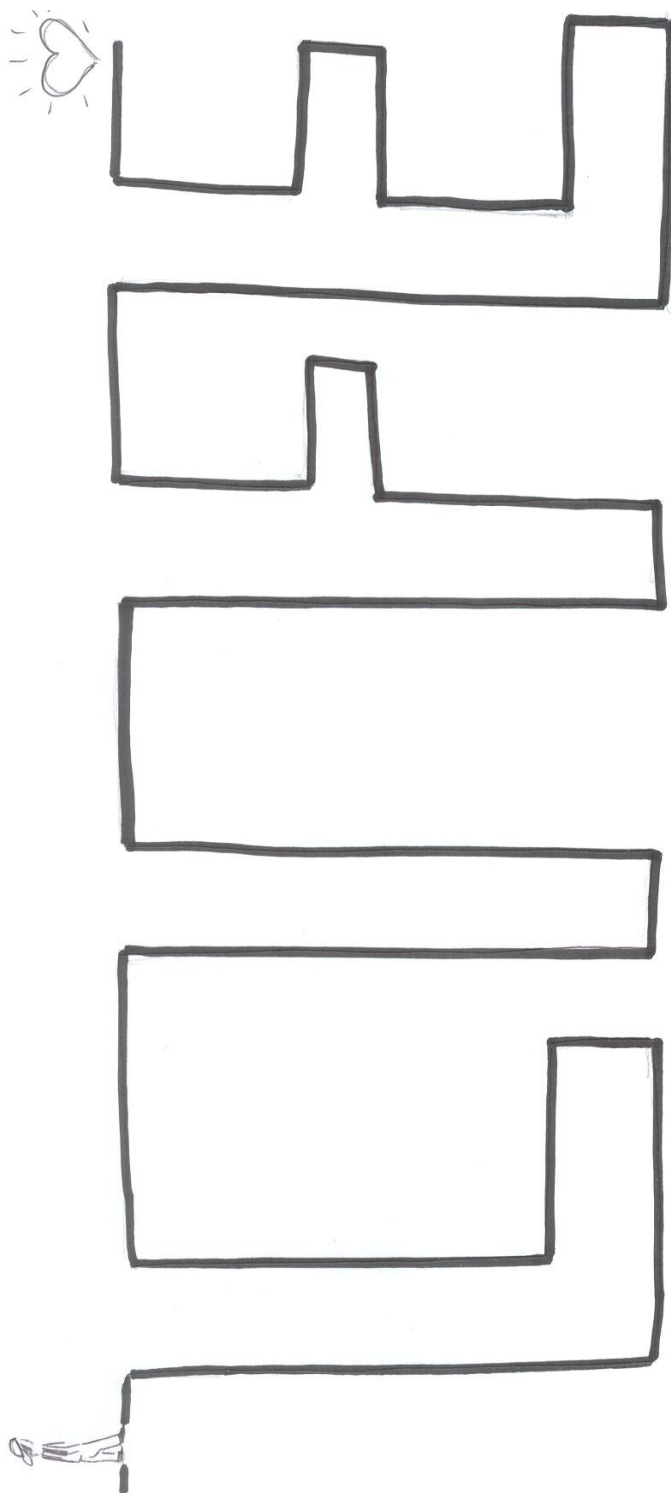
רוצח

חניך נקבע כרוצח (ע"י דפיקה על הגב או פעולה אחרת) בקריצה הוא "רוצח" את החניכים האחרים. על החניכים "החיים" לנסות לזהות מיהו הרוצח בכדי להינצל.

גולם במעגל

יושבים במעגל, חניך אחד הולך מחוץ למעגל עם מטפחת. הוא מניח אותה בידו של אחד החניכים. החניך שבידו המטפחת קם ורץ במטרה לתפוס את החניך שבמקור המטפחת הייתה אצלו. אם הבורח מספיק להתיישב לפני שנתפס, התופס מהלך מחוץ למעגל ובחור חניך אחר. חניך שנתפס פעמיים יושב באמצע המעגל.

איור - Life

העשרה למתנדב- על מפגש ראשוני

כל קבוצה יוצרת מעין זהות ייחודית לה התלויה במאפיינים של חברי קבוצה, באינטראקציה ביניהם ובאינטראקציה ביניהם ובין מנחה הקבוצה. למרות ההתפתחות הייחודית של כל קבוצה ליישות שונה, הספרות עוסקת במאפיינים משותפים בהתפתחות קבוצה.

השלב המוקדם של כל קבוצה הינו זמן מכריע לגבי חברים יחידים בקביעת התפתחותם של דפוסי אינטראקציה ותקשורת המתגלים בקבוצה וכן כל יחיד מביא עימו לקבוצה את ניסיונו הקודם בחברות בקבוצות ויחסים שהושתתו בעברו. בשלב זה הקבוצה היא עדיין רק אוסף של פרטים. מנחה הקבוצה, המתנדב, נתפס כמופרד מהקבוצה וכדמות הסמכות המשמעותית עבורה. תפקידו של המתנדב בשלב זה הוא מרכזי.

המפגש הראשוני מהווה כהזדמנות הראשונה לאפשר מגע ראשון בין החניכים בהקשר קבוצתי ולאפשר להם להציג עצמם במיטבם, למגע ראשון בהקשר קבוצתי. הזדמנות ראשונה לחשיפת האני, החצנת התנהגות, הפגנת עמדות וכו'. זוהי גם הזדמנות ראשונה להכאיב או להיפגע, ההזדמנות ראשונה להנות מהקבוצה, הזדמנותו הראשונה של המתנדב לבסס אורה.

על פי בנסון, פסיכותרפיסט ומחבר הספר 'יצירתיות בעבודה עם קבוצות', על מנחה קבוצה לנסות להעביר שלושה מסרים פשוטים לקבוצה בפגישה ראשונה: יכולת, אמפתיה ומחויבות. יכולת - יכולת המנחה באה לידי ביטוי בביטחון שהוא משרה לגבי מטרות הקבוצה ובסמכותו. תכנון הפגישה הראשונה ביסודיות והיותו מסוגל להקנות לחניכים את ההרגשה כי אפשר לסמוך עליו. המנחה יכול לחלוק את רגשותיו אם הוא מתוח או מתרגש אך מומלץ להקפיד להראות כי הוא אינו מובס או משולל יכולת בגללם וכי יש לו יכולת לעבוד עם קבוצה.

אמפתיה- הפגנת אמפתיה משמעותה להפגין התחשבות ודאגה כלפי החברים מההתחלה כאמצעי לקבוע את האינטראקציה הקבוצתית ולעזור לאנשים להרגיש בטוחים וכלולים. חשוב בתחילת המפגש לוודא כי כולם יודעים מה נעשה ומסכימים לכך. תאם עימם לוח זמנים ונסה לעמוד בו ככל שתוכל. העזר בסבלנות עם חניכים איטיים ומתגוננים יותר, תבהיר ציפיות, ובאופן כללי תפגין את רצונך להבין ולהיות מעורב עם כל חניך.

מחויבות- על המנחה להפגין מחויבות כלפי הקבוצה ואמון ביכולת שלה ובכוחה. ככלל עליך להשתדל לעולם לא לנסות עם קבוצה דבר שאינך מחויב לו או מאמין בכנות בערכו. ולעולם אל תערב קבוצה או את חבריה בהתנסות שלא תהיה מוכן להתנסות בה בעצמך.

אם אין למנחה קבוצה דעה ברורה לגבי סוג הקבוצה שברצונו לנהל הוא יציג כמעט באופן בלתי נמנע רמזים ומסרים מעורבים לקבוצה. על מנחה קבוצה להיות בעל בטחון סביר לגבי כוונותיו במיוחד במקום בו עובד מנחה קבוצה עם לקוחות חשדניים, עוינים או חסרי אמונה, אם דעותיו וערכיו יהיו מעורפלים אז הוא לא יוכל לשכנע אותם. עליו להקדיש זמן לזיהוי תפקידה של הקבוצה על מנת למצוא את הצורה ההולמת ביותר למימוש מטרותיו.

כיצד אם כן לתכנן את הפגישה הראשונה?

בנסון מציע תכנון במתכונת הבאה:

לשקול

נסה לשקול את הסעיפים הבאים:

- מה ידוע לך על החברים בקבוצה? צרכיהם, תחומי ענייניהם, רקע, גיל, מין, גודל קבוצה.
- מהי מידת הניסיון והידע שלהם על מטרת הקבוצה או נושא הפגישה הראשונה.
- מהם ציפיותיהם ממך?
- נסה להיות ער להרגשתם ולצפות לה - אמפתיה.
- חשוב בשקט והרהר זמן מה כדי לרכז את עצמך.

הקשר

נסה לזהות מהו ההקשר (הנושא) לפגישה זו. כגון:

- הצגת עצמך.
 - מפגש עם אנשים חדשים.
 - לעודד תקשורת בקבוצה.
- נושא זה הינו הנחת היסוד העיקרית שלך לפגישה שתנחה את מעורבותך, תאפשר לך ליצור משוב ולהבין את התנהגות הקבוצה.

הצגה

כעת, בחר בשיטות הצגה המתאימות ביותר למטרות הפגישה. ערוך תוכנית או פעילות הקשורים ליכולתם וצרכיהם של החברים ולמטרות הקבוצה. במידה והחלטת כי ברצונך להפחית מתח או לעודד תקשורת, חשוב על תרגילים מפוגגי מתח, שבוחנים נושאים כמו – מי אני.

צפה

צפה למספר רב ככל האפשר של תוצאות התנהגותיות אך אל תגלה חוסר גמישות לגבי זאת. שקול כיצד יש לקבל ומה לעשות אם:

- חברים פוחדים או אינם רוצים להחשף.
- יש שתיקות ממושכות.
- הפרעות משמעת רבות, ביטוי לכעס או תוקפנות.
- חברים מתעלמים זה מזה ומתקשרים רק איתך.

וודא

וודא כי חברי הקבוצה ידעו לאן לבוא, באיזו שעה, איזה חדר, וכי ייאספו במידת הצורך.

הייה נינוח

הפק הנאה מהפגישה. גם אם לא מתאפשר לכל לזרום על מי מנוחות- תהיינה לך הזדמנויות רבות לתקן את המעוות. רוב הפגישות הראשונות מתוכננות בקפידה ונוטות לחרוג מהציפיות. נסה להרגע!

שים לב, הדינמיקה הקבוצתית במפגש הראשוני עלולה להיות קשה ואף אכזרית, מותר לך להרגיש פגוע או להיעלב ואף לספר את זה לקבוצה.

מתוך: בנסון ג'רלד פ., 'יצירתיות בעבודה עם קבוצות', תל- אביב 1987, עמ' 60-20.

קוקטייל צהלה

תיאום ציפיות

מטרה:

❖ לערוך תיאום ציפיות בין החניכים למתנדב.

עזרים:

✂ כוסות חד פעמיות

✂ בקבוקים עם משקאות בצבעים שונים: מים, שוקו, מיצי פירות, קוקה קולה, בירה שחורה, חלב. על כל בקבוק לכתוב מה הוא מכיל.

✂ לימונים חתוכים, זיתים, מטריות קיסם לקישוט קוקטייל.

✂ בריסטול

✂ כלי כתיבה

הכנה מראש:

✍ אין

הערכת זמן:

⊕ משחק פתיחה - 15 דקות

⊕ הכנת קוקטייל ציפיות - 15 דקות

⊕ סבב הצגת הקוקטיילים - 30 דקות

⊕ בניית חוזה קבוצתי - 30 דקות

מהלך הפעילות:

משחק פתיחה לפעילות:

אפשרות א' – משחק התולעת – בקש מהחניכים להתקדם מקטע אחד לשני כאשר הם יושבים על הרצפה ורגליהם חובקות את מי שיושב לפניהם. כך הם ייצרו טור דמויי תולעת. הזהר אותם שאסור לתולעת להתפרק. אם זה קורה הם צריכים להתחיל שוב מהתחלה. (השיטה להצליח היא קביעת קצב אחיד כאשר אחד החניכים אומר את הקצב וההתקדמות היא על העכוז כל פעם לצד אחד- ימין- שמאל) בשלב שני הקבוצה תנסה שוב את המשימה כאשר הפעם תבקש משני החניכים האחרונים, מבלי שאף אחד ישים לב, לנוע לכיוון ההפוך. הדבר יגרום לתולעת "להתפרק".

אפשרות ב' – 1-10 מבלי לחזור – מטרת הקבוצה היא לספור מ-10-1 מבלי שיותר מחניך אחד יגיד את אותו המספר. אסור לאף אחד לדבר מלבד לקרוא את המספרים. הבעיה היא שבד"כ שני חניכים אומרים בו זמנית את אותו המספר ואז צריך להתחיל לספור מההתחלה. איך פותרים את זה? לעיתים קם "מנהיג" בקבוצה שקולט את הקטע ולאחר פעם או פעמיים הוא מצביע, מבלי לדבר, על החניכים לפי הסדר- כל אחד קורא בתורו את המספר וכך אף אחד לא מתפרץ לדברי השני.

המשחק מייצג את החשיבות בשיתוף פעולה בקבוצה כדי להגיע למטרה משותפת. הקבוצה פועלת לפי קצב וחוקים משותפים. תיאום הציפיות בקבוצה מכון ליצירת שפה ראשונית ובסיסית החיונית לשיתוף פעולה. הוא נועד "לשים את הקלפים על השולחן" ולראות למה אני מצפה, למה הקבוצה מצפה, למה המתנדב מצפה. שלב זה חשוב ביותר שכן הוא משמש כדבק המאגד את הקבוצה, וכמו ההיכרות, גם תהליך זה הינו תוצר של משא ומתן דיאלוגי ולא של הפעלת סמכויות או כפייה.

חלק לכל חניך כוס חד פעמית שקופה.
הנח במרכז החדר את בקבוקי המשקאות.

*בקש מהחניכים להכין לעצמם קוקטייל שיכיל את הציפיות שלהם. כלומר, להכין קוקטייל שמייצג את מה שהם מצפים מהמפגשים הקבוצתיים. לדוגמא: קוקה קולה עם פלח לימון- "שהפעילות תהיה תוססת ומתוקה עם רק קצת קצת חמוץ בפה". שוקו- "התחלה חדשה ורעננה כמו שוקו טרי".

הציפיות יכולות להיות מנוסחות גם על דרך החיוב וגם על דרך השלילה.

סבב הציפיות בין החניכים ישקף את יכולות הקבוצה מבחינת רמת ההתנסות ויכולת ההדמיה של בני הקבוצה. השתדל להיות עירני למתרחש כדי לקבל את המידע.

לאחר מכן שאל את החניכים אם יש להם ציפיות נוספות מהמפגשים בקבוצה?

* הרעיון מבוסס על הפעילות "קוקטייל ציפיות" / פותח ע"י לילך שץ ושרית בראון, 2004

חשוב להסביר שתיאום הציפיות מכוון ליצירת תקשורת בסיסית החיונית לעבודה המשותפת. הכרחי לברר מה הן הציפיות של הקבוצה, ואף לבדוק אם הן ריאליות בתנאים שבהם נמצאים באותו זמן. במידה וקיים פער בין ציפיות של הקבוצה, חשוב לנסות לצמצם את הפער ביניהן באמצעות רצון טוב וגמישות משני הצדדים, ולעיתים אפילו ע"י הסכמה בכתב- "חוזה".

באופן כללי נסה לכלול בהסכם סעיפים כמו: מטרות ויעדים של הקבוצה, לוח זמנים, הפסקות, זמן התחלה, נוכחות. הזהר מלנסח את הציפיות כ"עשה" ו"לא תעשה", "מותר" ו"אסור". נסה לכוון את הדברים כך שייתפסו כציפיות שעלו מתוך הקבוצה וכציפיות עליהן יש הסכמה הדדית בינך לבינם ובינם לבין עצמם.

רשום את הציפיות עליהם יש הסכמה על גבי בריסטול שישמש כמעין "חוזה". לחילופין אפשר לכתוב את הציפיות שהסכמתם עליהם על גבי ציפה של כרית. זכור שההסכם ישמש את הקבוצה במהלך השנה כולה. לכן, אפשר לתלות אותו במקום בולט ולא לחתום אותו בבקבוק או קופסה סגורה כפי שעושים לעיתים קרובות.

בסוף המפגש אפשר לבחור אחד מהחניכים המובילים בקבוצה ולבקש ממנו להיות איש הקשר של הקבוצה. כדאי לצייד אותו במחברת בה ירשמו השמות והטלפונים של החניכים, נוכחות החניכים בכל מפגש, תוכן המפגש, החלטות ותוכניות לעתיד.

קופסת זהות- פנים וחוץ

היכרות אישית

מטרות:

- ❖ להעמיק את ההיכרות עם החניכים.
- ❖ לאפשר לחניכים להתנסות בהגדרת "עצמי" במסגרת קבוצתית.
- ❖ לאפשר לחניכים להתבטא באופן יצירתי.

עזרים:

- ✂ קופסאות נעליים כמספר החניכים בקבוצה
- ✂ אוסף מגזינים צבעוניים של נוער ועיתונים
- ✂ מספר זוגות מספריים
- ✂ צלחות פלסטיק
- ✂ דבק
- ✂ טייפ ודיסקים

הכנה מראש:

- ✂ לבקש מחניכים להביא קופסת נעליים ולפחות מגזין נוער אחד
- ✂ נסה גם אתה לאסוף מראש קופסאות ועיתונים

הערכת זמן:

- ⊕ הכנת קופסת זהות - 45 דקות
- ⊕ סבב הצגת הקופסא - 45 דקות

מהלך הפעילות

פזר במרכז החדר מגזיני נוער צבעוניים, ערימת מספריים, וכמה צלחות פלסטיק עם דבק. בקש מכל אחד מהחניכים לעצב את הקופסא כך שבצדה החיצוני יופיע קולאג' של תכונות חיצוניות שלהם ובצדה הפנימי קולאג' של תכונות פנימיות שלהם. בקש מהם לעשות זאת בעזרת דימויים שיגזרו או יחתכו מהמגזינים והעיתונים.

לדוגמא: תכונות חיצוניות- "אוסף דגמים של מכוניות", "אוהב לגלוש", "ספורטיבי". תכונות פנימיות- "נאמן לחברים שלי", "דוגרי", "יש לי פיוז קצר".

אפשר לשים מוזיקה ברקע תוך כדי עיצוב הקופסאות כדי לתרום לאווירת היצירה. חשוב להשיג מגזינים של נוער- כך הם יוכלו להשתמש בדימויים שלקוחים מהעולם שמוכר להם. באופן כללי, העיסוק בעולם התקשורת, בפרסום וב"עצמי" תופס חלק מרכזי מעולמם של בני הנוער.

לאחר שהחניכים סיימו לעצב את הקופסא ערוך סבב קבוצתי בו כל אחד יציג את הקופסא שהכין. אם החניכים מתקשים להציג את הקופסא האישית שלהם אפשר לכוון אותם באמצעות שאלות מכוונות, כגון: מדוע בחרת לעצב את הקופסא באמצעות דימויים אלו? מדוע דווקא בשחור- לבן או צבעוני? האם יש פער בין הצד הפנימי של הקופסא לצד החיצוני שלה? איזה צד היה יותר קל ליצור?

השתדל ליצור אווירה פתוחה ולא ביקורתית במהלך הסבב, אין "נכון" או "לא נכון" בקבוצה. ייתכן וחלק מהחניכים לא הכינו את הקופסא או הכינו אך בחרו שלא לדבר עליה - הכל מקובל ואפשרי.

'כלכלת אסימונים' או איך להתמודד עם בעיות משמעת?

כלכלת אסימונים היא שיטה של עיצוב התנהגותי אשר מתבססת על מאפייני הפסיכולוגיה ההתנהגותית (ביהיוריסטית) ונוקטת בשיטת החיזוקים ככלי לחיזוק התנהגויות רצויות.

על פי שיטה זו, על כל התנהגות רצויה מקבלים כמות אסימונים שנקבעת מראש והם מומרים אח"כ למתנות רצויות. כך למשל, בגני ילדים או בבתי ספר לדוגמא, בכל פעם שהילד לא מקלל הוא מקבל אסימון/מדבקה/נקודה. שבוע שבו הוא ישיג 7 אסימונים יזכו אותו במשהו. אחת לכמה זמן, לאחר שההתנהגות מתקיימת באופן סדיר משנים את המטרות ומעלים את רף הציפיות. בהתחלה נצפה שהילד לא יקלל יותר מפעם אחת ליום. אחר כך לא יותר מפעם אחת בשבוע, אחר כך לא יקלל בכלל וכו'.

בהתמודדות עם בעיות משמעת התגלתה כלכלת האסימונים כשיטה יעילה. חיזוק הפרעות משמעת בקבוצה בדרך שלילית- כגון: לצעוק על מי שמפריע או להעיר לו בלי הפסקה יכולות דווקא לחזק את התגובה השלילית שכן ע"י כך זה שהפריע הצליח להשיג את תשומת הלב שביקש מלכתחילה. דווקא חיזוק חיובי של אלו שמשתתפים יפה במהלך הקבוצתי יכול לסייע בהפחתת בעיות המשמעת ולהגביר את שיתוף הפעולה מצד החניכים.

חיזוק חיובי יכול לבוא לידי ביטוי ע"י "פירגון" לאלו שמשתתפים פעולה, מתן צ'ופרים אחת לכמה זמן, מתן אפשרות לבחור את יעד היציאה הבאה או ממש ע"י ניהול כלכלת אסימונים שיוחלפו במשהו אחר. לשם כך, נצל את הפעילויות הראשונות לנסות לאתר מהו בסיס המוטיבציה של החניכים, מה מלהיב אותם, איזה דברים מעניינים

זהות בגיל ההתבגרות

גיל ההתבגרות הינה תקופה של שינויים רבים. המתבגרים מחפשים לעצב את זהותם ולמצוא את דרכם. בתקופה זו המתבגרים אינם מעוניינים למצוא מענה לבעיות המטרידות אותם אצל המבוגרים. משום כך, קבוצת שווים אליה הם חשים שייכות, יכולה לספק להם חלק גדול מצרכיהם הרגשיים, השכליים והחברתיים. המתבגרים פתוחים יותר לקבלת משוב מקבוצת השווים מאשר ממי שנתפס על ידם כדמות סמכות מבוגרת וביניהם הורים ומורים וכך גם השפעתה של קבוצת השווים, לטוב ולרע, היא רבה.

בקבוצת השווים הם יכולים לחלוק חוויות דומות ולשתף בהתלבטויות. כך חש המתבגר שהתנסויותיו, הקשיים וההתלבטויות שלו אינם נחלתו הבלעדית והן נורמטיביות. בני הנוער מחפשים חברויות קרובות עם דגש חדש על נאמנות ועל אמון ביחסים אלה. מתבגרים שהחברויות שלהם אינטימיות ותומכות יותר נעשים מעורבים יותר בסביבה, ואילו אלה שיחסייהם עם בני גילם מלאי עימותים נעשים מעורבים פחות ומראים יותר בעיות התנהגות. שני מבנים של קבוצת השווים המופיעים בגיל ההתבגרות הם חוג החברים- הקליקה, והחבורה. חוגי החברים, הם המסגרת של פעולת גומלין עניפה בין בני קבוצת השווים, במיוחד בתקופת ההתבגרות המוקדמת. חבורות הן גדולות יותר וארגוןן הוא רופף יותר מזה של חוגי החברים. התפיסה שאותם תופסים המתבגרים את המשתייכים לחבורות השונות מבוססת על מוניטין יותר מאשר על התנהגותם בפועל.

יש לזכור, אף שגיל ההתבגרות נדמה לעיתים כמטלה קשה מנשוא, צריך לזכור שרוב המתבגרים צולחים את גיל ההתבגרות בשלום, ויוצאים מוכנים להתמודד עם עולם המבוגרים. גיל ההתבגרות מהווה עבורם תקופה של שינוי עצום, אך של סערת נפש חולפת בלבד. זהו שלב בו נבחנים גבולות בעיקר אל מול המנחה שנתפס כדמות סמכות. כל פרט בוחן מהי "המסיכה" אותה הוא חפץ לעטות בהתאם למתרחש בקבוצה. הוא בודק מה ערכו בעיני הקבוצה בדרכים שונות: יש הנוקטים בגישה צינית ומתגרה, יש ששותקים במופגן, יש שבוחרים להפר כללים שונים בקבוצה, יש שמשתלטים. כך הם בודקים את מידת המחוייבות של המשתתפים אליהם ולמסגרת הקבוצתית, את גבולות האמון ואת מידת הפתיחות והקבלה של הקבוצה. המנחה צריך לזהות מהן ההתנהגויות שעלולות להיות הרסניות לקבוצה, לתת לחברי הקבוצה תחושת ביטחון בקבוצה ולסייע להם לשתף את החברים האחרים בקבוצה ברגשות ובעיות.

שלב הלכידות

שלב זה מתהווה לאחר שבקבוצה נפתרו כל מאבקי השליטה שהתעוררו בה. לאחר שכל פרט מצא את מקומו ומרגיש שייך, בטוח במעורבותו ובהשפעתו ולאחר שנוצר בסיס חזק של אמון בקבוצה, ניתן להתמקד בקירבה. היחסים בשלב זה מתבססים על המטרות המשותפות ועל המשימות המוטלות על הקבוצה. זהו השלב בו מתפתחת זהות חדשה- "אנחנו", כאשר הסולידריות עם הקבוצה והמחוייבות לה עולות. המחוייבות לתהליך הקבוצתי היא חשובה בכדי שהפרט אכן יוכל לעבור שינוי התנהגותי כלשהו. משום כך גם אוריה של פתיחות ותמיכה גם בפרטים המרכיבים את הקבוצה.

בשלב זה התלות במנחה יורדת והתקשורת בין חברי הקבוצה מתבצעת באופן ישיר, הם עובדים בשיתוף וביעילות רבה.

המנחה יכול להגביר את לכידות הקבוצה על ידי מתן חיזוקים להתנהגויות שמראות אמון בין חברי הקבוצה, לעודד עבודת צוות ופועלה למען המטרות המשותפות ובמקביל לעודד התפתחות וצמיחה אישית של כל פרט בקבוצה.

הפרודוקטיביות

זהו שלב בו מגיעה הקבוצה לרמה מסויימת של יציבות ואיזון בנורמות ובדפוסי ההתנהגות המקובלים בה. הפרודוקטיביות הקבוצה נמדדת על פי השינויים שעושים חבריה הן בתוך הקבוצה והן מחוצה לה. הפתיחות והתמיכה בקבוצה עולה והפרט יכול לשתף ברגשות אמיתיים וחזקים, לקבל משוב על התנהגותו וללמוד וליישם את שחוה בקבוצה. הפרטים יכולים גם לבחון לעומק את עצמם ולהגיע למודעות גבוהה יותר לגבי זהותם בקבוצה ומחוצה לה.

סיום התהליך/ פרידה

יש קבוצות שמועד הסיום של פעילותן הוא ברור ומוגדר מלכתחילה ויש קבוצות המסיימות את פעילותן רק כאשר המטרות שהוצבו להן הושגו. בכל מקרה, שלב הסיום הוא שלב קרדינלי בתהליך העבודה הקבוצתית.

יש לזכור ששלב הפרידה הוא שלב חשוב, שאין לפוטרו כלאחר יד כדבר טבעי שחברי הקבוצה היו מוכנים לקראתו. זהו תהליך נפשי שיכול לגרום לחזרה לשלבים הראשונים של חרדה וחוסר וודאות.

חברי הקבוצה מבחינים כי הם עומדים לקראת סיום, אך ינסו פעמים רבות למנוע מצב זה באמצעות תגובות שונות כגון:

הדחקה- חוסר רצון להתמודד עם הפרידה, הפתעה לנוכח הגעתו המוקדמת לכאורה וחיפוש דרכים שונות להמשך הפעילות הקבוצתית במסגרת כזו או אחרת.

בריחה- התנהגויות שליליות והרסניות כלפי שאר חברי הקבוצה ו/או המנחה.

נסיגה- להתנהגויות משלבים קודמים ולתלות במנחה.

תגובות אלו עלולות להתדרדר להתנהגויות קיצוניות של כעס, אשמה, ייאוש ואובדן.

ככל שהסיום מתקרב, דמות המנחה חוזרת לתפקד במרכז הבמה ועליו לסייע לקבוצה בסגירת המעגל.

יש צורך להקדיש זמן לטקסים המציינים את הסיום והפרידה של החברים זה מזה ומהמנחה. ישנה חשיבות לכך גם אם הקבוצה תמשיך להיפגש במסגרות אחרות וזאת כדי לסגור את התהליך מבחינה אישית וקבוצתית. בפרידה כל אחד מהפרטים יעשה בדיקה מה לקח מעצם ההתנסות הקבוצתית, וזאת כדי לתת תחושה של השלמה ולהדגיש שהסיום בעבודה הקבוצתית מאפשר התנסויות חדשות ולעודד את חברי הקבוצה לקחת את "מזוודת הכלים" שרכשו לצורך הצמיחה וההתפתחות שלהם גם במסגרות נוספות.

התפיסה העצמית והזהות האישית

גיל ההתבגרות

באופן כללי מוגדר בין הגילאים 12-18 [יש שיגדירו את סופו בגיל שמעל 20...] זהו גיל המתאפיין כתקופה של שינויים והתפתחויות מהירות ודרסטיות בכל התחומים. יש בו חוסר יציבות, חוסר איזון ותנודות מקיצוניות לקיצוניות וקונפליקטים עם הסביבה הכוללת הורים, מורים ובעלי סמכות אחרים. זהו גיל של מרדנות ודחפים שפורצים לעיתים בצורה לא מרוסנת.

לא הכל טוענים שזהו בהכרח גיל שנושא אתו משברים וסערות, לדוגמא, הפסיכולוג עופר הראה במחקריו שיתכן גם אופן שקט ולא קיצוני לעבור את גיל ההתבגרות ועדיין לקיים את המשימה ההתפתחותית של יצירת ניפרדות, עצמאות, זהות. אבל בהסכמה זהו גיל שיש בו שינויים רדיקליים בתחומים הגופניים, מיניים, שכליים, רגשיים, משפחתיים וחברתיים. הפסיכולוג בלוס [1967] מגדיר את המשימה ההתפתחותית של גיל ההתבגרות במושג המכונה בפסיכולוגיה - **individuation-separation** כלומר היפרדות ואינדיבידואציה בפעם השניה. מושג זה מתבסס על מושג קודם שטבעה הפסיכואנליטיקנית מרגרט מאהלר. [1897 נולדה] השאלה במחקרה הייתה כיצד מתעצבת אישיותו של התינוק כישות עצמאית ונפרדת. תהליך הזה קראה ההיפרדות והאינדיבידואציה כלומר, הפיכת האדם לאינדיבידום - פרט עצמי. תהליך המתרחש בין הלידה לגיל 3 בערך.

המתבגר עובר מהשקעה עיקרית במשפחה למציאת אובייקט חוץ משפחתי להשקעה רגשית. כמו שאצל התינוק ההיפרדות מהאם מלווה בהישגים התפתחותיים של ארגון נפשי וגופני כך גם בהתבגרות הנער עובר ארגון מחדש של האגו, יכולת ויסות דחפים ומטרות. המתבגרים עוסקים מאד ביחסים בין אישיים, קינאה ושנאה, אויבות וחברות. הקושי להינתק מהאובייקטים הילדותיים מביא להתנהגות מוחצנת של התנגדות ומחאה. [במקרים קיצוניים המתבגר בורח מהבית, בורח לסמים, עוזב את בית הספר...] זהו "אקטינג אאוט", לפי בלוס הנער עושה את הדברים הלא נכונים מסבות נכונות. הבריחה מהבית היא ביטוי למאבק שלו, הרגרסיבי להימשך לקשר ולתלות בהורים. לעיתים לא יבחר מרחק פיסי אלא בדעות או בלבוש. בהתבגרות הרגרסיה היא מרכיב בהתפתחות. בעוד שבגילאים אחרים הרגרסיה מנוגדת להתפתחות הרי שבגיל ההתבגרות זהו תהליך טבעי שהוא חלק מההתפתחות. זוהי יצירת משהו חדש ופרידה מהעבר. יש רגרסיה של האגו שמתבטאת למשל בהערצת מפורסמים, שחקנים, זמרים דומה לאידיאלציה של ההורה בילדות [אבא שלי הכי חזק...] ולעיתים יש רגרסיה למצב אינפנטילי של התמזגות שבעבר היה עם האם, להתמזגות היא עם עניינים מופשטים כמו מעוברים באידיאלים פוליטיים פילוסופיים, אסתיטיים או דתיים, רצון להתמזג עם קבוצות השתייכות כל שהיא.

התחום הגופני

כבר בגיל טרום התבגרות [בין 9-12] יש ניצני שינויים גופניים ושינויים הורמונליים. מתחיל להתעצב מראה חיצוני חדש. הופעה של תופעות בלתי מוכרות [כמו וסת אצל בנות] יכולה לגרום למבוכה והרגשה לא נוחה מהצורה החיצונית והשינויים המתחוללים בגוף. יש עיסוק נרחב במראה החיצוני ולעיתים תחושה שכולם מביטים ומסתכלים עליך, יש עליה בעוצמת הדחפים והרגשות והשינויים גדולים במצבי הרוח, לעיתים אין בלמים. הפסיכולוגית אנה פרויד מכנה את

התקופה "תקופת סער ודחק". ומדגישה את הגורמים האנרגטיים- גופניים כמכריעים בגיל הזה[לעומת "אפשרות ההתבגרות השקטה" של עופר שהוזכרה קודם לכן] ההתפתחות הגופנית המואצת מוצאת ביטוי בהתפתחות של אברי המין ויצריות מינית. המשימה של המתבגר היא להסתגל לשינויים הללו וליצור אינטגרציה בין גופו ה"חדש" לזהותו העצמית. לעיתים הוא מרגיש מסורבל, מגודל בעל מראה ותנועה גמלוניים. הוא אוכל וישן הרבה. לוקח לו זמן להתרגל לממדים ולכוח שצבר. יש גם ביטויים של סרבול מוטורי. יחד עם זאת יש נטייה להתעמל, לפתח כושר פיסי, טיפוס, גלישה, ספורט... בטווי מצ'ואיזם יכולים להיות ביטויים ללבטים סביב זהות גברית. יש ביטויים של העדר יציבות קיצוניים: עייפות וחיוניות, שמחה ודיכאון, דמעות וצחוק אגוצנטריות וחברותיות, שליטה וניכנות, קיצוניות ושמרנות.

{הל- "הנוער אוהב מצבי רוח עזים ומשתוקק להתרגשות"}
[בשפת הנוער: אני בדיכי, מחורמן, בקריזה, בעצבים, בהתקפת צחוק וכד']

התחום הקוגניטיבי

בגיל 15 בערך, החשיבה היא כבר חשיבה של אדם מבוגר[פורמלית] והיא מורכבת ועשירה. יש בה יכולת להבין וליישם מושגים ורעיונות מופשטים, תפיסת הזמן מפותחת, יש הגיון, יכולת ניתוח והרכבה ויכולת השלכה מ"כאן ועכשיו". יש יכולת לשער השערות, לבנות תיאוריות, לחשוב לא רק על מה שיש אלא על מה שיכול להיות ועל בעיות היפותטיות. יש הרחבה מסוימת של מושג העתיד, יכולת לתכנן ויכולת להסתכל על נושא מכמה זוויות. הביטוי של המאפיינים הללו הוא עיסוק ברעיונות, ערכים, אידיאולוגיות, השוואה, ניתוח, ביקורת על מוסדות פוליטיים. יש הרבה "התפלספות". ווכחות כמו גם ציניות.

לקראת גיל 16-17 מצויד המתבגר בכל הכלים השכליים, אינטלקטואלים של המבוגר. גם ה IQ מתייצב והמתבגרים מגיעים לשיאם מבחינת כושר אינטלקטואלי ואוצר מילים. יש כמה מאפייני חשיבה אופייניים לגיל והם נטייה לקיצוניות באמונות ודעות, ראיית דברים ב"שחור ולבן", ביטחון בצדקתך, וחוש צדק מפותח באופן כללי.

התחום החברתי

בגיל הזה יש רצון גדול לעצמאות, אוטונומיה, שמירה על טריטוריה [מי יסדר את החדר, האם לדפוק בדלת כשנכנסים לחדר...] יש הרבה עיסוק בברור גבולות [מתי תחזור הביתה...] השלמת המשימה של ההפרדות היא יצירת זהות עצמית. שאלת הזהות היא קריטית עבור המתבגר. מי אני, מה אמונת החיים שלי, מה משמעות זהותי המינית, האם אני גברי, נשית, למה אני מוכשר, וכד'. הטענה המקובלת במחקר היא שלא ניתן לגבש זהות עצמית ועצמיות ללא מרחק מההורים, ביקורת עליהם והתמודדות עם קונפליקטים.

בגיל הזה יש חשיבות גדולה של קבוצת בני הגיל שיש בה גם מרחק מההורים וגם מודל ליחסים חברתיים בעתיד והיא יכולה לשמש במבחר פונקציות. במה- עליה יש אפשרות להופיע ולפתח מודעות להליכה, דיבור, מראה כללי, גם כאשר לא נמצאים עם החברים יש בראש מין "קהל דמיוני".
ראי- דרכו מקבלים פידבק על מעשים מראה ובכלל....
מצפן- הקבוצה עוזרת להתכוון, יש לחצים חברתיים להיות כזה או כזאת...

מגרש אימונים- להתנסות בהתנהגויות ומימונויות חברתיות שונות.[להופיע, להציג את עצמך, לעשות השוואה חברתית, איך אני ניראה, מה חושבים עלי, איך התנהגתי ביחס לערכים, נורמות, מודל לחיקוי, לבדוק תוצאות]

לבד מהפונקציות הללו זו קבוצת תמיכה, יש בה גיבוי לצורך התבדלות ופרידה מההורים מתן סטטוס וכוח[אנחנו נגד העולם].

יש ערך עצום למעמד בחברה ולעיתים בעיה קשה של בדידות. במקביל ליחסים חברתיים כלליים מתפתח מאד גם עניין ביחסים אישיים. יש בניה של הדדיות, אינטימיות, מחויבות ובא לידי ביטוי משמעותי עניין ה"חבר הטוב". יש התחלות של קשרים ארוכי טווח, תמיכה קבלה והבנה של השני. [חברה טובה/ יכול להיות בגיל זה מקור מרכזי לביטחון ובניה של זהות עצמית ופעמים רבות משמש כיועץ ופסיכולוג....] בגילים האלו בא לידי ביטוי מוחשי העניין הרב בבני המין השני, יש התנסויות ביחסים, התאהבויות וחברויות.

יחסים עם המבוגר

מתאפיינים בעימותים וויכוחים על גבולות, זכויות וחובות. יש ביטויים של ערעור על סמכות ורצון לעצמאות בטריטוריה, הופעה, שפה ויחסים עם חברים. יש הרבה צורך בביטחון ואמון. הן לגבי ההווה והן לגבי העתיד. יש צורך בתמיכה. מתבגרים לא ירצו שיתייחסו אליהם כמו לילדים, יתקנו התנהגות, יטיפו מוסר. במסגרת ההתנתקות מהתלות בהורים והרצון לרכוש עצמאות יש הרבה קונפליקטים והדגשת השונה, עשיית ההפך, אנטי, ולעיתים חשיפת חולשות ההורים וגם ביטול הדמות שלהם. יש גם ביטויים קיצוניים של הסתכנות ובדיקת גבולות. חשוב להדגיש שבמקביל לכל המאפיינים הללו יש גם ביטויים רבים של קונפורמיות, נערים ונערות שאוהבים ללמוד, ליצור, להשתתף בפעילויות תורמות וכד'.

קיום מנחים להדרכה:

מה כדאי לעשות:

- ליצור תאום ציפיות עם הקבוצה, לפני תחילת הפעילות.
- להתייחס במלוא תשומת הלב לעובדה שרוב המתבגרים באים לפעילות בעיקר למען העניין החברתי והם עסוקים בעיקר באינטראקציה בניהם.
- ליצור קירבה, לשבור מחיצות, לנסות להציע אתגר אינטלקטואלי.
- להיות מודעים לכך שהם באים לפעילות כדי לצאת משגרת בית הספר, לעשות כף, לבנות חוויה חברתית, לראות דברים יפים, מרתקים, יוצאי דופן.
- לשלב באופן מתוכנן ויזום פעילות הפגתית כמו עשיית תה, סיפורים, חידות, קטעי מוסיקה.
- להשתמש בחוש הומור, כמה שאפשר.
- להסביר הסברים שיש בהם הפשטה, הכללה, שאילת שאלות של הערכה ויישום, להעלות רעיונות, לתת מקום[במידה] ל"פילוסופים".

- להשתמש בשיטת ההדרכה של דיוני דילמה ולערוך דיונים שתהיה בהם אפשרות לביטוי עצמי בנושאים ערכיים ואידיאולוגיים.
- להמעיט בהדרכה פרונטלית ארוכה, להעביר מסרים באופן של מודל הזדהות.
- להשתדל לתת פחות הוראות ויותר לשתף ולהסביר.
- להיות מודעים לכך שיש הרבה ניסיון מצדם להתבלט ולהרשים ולא יקבלו סמכות בקלות אם זאת להציב גבולות ברורים ולא להתבטל לפנייהם.

מה לא לעשות:

- לא לקבל הערות, תגובות ציניות, זלזול וכו' כמסר אישי המדריך/מדריכה יכולים להתפס בעיני המתבגר כנציגי עולם המבוגרים וככאלו יש סיכוי שיכוננו אליהם דפוסי התנהגות המאפיינים את יחסם לבעלי סמכות אחרים.
- לא לבנות פעילויות מובנות[הם לא ימלאו בשמחה דפי חקר או משימות כתובות אחרות מסוג זה...]
- לא להיות יותר מדי ידענים או יותר מדי סחבקים. לבחור את "שביל הזהב".
- לא להעליב, לרמוז רמיזות פוגעות, להעיר הערות שיכולות להתפס כפוגעות במעמד החברתי ובכלל.

זה נוער זה?

על נוער וערכים בימינו

מטרות:

- ❖ לבדוק יחד עם הקבוצה את הערכים והמאפיינים של נוער בזמננו.
- ❖ להגדיר מה מאפיין את הנוער דרך יחסי נוער- מבוגרים.

עזרים:

- ✂ רדיו דיסק
- ✂ דיסק עם אוסף שירים (מצורף למהדורה הראשונה)
- ✂ דפים וכלי כתיבה
- ✂ לוח וטוש מחיק
- ✂ הסיפור: 'לשבור את החזיר' של אתגר קרת

הכנה מראש:

- ✂ כדאי לבדוק את רשימת השירים- אולי לעדכן אותה ולהוסיף שירים שמעניינים את הקבוצה שלך.
- ✂ לצלם את הסיפור לחניכים.

הערכת זמן:

- ⊕ סבב שירים קבוצתי - 10 דקות
- ⊕ השמעת שירים - 15 דקות
- ⊕ דיון קבוצתי - 20 דקות
- ⊕ סיפור ודיון - 45 דקות

מהלך הפעילות:

ערוך סבב בין החניכים – בקש מכל אחד לספר מהו השיר שהוא הכי אוהב?

את הפעילות הבאה אפשר לקיים בקבוצות או כיחידים – לשיקולך.
השמע לקבוצות/ לחניכים דיסק של שירים - 15 שירים, כל שיר באורך של דקה, סה"כ: 15 דקות.
השירים צריכים להיות מגוונים ויכללו שירים עכשוויים וישנים, שירי פופ, רוק, מוזיקה מזרחית ועוד.

לפני ההאזנה לקלטת, בקש מהם להקשיב לשירים ולכתוב לעצמם על גבי דף – אילו ערכים עולים מהשירים שמאפיינים בני נוער?

בתום ההאזנה אסוף מהקבוצה את המאפיינים שעלו וכתוב אותם על הלוח.

האם הם מזדהים עם המאפיינים האלו?

האם הם חושבים שהם "מציירים" תמונה מדויקת של המציאות שלהם?

מה חסר לדעתם בתמונה הזו?*

במידה והקבוצה מזדהה עם רוב הערכים שעולים מהשירים כמאפיינים שלהם- שאל אותם מה הם חושבים על זה? למה הערכים האלו חשובים שלהם? מהם "נותנים" להם בחיים?
במידה והם מתנגדים לערכים האלו בקש מהם לתאר איך הם היו מתארים עצמם כבני נוער? מה מעניין אותם? מהם הערכים שלהם?
אפשר גם לבקש מהם להצביע על שלושת הערכים/ המאפיינים הכי חשובים לדעתם.

חלק להם את הסיפור 'לשבור את החזיר' של אתגר קרת- מומלץ לקרוא אותו יחד אתם.

הסיפור עוסק בילד, יואבי, שמבקש מאבא שלו שיקנה לו בובה של בארט סימפסון. אביו מסרב וקונה לו קופת חיסכון בדמות חזיר ומבקש ממנו לשתות כוס שוקו תמורת כסף – אותו הוא יכניס לקופה. יואבי חוסך את הכסף ולאט לאט נקשר אל החזיר, פסחזון. כשמגיע היום הגדול- לשבור את החזיר- הילד והאבא נמצאים בעימות ולא מצליחים לתקשר.

נקודות לדיון:

- דמותו של האב- מה הוא רצה מבנו? האם לדעתם הוא צדק או טעה? מה הם חושבים על דרך שבה הוא ניסה לחנך את בנו? חשוב להדגיש את המטרות הטובות שעמדו לנגד עיניו של האב (להקנות לו ערכים- ללמד את בנו לדחות סיפוקים, מהו מוסר עבודה, ערך לכסף, להפוך את בנו למפונק פחות).

* המתודה מבוססת על המעריך "מי אני? מה אני?" של לילך שיץ ושרית בראון, 2004.

- דמותו של יואבי – למה ציפה בהתחלה? למה הוא ציפה בסוף התהליך? חשוב להדגיש שתהליך החיסכון אכן לימד את הילד משמעות ערכית, אך משמעות אחרת ממה שציפה לה האב.
- עם מי הם מזדהים יותר? האב או הבן? האם גם הם מרגישים שמבוגרים מניחים מראש ש"אין להם ערכים"?
- האם קרה להם מקרה דומה עם מבוגר- קרוב משפחה/מורה? מה לדעתם מאפיין את היחסים שלהם עם המבוגרים?
- מה הם חושבים על הבחירה של יואבי בסוף הסיפור? מה הם היו עושים?
- מדוע לא הצליחו האב והבן להבין זה את זה? מה הם לא עשו כדי להתגבר על חוסר ההסכמה? בקש מהם לנסות להציע דיאלוג אחר בין האב לבנו.

■ שניות על... אתגר קרת

אתגר קרת (נולד 1967), הוא סופר ישראלי, יליד רמת גן, המתגורר בתל אביב. עיקר יצירתו על סיפורים קצרים, אך הוא עוסק גם בכתיבת תסריטים, מחזות וקומיקס. בין ספריו: צינורות, געגועי לקיסנגר, אניהו, לא באנו להנות, הקייטנה של קנלר, פיצרייה קמיקזה...

ספריו של קרת זוכים להצלחה גדולה ורבים רואים את כתיבתו של קרת כמאפיינת דור שלם של כותבים ישראלים צעירים. עקב הצלחתו של אתגר קרת, פרסמו יוצרים צעירים רבים קובצי סיפורים קצרים שניכרו בהם השפעות של אתגר קרת, אך כמעט כולם לא זכו להצלחה כמו זו של קרת. קרת זכה בפרס ראש הממשלה לספרות, ובפרס שר התרבות לקולנוע. רבים מספריו של קרת תורגמו לשפות רבות. הסרט הקצר שלו "מלכה לב אדום" זכה בפרס האקדמיה הישראלית לקולנוע ובמקום ראשון בפסטיבל מינכן. סרטי גמר של יוצרים צעירים רבים מבוססים על סיפוריו של קרת.

מתוך האתר ויקיפדיה

לשבור את החזיר/מאת: אתגר קרת

אבא לא הסכים לקנות לי בובה של בארט סימפסון. אימא דווקא כן רצתה, אבל אבא לא הסכים לי, אמר שאני מפונק. "למה שנקנה, הא?" אמר לאימא. למה שנקנה לו הוא רק עושה פיפס ואת כבר קופצת לדום." אבא אמר שאין לי כבוד לכסף, ושאלו אני לא אלמד את זה כשאני קטן אז מתי אני כן אלמד? ילדים שקונים להם בקלות בובות של בארט סימפסון גדלים אחר-כך להיות פושטקים שגונבים מקיוסקים, כי הם מתרגלים שכל מה שהם רק רוצים בא להם בקלות. אז במקום בובה של בארט הוא קנה לי חזיר מכוער מחרסינה עם חור שטוח בגב, ועכשיו אני אגדל להיות בסדר, עכשיו אני כבר לא אהיה פושטק כל בוקר אני צריך לשתות עכשיו כוס שוקו, אפילו שאני שונא. שוקו עם קרום זה שקל, בלי קרום זה חצי שקל ואם אני ישר אחרי זה מקיא אז אני לא מקבל שום דבר. את המטבעות אני מכניס לחזיר – בגב ואז, כשמנערים אותו הוא מרשרש. כשבחזיר יהיו כבר כל-כך הרבה מטבעות שכשינערו אותו לא יהיה רעש אז אני אקבל בובה של בארט על סקייטבורד זה מה שאבא אומר, ככה זה חינוכי. החזיר דווקא נחמד, האף שלו קר כשנוגעים בו והוא מחייך כשדוחפים לו את השקל בגב וגם כשדוחפים לו רק חצי שקל, אבל מה שהכי יפה זה שהוא מחייך גם כשלא. המצאתי לו גם שם, אני קורא לו פסחזון, על שם איש אחד שפעם גר בתיבת דואר שלנו ושאלו ושאבא שלי לא הצליח לקלף לו את המדבקה. פסחזון הוא לא כמו הצעצועים האחרים שלי, הוא הרבה יותר רגוע, בלי אורות וקפיצים ובטריות שנוזלות לו בפנים. רק צריך לשמור עליו שלא יקפוץ מהשולחן למטה". פסחזון, תיזהר! אתה מחרסינה", אני אומר לו כשאני קולט אותו מתכופף קצת ומסתכל על הרצפה, והוא מחייך אלי ומחכה בסבלנות עד שאוריד אותו ביד. אני מת עליו כשהוא מחייך, רק בשבילו אני שותה את השוקו עם הקרום כל בוקר, בשביל שאוכל לדחוף לו את השקל בגב ולראות איך החיוך שלו לא משתנה חצי". אני אוהב אותך, פסחזון", אני אומר לו אחרי זה, "פייר, אני אוהב אותך יותר מאבא ואימא. ואני גם יאהב אותך תמיד, לא חשוב מה, אפילו אם תפרוץ לקיוסקים. אבל דיר בלאק אם אתה קופץ מהשולחן". אתמול אבא בא, הרים אח פסחזון מהשולחן והתחיל לנער אותו הפוך ובפראות". תיזהר, אבא", אמרתי לו, "אתה עושה לפסחזון כאב בטן". אבל אבא המשיך. "הוא לא עושה רעש, אתה יודע מה זה אומר יואבי? שמחר תקבל בארט סימפסון על סקייטבורד". "יופי, אבא" אמרתי, "בארט סימפסון על סקייטבורד, יופי. רק תפסיק לנער את פסחזון, זה עושה לו להרגיש רע". אבא החזיר את פסחזון למקום והלך לקרוא לאימא. הוא חזר אחרי דקה כשבד אחת הוא גורר את אימא וביד השנייה הוא מחזיק פטיש "את רואה שצדקתי", הוא אמר לאימא, "ככה הוא ידע להעריך דברים, נכון יואבי?" "בטח שאני יודע", אמרתי, "בטח, אבל למה פטיש?" "זה בשבילך", אמר אבא ושם לי את הפטיש ביד. "רק תיזהר." "בטח שאני אזהר", אמרתי, ובאמת נזהרתי אבל אחרי כמה דקות לאבא נמאס והוא אמר "נו, תשבור כבר את החזיר." "מה?" שאלתי, "את פסחזון?" "כן, כן את פסחזון", אמר אבא. "נו, תשבור אותו. מגיע לך הבארט סימפסון, עבדת מספיק קשה בשבילך". פסחזון חייך אלי חיוך עצוב של חזיר מחרסינה שמבין שזה הסוף שלו. שימות הבארט סימפסון, שאני אתן עם הפטיש בראש לחבר? "לא רוצה סימפסון." החזרתי לאבא את הפטיש: "מספיק לי פסחזון." "אתה לא מבין", אמר אבא, "זה באמת בסדר, זה חינוכי, בוא אני אשביר אותו בשבילך". אבא כבר הרים את הפטיש, ואני הסתכלתי על העיניים השבורות של אימא ועל החיוך העייף של פסחזון וידעתי שהכול עלי, אם אני לא אעשה כלום הוא מת "אבא", תפסתי לו ברגל, "מה יואבי?" אמר אבא, כשהיד עם הפטיש עוד באוויר. "אני רוצה עוד שקל, בבקשה", התחננתי". תן

לי עוד שקל לדחוף לו, מחר, אחרי השוק. ואז לשבור, מחר, אני מבטיח. "עוד שקל?" חייך אבא ושם את הפטיש על השולחן, "את רואה? פיתחתי אצל הילד מודעות." כן, מודעות, אמרתי, "מחר." היו לי כבר דמעות בגרון אחרי שהם יצאו מהחדר חיבקתי את פסחזון חזק - חזק ונתתי לדמעות לבכות. פסחזון לא אמר כלום, רק רעד לי בשקט בידיים, "אל תדאג, לחשתי לו באוזן", אני אציל אותך". בלילה חיכיתי שאבא יגמור לראות טלוויזיה בסלון וילך לישון. ואז קמתי בשקט-בשקט והתגנבתי ביחד עם פסחזון מהמרפסת. הלכנו המון זמן ביחד בחושך עד שהגענו לשדה עם קוצים. "חזירים מתים על שדות", אמרתי לפסחזון כששמתי אותו על הרצפה של השדה, "במיוחד על שדות עם קוצים מתים. יהיה לך טוב כאן." חיכיתי לתשובה אבל פסחזון לא אמר כלום, וכשנגעתי לו באף בתור שלום רק תקע בי מבט עצוב. הוא ידע שלא יראה אותי יותר לעולם.

מתוך: אתגר קרת, "געגועי לקיסינג'ר", תל-אביב, 1995

פרק 2 – מאמרים

ילדים ומתבגרים דוברי רוסית בישראל:

שילוב חברתי בהקשר התרבותי

פרופ' ואדים רוטנברג¹

מבוא

קעת מתברר שילדים ומתבגרים מהווים את קבוצת הסיכון המובהקת ביותר בקהילת דוברי רוסית בישראל. מספר גדל והולך של מתבגרים נשרו ועזבו את מסגרות ביה"ס, וחבורות פשע יכולות לגייס חברים מקרב קבוצה זו. מספר המשתמשים בסמים בקרב מתבגרים דוברי רוסית עלה פי שלושה ויותר תוך שנתיים [1994-1996], ומגמה זו נמשכת. עלינו לזכור שבאופן מסורתי במשפחות היהודיות בברה"מ לשעבר, הגישות וההתנהגויות של ילדים ומבוגרים היו שונות לחלוטין – חינוך נחשב לערך מהמעלה הגבוהה ביותר, ההתנהגות אופיינה כאינטליגנטית ואילו רמת הפעילות העבריינית והשימוש בסמים היו נמוכים ביותר. אכן, החברה בברה"מ הפוסט-סובייטית השתנתה מאוד; וחברי הקהילה היהודית, במיוחד הצעירים שבהם, אינם עמידים בפני שינויים אלו. ואולם רוב הבעיות המאפיינות את הצעירים דוברי רוסית בארץ מיוחסות למצוקת העלייה, ובמיוחד, לחוסר היכולת של הצעירים ומשפחותיהם להבין את התרבות של החברה החדשה ולהשתלב בתרבות זו.

גישות לגידול ולחינוך ילדים בברה"מ ובישראל

הבה נתחיל בבעיות של ההורים המתייחסות לגידול ולחינוך ילדיהם, כאשר בעיות של ילדים פעמים רבות מושפעות ע"י הבעיות של הוריהם. עמדותיהם הבסיסיות של הורים במשפחות דוברות רוסית, וציפיותיהם כלפי החינוך שונות מאוד מאלו של הישראלים הותיקים.

בישראל יש הבחנה ברורה בין "גידול הילדים" – הנתפס כתפקיד המשפחה, לבין "חינוך הילדים" – הנתפס כתפקיד בית הספר. בישראל, כמו בחברות מערביות, גידול הילדים נתפס כגורם משמעותי ביותר בהתפתחות האישית ["אדם חופשי ומאושר בעולם חופשי"], בעוד שלמידה וחינוך בבית-הספר הם רק תוספות למשימת הגידול, והינם פחות חשובים, במיוחד בשלבים המוקדמים של מערכת החינוך. פסיכולוגים ויועצים בביה"ס מתעניינים פחות בהישגים הלימודיים [אקדמיים] של התלמיד ויותר בטובתו הפסיכולוגית. [המחבר מעלה תהייה האם גישה זו, הגורמת, לדעתנו, לתת-

¹ פרופ' ואדים רוטנברג המחלקה לפסיכולוגיה אוניברסיטת תל-אביב

תרגום מאנגלית ועריכה: ליאורה בר סלע.

שימוש בכישורים המנטליים הטבעיים של הילדים, משמעותה חוסר עניין וחוסר כבוד לילדים, ואינה טובה להתפתחותם לאנשים בוגרים?].

הקדימות של הגידול לעומת החינוך משתקפת, למשל, בעמדות כלפי הלמידה הבית-ספרית: עד ב"ס התיכון משימות שעורי הבית הינן מועטות והדרישות להישגים אקדמיים, כמו גם למשמעת בביה"ס, אינן גבוהות.

וכך, קיומן של קבוצות הנחייה להורים בישראל בנושא של אימון בהורות אפקטיבית, משקפות את הקדימות של גידול הילדים, והינן לעזר רב להורים בהבנת בעיותיהם של הילדים.

בברה"מ לשעבר היו העמדות כלפי חינוך הפוכות: לחינוך בביה"ס הייתה עדיפות בהשוואה לגידול הילד במשפחה; למשפחה, ככלל, היה רק תפקיד משלים ודי עמום בפעילות זו.

הכרחי להדגיש בנקודה זו, שבקרב המשפחות היהודיות בברה"מ היחסים בין בני המשפחה התאפיינו בקרבה רבה, והדאגה היהודית המסורתית לילדים ולזקנים לא אבדה.

המשפחות היהודיות התאפיינו בכך, ששמו דגש על ערכים כמו כבוד לחינוך, לתרבות וליצירה; יושר ודחייה של אלכוהוליזם ושימוש בסמים.

מקור נוסף להערכה העצמית הגבוהה בקהילה היהודית בברה"מ לשעבר היה המאבק המתמשך באפליה ובאנטישמיות. מאבק זה הוביל, לעיתים, להישגים מקצועיים ויצירתיים יוצאי דופן, והורים השתמשו בו כמודל הנעה לילדיהם הגדלים.

היכולת להיאבק, לנצח ולהשיג הייתה ערך בקהילה היהודית הדוברת רוסית.

ההבדל בין הגישה בברה"מ לבין הגישה המערבית, נקבע על-ידי השוני במטרות הסופיות: בברה"מ לשעבר "גידול ילד" לא נתפס כהתפתחות של אדם עצמאי ומיוחד, אלא כהתפתחות של חבר-קבוצה הכפוף למניעים חברתיים. הגישה המערבית לעומת זאת דוגלת בפיתוח אדם אינדיבידואלי, ייחודי ועצמאי.

בהקשר זה מעניין להדגיש שמערכת החינוך בישראל עברה שינוי דומה, מתפיסה שבמוקדה עמדה הקבוצה לתפיסה שבמוקדה היחיד. גם בחבר העמים של היום המגמה הקולקטיבית נעלמה; ואולם ההורים בקהילת דוברי הרוסית בארץ גדלו באווירה סוציאליסטית בה היחס לתהליך גידול הילדים נשלט ע"י העמדות הקולקטיביסטיות ולמשפחה היה תפקיד משני בתהליך זה.

להורים אלה לא ניתנה הזדמנות להשתלם כדי לשפר את כישורי ההורות שלהם, הורים לעיתים קרובות לא היו מודעים למידת ההשפעה שיש להתנהגותם על ההתפתחות של ילדיהם: בסוגיות כמו – מהו המשקל שיש להערכה עצמית אצל הילד, כיצד יש להגיב בתנאי לחץ ובזמן קונפליקט, מה תפקידו של העונש מהו העונש היעיל ביותר וכיו"ב.

הרי לנו פרדוקס: במעגלים החברתיים שיהודי רוסיה השתייכו אליהם הרמה התרבותית והיחס לתרבות היו גבוהים - וגבוהים אף יותר מאשר בחברה המערבית; אך הידע הפסיכולוגי והידע בתחום גידול הילדים היה מועט מאוד.

כתוצאה מכך, הורים התעניינו יותר בהישגים אקדמיים של הילדים מאשר בהתפתחות של אישיותם.

חולשה זו של ההורים בגידול הילדים מצאה ביטוי בתהליך ההסתגלות לחברה ולתרבות החדשה בארץ, תהליך בו לילדים יש צורך מיוחד שיבינו אותם, שיקבלו אותם ושהוריהם יתמכו בהם רגשית.

ועל כן, תנאי הלחץ של העלייה יצרו תסכול אדיר אצל העולים נוכח חוסר יכולתם של ההורים להגיב להתנהגויות הפוכות מאלה שהוערכו על ידיהם בברה"מ: פחות הערכה לתרבות ולחינוך, שימוש בסמים וצריכת אלכוהול וכיו"ב.

כתוצאה מכך, ילדים ממשפחות דוברות רוסית הגדלים בתנאים החדשים בארץ, אינם מסוגלים להשיג את המטרות שהוריהם מצפים מהם הן בחינוך והן במימוש העצמי; הם חשים עצמם דחויים על-ידי הוריהם ומאבדים את תחושת הכבוד העצמי, על כל המשמעויות השליליות העולות מכך.

משבר זהות עקב העלייה בקרב הורים וילדיהם

העלייה לישראל גרמה לרבים מקרב היהודים דוברי הרוסית למשבר של זהות. וזאת משום שלא היו מסוגלים, בתנאים החדשים, להגיב לפי הערכים שנשאו עימם. ויותר מזה – משום שנוכחו, שערכים אלה נתפסים כפחות חשובים בחברה הישראלית. המבוגרים סבלו מלחץ ומתח כפולים: לחץ שנגרם בגלל אובדן המעמד החברתי והתפקיד המקצועי; ולחץ שנגרם בעקבות הגילוי, שערכים יהודיים מסורתיים, כמו הכבוד לחינוך וליושר, אינם משחקים תפקיד מכריע בחברה הישראלית. בישראל כמו בארה"ב התרבות והחינוך הינם פונקציונאליים ותועלתניים ואינם נתפסים כבסיסיים וכבעלי ערך מהותי לכשעצמם, וכתוצאה מכך אינם תורמים, מהותית, לכבוד העצמי ולהערכה העצמית.

משבר בזהות העצמית מלווה בדרך כלל על-ידי דמורליזציה וחוסר אונים. כתוצאה מכך, "פעילות החיפוש" פעילות ליצירת עוגן של וודאות במציאות של אי-וודאות, מתמעטת. בה בעת, יש דרישה גבוהה מאוד "לפעילות חיפוש" לצורך הסתגלות לחברה החדשה. מאידך גיסא, הירידה בפעילות בסיטואציה בלתי מוגדרת גורמת להידרדרות נוספת בהערכה העצמית. זהו מעין מעגל קסמים.

במצב של חוסר אונים, מצוקה ודמורליזציה, ההורים אינם מסוגלים לעזור לילדיהם לשקם את ההערכה העצמית שלהם ולתרום לצמיחתם האישית.

יתר על כן, לתסכולם של ההורים מתווסף גם כישלונם של ילדיהם, והילדים מתוסכלים ומצב רוחם ירוד בשל התסכול של הוריהם. במשפחות כאלה הילדים מאבדים את הביטחון העצמי ואינם מסוגלים לבטא את הערכים הבסיסיים שלהם. גם פעילותם של הילדים ליצירת עוגן וודאות במציאות של אי וודאות, פוחתת ומתמעטת.

במחקרים על בני נוער מקרב עולי חבר העמים, בהשוואה בין בני נוער לומדים לאלה שנשרו ממערכת החינוך ואינם עובדים – נמצא מתאם שלילי בין פעילות חיפוש [פעילות בסיטואציה בלתי מוגדרת] לבין רמת המצוקה. המשמעות היא, שמשימה חשובה מאוד של ההורים ושל החברה היא שיקום ההערכה העצמית ושיקום הפעילות של הילדים ליצירת וודאות במציאות של אי וודאות.

מדיניות ופתרונות להקלת משבר המעבר

כדי שתהליך האינטגרציה לחברה החדשה יהיה מוצלח – הביטחון העצמי וההערכה העצמית של העולים צריכים להיות גבוהים.

רק אדם עם בטחון עצמי גבוה מסוגל להתגבר על המכשולים בתהליך ההשתלבות כאינטגרציה, והנושא רלבנטי במיוחד לילדים ולמתבגרים, שצריכים כוחות נוספים לתהליך המעבר וההסתגלות לחברה ולתרבות החדשה.

בקהילה המוכרת של בני גיל דוברי רוסית, בעלי אותו רקע תרבותי, רוכשים המתבגרים את הניסיון בסביבה בה הם מובנים ומקובלים.

לכן, הכרחי לשקול הקמת בתי-ספר ללימודי ערב ומועדונים לילדים דוברי רוסית! יש הטוענים שהקמתם תנציח את ההפרדה התרבותית והחברתית של העולים החדשים וכתוצאה מכך – תעכב את תהליך קליטתם. ואולם, לאור הנאמר לעיל – קשה להסכים עם גישה זו.

אם הילדים והמתבגרים לומדים בערב בבתי - ספר בהם קיימת תוכנית מיוחדת המקדמת אותם מעבר לתוכנית של בתי-הספר הרגילים של שעות הבוקר; הם רוכשים ניסיון של היותם מצליחים ומוערכים, דבר שלעיתים קרובות חסר להם בבית-הספר הרגיל – בשל ההרגשה שהם זרים.

התחושה של היותם מובנים, מקובלים ומצליחים מגבירה את ההערכה העצמית של התלמידים ובכך מקלה את תהליך האינטגרציה החברתית שלהם.

התוצאה הסופית איננה הפרדה של "גטו של דוברי רוסית", אלא אינטגרציה ברמה גבוהה יותר.

נערה בת 16 המשתתפת בחוגי לימוד לקהילת המתבגרים דוברי הרוסית בירושלים, רואינה לטלוויזיה והסברה, שלאחר מפגשי החוגים היא חשה עצמה שווה ובעלת ערך, היא מסוגלת להתעלם מגורמים מתסכלים רבים בחיי היומיום במשפחה והיא מרגישה יותר חסינה כלפי כישלונותיה.

אחת התוצאות החיוביות העיקריות של הנטייה העכשווית של החברה לגלות סובלנות לתרבויות שונות, היא המוכנות של העולים החדשים לקבל את התרבות החדשה בלי להרגיש שהם חייבים לוותר על תרבותם ועל הזהות העצמית שלהם.

משבר הזהות של מתבגרים דוברי-רוסית

קונפליקטים בקרב משפחות של עולים חדשים משקפים לעיתים קרובות את התהליך הטבעי של גיבוש הזהות העצמית בקרב מתבגרים. קונפליקטים אלה חזקים במיוחד במשפחות בהן ההורים מודאגים ביחס לסמכותם. קריאת תיגר נגד ההורים היא הדרך היותר קלה והיותר בטוחה עבור המתבגרים להשגת ביטחון עצמי; ואולם, הפרדוקס הוא שהמתבגרים הקוראים תיגר נגד ההורים, תלויים מאוד ביכולתם של ההורים להבין אותם ולתמוך בהם.

כדי להיות מסוגלים להילחם על עצמאותם וכבודם, זקוקים המתבגרים לתחושת בטחון, ובטחון זה מבוסס על התחושה שההורים חזקים מספיק.

רק ההורים החזקים המסוגלים לעמוד בלחץ, יכולים לספק לילדיהם תקווה וביטחון שהם מוגנים בכל מקרה. הורים שאינם מודעים לפרדוקס זה, שאיבדו את הביטחון העצמי שלהם, ומגיבים להתנהגות קוראת התיגר בדרך הפרובוקטיבית של המתבגר לא הולמת, אינם יכולים לעזור לילדיהם להתגבר על המשבר.

כשילדים ומתבגרים חשים בייאוש ובחוסר הביטחון של הוריהם – הם מרגישים את עצמם בלתי מוגנים. מתח ותוקפנות מופיעים, הכעס נראה כאילו הוא מכוון כלפי ההורים, אך למעשה זוהי תגובה לחולשת ההורים.

אם ההורים מגיבים בתוקפנות – נוצר מעגל קסמים. המצוקה וחוסר האונים של ההורים מונעים קשר רגשי ורוחני עם ילדיהם וכתוצאה מכך הם מרגישים אבודים. בנוסף, הילדים רואים במצוקה של הוריהם מודל של עתידם שלהם.

דוגמא למשבר בקרב מתבגרים והורים

הורים דוברי רוסית הנמצאים בתהליך הסתגלות לתרבות האחרת והם חסרי ידע בבעיות של ילדים, מוצאים עצמם לעיתים קרובות במעגל קסמים.

בקרב הורים דוברי רוסית ממדינות מרכז אסיה יש גורם נוסף המוביל לתסכול ולהערכה עצמית נמוכה: השינוי בתפקידים המשפחתיים. באופן מסורתי, במשפחות במרכז אסיה רווחה מערכת יחסים נוקשה והיררכית בין חברי המשפחה - ושליטה ברורה של האב הקובע ומחליט עבור האם והילדים.

בישראל, שליטה כזו אינה קיימת, ההורים יותר גמישים וליברליים והילדים יותר עצמאיים. אובדן העמדה - השליטה במשפחה גורם לאיבוד את הזהות העצמית של האב ולתסכול רב. מצב זה עלול לגרום לתוקפנות כלפי בני המשפחה. ואכן, אלימות קשה כנגד בני משפחה בקהילה זו שכיחה יותר מאשר בקהילות אחרות – ויש להתייחס לרקע התרבותי של הופעת האלימות הזו.

References

- Rotenberg V.S. (1984) Search activity in the context of psychosomatic disturbances, of brain monoamines and REM sleep function. **Pavlov. J. Biol. Sci.**, 19: 1-15.
- Rotenberg V.S., Boucsein W. (1993) Adaptive vs. maladaptive emotional tension. **Genetic, Social and General Psychol. Monograph**, 119: 207-232.
- Rotenberg V.S., Tobin M., Krause D., Lubovikov I. (1996) Psychosocial problems faced during absorption of Russian-speaking new emigrants into Israel: A systematic approach. *Isr. J. Psychiatry Relat. Sci.* 33: 40-49.
- Venger A., Rotenberg V.S., Desyatnikov Y. (1997) Evaluation of search activity and other behavioral attitudes in indefinite situation. **Dynamische Psychiatrie/ Dynamic Psychiatry**, 160/161: 368-377.

אלימות זה לא מה שחושבים

דוד שליט²

“צריך להתמודד עם האלימות ולא להילחם בה”

ד"ר יוסי הראל, ראש המגמה לתארים מתקדמים בסוציולוגיה של הבריאות באוניברסיטת בר-אילן, עומד בראש צוות הבודק את האקלים החינוכי והחברתי בבתי-ספר ממלכתיים בישראל. באחרונה הפתיע כאשר טען, בניגוד לרושם המתקבל מדיווחים בתקשורת, כי אלימות התלמידים ירדה. המחקר לא בדק אלימות כלפי מורים, אלא רק אלימות של תלמידים בינם לבין עצמם.

בימים אלה מעבר צוותי של ד"ר הראל את הדוח הדו-שנתי בנושאי בריאות ורווחה נפשית בישראל, כחלק ממחקר השוואתי של ארגון הבריאות העולמי המתבצע ב-36 מדינות. זה המחקר הארצי הרביעי של הראל מאז 1994 והוא נערך בקרב מדגם מייצג של כ-8,000 תלמידים ברחבי הארץ, במטרה לאתר גורמים המשפיעים על הנוער ועל התנהגותו ולבנות תוכניות פעולה לשיפור האקלים בבתי-הספר.

לפי הממצאים הראשוניים חלה ירידה באלימות תלמידים בישראל, שבעבר נמצאה בין המדינות המובילות בתחום זה; רק 30 אחוז מתלמידי כיתות ט'-י', היו מעורבים בשנת 2004 במקרי אלימות, לעומת 47 אחוז בשנת 1994 ו-38 אחוז בשנת 2002. רק 40 אחוז מהבנים הטרידו מי מחבריהם ב-2004 לעומת 51 אחוז ב-2002. רק 20 אחוז מהתלמידות השתתפו בהטרדה ב-2004 לעומת 25 אחוז ב-2002. בשנת 2002 הכיתות הגבוהות "ירדו" למקומות 27 ו-31 – מבין המדינות שנבדקו אבל בגילים הנמוכים (כיתות ו') מדדי האלימות עדיין גבוהים: מקומות 7-10 בהשוואה עולמית.

התקשורת "אשמה"

הראל מסביר את הפער בין ממצאי המחקר לבין התחושה של הציבור שיש עלייה גדולה באלימות הנוער – בעלייה בדיווחים של המשטרה והתקשורת: "המשטרה מודדת את האלימות לפי מספרי התיקים שהיא פותחת, והיום בגלל לחץ ציבורי, נפתחים יותר תיקים במשטרה. חל גם שינוי במדיניות משרד החינוך, המחייב להפנות לטיפול המשטרה אירועים אלימים. בנוסף, יש יותר חשיפה במדיה, למשל, המקרה של התלמיד שזרק שקית מים על ראש מורה: לפי חמש עשרה שנה לא היו מפרסמים את זה. כשהייתי ילד עשיתי מעשי קונדס כאלה, וזה לא הגיע לעיתון. העובדה שידעה כזאת מגיעה לעיתון לא אומרת שהנוער יצא מכלל שליטה".

הראל גם אינו מתרשם במיוחד מהתלמידים ברמת הגולן ששרפו מכונית של מורה: "כשאני הייתי בבית-ספר, עשינו דברים יותר גרועים. התעללנו באוטו של מורה, פיאט קטנה, הרמנו אותה מעל הגדר, ו'הכנסנו' אותה לבית-הספר באחד באפריל. החברה אז הייתה פחות מנוכרת והאווירה יותר קלילה. היום הכול יותר כבד, החברה יותר הטרוגנית, יש יותר קיטוב חברתי, כלכלי, דתי, והסובלנות הולכת ודועכת". הסבר נוסף לירידה באלימות הוא הטרור: "הייתה לנו השערה שהירידה באלימות קשורה באינתיפאדה, מאחר שבחברה הישראלית, האיום יוצר התלכדות

² דוד שליט מראיין, אלימות זה לא מה שחושבים, אתרוג, גיליון 26, ינואר 2005

קהילתית. אנחנו מקווים שזאת לא הסיבה ושהירידה באלימות היא תופעה שעומדת בפני עצמה". האלימות כלפי מורים לא נבדקה במחקר הנוכחי. "אולי במחקרים הבאים נטפל בזה" אומר הראל.

הטרור משפיע

הצוות בדק את השפעת המצב הביטחוני על בני הנוער. מתברר ששנות האינתיפאדה עשו את שלהן: 42 אחוז מהתלמידים דיווחו שהם יוצאים פחות, 27 אחוז דיווחו שהמצב גרם להם להיות מרוכזים פחות בלימודים. 22 אחוז דיווחו שהם מרגישים שחייהם בסכנה. בנות הושפעו לרעה מן הטרור יותר מבנים, ייתכן מפני שבנים אינם מודים בקלות שהם פוחדים. נתונים נוספים מלמדים שהנטייה האובדנית בקרב תלמידים נותרה כמעט ללא שינוי מ-94'. על-פי נתונים 2004, 17 אחוז מהנוער חשבו על התאבדות, 9.4 אחוז תכננו מעשה התאבדות ו-7.9 אחוז עשו ניסיון כלשהו לפגוע בעצמם.

לפי המחקר יש דמיון רב במדדי האלימות בין דתיים לחילוניים. הראל: "זה דבר שחוזר על עצמו כבר עשרים שנה. כל פעם מחפשים הבדלים מול החינוך הממלכתי ומופתעים מהמשותף. היינו בטוחים שנמצא שוני, ומצאנו דמיון. במחקר ב-1994, הממ"ד אפילו היה גבוה יותר בגילויי אלימות מאשר החינוך הממלכתי. היום הם די דומים. יש אולי הבדלים בנושא הסמים בכיתות הגבוהות. הרי חילונים ודתיים, ברוב רובה של האוכלוסייה, גרים באותן שכונות. זאת לא חברה שונה, והבדלי האחוזים ביניהם לא משמעותיים".

הראל טוען כי לחינוך הדתי יש יתרון ערכי שאינו מנוצל דיו על-ידי המחנכים: "באחת השיחות שלי עם מנהלי הממ"ד הם ניסו להבין למה אצלם מצב האלימות אינו יותר טוב מאשר בממלכתי, ואז קם מנהל אחד ושאל את חבריו: 'האם אנחנו נותנים דוגמה אישית? האם אנחנו נותנים דוגמה אישית? האם אנחנו מכבדים את התלמידים שלנו יותר?' אני טוען שלממ"ד, יש כלי שאפשר להשתמש בו; הערכים והנורמות של היהדות. אפשר להקנות לתלמידים ערכי כבוד הדדי, ואהבת לרעך כמוך – במקום שיהיה פלקט על הקיר, צריך ליישם בחיי היומיום".

הראל מתנגד להצעת החוק של ח"כ גילה פינקלשטיין מהמפד"ל, המתירה למורים להגיב בכוח פיזי על אלימות תלמידים מתוך הגנה עצמית, ומקילה על הרחקת תלמיד אלים מבית-הספר: "התלמידים אלימים כי אנחנו, החברה המבוגרת, הורים ומורים – בשלנו, ואם יש אלימות תלמידים, אנחנו אחראים. צריך לזכור שגם תלמידים נפגעים ממורים, לא פיזית, אמנם, אבל יש פגיעה. לזה הגענו? שצריך לחוקק חוקים שיאפשרו למורים להגיב בכוח נגד אלימות. בישראל יש בכלל תרבות לוחמנית. נלחמים באלימות, נלחמים בתאונות הדרכים, נלחמים בסמים. צריך להפסיק להילחם. צריך להתמודד עם תופעת האלימות, לאתגר אותה. במקום לשבת ולקטר, ולחוקק חוקים בכנסת, צריך לקום ביום ראשון ולהגיד שהולכים לשפר את המצב".

באשר לטענת המורים, כי כיתות צפופות מגבירות אלימות הוא טוען: "בחנו את הנושא בוועדת וילנאי, כולל מחקרים בחו"ל, ולא מצאנו קשר ישיר בין צפיפות כיתה ואלימות יתר. יש הוכחות להשפעת הצפיפות על למידה, אבל לא על אלימות, למרות שבכיתות צפופות יש פחות נגישות אל התלמידים וזה מפריע לצמצם אלימות. עם זאת העלות שכרוכה בהפחתת הצפיפות גבוהה מדי, וכיוון שמחפשים גורמים שניתן לשנות אותם – נושא הצפיפות לא טופל".

הבנות מעשנות יותר

קיימת עלייה משמעותית בשיעור הנערות המתנסות בעישון סיגריות, שתיית אלכוהול והשתכרות, ועישון מריחואנה. שיעור הבנות המעשנות בכיתה י' עמד בשנת '98 על 8.3 אחוז. ב-2002 הוא עלה ל-11 אחוז. במקביל, שיעור המעשנים בקרב הבנים ירד מ-18 אחוז ב-'98 ל-12.3 אחוז ב-2002. הראל: "בכל מדינות המערב הבנות נעשות דומות לבנים. בישראל, אוכלוסיית הבנות הוזנחה. כשמדברים על אלימות, סמים את אלכוהול, חושבים על בנים ולא על בנות, לא מקצים משאבים להתמודדות עם התופעות האלה אצלן". יש קשר בין עישון, צריכת אלכוהול וסמים לאלימות. אם נער או נערה מתחילים לעשן בגיל הצעיר, יש הסתברות גבוהה יותר לצריכת אלכוהול, ל'הברזה' מבית-הספר ולנשירה מהלימודים.

יש מה לעשות

"אלימות", כך מדגיש הראל "היא התנהגות הרסנית מבחינת המוסר. היא מעוותת ערכים של כבוד הדדי, רגש אחריות, יחס לזולת ולרכוש". ולכן, גם אם יש ירידה במדדים, חייבים לטפל בה. הוא ואנשי צוותו החלו לבדוק את התופעה לפני עשר שנים. בעקבות דו"ח שהם כתבו, הוקמה ועדה פרלמנטארית לחקר אלימות נוער, אבל גם הדו"ח וגם המלצותיו נשארו על המדפים. אחרי דו"ח נוסף שהופק לפני שש שנים, הוקמה ועדה נוספת בראשות מתן וילנאי, ורק באחרונה יצא חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא שיפור האקלים הבית-ספרי וצמצום האלימות.

הראל: "בוועדת וילנאי בדקנו כל מה שנעשה בעולם בנושא האלימות והמלצנו על נוסחה לצמצום התופעה. הבעיה היא שעבר זמן עד שזה הופץ כחוזר מנכ"ל, ועובר זמן עד שזה מיושם בשטח. אם נבדוק בתי-הספר שקרו בהם מקרי אלימות נראה שלא רבים מהם יישמו את המלצות ועדת וילנאי. אני שואל בתי-ספר כאלה: 'האם עשיתם מספיק כדי להפוך את בית-הספר למקום שטוב לבוא אליו? מקום שהמורים יבואו אליו בכיף?'. אנחנו יודעים בוודאות ממחקרים שנעשו בחו"ל, שכאשר משפרים את האקלים הבית-ספרי – זה מוריד אלימות".

להראל יש עצות מעשיות לשיפור האקלים: "אם לדוגמה, בית-ספר יודע שהברזייה זה מוקד חיכוך, כי ילדים נלחמים שם על משאב – אז הצבת מורה בקרבת מקום, יכולה למנוע חיכוך. צריך לעשות חשיבה מראש, מיפוי. יש בתי-ספר שסיגלו הפסקה מפוצלת כדי להפחית את הצפיפות בהפסקות. יש כל מיני דרכים יצירתיות. צריך לתת לילדים לרוץ בבחינת 'לא תחסום שוד בדישו', אבל להוציא מדרכם מכשולים, שלא יפצעו. הבן שלי למשל, תלמיד כיתה ד', חתך רגל בברזל. המנהל אמר: 'אבל אצלנו לא רצים במסדרון'. זאת טמינת ראש בחול. תעשה דברים יצירתיים שלוקחים בחשבון את זה שילדים רצים, תסיר מכשולים, תקים עוד ברזייה".

איך משפרים את האקלים הבית-ספרי?

"יושבים בקבוצות מיקוד, עם המחנך, עם עשרה תלמידים וכו'" עושים בחדר מורים, בקבוצות קטנות, שואלים מה מפריע להם, דברים טריוויאליים, כמו נייר טואלט בשירותים. בבית-ספר אחד הפריע למורות שבדלתות השירותים יש חריץ שאפשר להציץ ממנו. מה הבעיה לטפל בזה? תטפל בכל הדברים. מה שמדהים זה שאלה לא אותם אלמנטים שמפריעים בכלל בתי-הספר. כל בית-ספר עובד על שלו. בבית-ספר אחד בירושלים, הזכוכית בשירותים היו מנופצות, בבית-ספר אחר – הבעיה אחרת."

מורים ומנהלים טוענים כי אחד המקורות לאלימות הוא תלמידים אלימים במיוחד. הראל מציע להיעזר בטיפול פסיכולוגי פרטני להתמודדות עם תלמידים כאלה: "זה מתחיל בתובנה שאין ילדים רעים אלא ילדים שרע להם ואם תפנים את זה, כהורה וכיועץ, תהיה מסוגל להביט בעיניו של הילד ותוך שניות תראה ילד מפוחד, שמתמודד עם מצוקות יומיום בדרך היחידה שהוא יודע ועם החמלה והתובנה והניסיון שיש לך, תוכל לגעת בו ולהעצים אותו. צריך לזכור שלכל ילד עלי אדמות יש לפחות דבר אחד שהוא טוב בו."

אלימות זה לא חסה

אחת הבעיות המרכזיות בטיפול באלימות לדברי הראל, היא שהשטח חושב שהוא צריך ייעוץ, תמיכה טכנית ותקציבים: "יותר מתשעים אחוז אלה דברים שאפשר ליישם בלי גרוש. לא צריך כסף לוועדה בית-ספרית שתגבש קודים התנהגותיים בכיתה. לא צריך תוספת תקציב כדי לשנות דפוסי התנהגות. פשוט, צריך לשנות סדרי עדיפויות התנהגות. פשוט, צריך לשנות סדרי עדיפויות בתוך בית-הספר. להחליט שעושים סדנה על אלימות במקום על מצב החסה. ואין בעיה להביא אנשים. אני עובד עם מפקחים ומנהלים ורשויות נותן שתיים שלוש הרצאות בשבוע, מרמת השרון, באר שבע ועד אילת."

הוא מדגיש כי השוני ברמת האלימות בין מדינות נובע מהשקעה של בתי-ספר: "חשבנו שהאלימות אצלנו נובעת מהאקלים החם, אבל לא מצאנו הוכחה לזה. הדבר היחיד שמבדיל בין מדינות ברמת האלימות של התלמידים הוא שבמדינות שפיתחו אסטרטגיה לאומית להתמודד עם המצב – האלימות נמוכה. אלה חדשות מצוינות. בארצות-הברית, אחרי השמת התוכנית ראו ירידה דרמטית במדד האלימות של 2002. לפני כן הם היו תמיד יותר גבוהים מישראל ברמת האלימות וכעת הם יותר נמוכים מאתנו. נכון שהמצב בישראל מורכב בגלל המצב הביטחוני, אבל אם אנחנו יודעים שילדינו מוכים באלימות סביבתית, אנחנו צריכים להקנות להם הרגלי סובלנות."

סובלנות, כך טוען הראל, נקנית בכלים המוכרים הישנים: "הוכחנו במחקר שילדים שמתנדבים בקהילה, לוקחים תפקיד הדרכה לנוער, משמר אזרחי, התנדבות באלף ואחד מקומות – ילדים כאלה הם בקטע טוב, כי הם מעריכים את תפקידם. נדרבן אותם להתנדב, נגיד לילד: 'קודם לך למשמרת במד"א, אחר-כך תעשה שיעורים'. זה מעצים אותם מבפנים. תעבור קודם כל על העצמת החיבור בין הורים וילדים, האכפתיות ההורית וההכלה של הילד, ותעבוד על מעורבות בקהילה ועל שיפור האקלים הבית-ספרי, וזה ייתן פתרון לתשעים אחוז מבעיית האלימות."

כמוה כאהבה - מנהיגות כמחוללת רגשות ומעניקה משמעות

איציק גונן

מנהיגות כמוה כאהבה, אנו עוסקים בה כה רבות ומבינים בה כה מעט (לינדהולם) "הגאות הייתה בעיצומה, ולא נותרה אלא רצועה צרה בלבד של חוף מוצק בין המים לבין אבני הנגף הלבנות... פתאום, בעודו פוסע סמוך למים, אחזתו תמיהה גדולה. הנה נתחוור לו טרחם הרב של חיים אלה, שכל שביל במ הוא בגדר אלתור, וחלק ניכר מיומו של אדם מתבזבז על שמירת רגליו מרע. הוא עצר תחתיו וסקר את הרצועה, ובזכרו אותו סיור ראשון נלהב, שכמו היה חלק מילדות זוהרת יותר, גיחך בלעג... אובד היה במבוכ של הרהורים שנתעמעמו והלכו מאין לו מילים לבטאם... הצרה היא שבהיותך מנהיג עליך לחשוב נכונה, עליך לנהוג בתבונה, ובסופו של דבר חומקת לה שעת הכושר ועליך להרהיב עוז ולהחליט..." (בעל זבוב/ ויליאם גולדינג. תרגום: אסתר כספי).

להרהיב עוז, להחליט, לקחת אחריות, לשנות, להוביל קדימה, להסתכן, להלהיב, להראות את הדרך ולהיות הראשון שצועד בה, להיות אדם ערכי ומוסרי, להפגין דוגמה אישית, להיות מוכן לוותר ולהקריב למען המטרה, להתייחס לצורכי האנשים ולרצונותיהם להפיח תקווה, לנסוך ביטחון, לספק משמעות לעשייתנו ולקיומנו- אלו הם רק חלק מהציפיות שאנו תולים במנהיגים שנרצה ללכת אחריהם; אך האם סיפור המנהיגות הוא רק סיפורו של המנהיג? האם בתופעה זו, הקרויה מנהיגות, אין "שחקנים" או גורמים נוספים המשפיעים בסופו של דבר על רצוננו ועל התלהבותנו?

מהי מנהיגות?

מנהיגות היא בראש ובראשונה השפעה על מוטיבציה של אנשים לפעול. אמנם אפשר לעשות זאת גם תוך הפעלת סמכות פורמלית וכוח, אך השפעה כזו תהיה מוגבלת בזמן, בתוכן העשייה וגם במחויבות שתיווצר אצל המונהג. אי אפשר לגרום לחייל שיסתער בקרב, אולי אל מותו, רק בכוח סמכותו הפורמלית של המפקד או מתוך פחד ממנו; אם מפקד זה לא יהיה גם מנהיג, החייל ימצא את הדרכים לא לפעול, או יפעל ברמה ובאופן שיפגעו בהשגת המטרה. מה שקרה לאמריקנים בוויטנאם הוא דוגמה קלסית לכך: בספרם "משב בפיקוד" (1978) כותבים החוקרים גבריאל וסאוואג' כי הצבא האמריקני בוויטנאם "הרס את עצמו, פשוטו כמשמעו, בתנאים של לחץ קרב מזערי", בשל אי- יכולתה של הקצונה להעניק אותו סוג של מנהיגות הנחוץ לצבא לוחם; החיילים לא הלכו אחרי מפקדיהם משום שהללו התנערו מאחריותם להנהיג. גבריאל וסאוואג' רואים את שורש הבעיה בשינוי שחל בדמות הקצין האמריקני; לטענתם, העתקת שיטות הניהול של עולם העסקים אל הצבא הביאה לטשטוש האתוס הישן של הקצונה המבוסס על ערכי הכבוד וההקרבה העצמית. רק גישה מנהיגותית, בניגוד לגישה הניהולית, יכולה להבטיח את לכידות הקבוצה בתנאי קרב ולעורר נאמנות, מסירות והקרבה קבוצתית.

הגישה הניהולית תראה בלקיחת סיכון פונקציה הישרדותית ("אין בררה"); ההצלחה תיבחן תוך השוואה לעבר או לארגונים דומים. הגישה המנהיגותית תראה את לקיחת הסיכון כחלק משלמות

אישית וכהזדמנות. ההצלחה תיבחן כאן על פי קריטריונים אישיים ובהשוואה לרמה המיוחלת או האופטימלית: מה אפשר היה להשיג.

מחויבות פנימית

מבין מאות ההגדרות שבהן השתמשו החוקרים השונים במהלך השנים בניסיונם להגדיר את תופעת המנהיגות, אני מעדיף הגדרה בעלת אופי תהליכי: "מנהיגות היא תהליך דינמי של השפעה נמשכת והנעת אנשים לביצוע ועשייה מתוך מחויבות פנימית".

איך יוצרים את המחויבות הפנימית? הידע שיש בידינו היום, לא מעט בזכות עבודתו של ג'יימס מק'גרגור ברנס (1978), פרופסור אמריקני להיסטוריה ולמדע המדינה וזוכה פרס פוליצר על ספרו "מנהיגות", מאפשר לנו לחלק את יחסי הגומלין בין המנהיג למונהג לשתי רמות בסיסיות של השפעה: מנהיגות "מתגמלת" או "עסקאית" (transactional leadership) ומנהיגות "מעצבת" או "מתמירה" (transformational leadership).

מנהיגות מתגמלת (עסקית) נבנית על שיקולי כדאיות של המונהג. המנהיג משפיע על המונהגים באמצעות עסקאות חלפין; העסקאות יכולות להיקבע באופן חד-צדדי על ידי המנהיג ("אם תהיו חיילים ממושמצים, תצאו בשבת הביתה..."), או בהסכמה משותפת עם המונהגים ("בואו נסכם יחד תוך כמה זמן אתם מסיימים את העבודה, כאשר הגשת העבודה היא תנאי..."), אך תמיד המוטיבציה לקיים אותן נובעת משיקולי כדאיות ("מה יצא לי מזה"), כאשר המנהיג מפעיל אמצעים של שכר ועונש ומגיב להתנהגות המונהגים באמצעות תגמולים חיצוניים.

החיסרון המרכזי של סוג מנהיגות זה הוא שהמונהגים מונעים לשיתוף פעולה עם המנהיג רק מתוך שיקולי כדאיות, ולפיכך- מידת המאמץ שישקיעו תלויה במידת האטרקטיביות של התגמול, או לחלופין, במידת רתיעתם מן העונשים הצפויים להם במקרה של כישלון. יתרה מכך, במציאות קשה לעשות עסקאות כאשר נדרשים מסירות והקרבה, התנדבות ואולי גם סיכון חיים. איזו עסקה תוכל להציע לאדם המשליך נפשו מנגד ונכנס לבניין בוער עדי להציל חיים? מה תוכל להבטיח לאדם שישקיע ימים ולילות כדי לקדם את תלמידו ולאפשר לכל אחד מהם ללמוד, להתפתח ולהצליח? כאשר אנשים פועלים ממניעים אישיים צרים ומתוך שיקולי כדאיות, לא נוצרים אצלם מחויבות פנימית ורצון לפרוץ ולהשיג "מעל ומעבר".

מנהיגות מעצבת (מתמירה) אפשר גם לכנות "מנהיגות מחוללת רגשות", כיוון שבמרכזה עומדים תהליכים שמובילים להתקשרות רגשית של המונהגים למנהיג. מנהיגות זו מעצימה את המונהגים בכך שהיא גורמת להם להאמין בעצמם וביכולתם. המנהיג עושה זאת תוך העלאת ציפיותיו מהמונהגים, וכשאלה מתגשמות, נוצרת אצלם מוטיבציה פנימית להגיע להישגים גבוהים יותר ("אפקט פיגמליון"). בתהליך כזה, שנמשך ומחזק את עצמו, משפיע המנהיג על תחושת המסוגלות העצמית (self efficacy) של המונהג, המתייחסת לאמונתו ביכולתו לבצע דברים ולהשיג שליטה על אירועים. תפיסת המסוגלות העצמית, הנגזרת מתאוריית הלמידה החברתית של בנדורה (1977,1990) נקבעת בעיקר על פי המידה שבה האדם מאמין כי היו לו הצלחות בביצועים קודמים בתחום מסוים; הצלחות בביצוע יוצרות ציפיות עצמיות גבוהות, וכאשר אלה מופנמות, אזי גם כישלונות אקראיים משנים את תפיסת המסוגלות העצמית.

המנהיג המעצב מעצים את מונהגיו גם באמצעות העלאת רמת המסוגלות הקולקטיבית שלהם; הוא מדגיש את העובדה שבאמצעות השקעת המאמצים, המבטאים את תפיסותיהם המוסריות והערכיות, הם הופכים להיות חלק מתנועה בעלת חשיבות, ערך ועוצמה. תחושת המסוגלות

הקולקטיבית משפיעה על קביעת היעדים שתציב הקבוצה לעצמה ועל מידת המאמץ וההתמדה שתשקיע בהשגת יעדים אלו.

המנהיגות המעצבת מציעה חזון, השראה והתלהבות; בה בעת היא גם מאתגרת את המונהג ברמה האינטלקטואלית ומאפשרת לו לראות ולהבין דברים מזוויות ראייה שונות ובהקשרים רחבים; באופן דומה ובאמצעות תהליך ההעצמה היא גם מביאה אותו להפעלת תהליכים דומים עם מונהגיו ועם אנשים אחרים שאתם הוא פועל בצוות או בקבוצת עובדה.

המנהיג המעצב מקדיש תשומת לב מיוחדת לצורכי ההתפתחות האישיים של כל אחד ואחד מאנשיו ומספק להם מענה באמצעות הדרכה וחינוך. הוא נותן לכל מונהג הזדמנויות רבות ככל האפשר ללמידה ומעניק לו סביבה תומכת המאפשרת לו להתנסות מבלי לחשוש שמא יטעה. הוא מעניק לאנשיו מרחב התפתחות המתאים לצורכיהם ולשלב ההתפתחותי שבו הם נמצאים, ומתייחס לכל אחד מהם כיחיד ולא כאל "בורג במערכת".

"שלום", אמר השועל.

"שלום", ענה הנסיך הקטן בנימוס... "מי אתה?"

"אני שועל", אמר השועל.

"בוא תשחק איתי", הציע לו הנסיך הקטן...

"אני לא יכול לשחק אתך", אמר השועל, "לא אילפו אותי..."

"מה זה 'לאילף'?"

"זה משהו שהוזנח יותר מדי", אמר השועל. "לאילף זה לקשור קשר..."

"לקשור קשר?"

"כמובן", אמר השועל, "בשבילי אתה עדיין רק ילד קטן, ילד כמו מאה אלף ילדים אחרים, ואין לי צורך בך. וגם לך אין צורך בי. בשבילך אני רק שועל, שועל כמו מאה אלף שועלים אחרים. אבל אם תאלף אותי, נהיה זקוקים זה לזה. אתה תהיה בשבילי אחד ויחיד בעולם, ואני אהיה בשבילך אחד ויחיד בעולם... אם תאלף אותי, יהיו חיי כמו שטופי שמש. אכיר קול צעדים שיהיה שונה מקולם של שאר הצעדים. שאר הצעדים מבריחים אותי אל בטן האדמה. אול צעדיך יוציא אותי ממאורתי כמנגינה ערבה..."

השועל השתתק והסתכל בנסיך הקטן שעה ארוכה:

"בבקשה... אלף אותי!", אמר.

"ברצון הייתי מאלף אותך", ענה הנסיך הקטן, "אבל אין לי הרבה זמן. אני צריך למצוא לי חברים ולהכיר הרבה דברים".

"רק את הדברים שאתה מאלף אתה יכול להכיר", אמר השועל. "לבני האדם כבר אין זמן להכיר שום דבר. הם קונים דברים מוכנים אצל הסוחרים. והלוא אין סוחרים שמוכרים חברים, ועל כן אין לבני האדם חברים עוד. אם אתה רוצה שיהיה לך חבר, אלף אותי!".

"איך מאלפים?", שאל הנסיך הקטן.

"יש להתאזר בסבלנות רבה", ענה השועל. "בהתחלה תשב במרחק מה ממני, ככה, על העשב. אציץ בך מזווית העין ואתה תשתוק. הדיבור מוליד אי-הבנות. אבל כל יום תוכל לשבת קצת יותר קרוב..."

וככה אילף הנסיך הקטן את השועל... (הנסיך הקטן / אנטואן דה סנט-אכזופרי. תרגום: אילנה המרמן)

מדוע אנחנו הולכים אחרי המנהיג?

לקשר שבין המנהיג לאנשיו יש בסיס פורמלי, פונקציונלי ורגשי; דינמיקת ההנעה של המנהיג את אנשיו נשענת על זיקה רגשית הקיימת בינו לבינם. המונהג מושפע מהמנהיג בגלל קשר אישי הקיים בינו לבין המנהיג או שהוא מתאווה אליו. מה מהותו של קשר זה, ואם לשאול במילותיו של אייזנשטאט (1968): "מה יש במשיכה הכריזמתית אשר גורמת לאנשים ללכת אחר המנהיג ולהיענות לקריאותיו לוותר על חלק ממשאביהם – כסף, זמן, אנרגיה ו/ או מחויבות וקשרים חברתיים- למען יישום החזון שלו?". החוקר הישראלי בועז שמיר (1991) מנסה לפוגג את עננת המסתורין האופפת שאלה זו ומספק כמה הסברים תאורטיים חלופיים לקשר המתקיים בין המונהגים למנהיג.

על פי שניים מההסברים, הנשענים על התאוריה הפסיכואנליטית (פרויד ואחרים), נובע הצורך שלנו ללכת אחרי מנהיגים בדילמות ובקונפליקטים אוניברסליים תוך-נפשיים אשר לעולם אינם באים על פתרונם המלא. המנהיג מחיה את הקונפליקטים שבין המונהג לבין דמויות סמכות משמעותיות מעברו (אב, אם, אח, אחות או כל דמות דומיננטית אחרת), ואילו המונהגים מצדם מייחסים למנהיג כוחות עליונים, מוגזמים, בדומה לאלה שייחסו בילדותם להוריהם או לדמויות אחרות.

הסבר נוסף, סוציולוגי-סימבולי, נשען על ההנחה כי השאיפה לסדר, במונחים ארגוניים ובפרשנות סמלית, היא אחת מן השאיפות הבסיסיות של בני האדם. אנשים זקוקים לסדר המעניק עקיבות, המשכיות וצדק כדי שיוכלו לבנות לעצמם הבנה וראייה רציונלית של העולם ולהקנות משמעות לעשייתם ולחיייהם. המנהיג הדתי או ה"גורו" בתחומי חיים שונים נתפס על ידינו כמי שיכול לתת מענה לצורך שלנו לבוא במגע עם תמציתה של ההווה ולהקנות לנו משמעות באמצעות הגעה אל שורשיו של הסדר החברתי, התרבותי והקוסמי.

שני הסברים נוספים לקשר בין המונהגים למנהיג נשענים על תאוריית הייחוס. כאן הטענה היא שתהליכי ייחוס והטיות תפיסה, ובעיקר "טעות הייחוס הבסיסית", גורמים לנו להעריך את השפעתם של אנשים על אירוע מסוים הרבה מעבר למשקלם האמיתי, גם באופן מוחלט וגם יחסית להשפעתם של גורמים ונסיבות סביבתיים על האירוע. כמענה לצורך שלנו להשיג שליטה והבנה בסביבתנו, אנו נייחס למנהיג, האדם העומד במרכז האירועים, יכולת, ידע והשפעה שלא קשורים בהכרח למציאות. מובן שהמנהיג, מצדו, ירצה לחזק את הטיית הייחוס שלנו ויטפח אצלנו את האשליה שהוא אכן שולט מוחלט במה שקורה והדברים מתרחשים עקב פעולות שהוא נוקט.

על פי ההסבר האחרון המנהיג משיג את השפעתו על המונהגים באמצעות גיוס תפיסת העצמי וההנעה שלהם לביטוי עצמי. ההנחה היא כי בני האדם מונעים בכוח הרצון לשמר ולשפר את הערכתם העצמית, ובה בעת גם את תחושת העקיבות העצמית שלהם(ערך עצמי= סך הסגולות האישיות או המשקל המוסרי שאותו מייחס האדם לעצמו). מנהיג שזהו דפוס הקשר המתקיים בינו ובין המונהגים, מציג את מטרותיו במונחים ערכיים וכך מקבלות הפעולות המכוונות להשגת המטרה משקל רב יותר בעיניהם, מתוקף שאיפתם לשמור על עקיבות בתפיסת העצמי של כל אחד מהם. יכולתו של המנהיג לשים דגש על הקשרים שבין המאמץ הדרוש, המטרות הנשאפות והערכים החשובים מגבירה את תחושת הערך העצמי של המונהגים. גיוס תפיסת העצמי מוביל ליצירת "מחויבות אישית" או "מוסרית" של המונהג כלפי המנהיג, ויש הסבורים כי מחויבות אישית זאת היא, אולי, הכוח המניע החזק ביותר ברצון שלנו ללכת אחרי מנהיגים מהסוג הזה.

מנהיגות וערכים

מנהיגות על סוגיה השונים אינה קיימת לשם עצמה אלא היא אמצעי להשיג ולממש מטרה, רעיון או דרך. הקשר בין מנהיגות לערכים הוא לכאורה קשר ברור, המתקיים מעצם הגדרת המנהיגות כתופעה חברתית שעיקרה השפעה על התנהגות- השפעה של יחיד על בודדים או על קבוצה והשפעה של הקבוצה על היחיד. השפעה כזו תתרחש תמיד בסביבה חברתית, בתנאי מצב ותרבות שיש להם מאפיינים חברתיים- רוחניים- ערכיים הניתנים לזיהוי. תנאים אלו הם הקובעים את היעד שאליו חותר המנהיג: "לשם מה?".

המנהיג המעצב מציע לאנשיו חזון, דרך ואידאולוגיה, וגורם להם להאמין שאפשר ליצור מציאות ועתיד אחרים, שונים, טובים יותר. הוא מביא לאנשים בשורה ותקווה וגורם להם לחוש כי עצם ההשתתפות והמאמץ שהם משקיעים, משקפים ערכים חשובים בעבורם ויש בהם משום אמירה מוסרית. בתהליך זה של העצמה וגיוס תפיסת העצמי מחבר המנהיג את המונהגים לזהויות שלהם ומעניק משמעות לעשייה שלהם ולהם עצמם. תחושת המשמעות, שהיא צורך כה מרכזי בחיינו, נשענת על תפיסתנו את עצמנו כבעלי ערך עצמי, או במילותיו של ג'יימס מק'גרגור ברנס:

"מנהיגות מעצבת מתרחשת כאשר אדם אחד או אנשים אחדים מתקשרים עם זולתם כך שהמנהיגים והדבקים בהם מרוממים זה את זה לדרגות גבוהות יותר של הנעה ומוסריות... תארים רבים נקשרים למנהיגות זו: מרוממת, מגייסת, מעוררת השראה, מטיפה. הקשר יכול להיות בעל יעדים מוסריים כמובן, אבל המנהיגות המעצבת נעשית בסופו של דבר מוסרית בכך שהיא מרוממת את ההתנהגות האנושית ואת השאיפות המוסריות של המנהיג והמונהג כאחד, וכך יש לה השפעה מעצבת על שניהם."

אם נבקש את המקום שבו מתרחש בפועל, מעבר למילים ולהגדרות, החיבור בין מנהיגות לערכים, נמצאנו ביכולתו של המנהיג להיות מופת אישי ומודל לחיקוי ולהזדהות. גורם זה מייצג את הרמה הגבוהה ביותר של המנהיגות המעצבת באמצעות הדוגמה האישית שמפגין המנהיג. כל הרכיבים האחרים במנהיגות המעצבת לא יוכלו לבוא לידי ביטוי אם המנהיג לא יממש אותם בהתנהגותו בפועל, ובמיוחד אמורים הדברים לגבי הערכים והעקרונות המוסריים. הדרך היחידה שיש בידי המנהיג לגרום לאנשים להאמין בערכים ולהיות מחויבים להם היא באמצעות העובדה שהוא מקיים ומממש ערכים אלה בהתנהגותו יום-יום ושעה-שעה, והוא מחויב להם גם כשקשה וגם כשלא נוח, במעשים ולא רק בדיבורים.

כדי להמחיש את האמור בפרק זה, וכסיום למאמר כולו, אצטט חלק ממכתב תשובה ששלח באוגוסט 1968 הרמטכ"ל דאז, רב-אלוף חיים בר-לב, לאזרח שכתב אליו(בעקבות נפילתו של אל"מ אריק רגב במרדף אחר מחבלים בבקעת הירדן) ושאל: "האם יש הצדקה לכך שמפקדים בכירים ילכו בראש ויסקנו את עצמם?".

... אני סבור כי הליכתם של מפקדינו הבכירים יחד עם אנשיהם אל מקומות הסכנה היא בראש ובראשונה ביטוי לתכונה אנושית ולרמה מוסרית... מכאן גם הכורח הפנימי שלהם להימצא תמיד בנקודת המוקד של הפעילות. תפיסתם את האחזיות המוטלת עליהם לגורל המשימה ולגורל אנשיהם היא אישית מאוד ומחייבת מאוד; גם זה דוחף אותם להימצא ככל האפשר במקום בו מוכרעים גורל המשימה והאנשים ובו תהיה להם ההשפעה האישית המרבית על ההכרעה. ככל שהמפקד בכיר יותר, נופל בגורלו, לעיתים קרובות יותר, להחליט על משלוח אנשים לתפקידים מסוכנים. נכונותם של המפקדים ללכת תמיד בעצמם לפני המחנה היא מקור הכוח המוסרי הדרוש להם לקבלת. החלטות אלה.

פרקים מתוך: תהליכי גיבוש זהות בקרב מתבגרים יוצאי אתיופיה

תיאוריה ומודל התערבות קבוצתי

אבינועם חקלאי³

אוגוסט 2002

הקדמה

עבודה זו מנסה לתאר שני גורמים רבי עוצמה המשפיעים על תהליכי גיבוש הזהות בקרב מתבגרים יוצאי אתיופיה. רבות נכתב על המשבר והקשיים שיוצרת הגירה מארץ לארץ ומתרבות לתרבות, ואכן, ההגירה נחשבת לגורם רב השפעה על גיבוש זהותו של המתבגר. עם זאת, לא רבים קישרו את עלייתם של יוצאי אתיופיה לארץ אל המושג המקובל היום בשטח בריאות הנפש: התסמונת הפוסט-טראומטית.

מסע הייסורים רב הגבורה מאתיופיה לישראל היווה עבור רבים חוויה טראומטית רצופה אובדן ואבל, שלעתים קרובות טרם נפתרה. נראה, כי משבר ההגירה על הגורמים הידועים לנו חבר אל גורמים טראומטיים והם יחדיו הטביעו את חותמם על תהליכי גיבוש הזהות של מתבגרים יוצאי אתיופיה.

השפעת משבר ההגירה על מתבגרים יוצאי אתיופיה

על פי גרינברג וגרינברג (1984), הגירה הינה מעבר גיאוגרפי של יחידים ואף אומות שלמות מארץ לארץ ממניעים מגוונים: הגירה מרצון בשל חיפוש אורח חיים שונה או הגירה כפויה בשל מלחמה או רדיפות פוליטיות ודתיות.

להגירת יהודי אתיופיה מאפיינים שונים, כיוון שאירעה במספר גלים. עד שנת 1980 הגיעו כ- 250 יהודים מאתיופיה לישראל. משנת 1980 עד סוף 1983 עברו למעלה מ- 4000 יהודים מאזורים מבודדים באתיופיה דרך מחנות פליטים בסודן (שם שהו בין שנתיים לשלוש שנים) לישראל, על פי קפלן וסלמון (1998), נפוצה השמועה על הגירת יהודי אתיופיה ועל נתיב הבריחה מסודן והחלה נדידה לכיוון סודן, שאילצה את ממשלת ישראל, בשל היתדרדרות התנאים במחנות הפליטים, לזנוח את מדיניות ההגירה ההדרגתית ולפתוח ב"מבצע משה" אשר העלה אל הארץ 6,700 יהודים בין נובמבר 1984 לינואר 1985.

"מבצע יהושע" (המכונה גם "מבצע שבא") אורגן חודשים אחרי כן בשל פרסום "מבצע משה", ועיכוב העלייה על ידי ממשלת סודן, בחסות סוכנות הביון האמריקאית. במבצע זה העלו 648 פליטים נוספים. בין השנים 1985 ל- 1989 עלו 2,500 יהודים מאתיופיה.

כינון היחסים הדיפלומטיים עם אתיופיה ב- 1989 הביא לחידוש ההגירה. בשנת 1990 הגיעו לאדיס אבבה (בירת אתיופיה) למעלה מ- 20,000 יהודים שהתמודדו עם מציאות של מחלות, תת תזונה ותנאי מגורים ירודים. בריחת מנהיג אתיופיה **מנגיסטו** ותפיסת השלטון בידי המורדים הוביל במאי 1991 ל"מבצע שלמה", שבמהלכו, הובאו לארץ תוך 36 שעות יותר מ- 14,000 יהודים.

³ מנחה לקידום נוער במחוז מרכז, משרד החינוך

הסתגלות מהגרים לארץ חדשה מביאה למפגש בין המהגרים לחברה החדשה. שובל (1982) מראה כי לעמדות החברה הקולטת כלפי המהגרים, כמו גם לעמדות המהגרים כלפי התנאים בארץ החדשה וכלפי החברה הקולטת, השפעה עמוקה על הסתגלות המהגרים.

שוהם, רהב ואדד (1987) טוענים כי שיעורי עבריינות בקרב בני נוער דור שני למהגרים גבוהים יותר מאלה של בני גילם הוותיקים, וזאת בשל הקונפליקט הבין תרבותי. עם זאת, חשוב לציין כי העבריינות הינה פן אחד בלבד במשבר ההגירה החריף העובר על מהגרים. ניתן לראות כי מדובר במגוון תופעות תפקודיות ונפשיות הנובעות מלחצי ההגירה המוחרפים בשל הפער הבין תרבותי שבין החברה הישראלית הוותיקה לבין חברת המהגרים יוצאי אתיופיה. הטרוגניות החברה הישראלית, הירידה בלכידותה החברתית וטשטוש הנורמות והסטטוס הנמוך של בני העדה האתיופית, שמקורו בעמדות החברה הישראלית ובמצבם הכלכלי, משפיעים בוודאי על מצבם. חשוב לזכור כי אנו עדיין בעיצומו של תהליך משברי קשה, ואין עדיין יכולת לנבא מה יהא בסופו. עבריינות בני הדור השני למהגרים מרמזת על השלכות ההגירה על מתבגרים יוצאי אתיופיה. מעבר למשבר הערכי והתרבותי החריף היוצר קונפליקט נורמטיבי, נוצר פחות תלול במעמדו של ההורה, בעיקר בזה של האב.

פסיכואנליטיקאים רבים כפרויד (1966), ויניקוט (1995), בנג'מין (1991), אוגדן (2001) ואחרים, הצביעו על תפקידו החשוב של האב עבור דור ילדיו כמייצג הסמכות המסורתית והתרבות. האב הוא זה שמייצג את מערכת החוקים, הנורמות, האיסורים ודרישות המציאות שיש בהן מן התסכול. הוא זה המייצג את הגבולות המגנים מפני הרגשות העזים והפנטזיות המפחידות. כדי להמחיש את תפקידו של האב בחברה היהודית האתיופית המסורתית מוצג משל אתיופי שסיפר יישי סקלו ונרשם בידי מהרי רובל (1996). אב אשר שכב על ערש דווי קרא לבנו וציווה עליו למכור את השור שיוריש לו לאדם הראשון שירצה לקנותו תמורת כל הצעה, ללא ויכוח ומיקוח. לאחר מות האב יצא הבן ומכר את השור לאדם הראשון שהיה מעוניין בו, ושילם עבורו בעכבר מת. בדרכו הארוכה חזרה מן השוק אל הבית עצר הבן כדי לישון בבית עשיר שבתו אילמת. אותו עשיר נשבע כי מי שיביא את בתו לידי דיבור, ישא אותה לאישה. כאשר נכנס הבן כדי לשאול את בעל הבית אם יוכל לישון תחת גגו, ראתה הבת האילמת את העכבר המת, נבהלה וצעקה: "עכבר!! עכבר!!" האב המאושר השיא את בתו להלך העני והם חיו בעושר ובאושר. המשל מלמד כי בן הנשמע לאביו ללא כל פקפוק, הרהור וערעור יבוא על שכרו. לאב משויכת עוצמה אדירה, כזו הניתנת לנביאים. הבן הצייתן זוכה באשה ובכסף, כיוון שמילא את צוואתו המוזרה, לכאורה, של האב עד תומה.

הילל והיימן (1999) כותבים כי כתוצאה מהגירת יוצאי אתיופיה התפרקו מערכות התמיכה של הקהילה, משפחות גרעיניות ומורחבות נפרדו לתקופה ארוכה, קליטת בני הנוער בפנימיות הגדילה את פער הדורות ושברה את מבנה המשפחה המסורתית, והתלות במוסדות יצרה מעמד חדש של ילדים ומתבגרים אשר דיברו עברית טוב יותר מהוריהם ועל כן קיבלו את תפקיד מנהלי המשא ומתן עם הרשויות. הקשר עם גורמי הסיוע הממוסדים הוליד גם פאסיביות ותחושה עמוקה של הזדקקות.

ההבדלים בין התרבות החילונית לבין התרבות המסורתית יצרו קונפליקט חריף וחוסר הבנה שהגבירו את תחושת הלחץ והדחק. סוגיית היהדות והעימות סביב תרומות הדם חשפו עמדות ורגשות חבויים בקרב הקולטים והנקלטים וחיידו את חוויית הקיפוח והנחיתות. פערים בהשכלה ומיומנויות לא רלוונטיות לצורכי המשק הישראלי הגבירו את המצוקה. לכל אלה היתה משמעות

משותפת אחת: ירידת קרנו של דור ההורים ופחות מעמדו של האב. כפי שעומר (2000) כותב, נוצר משבר באשר ל"סמכות ההורית". הנוכחות ההורית הסמכותית אך המכובדת, וכן גם הדיאלוג שבין המתבגר המגדיר את זהותו לבין ההורה מציב גבולות והמורה את הדרך, ספגו מכה קשה. ההתבגרות וגיבוש הזהות ביחס להורה "חלש" מגבירים את רגש האשמה הכרוך בלאו הכי בכל תהליך הנפרדות ומפחיתים את היכולת של ההורה להציב גבולות ולסמן את אזור המצפון והמוסר, את מה שראוי ואינו ראוי מבחינה ערכית. כך נפרצים גבולות החוק והנורמה מתוך היענות לדחפי תוקפנות ולאינסטינקטים של צורך, וכך גם נוצר החיפוש הלא מודע אחר חיכוך עם דמויות סמכות הנושאות תפקיד פורמלי בקהילה, כמו נציגי החוק (שוטרים, שופטים, קציני מבחן וכד'), אולי אלה יצליחו לעצור את הדחפים שהמתבגר חווה אותם כבלתי נשלטים. לחלופין, עלול רגש האשמה **כלפי** "רציחתו" המדומיינת של ההורה להוליד דיכאון, נסיגה וחוסר תפקוד עד כדי פגיעה עצמית המתבטאת בשימוש בחומרים פסיכואקטיביים, ניסיונות אובדניים ואובדנות.

ביטויים רגשיים וגיל ההתבגרות – תופעות חדשות?

טיאנו (1997) טוען שהמשפחה והקהילה היהודית באתיופיה התאפיינו במבנה פטריארכלי, שבו זקני המשפחה והקהילה היו בעלי הכבוד וזכות ההחלטה, והצעירים קיבלו את מרותם. מקצת הילדים ביקרו בבתי ספר בכפרים, אך הציפייה מהם הייתה שהם יעזרו בתפקודי הבית והמשפחה. גיל ההתבגרות לא בא לידי ביטוי, ובמלאות לילדים 11 שנים ציפו מהם לתפקד כמבוגרים לכל דבר.

ביטויים רגשיים לא היו מקובלים, ובעיקר לא מה שנחשב לביטוי רגשי שלילי. את מקומם תפסו סומטיזציות רבות ומצבים רוחניים כמו רוח המכונה "זאר", החודרת לגופם של החולים וגורמת למצבי סטופור וטרנס. הטיפול במצבים אלה הופקד בידי מרפאים שניחנו בכוחות ריפוי באמצעים סוגסטיביים, טקסים וקמעות.

תיאור זה ממחיש את הפער העצום, לכאורה, הנחשב לגורם דחק בתהליכי ההגירה, שבין החברה הקולטת לנקלטת. המעבר מחברה אשר אינה מאפשרת את "תקופת המורטוריום" של גיל ההתבגרות לחברה שכמעט מקדשת את ה"ארכה", שמיטת החובות וההתנסות המגוונת של המתבגר בתפקידים שונים ובחוויות מגוונות, יוצר ללא ספק קונפליקט ולעתים אף שבר. במקום שדים ורוחות המהווים אובייקט להשלכת הרגשות ה"שליליים" נתקלו העולים בביטויי רגשות חזקים המאפיינים את הישראלים ובתרבות המחשיבה את המדע, הרפואה (מושגים של חולי ובריאות) ואת האחריות והבחירה החופשית.

עם זאת, ראוי להתייחס לתיאורו של טיאנו (1997) במעט פקפוק. נראה שהנטייה לתאר את התרבות היהודית-אתיופית ככזו שלא היו קיימים בה ביטויי רגש ותקופת התבגרות, נובעת מקשיי תקשורת ותרגום משפה תרבותית אחת לשנייה, וגם מראייה מעט רומנטית ומפוצלת.

כהן (1994) כתב כי לגיל ההתבגרות באתיופיה יוחדה מילה באמהרית Isat שפירושה: "זמן אש". נראה, אם כן, שתקופה זו אכן זכתה להכרה ואף זכתה לביטוי מקביל לתקופת ה"סער" או "משבר גיל ההתבגרות" שלנו. בניס מגיל 13 ובנות מעל גיל 9 נחשבו לנערים ולנערות צעירים, ובהדרגה מילאו את תפקידיהם החדשים.

כניסה לבית ספר ולימוד היו תלויים ביכולת הכלכלית של ההורים לשחרר את ילדיהם ממטלות הבית ולא בתפיסה תרבותית ערכית. עם זאת, נראה כי ההבדלים בין שתי התרבויות בביטוי

הרגש, כמו גם במרחב ובמשמעות שניתנים לגיל ההתבגרות, מהווים כר נרחב דיו ליצירת משבר קונפליקטואלי בין דור ההורים לדור המתבגרים, הקולטים מסרים מנוגדים מהמסורת ומהחברה הישראלית.

הגירת פליטים וטראומה

עולי "מבצע משה" חוו התנסויות טראומטיות קשות במהלך מסעם לסודן ובשהייתם במחנות הפליטים. הם איבדו את משאביהם הכלכליים, חוו אובדן קרובים (שליש מהם מתו), לא יכלו לקבור את מתיהם בדרך המסורת, והותירו את משפחותיהם באתיופיה בתנאי אי ודאות. כל אלה היוו כר ליצירתם של רגשות אשם קשים ותהליכי אבל אישיים וקולקטיביים בלתי פתורים. הקליטה בארץ, עבור רבים מהם היתה גם היא טראומה, בשל השבר באורח החיים, במבנה המשפחה והקהילה, הירידה בדימוי העצמי, תנאי החיים הקשים וההשכלה בלא יכולת לעשות שימוש במקורות תמיכה.

הילל והיימן (1999) מתארים קבוצה טיפולית של נשים ממוצא אתיופי שהנחו, ובין יתר האירועים הטראומטיים שהעלו חברות הקבוצה תואר המפגש עם הפרנג' הישראלי: הזהות נלקחה באמצעות שינוי השמות הרירות, הספרות 00 שנרשמו בתעודת הזהות, תחושות של השפלה, ניכור והתנכרות, זלזול וחשש לגורל ילדיהן בתהליך הישראלי.

מגוון הסימפטומים שתוארו כמאפיינים את ההגירה בכלל, ואת ההגירה של יהודי אתיופיה בפרט, עשויים להיות למעשה תגובות פוסט טראומטיות. מוניץ ואחרים (1994) מגדירים אירוע טראומטי כמאורע גופני או נפשי, שמרכיב הנזק הגופני הממשי שלו יכל להיות חסר משמעות אובייקטיבית, אך הוא מתפרש על ידי הנפגע כמסכן את ביטחונו, איזונו הנפשי, את כבודו, בריאותו ולעתים את קיומו. אחד מסוגי הטראומה הוא "הטראומה הממושכת". נראה כי חלק מתהליך הקליטה עונה על הגדרת הטראומה הממושכת כתלות מוחלטת בשרירות לב המתעלל רב הכוח.

הפרעת דחק פוסט טראומטית מוגדרת על ידי ה- ICD-10 כתגובה מאוחרת ו/או ממושכת על אירוע או מצב גורם דחק (קצר או ממושך). לא לחינם מוגדרת הפרעה זו כ"תגובה לדחק חמור והפרעות הסתגלות", כיוון שהיא מביאה לקשיים בהסתגלות למצבי היומיום הדורשים תפקוד. לכן, אך טבעי הוא שבקרוב דור ההורים יהיו מי שיגלו תסמינים פוסט טראומטיים (חלק הארי של הנחשפים לטראומה מתגבר עם הזמן על החוויה), וניתן לקבוע בביטחון כי מסע העלייה לישראל אכן היה טראומטי וכי הדור כולו נושא עמו צלקות מההגירה ומהפליטות.

לפיכך, במקרים "קלאסיים" של פוסט טראומה, כל פעולה חודרנית של הילד (תנועה נמרצת ותוקפנית, חדירה אל הלא נודע וחדירה באמצעות דיבור בקול רם וצעקות) עלולה להקפיץ את ההורה הסובל מאי שקט ועצבנות. כל אלה ימנעו את גיבוש הזהות התקין של המתבגר אשר חסר את הבסיס הראשוני הדרוש לתהליך.

ההורה הפגוע אינו יכול להוות כתובת לדרשנות ולתוקפנות הנורמלית של ילדו ועל כן נחוה קורבן, סובל וחלש ואין לצפות ממנו לתמיכה. כך נמנעים תהליכי פרידה ואינדיווידואציה מהמתבגרים.

רשימת הקשיים עוד ארוכה, אולם חשוב לשים לב לדמיון הרב שבתהליכי העברה הבין דורית של הטראומה בקרב העולים מאתיופיה, וכמו כן לקשר בין תהליך ההגירה הטראומטי של דור ההורים לבין קשיי גיבוש הזהות של מתבגרים ומתבגרות רבים מקרב יוצאי אתיופיה.

סיכום וממצאים מרכזיים מעבודת מחקר שנעשתה בנושא: "הקשר בין תחושת העצמה לבין התנדבות ומעורבות בקהילה בקרב בני הנוער"

פישר איילה, עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר-אילן, 1999.

עבודה זו עוסקת בהבדלים בין מתנדבים ולא מתנדבים בגיל ההתבגרות בתחומים הבאים: תחושת העצמה, הערכה עצמית, תמיכה חברתית ומשפחתית ושייכות ומעורבות בקהילה. בנוסף בודקת העבודה את השפעת ההתנדבות, המין והמשאבים האישיים על תחושת העצמה, וכן השפעתם של משאבים אישיים וחברתיים ותחושת ההעצמה על מעורבות והשתייכות לקהילה.

בבסיס מחקר זה נמצאת התפיסה שתחושת העצמה משפיעה ומושפעת מהתנהגות האדם ומעורבותו בחייו ובסביבה בה הוא פועל וחי. מחקרים רבים מדווחים שאחד המדדים המשמעותיים להעצמתו הפסיכולוגית ולהתפתחותו האישית של המתבגר, היא היכולת להקדיש מזמנו הפנוי לצורך פעילות התנדבותית למען עצמו וקהילתו (Quinn, 1995; סדן, 1996).

אוכלוסיית המחקר כללה 168 בני נוער בגילאי 13-18, מתוכם 122 מתנדבים בקהילה ו-46 אינם מתנדבים.

ממצאי המחקר תומכים בהשערה לגבי ההבדלים בין מתנדבים ללא מתנדבים לגבי המשאבים האישיים והחברתיים. בקרב המתנדבים נמצאו משאבים אלה גבוהים יותר. בבדיקת כל פריט בנפרד מסתבר שרק שלושה משתנים תורמים להבדלים אלה, כולם משאבים חברתיים: תמיכה משפחתית, תמיכה חברתית ותמיכת קרובים. לגבי הערכה עצמית לא נמצאו הבדלים בין מתנדבים ולא מתנדבים. עוד נמצא שהמתנדבים הינם בעלי תחושת העצמה ותחושת שייכות ומעורבות גבוהה יותר מאשר אלה שאינם מתנדבים.

המחקר ממליץ על חשיבה מחדש לגבי פיתוח תוכניות לעידוד נוער להתנדבות ולמעורבות בסביבה בה הם חיים, ולבניית מסגרות התנדבות המתאימות לבני הנוער. מעורבותם של בני הנוער בסביבה בה הם חיים עשויה לאפשר להם לצמוח כאנשים בעלי יכולת התמודדות ובעלי דימוי עצמי גבוה.

כמו כן, מומלץ לעזור למתנדבים להמשיך ולפתח את תחושת העצמה והמשאבים שלהם ע"י יצירת גופי ידע והשתלמויות וכדי לתעל אותם לטובת הקהילה ופיתוחם האישי. לגבי בני נוער שאינם מתנדבים, יש ליצור מסגרות התנדבותיות מאתגרות יותר שיעודדו אותם לקחת חלק במערך התנדבותי כלשהו. דבר זה עשוי לחזק אצלם את משאביהם האישיים והחברתיים וכן להגביר את תחושת השתייכותם ומעורבותם בקהילה.

איך הפכה קבוצה למושג פסיכולוגי

נעמי חז⁴

הקדמה

כולנו חיים בקבוצות. גם פה עכשיו, כל אחד ואחת מכם שייך לקבוצה הזאת הגדולה, שאנחנו טורחים להזכיר את קיומה מדי פעם במהלך השנה. וזאת כמובן לא הקבוצה היחידה שאתם משתייכים אליה. בתוך הקבוצה הגדולה הזאת יש גם קבוצות קטנות יותר, ו"בחוי" כל אחד ואחת פה משתייך או משתייכת לכמה וכמה קבוצות, מסוגים שונים, בגדלים שונים. וכמובן - בדרגות השתייכות שונות.

מבין כל הקבוצות, המשפחה היא בדרך כלל הקבוצה הראשונה שאנחנו שייכים אליה, ולכן היא גם המקום הראשון שבו אנחנו חווים את החוייה של להיות חלק מקבוצה. בעצם, התינוק הראשון הנולד לזוג הורים הוא ההופך אותם לקבוצה. ומפה ואילך היצור האנושי נע בין קבוצות שונות ובתוך קבוצות שונות בכל מהלך חייו.

תופעת הקבוצתיות היא טבעית לנו, היא חלק מחיינו, כמו השמש והירח והיום והלילה. והיא כנראה התקיימה משחר ימי האנושות, לפחות כך מציירים את האדם בסרטים, בספרים, בתמונות! כלומר, זאת הנחה מאוד מקובלת על כל היוצרים למיניהם ועל ההוגים למיניהם – שמטבע ברייתו התקבץ האדם בקבוצות.

אבל למה בעצם כך אנו חיים? למה אפילו אנחנו, במה שנקראת תרבות מערבית, אנחנו, שכל כך עסוקים בלחשוב על עצמנו כיחידים, ייחודיים ונפרדים, ובלשאוף לכך, בכל זאת מתקבצים יחדיו בכל כך הרבה קטעים מחיינו? האם זה מין אינסטינקט טבוע בנו? איזה שהוא גן משותף לכל המין האנושי? תוכנה שאין לנו שליטה עליה? אולי.

אנחנו לא היצור החי היחיד שחי בקבוצות. מרבית היונקים חיים כך, ויש גם בין סוגי החיות האחרים שחיים בקהילות. אבל הם מן הסתם לא ממש שואלים את עצמם למה הם עושים זאת. אבל אנחנו כן שואלים, אנחנו מנסים להבין את העולם שלנו ולא ממש מסתפקים בתיג של "האדם הוא חיה חברתית". אנחנו מנסים להסביר לעצמנו ולתת משמעות לתופעות הנראות לעין.

אז מה בכלל נותנת קבוצה ליחיד שבתוכה

עכשיו אחרי ההסברים התיאורטיים השונים על הקשר שבין היחיד לבין הקבוצה ועל הקשר שבין פנימיות היחיד לבין מה שקורה בקבוצות ההשתייכות שלו, חשוב לי להתייחס למה שקבוצה נותנת ליחיד שבתוכה.

⁴ קטעים מתוך הרצאה שניתנה בשפ"ח ירושלים ביולי 2005

מנקודת המבט של העצמי - קבוצה היא מקום שיכול לספק צרכי עצמי בסיסיים, ולכן היא מקום לגיבושו ולהתפתחותו של העצמי, מראשית חייו ואילך. כפי שאמר פנחס נוי – "האפיונים הראשוניים של העצמי שלנו מתהווים בתוך, נוכח ובעזרת הקבוצה". אמנם הכי טבעי לחשוב על הקבוצה כמקום שמספק צרכי תאומות. הצורך להיות חלק ממקבץ של בני אנוש נוספים, להשתייך, לקבל מענה לצרכי ה-SAMENESS הקבוצה היא מקום טבעי לספק אותו. אבל זה לא הצורך היחיד שקבוצה מספקת. קבוצה היא גם מקום לסיפוק צרכי השתקפות. האחרים בקבוצה הם מעין מבחר של מראות של כל יחיד. ולכן בקבוצה בעצם מתחדד מקומו הייחודי של כל פרט, מתחדדים גבולותיו ומתחדדת ייחודיותו המיוחדת, וזאת בתהליכים מורכבים של השוואה, של השתקפות, של הפנמות והזדהויות.

וגם הצורך השלישי (השני בסדר) שמנה קוהוט מקבל מענה בקבוצה. בקבוצה יש מענה גם לצרכי אידיאליזציה – הן מעצם העובדה שהיחיד הוא חלק מעצמי קבוצתי שגדול ממנו, והן מקיומן של הזדמנויות מגוונות להפנמות ואידיאליזציות של חלקים מן האנשים האחרים בקבוצה. העצמי הקבוצתי היה מושג שאותו טבע קוהוט. הוא הגדיר אותו כישות שיש לה קיום משלה, עם צרכים משלה, מבנה פנימי משלה - עם אמביציות ואידיאלים, בדומה לעצמי האישי. כל אינטראקציה שמתרחשת בקבוצה, ואשר מהדהדת את האידיאלים והאמביציות של העצמי הקבוצתי, מספקת את צרכיו של העצמי הקבוצתי, ובה בעת היא גם מספקת צרכי זולת עצמי של החברים בקבוצה. ובשל ריבוי האינטראקציות בקבוצה ברור שיש הרבה הזדמנויות לסיפוק צרכי זולת עצמי אצל כל אחד מן השותפים בה.

הרי אנחנו יודעים שקבוצות מספקות לנו משהו שלא תמיד קל לנו לתת לעצמנו כיחידים. קבוצות מספקות לנו תחושה של עוצמה גדולה יותר משיש לנו כשאנחנו לעצמנו. נדמה לי שרבים מאיתנו יודעים שקבוצה יכולה להיות עבורנו מעיין ממנו אנחנו שואבים כוח להמשיך, כוח להתגבר... כוח לעשות דברים שאיננו מעזים לעשותם לבדנו, או איננו יכולים לעשותם לבדנו... (ילדים, בתהליך גיבוש עצמיותם ונפרדותם, מתרחקים אל עבר קבוצת העמיתים שלהם, ומוצאים בתוכה את הכוח ואת היכולת לבנות את הזהות האישית, הנבדלת שלהם).

אבל אי אפשר להתעלם גם מן הפן ההרסני האפשרי שגלום בעוצמה הזאת. אנחנו יודעים שההיסטוריה האנושית מלאה בעדויות על הסכנה הטמונה בקבוצות ובעוצמה שלהן. גם קוהוט, שהכיר בכוחה המרפא של קבוצה וייחס לה חשיבות גדולה כמספקת צרכי היחיד, חשש להיכנס לתחום של העבודה הקבוצתית, בגלל החוייה שהוא הכיר מקרוב כמי שנאלץ לברוח מאימי המשטר הנאצי. הוא הכיר את הקבוצה שמכחיחה את יחודיותו של היחיד, מספקת לחבריה תחושת עוצמה מעבר למידותיהם, ומאיימת על החברה כולה ועל יחידים. אבל גם בקבוצה קטנה, גם ללא מנהיג חולה בנפשו, יש כוחות שיכולים לפעול לרעת היחיד או לרעת הקבוצה.

ייתכן שהעובדה הזו, יחד עם העוצמה הגדולה הנאגרת בקבוצה, עשויים להפחיד, אבל העוצמה החיובית של הקבוצה היא כל כך גדולה בעיניי, שחשוב ללמוד איך לחיות עם הכוחות ההרסניים ואיך לגדל את הכוחות החיוביים בה, באופן שכל משתתף ומשתתפת יחוו באמת סיפוק צרכים כל כך אנושיים.

ולכן אסיים במה שארוין יאלום כינה "הגורמים המרפאים" בקבוצה:
יאלום, בספרו על טיפול קבוצתי (שיש הקוראים לו "התנך" של הקבוצות) מייחס לכל קבוצה
שהיא – גם אם מטרתה איננה טיפול - כוחות מרפאים שנובעים מהמהות של קבוצה. הוא בנה
רשימה זו על בסיס מה שאמרו מטופלים שלו. אבל בכל עבודה קבוצתית, גם אם אין בה מטרה
טיפולית, מתקיימים האלמנטים הללו. בין היתר:
למידה בינאישית על העצמי ועל איך לחיות עם אחרים;
קבלת עצות והדרכה מאחרים;
מתן ביטוי לרגשות;
הזדהות, אידיאליזציה או חיקוי של התנהגויות או עמדות;
למידה על עצמי, הבנת עצמי;
חוויה של תקווה;
עזרה לאחר;
לכידות קבוצתית;
התפתחות טכניקות של חברות;
שחזור מתקן של הקבוצה הראשונית...
האינטראקציות וההשתקפויות ההדדיות מייצרים אצל חברי הקבוצה למידה אודות עצמם, הבנות
חדשות והתנהגויות חדשות,
ואני מקווה שכאשר יוצגו היום העבודות שנעשו עם קבוצות תוכלו לגלות את ערכם של הגורמים
הללו.

עמדות, קשיים ובעיות של ותיקים ועולים

קטעים ממאמרה של פאולינה צלניק⁵

החברה הקולטת של שנות החמישים הייתה חברה בשלבי התגבשות, הבנויה על אתוסים קולקטיביסטיים נוקשים. אתוסים אלה הכתיבו דגם קליטה אחיד, אשר נקרא בפי המימסד הפוליטי והחברתי "כור ההיתוך". פירושו המעשי היה תפיסת המהגר כבעל תרבות שונה, החייבת לעבור שינוי מהיר ומהותי, כדי להיטמע בתוך התרבות המקומית. האוניפורמיות (האחידות) והאידיאולוגית ניסתה לכפות על המהגר שינוי חד כיווני בכל תחומי חייו. התוצאות המצופות של שינוי זה היו אקולטורציה (תירבות) מהירה ומלאה. זאת במקביל לטשטוש תרבות המוצא ודחיקתה כבלתי רלוונטית וכבלתי רצויה ברמה הערכית.

מרבית המהגרים הגיעו ממשטרים חסרי מסורות דמוקרטיות. הכתבה של דגם קליטה אחיד התיישבה עם ניסיונם הקודם של אזרחים המקבלים מרות של השלטונות בכל הכרוך בדפוסי חיים מרכזיים. הצורך בהידברות קיומית לא אפיין אף אחת מהקבוצות: הקולטים, מתוך תפיסת עליונות, ראו עצמם כשליחים אידיאולוגיים, המתקינים את המהגרים לחברה החדשה שאליה הגיעו, ואילו הנקלטים - המהגרים, קיבלו על עצמם את הדין (לפחות לכאורה) ונכנעו לתכתיבי הקליטה של החברה הקולטת.

קשיי הקליטה של המהגרים לא נעלמו מעיניה של החברה הקולטת, אך כולם נזקפו לחובת מצבה האובייקטיבי של מדינת ישראל: עונייה, מצבה הביטחוני הרעוע ודלות כוחותיהם של המהגרים. הקולטים, בעלי תחושת שליחות עמוקה, האמינו ש"הזמן יעשה את שלו" - כיוון שהם עשו את שלהם.

רק כעבור חמש עשרה שנה החלו להתפרסם (ומתפרסמים עד היום!) ספרים, מאמרים וזיכרונות של המהגרים של שנות החמישים אודות ההשפלה, הפגיעה וההלם שהיו מנת חלקם בשנות הקליטה הראשונות. הכותבים, שהיו בגיל הילדות והנעורים בתחילת שנות החמישים, מציינים תמונה מנקודת הראות של גילם אז, המקבלת פירוש קשה למדי בחברה הישראלית של שנות התשעים.

כזהו, למשל, ספרו של אלי עמיר "תרנגול כפרות" (1983). גיבור הספר נורי הוא נער בן ארבע עשרה, שהגיע עם משפחתו מעירק. כדוגמת רוב המהגרים באותה תקופה, שוכנה משפחתו במחנה אוהלים וסבלה קשיי קיום קשים. הממסד הקולט החליט לטפל באופן אינטנסיבי יותר בבני הנוער המהגרים ושלח רבים מהם לקיבוצים. קבוצת הנערים המהגרים עובדת ולומדת במקום - ואמורה לקיים קשרי גומלין עם בני הנוער הקיבוצניקים.

להלן קטע מתוך הספר:

"..נכנסו לחדר האוכל שלהם, שתקו, שתקנו. מישהו נתן את האות, אקורדיון השמיע כמה צלילים, הצלילים נקלטו באוזניים ומקהלת הגרונות פצחה בשיר. זמרה אדירה ומתואמת שאבה אותנו אל

⁵ מתוך: פאולינה צלניק, "התלבטויות אידיאולוגיות וקשיים מקצועיים בקליטת מהגרים צעירים בישראל", 1993 על"מ - אלכ"א, הרצאה שהוכנה לכנס בינלאומי במוסקבה בנושא פוליטיקה של נוער, נובמבר 1993

תוכה כמשאבת ענק, אבל לא היינו חלק ממנה. ישי לחש על אוזני: "חברה מגובשת מתחילה בשיר ומסיימת בשיר". המשפט הזה הכתיב לי את נתיב הייסורים. להיות כמוהם, כמוהם. הבנים לבשו מכנסיים קצרים, גם הבנות. כולם בחולצות התנועה הכחולות, המקושטות באותות ספורט ובסמלי התנועה והמונחות עליהם ברישול גנדרני שעמל רב הושקע בו. האם ברגע ההוא החל השיגעון שלי לחולצות כחולות? הבנים נראו לי חסונים וגאים והבנות - שזופות ובהירות שיער. היום אני יודע שלא כולן היו בהירות שיער, אבל זה הרושם שנחרת בי. הם דיברו עברית אחרת, מתנגנת ומתגלגלת בקלילות ובקצב אחר. "ולאד אללה (בני אלוהים)", לחש מצול..."

חלפו ארבעים שנה. כיום מדינת ישראל היא מדינה מפותחת ומבוססת יחסית. האידיאולוגיה הצינונית עדיין נותרה בעינה. היא מתורגמת לעשייה פוליטית ותקציבית: שערי ישראל פתוחים לעלייה המונית של בני עמה.

בין השנים 1989-1993 הגיעו לישראל כ- 500 אלף מהגרים מברית המועצות לשעבר. מהגרים אלה מהווים 10% מהאוכלוסייה היהודית בארץ, מתוכם כ- 70 אלף ילדים ובני נוער. רובם של בני נוער אלה גדלו והתחנכו במשטר בעל מאפיינים טוטליטריים, שבו המסרים היו מוכתבים, חד-משמעיים, אחידים ומחייבים (לפחות מבחינה פורמלית). בני נוער אלה נתקלים בחברה קולטת, השונה במידה רבה מהחברה שקלטה את המהגרים של שנות החמישים.

1. את מקומו של אתוס התרבות ההומוגנית הולך וכובש אתוס הפלורליזם התרבותי. קבוצות מהגרים שונות, מעבר למספר מאפיינים המשותפים להם כיהודים, משמרים (במידה משתנה) את דפוסי המוצא שלהם: בפולקלור, בסדר עדיפויות ערכי, בבחירת אורחות חיים דתיים או חילוניים, בדפוסי תרבות הפנאי והצריכה.

אתוס זה של פלורליזם תרבותי הולך ומתבסס על חשבון האתוס השוקע של "כור היתוך". תהליך המיועד לעיבוד מתכות נמצא כבלתי ישים לגבי בני אדם.

2. בשל נסיבות היסטוריות שימשה ישראל כמעבדה אנושית שבה התרחשו תהליכי קליטה מאסיביים. תהליכים אלה נחקרו בידי שורה ארוכה של סוציולוגים, אנתרופולוגים ואנשי חינוך. כתוצאה מכך נוצר גוף ידע שממנו עולה בבירור שתהליכי הקליטה של המהגרים בחברה החדשה הם ארוכים, סובייקטיביים - ובשל כך בעלי אין - ספור וריאציות - ולכן גם מצריכים מגוון גישות מצד הקולטים. התובנות המרכזיות שהתגבשו כתוצאה מניסיון השדה ומהידע המחקרי הן:

א. הצורך, בשימור (חלקי לפחות) של תרבות המוצא של המהגרים ובמתן לגיטימציה חברתית לשימור זה.

ב. הצורך בהכרת תרבותם של המהגרים על ידי הקולטים. הכרה זאת מצמצמת את הסטריאוטיפיזציה של המהגר ומאפשרת להתייחס אליו כאל פרט שלם וייחודי (ולא כחלק אנונימי של קבוצת מהגרים).

כך בישראל של שנות ה-90 נוצר מפגש מסוג חדש בין הקולטים לבין המהגרים הצעירים: מצד אחד ניצבים הקולטים, שרובם מודעים לקשיים (הן הנפשיים והן החומריים) הכרוכים בהגירה -

וידם קצרה מלפתור את כל הבעיות המובאות בפניהם (שכן חלק ניכר מהן הינו אימננטי לתהליך ההגירה: אובדן סטאטוס חברתי, העדר תעסוקה, מצוקות דיור, תחושת דיכאון וזרות). מצד שני ניצבים בני נוער מהגרים, הקולטים את המסר של חברה פתוחה, המתירה מתן ביטוי גלוי לאי-שביעות רצונם. הם משתמשים בזכות זאת ומאשימים באופן בוטה את החברה הישראלית בכלל - ואת נציגיה בפרט, שעמם הם באים במגע - באוזלת יד, באי-רצון לסייע, ברצון להפלות, בהעדר תרבות וכדומה.

בסיטואציה זאת של קליטה, הקולטים המקצועיים (אנשי חינוך, רווחה, יועצים, מדריכים חברתיים וכו') אינם תופסים עצמם עוד כשליחי מחנה אידיאולוגי, העוסקים בהטמעתם המזורזת של "מועמדים לחברות" בחברה החדשה (תפיסה זאת הייתה נפוצה בקרב הקולטים בשנות החמישים). הם חשים יותר כשק אגרוף הסופג את כעסם, תסכולם ומצוקתם של המהגרים, בהתריסם כנגד תהליכי הקליטה הקשים להם. הדבר מגביר את תסכולם של הקולטים. במובן מסוים הפכה הסיטואציה לשוויונית יותר: שני הצדדים אינם מרוצים - שני הצדדים מביעים את אי-שביעות רצונם בגלוי. מצב זה מניב, מבחינת החברה הישראלית הקולטת, שתי תוצאות בו-זמנית:

1. מודעות יתר של חלק מהחברה הקולטת למצוקותיהם של המהגרים. מודעות זאת מגבירה את הרצון לסייע לאוכלוסייה זאת.

2. עוינות ודחייה מצד חלק אחר של החברה כלפי המהגרים, בשל תובענותם ודרשנותם, הנתפסות ככפיות טובה כלפי החברה הישראלית, העושה מאמצים רבים (ובלתי שגרתיים) כדי לקלוט אוכלוסייה מהגרת זאת בקרבה.

שילוב סרט בפעילות

מבוסס על פרסום באתר מינהל חברה ונוער

שילוב סרטים בהדרכה ובהנחיה מעשיר את העולם התרבותי והרוחני של המשתתפים, מפתח את הדמיון והרגש, מעניק חוויה אסתטית ומאפשר הבנת הנושאים שבהם מטפל הסרט. התרומה של שילוב סרט בפעולת הדרכה/הנחיה/הוראה יכולה לבוא לידי ביטוי בכמה היבטים:

- חינוך לערכים תוך בירור דעות ועמדות.
- העלאת רגשות ואמפטיה לקשיים של הזולת.
- הצגת תהליכים והיבטים שונים בהילוך מהיר או איטי כדי לפשט הדגמות מסובכות.
- המחשת מיומנויות ויכולות כדי לשפר את איכות החיים של הפרט והקהילה.

לפני שמתחילים:

על המנחה לצפות בסרט לפני הקרנתו בפני הקבוצה. תוך כדי צפייה מומלץ לרשום ממצאים בולטים שיסייעו למנחה להכין את דרך השילוב של הסרט בפעילות עם הקבוצה. ההנחיות כאן עוסקות בסרט אולם עקרונות אלו פועלים באותה מידה גם כאשר משלבים צפייה במשדר טלוויזיוני יחד עם הקבוצה (כתבה חדשותית, כתבת תחקיר, סרט דוקומנטרי וכו').

להלן נקודות שיש לתת עליהן את הדעת בעת ניתוח סרט:

- באילו נושאים עוסק הסרט?
- אלו אמצעים קולנועיים/טלוויזיוניים בולטים בסרט? (דרכי צילום, עריכה, פס קול, עיצוב דמויות, תפאורה, בימוי, תמונות מיוחדות, אפקטים קוליים, משפטים חשובים/ מעניינים/ מאתגרים; מהלך העלילה/האירועים; בימוי; תאורה; אתרי צילום)
- אלו דעות, אמונות ועמדות באות לידי ביטוי בסרט? באלו דרכים? (הרבה/מעט דעות; חד מימדי/רב מימדי; גלויות/ סמויות; באמצעות מלל/ באמצעות תמונה; על ידי איש תקשורת/ מומחה/ "האיש מהרחוב"...)?
- האם יש אפשרות להבחין בין דעות לעובדות? האם יש במשדר / בסרט דיווח? היקש? שיפוט? הכוונה? (דיווח- מסירת עובדות כהווייתן, שיפוט- הדובר מביע את דעתו האישית על הנושא עליו הוא מדווח באהדה או אי אהדה, הכוונה- מסירת חלק מן העובדות באופן הגורם ליחס מוטה אצל השומע בהקשר לנושא; היקש - הדובר מנסה לצפות אירועים או לנחש עובדות על סמך ניסיון העבר).
- האם המשדר / הסרט אובייקטיבי? מאוזן? סובייקטיבי? מטעה? מייצג? כיצד דברים אלו באים לידי ביטוי במשדר / בסרט? הדגימו ונמקו.
- אלו מסרים גלויים ואלו מסרים סמויים קיימים במשדר / בסרט? כיצד הם באים לידי ביטוי? (במלל, בתמונה, בדרך הצילום או העריכה, בדברי קריינות / פרשנות של הכתב או המגיש, במוסיקה, בבחירת המרואיינים, בעריכת הכתבה...)
- האם ניתן להבחין בדעתו של הכתב/ המגיש / המראיין / היוצר בנושא? כיצד?

דוגמאות לשאלות לדין:

- מהם הקשיים שעמם מתמודדות הדמויות בסרט?
- מה גרם להשתלשלות העניינים?
- מה למדנו על הסוגיה / הבעיה החברתית שהציג הסרט?
- האם ניתן למנוע השתלשלות זאת? אם כן, כיצד? באיזו נקודה?
- האם תופעות דומות לאלו שהוצגו בסרט קיימות בקהילה בה אתם חיים?
- האם גם אנשים כמוכם (בני נוער, סטודנטים, מורים) יכולים לעזור לדמויות כמו אלו שהופיעו בסרט להתמודד עם הקשיים המוצגים בו? כיצד?

עקרונות לבניית מטלות לצפייה

- במידה וניתנות מטלות יש להסביר אותן לפני הצפייה.
- מומלץ להטיל על הצופים מטלות סורקות, כאלה הדורשות ריכוז לאורך כל הצפייה.
- חשוב שהצופים יידעו מה יידרש מהם לעשות עם תום הצפייה.
- על המטלות להיות משמעותיות ומעניינות.
- לא כדאי לשלב בקשה לכתובה בזמן הצפייה, מחשש לאיבוד אינפורמציה.
- יש להתייחס למטלות לאחר הצפייה (וניתן לעשות זאת יותר מפעם אחת).
- עיבוד הצפייה והמטלות יכול להיעשות באופן אישי, בזוגות או בקבוצות קטנות. לאחר מכן יש למקד את הממצאים ולעבד את משמעותם בדיון במליאה.
- גם לצפייה ללא מטלות ערך בפני עצמה, בעיקר כאשר המטרה היא לקבל תגובה ספונטאנית או גשית על המשדר / הסרט.

ביבליוגרפיה

"טקסט חזותי" אצל דב גולדנברג (עורך), אנציקלופדיה למתודות הנחיה והפעלה, הוצאת משכל, 2003.

הלגה קלר, לדעת לצפות, האגף לתוכניות לימודים, תשנ"ה.

המלצות לסרטים:

"Bowling for Columbine"

סרטו הדוקומנטארי של מייקל מור מחפש את שורשי האלימות בחברה האמריקאית. מדוע נהרגים בארה"ב בכל שנה 11,000 איש מירי? היכן האלימות מתחילה ומי באמת אחראי עליה? מור מבטל את כל הטיעונים בדבר אחריות של האדם הפרטי אותו צריך לסלק מהחברה, בין אם הוא ילד שלקח את האקדח של אביו ובין אם הוא כוכב רוק, הוא מוצא את האשמה בחברה שמתמשת בהפחדה וחוסר אינפורמציה, ומוכרת כדורים חיים לצד סוכריות בסופרמרקט.

שאלות לדיון:

- מה מחפש הבמאי בסרט? מה השאלה המרכזית שהוא שואל?
- האם יש קשר בעיניך בין החלטה פרטית של ילד לבין התנהגות המבוגרים סביבו?
- מי אחראי על אלימות כזו? מי נענש?
- באיזה צורה משפיעה התקשורת על ההתנהגות?

"American History x"

גזענות קשה וחסרת מעצורים צומחת בליבו של מתבגר החי בפרבר אמריקאי. העלילה סובבת סביב משפחת ויינרד. האח הבכור של המשפחה משוחרר מהכלא לאחר מאסר בגין תקיפה והריגת שחורים. אחיו הצעיר, הולך אט אט בדרכו של אחיו הנערץ, ויוצר שערוריה בבית הספר כאשר הוא מגיש חיבור המפאר את "מיין קאמף". אחיו של דני שחזר מהכלא מנסה למנוע ממנו ללכת בדרכו לאחר שהפך את עורו בכלא בנוגע לנטייתו החברתיות.

שאלות לדיון:

- איזה תהליך עובר האח הבוגר ואיזה האח הצעיר?
- מאיפה מגיעה השנאה לשחורים? איך הם מסבירים את זה לעצמם?
- איך מגיבה החברה האמריקאית לשנאה שלהם?
- מה זה אומר על מערכת המשפט, על צדק?

"פורסט גאמפ"

הסרט מספר את סיפור ההיסטוריה של אמריקה דרך דמותו של פורסט גאמפ, גבר עם פיגור קל אך עם לב רחב ואהבת חיים עצומה. בסרט הזה ניתן להשתמש להרבה נושאים. פורסט מייצג את הגבר האמריקאי, התמים ואוהב האדם, שמוביל את העולם לטוב גם כשאנו מודע לכך. האישה שלצידו מייצגת את ה"אחר" של האמריקאי, את כל מה שהוא מפחד מפניו- חולשה, פחד, נגררות וחוסר יכול לשלוט בחיים.

"גברים אינם בוכים"

סיפור האמיתי של טינה ברנדון, נערה לסבית בעיירה דרומית נוקשה. טינה נאלצה לברוח ולהתחפש לבחור בשביל להיות עם נשים וסבלה אלימות קשה, אונס ולבסוף נרצחה בשל זהותה.

שאלות לדיון:

איזה תגובות שונות עוררה הידיעה על זהותה של טינה?
מאיפה מגיעות התגובות הקיצוניות? מה יש בה שכל כך מרגיז?
חלק מהאנשים סביבה כעסו על השקר, האם הייתה לה ברירה?
נסו לתאר בדמיונכם חברה שהייתה מקבלת את טינה כמו שהיא? מה צריך לשנות כדי שזה יקרה?

"בילי אליוט"

סיפור התבגרות של בילי אליוט, ילד בן 12, בעיירת כורים מוכת אבטלה באירלנד. הסרט מגולל את סיפור התבגרותו של בילי, אהבת המחול ואהבת הגברים שלו. בילי הוא "עוף מוזר" במקום שמרני וסגור והוא מעביר את משפחתו ואת עצמו שיעור בסבלנות וקבלה חסרת תנאים.

שאלות לדיון:

מה הציפיות של הסביבה מבילי?
מה ההגדרות של הסביבה הזו ל"גבר"?
במה הוא שונה מהציפיות?
איזה תהליך עובר בילי בגילוי הזהות שלו?
איזה תהליך עוברת המשפחה שלו? מה גורם לה לקבל אותו בסופו של דבר?

"בשם האב"

סיפורו האמיתי של ג'רי קונלון גנב קטן בבלפסט שסועת - הקרבות של שנות השבעים. אביו שולח אותו לאנגליה, שם הוא מגיע למקום הלא-נכון בזמן הלא-נכון. למרות היותו חף מפשע, תחת עינויים ואיומים הוא מודה באשמת ביצוע פיגוע טרור מחריד ונשלח למאסר עולם. ביחד עם עורכת דין מסורה, הוא נחוש להוכיח את חפותו ולחשוף את האמת שמאחורי אחת הפרשיות החוקיות המבישות והמחרדות בהיסטוריה העכשווית.

לאחר הצפייה בסרט ניתן לערוך דיון בנושא הזכויות הבאות:

- הזכות להליך משפטי הוגן
- איסור עינויים
- הזכות לשם טוב
- זכות הציבור לביטחון (לכאורה מה שהניע את המשטרה בטיפול בנאשמים)

"ארוכה הדרך הביתה"

זהו סיפורן האמיתי של שלוש ילדות אבוריג'ניות מעורבות הנלקחות בכוח בצו ממשלתי מביתן. השלוש נלקחו, כמו אלפי ילדים אבוריג'נים נוספים, לחוות מיוחדות אלפי קילומטרים מביתם, שם הוכשרו כמשרתים לעבודות משק בית וחקלאות, והכל בהוראת הממשלה.

מולי, הגדולה מבין השלוש, מחליטה לברוח מהמחנה ביחד עם אחותה דיזי ובת דודתן גריסי והן מתחילות במסע רגלי ארוך של למעלה מ- 2500 ק"מ בחזרה הביתה. מר נוויל האחראי על האבוריג'נים, מורה לערוך מצוד אחרי השלוש.

האם יצליחו הבנות לחבור אל אימן וסבתן? ומה יעלה בגורלן במידה ויצליחו? סיפור מרתק, סוחף ומקומם מהעבר המכוער והלא כל-כך רחוק של אוסטרליה. סרט טוב, נוגע ללב ומקומם. לקראת הסוף מתחיל מעט להלאות, אך שווה את המאמץ. (בסוף הסרט פוגשים את הגיבורות האמיתיות, כיום בנות הגיל השלישי).

"סיפורים מהמסילה"

דרמה המבוססת על סיפור אמיתי.

ג'ון, מייק, פול, ג'ים וחבריהם עובדים יחד לטוב ולרע על מסילת הרכבת הבריטית בדרום יורקשייר. בוקר אחד הם מקבלים הודעה שהחברה עברה הפרטה ומיום זה ואילך כל תנאי העבודה שלהם משתנים. החוקים החדשים מתקבלים כבדיחה, אולם לפני שהם מספיקים לעכל את השינויים הם מבינים שבעצם אין להם הרבה ברירות: או לקחת את פיצויי הפיטורין המוקדמים המוצעים להם, או להסכים לעבוד תחת ההנהלה החדשה ולקבל את "תנאי העבודה החדשים".

הערות:

זהו סרט קשה לצפייה, ריאליסטי מאוד. האלמנט הבידורי בו דל למדי. טכניקה קולנועית זו מעצימה את תחושת המועקה נוכח העוול שנעשה לעובדים. הסרט מראה את האכזריות כלפי העובדים ואת החולשה שלהם אל מול המערכת הדורסנית. שאלות לדין:

- מדוע לדעתכם הסכימו חלק מהעובדים להמשיך לעבוד, גם אחרי שהורעו שוב ושוב תנאי העסקתם? (עוני, חשש מאבטלה, חוסר אונים מול המערכת)
- מה היו המניעים של אלה שעזבו?
- האם היו יכולות להיות אלטרנטיבות? האם היו יכולים להיאבק על זכויותיהם? כיצד?
- מהם היתרונות של הפרטה, ומהם החסרונות? (מנקודת מבטם של העובדים)

"מסעות ג'יימס בארץ הקודש"

סרט ישראלי, המספר על בחור אפריקני בשם ג'יימס מהכפר הדמיוני אנצ'ונגונוני, שיוצא במסע עליה לרגל, מטעם כפרו אל עיר הקודש – ירושלים. עם הגיעו לארץ נחשד ג'יימס כעובד זר ללא רשיון עבודה ונעצר. שימי, קבלן עובדים זרים משחרר את ג'יימס בערבות ומבהיר לו כי עליו לעבוד אצלו בתמורה. כך נאלץ ג'יימס לקטוע את מסעו ולעבוד עבור שימי. ככל שחולף הזמן ג'יימס מבין כיצד יש להתנהל בתרבות שאליה נקלע "אל תהיה פראייר של אף אחד" אומרים לו. מסעו של ג'יימס הוא קומדיה שחורה ומשתאה על מצבה של החברה והתרבות שלנו, בעידן בו יחסי הכוחות הכלכליים קובעים את הטון כמעט בכל צורה של התנהגות אנושית. סרט מומלץ מאוד.

"לרכב על הלוויתן"

לאחר מותו של אחיה המאורי התאום נותרה הילדה המאורית, פאי, הצאצא האחרון למשפחת ראש השבט (שעץ השורשים שלה מגיע עד האבות הקדמונים). פאי גדלה בתחושה שהיא נועדה להנהיג את בני עמה, אך הרביט שעובר בירושה בין זכרי המשפחה נמנע ממנה על אף כישורי המנהיגות שהיא מפגינה. על רקע שאלת המנהיגות פורץ מאבק של ממש בינה לבין סבה. סרט על מאבק בין המסורת לאהבה ולפמיניזם, שילוב בין דרמה חברתית על חיי המאורים עם אגדה מודרנית. שאלות לדיון:

איזו תחושה נשארת אצלנו בסוף הסרט?

אילו תכונות מנהיגות באות לידי ביטוי אצל הדמויות השונות: קורו- הסבא המורה, פלוורס- הסבתא, פאי- הילדה.

"כשהנערים שרים"

בשנת 1949, קלמאן מתיה, מורה מובטל למוזיקה, מתקבל כמדריך בפנימייה של נערים בעייתים. ראשין המנהל הנוקשה והמחמיר של בית הספר, אינו מתמודד בהצלחה עם התנהגות תלמידיו. מתיה לעומתו, מצליח לשנות את חייהם לעד באמצעות קסם המוזיקה.

"הכלה הסורית"

הסרט מצולם כביכול בשנת 2000, על רקע החלפת השלטון בסוריה והנסיגה מלבנון ומתאר את יום חתונתה של מונא, כלה דרוזית ממג'דל שמש שברמת הגולן העומדת להנשא לטלאל, שחקן מפורסם מסוריה אותו לא פגשה מעולם. ברגע שמונא תעבור את הגבול לסוריה ותפגוש לראשונה את חתנה לא תוכל לשוב עוד למשפחתה שברמת הגולן. ביום חתונה עורכים בני משפחתה של מונא מסיבה, שהיא בעצם מסיבת פרידה לתמיד, מאוחר יותר נוסעים בני המשפחה אל מעבר הגבול בקונייטרה להעביר את מונא אל הצד הסורי של הגבול ולהפגיש אותה עם חתנה. לאביה של מונא, אסור להגיע אל הגבול עקב היותו אסיר ביטחוני משוחרר על תנאי אך הוא מגיע בכל זאת ומתעמת עם שוטר כוחני עד שלבסוף זה מאשר לו להפרד מביתו. בנוסף לקושי בפרדה של ממונא, הבירוקרטיה הסורית והישראלית מקשות על הפרידה עוד יותר ומעכבות את המעבר של מונא עד שלבסוף היא מוצאת עצמה מופקרת בשטח ההפקר בין ישראל לסוריה ללא דרך חזרה.

סרטים נוספים:

"תעביר את זה הלאה" (אחריות אישית, נתינה)

"לזכור את הטיטאנים" (גזענות)

"קוראים לי סם" (קבלת השונה)

"איש הגשם" (קבלת השונה)

פרק 3 - הכנה לשירות

פרק זה עוסק בפעילויות שכותרתן 'הכנה לשירות'. מטרת העל של תכנית זו היא להכין את החניך או את החניכה בצורה הטובה ביותר לקראת המפגש עם הצבא. מטרה נוספת וחשובה לא פחות היא ליצור דיאלוג בנוגע לחשיבות השירות בצה"ל או בכל מסגרת אחרת על מאפייניו ואתגריו. כותרות המערכים עוסקות בנושאים הקשורים בשירות ובצבא, ואולם המערכים משלבים בתוכם גם נושאים כלליים המאפשרים דיון ועיסוק באתגרים ובסוגיות ערכיות הקיימים בחיי היום-יום של כולנו. כך, מתנדב שחניכיו תלמידים בכתה ט' או י' ועדיין אין הם מוגדרים מלש"בים (מועמדים לשירות ביטחון) יוכל לבחור מתוך החוברת את הפעילויות העוסקות בנושאים כלליים אך רלוונטיים יותר לקבוצתו.

כאמור, מטרת העל של פרק זה היא להכין את החניך לשירותו הצבאי, אך לא רק ברמה הטכנית של קבלת החלטות ומילוי טפסים בצורה נכונה אלא בעיקר כהכנה מנטלית ונפשית. תכנית ההכנה לשירות היא אמצעי מצוין להעצים את תחושת ההצלחה והאמונה של החניך בכישרונותיו וביכולותיו.

ברוח צהלה אנחנו מאמינים כי ניסיונו של המתנדב וההיכרות עם המערכת הצבאית והאזרחית, הם בסיס לדיון מעמיק בסוגיות מורכבות שצה"ל והחברה בישראל מתמודדים אתן וכן הם מהווים כלי חשוב ומיוחד להשפעה על המוטיבציה של החניכים לשירות משמעותי ולאזרחות טובה יותר.

הערות:

- מומלץ לסיים את מערך הפעילויות בנושא זה בביקור באחד מבסיסי צה"ל או בשבוע התנדבות בבסיס צה"ל.
- למידע נוסף על תהליך הגיוס אפשר לפנות או להפנות את החניכים לאתר האינטרנט 'עולים על מדים' ולמלא שאלוני העדפות. זהו אתר האינטרנט הרשמי למתגייסים ומועמדים לשירות הביטחון, כתובת האתר: www.aka.idf.il/giyus/main
- למידע נוסף על הכנת עולים לקראת הגיוס לצה"ל מומלץ לעיין בחוברת שבאתר: <http://noar.education.gov.il/main/upload/newprogram/olimzahal.doc>
- לידיעתכם, בחודשים ספטמבר עד מרס מתקיים בתל השומר 'מיצג צה"ל'. תערוכה זו מיועדת למלש"בים ומציגה בפניהם ביתנים המאוישים בחיילים מהחיל והמספקים מידע על החילות השונים על מגוון תפקידיהם. מטרת המיצג היא לתת מידע מקצועי, עדכני וחוויתי לבני נוער לשם הפגת חששות, הרחבת טווח האפשרויות והגברת מוטיבציה לשירות משמעותי. לפרטים נוספים אנא פנו לרכזת 'צהלה'.

מבנה הפרק:

- פעילות פתיחה – הצגת נושא הפרק בדרך חווייתית
- 'ערכים' – מהו ערך? הכרת הקוד האתי של צה"ל
- 'מדוע עליי להתגייס?' – מהי נתינה? חובתנו האזרחית והאישית בתרומה למדינה
- 'רושם ראשוני' – לקראת מיונים צבאיים – עד כמה חשוב הרושם הראשוני שאנו יוצרים?
- 'צו ראשון' – דימוי התחנות שעוברים בהן המלשב"ים בצו הראשון
- 'שאלון העדפות/ מנילה' – חשיבות קריאת הוראות ומילוי שאלון ההעדפות הצבאי
- 'בחירת תפקיד משמעותי' – מהם השיקולים העומדים בפנינו בבחירת תפקיד צבאי?
- 'קשיי הסתגלות' – מהם הקשיים הצפויים במעבר מאורח חיים אזרחי למסגרת צבאית וכיצד נתמודד?
- 'הטובות לטיס?' – בג"ץ אליס מילר כדוגמה לכוחו של מאבק אישי

הכנה לשירות

פעילות פתיחה

במפגשים הקרובים נעסוק בסדרת פעולות בנושא צה"ל והשירות הצבאי. פעילות זו היא פתיחה חווייתית, והיא נועדה ליצור מוכנות לעיסוק מתמשך בנושא.

מטרות:

- ❖ לרכוש מידע כללי וראשוני מאוד על צה"ל
- ❖ להתנסות בהתנסות חווייתית ו'לטעום' מהמשמעת הצה"לית

עזרים

- ✂ בקבוקי מים וכובעים – בקש מהחניכים להביא עמם לקראת הפעילות
- ✂ ג'ריקן (לא חובה)
- ✂ חבל
- ✂ דפי שאלון (נספח 1)
- ✂ כלי כתיבה

הכנה מראש

- ✂ למצוא שטח מתאים למשחק הפתיחה
- ✂ לצלם דפי שאלון כמספר החניכים

הערכת זמן

- ⊕ משחק פתיחה – 20 דקות
- ⊕ משחק 'רחובות וסמטאות' – 15 דקות
- ⊕ סיכום – 15 דקות

מהלך הפעילות

משחק פתיחה

טירונות צבאית – בקש מהחניכים להצטייד לקראת הפעילות במים ובכובעים.
קח את הקבוצה לפארק מקומי / מגרש פתוח במקום קרוב והעבר להם 'מיני טירונות' (לשם המשחק אפשר להגיע במדי המילואים שלך).
סדר את החניכים בשלשות – תן להם 'מספרי ברזל' והסבר בקול סמכותי וקשוח שברגע זה הם גויסו לצבא ולפיכך עליהם למלא בזמנים קצובים אחר הפקודות האלה:

ריצה מסביב למגרש, קפיצה בחבל, מסלול מכשולים, זחילה וכו'. מי שמדבר או צוחק יורד מיד לשכיבות שמיכה / ריצה וכדומה.
לשם הגיוון אפשר לאחר זמן מה לתת לאחד החניכים לשמש מפקד.

לאחר שהחניכים התעייפו קבץ אותם והושיבם במעגל. אפשר לחזק אותם על השתתפותם ב'טירונות קבוצת צהלה' ולהסביר כי פעילות זו היא פתיחה לסדרת פעילויות שבהן תעסוק הקבוצה בשבועות הקרובים, וכפי שהם בוודאי מבינים הנושא הוא הכנה לצה"ל.

משחק 'רחובות וסמטאות'

חלק לכל חניך דף שאלון (נספח 1) וכלי כתיבה. על החניכים להסתובב ברחובות הסמוכים ולמצוא אנשים שיוכלו לענות על השאלות בדף (אפשר להסתובב גם בזוגות). החניכים יכתבו את התשובות על גבי הדף ויחזרו לקבוצה לאחר מילוי השאלון (יש להקציב זמן למילוי השאלון ולהגדיר שעה מדויקת לחזרה).

* לשלב הסיכום מומלץ לחזור למקום המפגש הקבוע (חדר סגור) ולא להישאר במקום פתוח.

סיכום

בשובם של כל החניכים אפשר לסכם את המשחק בכמה דרכים:
אפשרות ראשונה: לחלק את הקבוצה לשתיים ולערוך תחרות בין הקבוצות. קבוצה שתשיב על מספר רב יותר של שאלות זוכה.
אפשרות שנייה: לערוך חידון בין כל החניכים. לשאול שאלה, וחניך שמשיב ראשון – זוכה.
כדאי לחזור על התשובות שניתנו בצורה מדויקת ולוודא שהמידע ברור ומובן. אפשר לקרוא את הקטע המצורף המסכם את התשובות לשאלות.

בסוף המפגש כדאי לחזור על דברי הפתיחה ולהסביר שפעילות זו הייתה פתיחה לסדרת מפגשים שיעסקו בנושא ההכנה לצה"ל. אפשר לבקש מהחניכים להעלות רעיון לפעילות בנושא ולהכין למפגש הבא פעילות על פי הנושא המבוקש.

צה"ל

צבא הגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל והארגון המרכזי לשמירת ביטחונה. צה"ל נחשב לאחד הצבאות החזקים והמתקדמים בעולם. הדרג הפיקודי העליון בצה"ל הוא המטה הכללי ובראשו עומד ראש המטה הכללי. הרמטכ"ל הראשון היה יעקב דורי והנוכחי הוא רב אלוף גבי אשכנזי.

צה"ל הוקם כשבועיים לאחר קום המדינה, תוך כדי קרבות מלחמת העצמאות. דוד בן-גוריון חתם על 'פקודת צבא הגנה לישראל' ב-26 במאי 1948, וב-31 במאי פרסם 'פקודת יום להקמת צבא הגנה לישראל'.

לפי חוק שירות הביטחון, הגיוס לצה"ל הוא בבחינת גיוס חובה לכל אזרח ישראלי שהגיע לגיל 18. לכל חייל נקבע פרופיל רפואי ולפיו מוחלט לאיזה מערך לשבצו. מהשירות הצבאי פטורים בעלי פרופיל נמוך (21), אלו המאובחנים כחסרי התאמה לשירות, בנות המצהירות על אורח חיים דתי ובני ישיבות המצהירים כי 'תורתם אומנותם'.

צה"ל בנוי מ-16 חילות המחולקים בין שלוש זרועות – האוויר, היבשה והים, ואגף נוסף של המטכ"ל, וארבעה פיקודים מרחביים: פיקוד הצפון, פיקוד המרכז, פיקוד הדרום ופיקוד העורף.

בצה"ל יש 17 דרגות – הדרגה הכי זוטרה היא טוראי והדרגה הכי בכירה היא רב-אלוף.

שאלון – מה אתה יודע על צה"ל?

1. מתי הוקם צה"ל?

2. מהי הדרגה הבכירה ביותר בצה"ל?

3. מהי הדרגה הזוטרר ביותר?

4. מי משרת כיום בדרגה הבכירה ביותר?

5. מי היה הרמטכ"ל הראשון?

6. כמה פיקודים יש?

7. מנו חמישה חילות שיש בצה"ל (לדוגמה, חיל הים)

8. כמה דרגות יש ?

9. מי מקבל פטור משירות צבאי?

10. איזה צבע כומתה חובשים חיילי גבעתי?

11. מהו משך השירות הצבאי של הבנים?

12. מהו משך השירות הצבאי של הבנות?

הכנה לשירות

ערכים

לכל אדם ערכים שעל פיהם הוא פועל ומתנהג ולכל חברה ערכים המאפיינים אותה. בפעילות זו נבין מהו ערך ונבדוק אילו ערכים מאפיינים אותנו כאנשים, אילו ערכים מאפיינים את החברה שלנו ואילו ערכים מאפיינים את הצבא שלנו.

מטרות

- ❖ להבין מהו ערך ולברר את תפקידו בחברה בכלל ובצבא בפרט
- ❖ להכיר את הקוד האתי של צה"ל ולדון בו

עזרים

- ✂ קטע צפייה מתוך הסדרה טירונות "פאסה" - מופיע בדיסק המצורף לחוברת
- ✂ תמליל הקטעים מהסרט - למתנדב (נספח 1)
- ✂ ארבעה משפטים מתוך הקוד האתי רשומים על גבי כרטיסיות (נספח 2)
- ✂ הקוד האתי (נספח 3)
- ✂ סיפורו של רס"ן אביהוא (נספח 4)
- ✂ המנון גבעתי (נספח 5)

הכנה מראש

- ✂ טלוויזיה / מקרן / מכשיר די.וי.די
- ✂ הכנת כרטיסיות עם משפטים מהקוד האתי

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה – 6 דקות
- ⊕ שלב ב – 10 דקות
- ⊕ שלב ג – 10 דקות
- ⊕ שלב ד, סיכום – 15 דקות

מהלך הפעילות:

שלב א, פתיחה:

צפייה בקטע מתוך הסדרה 'טירונות' – 'פאסה'
שאלות לדיון בעקבות הצפייה:
מה דעתכם על הקטע?
עם מה אתם מסכימים? ועם מה לא?
למה הכוונה כשאומרים על משהו שהוא כבר 'פ א ס ה'? תנו דוגמאות
האם ערך כמו 'רעות' הוא אכן פאסה? מדוע?

שאל את החניכים האם הם יכולים להגדיר מהו 'ערך'. בעזרת תשובותיהם השונות הסבר כי
"**ערכים הם אמות מידה מוגדרות שבאמצעותן אנחנו שופטים את הטוב והרצוי והן משמשות
הנחיות כלליות בחיינו החברתיים**" (סוציולוגיה ג'ון ג' משוניס).
ערכים הם העקרונות שעליהם מושתתת המערכת הנורמטיבית של החברה. הערכים מעניקים
משמעות אישית או חברתית למעשים שאדם מעורב בהם. הם קובעים מה טוב ורע, נעלה ושפל,
יפה ומכוער, אמיתי וכוזב. הערכים מנחים את האדם ואת החברה בהתנהגותם. הם מספקים
קריטריונים שעל פיהם נדרש האדם לבחור באפשרות הרצויה לו בכל מצב.

דון עם התלמידים:

לשם מה יש צורך בערכים? מה הם תורמים לאדם?
אילו ערכים מנחים אותם בחיים?
כיצד ערכים אלו משפיעים על ההתנהגות שלהם בחיי היום-יום?
הסמל במחלקה אומר: 'אם זה פאסה, אנחנו נחזיר את זה לאופנה'. האם, לדעתכם, אפשר ורצוי
להחזיר ערכים ל'אופנה'?
כיצד מתמודדים עם התנגשות בין שני ערכים חשובים? האם תוכלו לתת דוגמאות למצבים שבהם
ערכים מתנגשים זה בזה?

שלב ב, ערכים בצבא:

חלק לארבעה חניכים מהקבוצה כרטיסייה עם משפט מתוך הקוד האתי ובקש מהם לקרוא בקול
רם את המשפטים שקיבלו (נספח 2).
שאל את הקבוצה האם ידוע להם מאין לקוחים משפטים אלו.
לאחר שתסביר כי משפטים אלו לקוחים מתוך 'הקוד האתי של צה"ל' (נספח 3), ניתן לרשום על
גבי לוח או להקריא את ההגדרה של רוח צה"ל כפי שהיא מופיעה בהקדמה למסמך 'רוח צה"ל –
ערכי וכללי יסוד': **'רוח צה"ל הוא תעודת הזהות הערכית והנורמטיבית של צה"ל כגוף, זו העומדת
ביסוד כל הפעולות של כל חייל וחיילת במסגרת צה"ל'**.
אפשר להסביר כי הקוד האתי הוא מעין תעודת הזהות של ארגון. הקוד האתי של צה"ל מציג את
הדפוסים היסודיים של ההתנהגות הרצויה של חיילי צה"ל. הוא מאפשר לחייל גם לדעת כיצד מן
הראוי לפעול במצבים שונים וגם להבין מדוע זו הדרך שבה ראוי לפעול (הסבר זה לקוח מתוך
מאמרו של אסא כשר – 'הקוד האתי של צה"ל שאלות ותשובות').

שלב ג. דילמות ערכיות בצבא

אפשרות ראשונה: ספר לחניכים סיפור אישי על דילמה ערכית מהשירות הצבאי (האם לדווח על חבר שפתח מפה בניווט? איך להתייחס לאישה / אמבולנס / זקן במחסום וכו')
אפשרות שנייה: ספר לחניכים על המקרה הבא:

במהלך פעילות מבצעית בעיר רמאללה נטל חייל ממשד הכלכלה הפלשתיני ומבית פרטי חרב ממתכת עם נדן מוזהב, פריטי מחשב שונים, ארבעה טלפונים סלולריים ושבעה מטענים לטלפונים סלולריים. דבר הביזה נתגלה בחיפוש שנערך בכליו של החייל

שאל את החניכים:

מה דעתכם על התנהגות החייל? האם דרך התנהגותו מקובלת? אילו ערכים נפגעו בשל התנהגות החיילים? (טוהר הנשק, כבוד האדם, שליחות ורעות).
האם, לדעתכם, המסמך דרוש לצה"ל? מדוע? מה עשויה להיות תרומתו לחיי היום-יום של החייל? (המסמך עשוי לסייע לחייל לקבל החלטה במצבים של התנגשות בין ערכים, עשוי לתרום ליצירת בסיס ערכי משותף לכל חיילי צה"ל בכל יחידותיהם), כיצד ערכי צה"ל יסייעו לצבא לתפקד במיטבו לשם השגת המטרות?

ערכי 'רוח צה"ל' מביעים את ההתנהגות הרצויה של כל חייל המשרת בצבא, בכל עת. חלק מן הערכים מבטאים אידאלים מוסריים כמו חיי אדם או טוהר הנשק. אחרים, כגון מקצועיות ומשמעת, קשורים באופיו של הארגון הצבאי ונועדו לסייע לו כדי לתפקד במיטבו לצורך השגת מטרותיו.

להלן למספר ערכים:

- **ערך הרעות:** המחויבות והחברות הנוצרת בין חיילי צה"ל מסייעת לביצוע טוב יותר של המשימות הן בחיזוק שיתוף הפעולה והן בהעלאת המוטיבציה.
- **ערך האחרייות:** אחריות חיילי צה"ל באה לידי ביטוי במגוון מרכיבי המשימה, שמירה על ציוד, אחריות לביצוע איכותי ויסודי של המשימה, אחריות לשאת בתוצאות פעולותיו וכו'.
- **כבוד האדם:** שמירה על כבוד האדם בין החיילים מסייעת לקיום יחסים של כבוד והערכה החשובים בארגון טוטאלי במשימות צה"ל בלחימה המתמשכת, שבה מעורבת אוכלוסייה אזרחית. שמירה על ערך זה היא תנאי הכרחי לביצוע המשימה בצורה מיטבית.

ערכי צה"ל יוצרים שפה ערכית משותפת לצבא ומאפשרים יצירה של מערכת ציפיות ערכיות ברורות ומובנות בין מפקד לפקודיו. הם מאפשרים דיון ערכי, כחלק מההכשרה ומהשגרה של החייל והמפקד. חיילים ומפקדים נקלעים בפעילותם הצבאית למצבים קשים ומורכבים המציבים בפניהם דילמות לא קלות. מסמך 'רוח צה"ל' אינו קובע עקרונות-על לפתרון דילמות אלא משמש כלי בידי החייל והמפקד שבעזרתו יגיעו להתמודד עם הדילמות.

איך אתם מרגישים כמועמדים לשירות בצבא שאלו ערכיו? האם לדעתכם 'תעודת זהות' זו יכולה לשמש דוגמה לקוד התנהגות של החברה הישראלית בכלל או שהוא ייחודי לצבא?

סיכום:

רוח צה"ל היא רוחם של כל חיילי צה"ל. לכן המסמך 'רוח צה"ל' מיועד לכל חייל בצה"ל. הוא מיועד גם לחיילים הלוחמים וגם לחיילים האחריים, התומכים במערכות הלחימה. הוא מיועד גם לקצינים בשירות קבע וגם לכל החיילים בשירות חובה, גם למפקדים וגם לפקודיהם. הוא מיועד גם לחיילים וגם לחיילות. לכולם, בלי יוצא מן הכלל. אף שהמסמך כשלעצמו מציג את רוח צה"ל, המשותפת לכל החיילים, בכל זאת יכול כל אחד מהם להסיק מ'רוח צה"ל' מסקנות המתאימות במיוחד למקומו בצה"ל, לפי הדרגה והתפקיד, היחידה והמשימה הנתונה.

'רוח צה"ל' הוא קוד אתי מיוחד במינו, במובנים אחדים. קודם כול, מסמך 'רוח צה"ל' כולל לא רק כללי יסוד, אלא גם ערכים, שכל אחד מהם מוצג בשתי צורות, גם באפיון מלא של הערך וגם בהבלטת לב-לב.

הצגה זו של רוח צה"ל עושה את 'רוח צה"ל' לקוד אתי העמוק ביותר בעולם האתיקה הצבאית בפרט ובעולם האתיקה המקצועית בכלל. שנית, מסמך 'רוח צה"ל' משקף את האופי הערכי הייחודי של צה"ל, צבאה של מדינת ישראל, המדינה הדמוקרטית, שבה עומד העם היהודי ברשות עצמו, במדינתו הריבונית. ב'רוח צה"ל' מודגשים באופן מיוחד במינו הערכים של 'חיי אדם' ו'טוהר הנשק', למשל, גם בחלק הערכים וגם בחלק כללי היסוד. הדגשה זו מאפיינת את רוח צה"ל, רוח מדינת ישראל ורוח העם היהודי.

(מתוך: אסא כשר, 'אתיקה צבאית', משרד הביטחון תשנ"ו)

לסיכום ספר לחניכים את סיפורו של רס"ן אביהוא יעקב (נספח 4). כמו- כן אפשר לחלק לחניכים את המנון גבעתי וללמדם אותו (נספח 5).

נספח 1 לאנחה

תמליל הקטעים מן הסרט

- סמל המחלקה מחלק לחיילים דף ועליו רשום המנון החטיבה.
סמל המחלקה: מחר, סוף סוף אתם יוצאים הביתה. מה שמאוד מאוד מחייב אתכם. מחייב להתנהגות מופתית, להופעה מושלמת, כי כל אחד ואחד מכם שיוצא מכאן הוא נציג של החטיבה גבעתי כולה.
משהו מצחיק, מר נווה?
סירון: לא, המפקד, פשוט הנמלצות הזאת של השיר היא...
סמל המחלקה: נו דבר, דבר, מר נווה. שום דבר ממה שתאמר לא ישמש נגדך כעילה לביטול חופשה, 'כארט בלאנש'.
סירון: הנמלצות הזאת של השיר היא... קצת 'פאסה'. הסגנון הזה עם כל המליצות האלה. 'והיום הם שבים ונושאים על גבם את תרמיל הרעות, בי נשבעתי'.
סמל המחלקה: רעות זה 'פאסה'?
סירון: לא הערך המפקד, האופן בשבו השיר מדבר על זה. תרמיל הרעות, למשל, זה דימוי הכי בנאלי, הכי.
סמל המחלקה: יש עוד הסתייגויות?
סירון: 'מול אורות של זריחה ושקיעות של אביב' זה קלישאות, המפקד, זה דבר הכי סתמי והכי כללי שאפשר להגיד. היום כתיבה כזו היא, כן, כמו שאמרתי, 'פאסה'.
סמל המחלקה: 'פאסה', מה? אצלכם בצפון היום כבר הכל 'פאסה', מה? אסף? הציונות זה 'פאסה', אחוות הלוחמים 'פאסה', אהבת המולדת 'פאסה', הצבא 'פאסה', עוד מעט כל המדינה היא כבר 'פאסה' מה לא 'פאסה'. אסף, המשתמט הזה אביב גפן?
סירון: משתמט או לא, מפקד, הוא מוסיקאי גדול.
סמל המחלקה: טוב אני חושב שזה מאוד יפה, ומעכשיו גם אתה מתחיל לחשוב ככה, ברור? ואם זה 'פאסה' אז אנחנו נחזיר את זה לאופנה, ברור?
סירון: כן המפקד. אני מקווה שהכול היה במסגרת 'הכארט בלאנש'.
סמל המחלקה: הכול במסגרת 'הכארט בלאנש'.
סירון: כן המפקד.
סמל המחלקה: תמשיך לדבר, אתה תהיה 'פאסה'.
סירון: כן המפקד.

נספח 2

דבקות במשימה

החייל יילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, ימשיך וידבק במשימתו באומץ לב, בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש.

חיי אדם

החייל ישמור על חיי אדם מכל משמר, מתוך הכרה בחשיבותם העליונה, ויסכן את עצמו או את זולתו אך ורק במידה הנדרשת לביצוע המשימה.

רעות

החייל ייחלץ תמיד לעזרת חבריו כשהם זקוקים לעזרתו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי מסירות הנפש

אמינות

החייל יחתור, בכל מעשיו, למילוי תפקידו באופן נכון, ברמה המקצועית הגבוהה ביותר, החל בהכנות קפדניות ויסודיות וגמור בדיווח אמת ישר, מלא ומדויק.

נספח 3

הקוד האתי של צה"ל

רוח צה"ל – ערכי וכללי יסוד

דבקות במשימה

החייל יילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, ימשיך וידבק במשימתו באומץ לב, בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש.

אחריות

החייל יראה את עצמו שותף פעיל בהגנה על ביטחון המדינה ואזרחיה ויבצע את תפקידו באופן החלטי ונמרץ ובמסגרת סמכותו.

אמינות

החייל יחתור, בכל מעשיו, למילוי תפקידו באופן נכון, ברמה המקצועית הגבוהה ביותר, החל בהכנות קפדניות ויסודיות וגמור בדיווח אמת ישר, מלא ומדויק.

דוגמה אישית

החייל ינהג על פי הנדרש ממנו ויקיים את שהוא דורש, בהזדהות ובתבונה, מתוך הכרה ביכולתו ובאחריותו להוות מופת ראוי לסביבותיו.

חיי אדם

החייל ישמור על חיי אדם מכל משמר, מתוך הכרה בחשיבותם העליונה, ויסכן את עצמו או את זולתו אך ורק במידה הנדרשת לביצוע המשימה.

טוהר הנשק

החייל ישתמש בנשקו ובכוחו לשם הכרעת האויב במידה הנדרשת לשם כך ויתרסן, כדי למנוע פגיעה שלא לצורך בחיי אדם, בגופו, בכבודו וברכושו.

מקצועיות

החייל ישאף להכיר ולהבין את עולם הידע של תפקידו הצבאי וישלוט בכל מיומנות הנדרשת לביצוע התפקיד.

משמעת

החייל יפעל לביצוע מושלם ומוצלח של הנדרש ממנו על פי הפקודות ועל פי רוחן, במסגרת החוק.

נאמנות

החייל יפעל במסירות גמורה להגנה על מדינת ישראל וכלל אזרחיה, על פי פקודות צה"ל, במסגרת חוקי המדינה ועקרונות הדמוקרטיה.

נציגות

החייל יראה את עצמו תמיד נציג ושליח של צה"ל, הפועל אך ורק מתוקף הסמכויות והפקודות שניתנו לו.

רעות

החייל ייחלץ תמיד לעזרת חבריו כשהם זקוקים לעזרתו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי מסירות הנפש.

נספח 4

רס"ן אביהוא יעקב ז"ל, נפל בקרב עם מחבלים בשכם לפנות בוקר, יום שישי, כ"א באייר התשס"ב, 3 במאי 2002, בהיותו מפקד פלוגת החוד בגדוד 51 של חטיבת גולני. יומיים לאחר נפילתו כתבו הוריו לראש הממשלה, ששהה בשליחות מדינית בארה"ב, את השורות המופיעות מטה כדי לחזקו:

בעקבות נפילתו של בננו אביהוא ולאחר הלחימה הקשה שהייתה לפלוגתו ולו בגזרות השונות ובפרט בג'נין והתגובות הקשות בעולם על לחימה זו, ברצוננו לידעך בשלושה פרטים מני רבים על אודות בננו אביהוא:

1. באפודו נמצא תמיד דגל ישראל.
2. בזמן הלחימה בג'נין (כידוע בלחימה בג'נין פלוגתו היא-היא הלוחמת) היו באפודו סוכריות לילדי הפליטים.
3. בסיום הלחימה בג'נין הוא העמיד את פלוגתו במעגל ושאל שתי שאלות:
 - א. אם יש חיילים שלקחו מזכרות מהפליטים, שיעברו למרכז המעגל.
 - ב. אם יש חיילים שקשקשו על הקירות, הם לא ישתתפו בפעילות המבצעית הבאה – וכך היה.מי ייתן ודברים אלה יחזקוך כפי שחיזקונו בתקופה קשה זו, מחזקים אותך,

משפחת יעקב

נספח 5

המנון גבעתי

מילים: עמוס אטינגר; לחן: אפי נצר

מול אורות של זריחה ושקיעות של אביב
את קולו של הרוח שמעתי
זו הרוח אשר מהלכת סביב
זו הרוח ששמה הוא 'גבעתי'

פזמון:

מי שחלם 'גבעתי'
מי שנשם 'גבעתי'
מי שהלך עימנו בדרכים
שב וחוזר: 'גבעתי'
שב ואומר: 'גבעתי'
כי 'גבעתי' הלאה ממשיכים

אל גבעות הטרשים הצבר והדום
בעקבות לוחמים אז הגעתי
בחולות המדבר מרחבי הדרום
שם מצאתי עקבות של 'גבעתי'

פזמון: מי שחלם...

זה היום הם שבים ונושאים על גבם
את תרמיל הרעות, בי נשבעתי
הם שבים לפה ממדבר ומים
ונושאים הם את רוח 'גבעתי'

הכנה לשירות

מדוע עליי להתגייס?

דווקא בתקופה שבה רבים הפיתויים והאמצעים להתחמק מהשירות הצבאי, חשוב כי החניכים ייחשפו לחשיבות הגיוס לצה"ל כחלק מחובתם האזרחית והחברתית. מומלץ לקבוע לחניכים יום התנדבות במקום קרוב לאזור מגוריהם על מנת להמחיש את מוטיב הנתינה והקבלה הנדונים ביחידה זו, ולהדגיש את העובדה שלפעמים הנותן 'מקבל' יותר מהמקבל.

מטרות

- ❖ להעמיק בחשיבות התרומה ובמושג הנתינה
- ❖ להעלות את המוטיבציה למעורבות חברתית ולנתינה למדינה
- ❖ לחבר את המושגים נתינה וקבלה לשירות המשמעותי בצה"ל

עזרים

- ✂ היגדים ומשפטים כתובים על גבי רצועות בריסטולים
- ✂ דפים כמספר החניכים עם פרטי הסקר (נספח 1)
- ✂ סיפור 'העץ הנדיב' (נספח 2)
- ✂ קטעי קריאה לסיכום (נספח 3)

הכנה מראש

- ✂ לבוחרים באפשרות הראשונה (ראה בסעיף מהלך הפעילות) – להכין היגדים ומשפטים על גבי בריסטולים.
- ✂ לצלם את דף הסקר כמספר המשתתפים

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה: כרטיסיות ודיון – 20 דקות
- ⊕ שלב ב, הצגת ממצאי הסקר – 10 דקות
- ⊕ שלב ג – 15 דקות

מהלך הפעילות

שלב א, פתיחה

אפשרות ראשונה: תלה על קירות החדר את רצועות הבריסטולים. על כל בריסטול יופיע משפט המבטא עמדה או הרגשה כלפי השירות הצבאי. על כל חניך לבחור משפט שהכי משקף את עמדותיו באשר לשירות הצבאי.

אפשרות שנייה: משחק כיסאות – חלק את החדר לשניים והגדר צד אחד – "מסכים", צד שני – "לא מסכים". המנחה קורא את המשפטים בקול רם, חניך שמסכים עם המשפט עובר לצד אחד של החדר, חניך שמתנגד עובר לצד השני או נשאר במקומו.

המשפטים:

'יושב על הגדר, רגל פה רגל שם, יושב על הגדר בסדר עם כולם...'

'ללכת מ, ללכת אל, ללכת כי כולם הולכים...'

'אני שוכב לי על הגב, מביט על התקרה, רואה כיצד חולפים ימי, בבטלה גמורה...'

'אין לי ארץ אחרת, גם אם אדמתי בוערת...'

'מי אוהב אותך יותר ממני...'

'אני ואתה נשנה את העולם...'

'אבל אנחנו כאן להזכיר לכולם שאסור לוותר על היום, צריך לשלב יד ביד וביחד נהפוך למציאות את החלום...'

'תן לי את התקווה לקבל מה שאין, תן לי את הכוח לשנות את מה שכן, תן לי את האומץ לנסות לתקן את העולם...'

'הנוער אינו מעוניין לשנות את החברה אלא להשתלב בתוכה'

'אני עומד לבזבז שנתיים / שלוש שנים מהחיים'

'18 שנה לקחנו מהמדינה עכשיו תורנו להחזיר לה'

כל חניך יבחר את המשפט המשקף את עמדותיו באשר לשירות הצבאי.

שאלות לדיון

- כיצד המשפט מתאר את עמדותיך באשר לשירות הצבאי?
- האם אתם מופתעים מהשוני בניכם בבחירת המשפטים?
- המשפטים מבטאים דרגות שונות של מעורבות חברתית ומחויבות לכלל. מה לדעתכם 'מחירה' של האדישות? מה מחירה של מעורבות גבוהה מאוד? ומה 'הרווח האישי' במעורבות?

בחלק זה יתקיים דיון חופשי עם החניכים. חשוב שהם יביעו את דעתם.

שלב ב

שאלת דיון: למה לדעתכם חשוב להתגייס לצה"ל? מה יקרה אם הנוער לא יתגייס?
קעת הצג לחניכים את ממצאי הסקר (נספח 1)
האם תוצאות הסקר **מפתיעות** אתכם? מה עשוי להיות הסבר טוב לתוצאות הסקר?
האם תוצאות הסקר **מפריעות** לכם?

שלב ג

קרא לחניכים את הסיפור: 'העץ הנדיב' (נספח 2)
בעקבות הסיפור שאל את החניכים:
מה ההבדל בין נתינה לקבלה? מה ההבדל בין מה שנתן הילד לעץ ובין מה שנתן העץ לילד? האם לדעתכם העץ 'הרוויח' משהו מנדיבותו?
בעקבות הסקר שהצגנו האם לדעתכם הנוער של היום רק לוקח מהמדינה ולא נותן? מדוע בכלל לתת?
כאנשים חופשיים, אנחנו יכולים לבחור בכל מערכת שבה נהיה – מערכת בית ספרית, מערכת יחסים במשפחה, עם החבר'ה או עם החבר/ החברה, ובמיוחד במדינה שלנו – האם רק לקבל או גם לתת מעצמנו (אף שאמנם אנחנו מחויבים על פי חוק להתגייס, כולנו יודעים שנוכל 'להשתמט' אם נרצה ולהתחמק מהגיוס...)
איזו תפיסה לדעתכם מייצג פרויקט 'צהלה'? כיצד אנחנו בפרויקט נותנים ולא רק מקבלים? המתנדב יכול לשאול את החניכים – מדוע לדעתכם כאדם פרטי הוא מתנדב בפרויקט זה? כפי שראינו בסיפור, בכל נתינה יש גם קבלה. מה לדעתכם אתם כחיילים ולאחר מכן כאזרחים תקבלו בעקבות שירותכם הצבאי?

סיכום

אנחנו חיים בחברה ומהווים חלק ממנה. מאז ראשית המדינה הייתה חשיבות עליונה לשירות הצבאי בשל הצורך להגן על מדינת ישראל ועל תושביה. גם היום, וככל הנראה אף בעתיד, נזדקק לדאוג לביטחונה של מדינתנו הקטנה. זו **חובתנו האזרחית** כאנשים שחיו במדינה ו**קיבלו** ממנה במשך 18 שנה וכעת עלינו גם לתרום לה.
עלינו לתת מתוך התפיסה שביכולתנו לעזור ואנחנו חלק מחברה שלעתים תלויה בנו ואנו בה. כפי שראינו בסיפור, עצם הנתינה תורמת גם לכל אחד מאתנו (אפשר לבקש דוגמאות מהחניכים על הזדמנויות שהיו להם "לתת" ואיך זה תרם להם, או שהמתנדב יכול לספר לחניכים כיצד ההתנדבות בקבוצה תורמת לו ברמה האישית).
חוזק צבאי מתבטא הן באמצעי לחימה והן ברמה האנושית של אנשים המרכיבים את הצבא. גם לכם יהיה חלק בקביעת הרכבו האנושי של הצבא בשנים הבאות. הדרך שבה תבחרו לשרת ולתת תעצב את אופי השירות הצבאי שלכם ותשפיע גם על צה"ל. לו תבחרו בדרך הנתינה, הרי תצאו נשכרים בהיותכם טובים יותר אוהבים יותר ומתחשבים יותר כבני אדם.

אפשר להקריא לחניכים את אחד מקטעי הסיכום המופיעים בנספח 3.

נספח ו

עמדות של בני נוער ושל הוריהם כלפי שירות בצה"ל (2000)⁶

המחקר נערך בשנים 1989 – 2000.

נמצאה ירידה עקיבה ברמת המוטיבציה בקרב בני הנוער. הירידה הייתה בולטת במיוחד בבתי ספר ממלכתיים ומתונה יותר בבתי ספר ממלכתיים-דתיים.

להלן תוצאות סקר עמדות במגזר החינוך הממלכתי בשנים 1986 – 2000.⁷

2000 ^(*)	1995	1990	1986	
72%	76%	89%	93%	בכוונתי להתגייס לצה"ל לאחר סיום לימודי התיכונים
72%	68%	79%	82%	בכוונתי לשרת בצה"ל שלוש שנים מלאות
31%	34%	42%	48%	בכוונתי לשרת ביחידה קרבית
	22%	32%	31%	בכוונתי לשרת כקצין ביחידה קרבית
	5%	12%	16%	בכוונתי לשרת כקצין בצבא קבע

הגורמים המשפיעים העיקריים על בחירת התפקיד הצבאי הם המשפחה (36% בנים ו- 37% בנות) והחברים (21% בנים ו- 37% בנות). מסגרת ביה"ס משפיעה השפעה מינימלית 6% בנים ו- 3% בנות).

58% מהבנים ו- 62% מהבנות חשו כי האווירה בביה"ס מעודדת גיוס לשירות קרבי.

⁶ כץ י', עמדות של בני נוער ושל הוריהם כלפי שירות בצה"ל, ביה"ס לחינוך – אוניברסיטת בר-אילן, 2000.
⁷ הנתונים לשנת 2000 נלקחו מפרסום בעיתונות: גונן 10.6.01, ולכן חלקם חסר.

נספח 2 : העץ הנדיב

העץ הנדיב / ש' סילברסטיין – תרגום יהודה מלצר

פעם אחת היה עץ... והוא אהב ילד קטן אחד. וכך יום הילד היה בא ואוסף את העלים של העץ ועושה מהם כתרים ומשחק במלך היער. הוא היה מטפס על הגזע ומתנדנד לו על הענפים ואוכל תפוחי-עץ. והם היו משחקים במחבואים. וכשהילד היה מתעייף, הוא היה נרדם בצלו של העץ. והילד אהב את העץ מאד מאד. והעץ היה מאשר. אך הזמן חלף לו, והילד הלך וגדל. ולעתים קרובות העץ נשאר לבדו.

ואז הילד בא יום אחד אל העץ, והעץ אמר: 'בוא ילד, בוא תטפס על הגזע שלי, תתנדנד על הענפים ותאכל תפוחים ותשחק בצלי ותהיה מאשר'.

'אני יותר מדי גדול בשביל לטפס ולשחק', אמר הילד. 'אני רוצה לקנות דברים ולעשות חיים. אני רוצה קצת כסף. אתה יכול לתת לי קצת כסף?'

'אני מצטער', אמר העץ, 'אבל אין לי כסף יש לי רק עלים ותפוחים. קח את התפוחים שלי, ילד, תמפור אותם בעיר. כך יהיה לך כסף ותהיה מאשר'.

ואז הילד טפס על העץ וקטף ממנו את התפוחים ולקח אותם איתו.

והעץ היה מאשר. אבל הילד הלך ולא חזר הרבה זמן... והעץ היה עצוב...

ואז יום אחד הילד חזר והעץ רעד מרב שמחה ואמר: 'בוא ילד, בוא תטפס על הגזע שלי, ותתנדנד על הענפים ותהיה מאשר'.

'אני יותר מדי עסוק בשביל לטפס על עצים', אמר הילד. 'אני רוצה בית, שיהיה לי חם, הוא אמר. 'אני רוצה אשה ואני רוצה ילדים, ובשביל זה אני צריך בית. אתה יכול לתת לי בית?'

'אבל אין לי בית', אמר העץ, 'היער הוא ביתי. אבל אתה יכול לקצץ את הענפים שלי ולבנות בית. אז תהיה מאשר'.

הילד קצץ לעץ את ענפיו ולקח אותם איתו לבנות את ביתו. והעץ היה מאשר. אבל הילד הלך ולא חזר הרבה זמן...

וכשהוא חזר העץ היה כל-כך מאשר שבקשי הצליח לדבר. 'בוא ילד, הוא לחש, 'בוא תשחק'.

'אני יותר מדי זקן ועצוב בשביל לשחק', אמר הילד. 'אני רוצה סיכה שתקח אותי הרחק הרחק מכאן. אתה יכול לתת לי סיכה?'

'פרות את הגזע שלי ותעשה לך סיכה', אמר העץ. 'כך תוכל להפליג למרחקים ותהיה מאשר'. הילד פרת לעץ את הגזע ובנה לו סיכה והפליג למרחקים. והעץ היה מאשר... אבל לא מאשר ממש

ואחרי הרבה זמן הילד חזר שוב.

'אני מצטער, ילד', אמר העץ, 'אבל לא נשאר לי שום דבר לתת לך, הלנואי שיכלתי לתת לך משהו, אבל לא נשאר לי כלום. אני סתם גזע פרות זקן. אני מצטער...'

'אני לא צריך הרבה עכשו', אמר הילד, 'רק מקום שקט לשבת ולנוח. אני עיף מאד'.

'אם כך', אמר העץ וזקף את עצמו כמה שרק הצליח, 'אם כך, גזע פרות זקן הוא כן טוב בשביל לשבת ולנוח. בוא, ילד, שב לך ותנוח'. והילד ישב. והעץ היה מאשר.

נספח 3

שני ימים יש בארץ ישראל
אחד מימיו מתוקים,
וחיים בו דגים
ירק רב מקשט את גדותיו.
עצים רבים פורשים כנפיהם מעליו
ושולחים את שורשיהם לינוק את מימיו.
הירדן מזרים אל הים הזה מים חיים היורדים מן הגבעות
הציפורים בנו כאן את קיניהן בין ענפי העצים
הכל שמחים על שזכו לשבת במקום זה.
זהו ים כינרת.
אך הירדן ממשיך לזרום דרומה
ונשפך לתוך ים אחר.
שם אין זכר לדגים, וציפורים אינן מצייצות,
ואין שומעים צחוק ילדים
אין הירק מקשט את חופיו
וחיה ועוף לא שותים ממימיו.
זהו ים המלח.
מהו הגורם להבדל הגדול בין שני הימים שאינם רחוקים זה מזה?
אין האשם בירדן, הוא מזרים את מימיו לשני הימים.
הנה, זהו מקור ההבדל:
ים כינרת מקבל את מימי הירדן,
אך אינו שומר אותם לעצמו.
הוא מקבל וגם נותן.
תמורת כל טיפה הזורמת לתוכו
הוא מזרים מתוכו טיפה אחרת.
אך ים המלח אינו מחזיר.
הוא סוגר את מימיו בתאוה של קמצן
הוא אינו מוציא אף טיפה אחת.
ים הכינרת מקבל וגם מחזיר.
ולכן ים חיים הוא.
השני רק מקבל, ולכן קראו לו
ים המוות.
שני ימים יש בארץ ישראל
שני סוגי אנשים יש בעולם.

פעם, לפני שנים רבות,
יצאה לה ספינה מאחת הארצות.
ספינה ענקית, מלאה אוצרות, יפה ומרהיבה מכל הבחינות.
ובאחד החדרים נוסע מעוצבן, החליט בחדרו לעשות בלאגן:
קדח לו חורים בכל הקירות והרעיד את כל הסיפון ללא בעיות.
הנוסעים האחרים נעשו מודאגים וניסו לשכנעו להפסיק בקידוחים.
אך הוא מאמין שכל אחד לעצמו - ומה שהוא עושה זהו רק עניינו.
לאט לאט המים חדרו לספינה, ובתוך כמה שעות הייתה כבר בריכה,
לאחר מספר ימים נעלמו האנשים,
והספינה המרהיבה - במצולת הים שקעה.

ים כינרת וים המלח מקבלים את מימם מאותו מקור,
מדוע אם כן, מי הכינרת מתוקים ושל ים המלח מלוחים?

מפני שים כינרת מקבל מים וגם נותן
וים המלח רק מקבל ולא נותן

לתת כמו הפרחים
מפיצים ריח לכולם,
בלי חשבון,
בלי תמורה,
סתם כך
משום שהם פרחים...
(אסתר קל)

הכנה לשירות

רושם ראשוני

רושם ראשוני הוא גורם משפיע בחיינו כמעט בכל מסגרת. כאשר החניכים מגיעים למיונים בצבא, או בעתיד לכשיגיעו לראיונות עבודה, חשוב שיהיו מודעים לשדרים שהם מעבירים בשפת הגוף ובהבעות פניהם וכן לכוח שביחצון עצמי.

מטרות

- ❖ להבין את חשיבות ומשמעות הרושם הראשוני בחיים בכלל ובמיונים הקדם-צבאיים בפרט.
- ❖ לדון בשאלה "כיצד עליי להציג את עצמי?"

עזרים

- ✂ דפים לבנים
- ✂ כלי כתיבה

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה – 10 דקות
- ⊕ שלב ב – 20 דקות
- ⊕ שלב ג – 10 דקות

מהלך הפעילות

שלב א – פתיחה

הוצא שלושה חניכים אל מחוץ לחדר. חניך רביעי יישאר בחדר ויבחר בהרגשה כלשהי: שמחה, כעס, כאב, צער, הפתעה ועוד. בקש ממנו לשתף את החניכים בחדר בהרגשה שבחר. את ההרגשה הוא ינסה לשדר בגופו ובהבעות פניו לאחד החניכים שיוכנס לחדר. החניך הראשון הנכנס ינסה לקלוט מהי ההרגשה, וינסה להעבירה לחניך הבא שיוכנס לחדר בכל דרך שיבחר (למשל, אם הראשון שידר לפניו כאב בעזרת ידיו, השני רשאי לשדר לשלישי את ההרגשה בהבעות פניו, ידיו או בכל דרך שיבחר לעצמו). כך תשודר ההרגשה מחניך לחניך, עד שהחניך האחרון ישדר את ההרגשה שקלט לשאר החניכים. כעת יספר כל חניך על פי הסדר, מן הסוף אל ההתחלה, מה הבין מקודמו. לאחר משחק אחד או יותר, הסב בקצרה את תשומת לב חניכך לכך שחלק מן השדרים נקלטו בצורה שגויה.

חשבו יחד באיזו מידה תופעה זו אופיינית בחיים בכלל. כמה פעמים קרה שהעברנו שדר לאדם שעמד מולנו אך הוא הבין את השדר בצורה שונה ממה שהתכוונו?

שלב ב

חלק את החניכים לשלוש קבוצות. על כל קבוצה לצייר שלוש דמויות:

דתי

'ערס' / 'פרחה'

'צפונית'

לאחר שכל הקבוצות סיימו, נערוך השוואה בין הציורים. כצפוי, יהיו בכל השלושה מוטיבים וסמלים החוזרים על עצמם כמו דתי – כיפה, 'צפונית' – בגדי מותגים וכו'. שאל: מדוע בחרתם לצייר דווקא את הציורים בצורה הזאת? איך זה שכולם ציירו סממנים דומים?

אנו מושפעים בחיינו מסמלים, מקצתם אמנם מבוססים (אכן, כיפה היא סמל דתי) ומקצתם מושפעים מדעות קדומות (אפשר לשאול האם כל גבר שעונד שרשרת של בית"ר הוא באמת 'ערס'? האם כל 'צפונית' לובשת כך וכך – אם לא מדוע בכל זאת בחרתם לצייר מאפיינים אלו?) עלינו להבין שכל סמל שכזה משדר משהו לגבינו.

שלב ג

כל חניך מקבל דף ועליו לעצב לעצמו כרטיס ביקור אישי אשר מספר מי הוא ולהציגו לקבוצה.

שאל: מדוע קיימים פערים בין מה שאנחנו לבין איך שהחברה רואה אותנו? מדוע אנחנו נוטים לשפוט אנשים שלא בצדק? מהו מקור הטעות בהבנת השדר (שפת הגוף)? יש לציין כי לא רק שפת גוף גורמת להטעיה או לפער בין תפיסת האדם את עצמו ובין תפיסת החברה אותו. גם השפה, הכוללת סגנון דיבור וניסוח, עלולה ליצור רושם מוטעה. **האם אנו מציגים את עצמנו בכל פעם שאנו פוגשים אנשים באותו אופן?**

שאל: מה הקשר, לדעתכם, בין הפעילות שעשינו ובין הצבא? לרושם הראשוני יש חשיבות אדירה בכל הקשור לצבא. לכל אחד מאתנו יש את היכולת להשפיע על הרושם הראשוני שהוא יוצר. **רושם ראשוני נקבע בין 38 שניות לארבע דקות, והוא אחד**

המרכיבים המכריעים במפגש בין אנשים. אדם בוחר כיצד להציג עצמו בכל סיטואציה. פעמים יבחר להציג בפני אנשים צדדים אחרים באישיותו שלא יציג בפני אנשים אחרים בסיטואציה שונה. עלינו לדעת כיצד להציג את עצמנו על פי הסיטואציה שאנחנו נמצאים בה. המפגש הראשון שלנו עם הצבא הוא הצו הראשון. זו למעשה ההזדמנות הראשונה שלנו להציג את עצמנו בפני גורמים בצבא שבכוחם להשפיע על עתידנו הצבאי. המפגש הראשוני כפי שהבנו הוא קריטי ליחסי הגומלין בינינו ובין הצבא, ולכן נביא בחשבון את כל הדברים שעליהם דיברנו (לבוש, סגנון דיבור וכו'). זאת ועוד, הצבא מלא במפגשים ראשוניים: בטירונות שוב יש הזדמנות להכיר אנשים חדשים וסגל חדש. יש להביא בחשבון את הרושם הראשוני שאנו מייצרים אך בד בבד עלינו לזכור בהתייחס למסקנות שאליהן הגענו, כי יש להשתדל להימנע מסטיגמות ומדעות קדומות באשר לאנשים חדשים שנפגוש בצבא.

הכנה לשירות

צו ראשון

הצו הראשון הוא המפגש הראשון של המלש"ב (מיועד לשירות ביטחון) עם הצבא ושל הצבא עם המלש"ב. על פי רוב מקבלים את הצו קרוב לגיל 17. לצו הראשון השפעה מכריעה על תהליך הגיוס. ביום זה ילקט הצבא מידע רב על המלש"ב, וכך יחל תהליך המיון והשיבוץ שלו. כדאי להשקיע מאמץ ולהשתדל לעבור את היום הזה, על כל התחנות הכלולות בו, בצורה הטובה ביותר. בפעילות זו ננסה לדמות את התחנות שעוברים בהן ביום זה, על מנת להגיע מוכנים עד כמה שניתן.*

מטרות

- ❖ להציג את תוכני היום ולהבהיר את חשיבותו של הצו הראשון
- ❖ לחזק את ביטחונם של החניכים לקראת הצו הראשון
- ❖ לשפר את היערכותם של החניכים לקראת הצו הראשון

עזרים

- ✂ כלי כתיבה
- ✂ מבחנים פסיכוטכניים (נספח 1)
- ✂ פרופיל – מידע וכרטיסיות דמות (נספחים 2 ו-3)
- ✂ ראיונות אישיים, דף שאלות (נספח 4)
- ✂ דפים – נכון / לא נכון (נספח 5)

הכנה מראש

- ✂ מבחנים פסיכוטכניים – לצלם כמספר החניכים
- ✂ להכין כרטיסיות דמות – פרופיל
- ✂ דף שאלות – ריאיון אישי – לצלם כמספר החניכים
- ✂ דף 'נכון / לא נכון' – לצלם כמספר החניכים

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה – הסבר – 10 דקות
- ⊕ שלב ב' - תחנות – כל תחנה 10 דקות
- ⊕ שלב ג' - סיכום – 15 דקות

* מבוסס על פעילות מתוך "אחרי" עמותת נוער מוביל שינוי

מהלך הפעילות

שלב א, פתיחה:

הסבר לחניכים כי מפגש זה יתמקד ביום ההתייצבות של הצו הראשון (אפשר לשאול כמה מהם כבר קיבלו זימון לצו ראשון).

ביום ההתייצבות יש להגיע בשעה הרשומה ולהציג בכניסה את ספח ההתייצבות ואת תעודת הזהות. יום ההתייצבות הוא יום שלם, ארוך ומייגע, לכן יש להגיע ערניים ומרוכזים ביום הצו, לאכול ולשתות לפני המפגש ולהצטייד באוכל למשך היום כולו. בפעילות זו ננסה לדמות עד כמה שאפשר את התחנות שבהן תעברו בצו הראשון כדי להכין אתכם כמיטב יכולתנו ליום זה.

חוץ מכמה נתונים יבשים (תאריך לידה, כתובת...) שהצבא מקבל ממשרד הפנים, אין לו מידע נוסף עליכם. ביחידה הקודמת ראינו שלרושם ראשוני השפעה רבה ומכרעת באשר לעתידכם. ביום זה הצבא רוצה להכירכם כדי לדעת לאילו תפקידים לשבץ אתכם. כך יוכל להתאים את הכישורים שלכם ואת הרצונות שלכם לצרכים שלו. לפיכך הרושם שתשאירו בצו ראשון הוא חשוב מאוד, משום שהוא עתיד להשפיע במידה רבה על השירות שלכם בצבא. בלשכת הגיוס תקבלו כרטיס 'זיהוי וניתוב' – בכל תחנה יש מחשב שמעבירים בו את הכרטיס בכניסה וביציאה. מסלול הצו:

ביום ההתייצבות עוברים בשלוש תחנות:

1. אימות נתונים – נעשה על ידי מאבחנת פסיכוטכנית וכולל שני שלבים:

א. בירור הפרטים האישיים, המשפחתיים והביוגרפיים, וכן בירור נתונים שונים הקשורים להשכלה ולמקצוע. יש לזכור לעדכן את הפרטים האישיים אם אינם נכונים, כיוון שדבר זה עלול להוביל לקשיים בהמשך הדרך. חשוב לציין אם יש בעיות כלכליות בבית על מנת לאתר מראש בעיות תנאי שרות וכדי שהצבא יכיר בזכויותיכם במהלך השירות.

ב. סימול עברית – בדיקת רמת העברית של המלש"ב. הבדיקה מורכבת מקריאה של משפטים הכוללים מילים בשפה שהיא גבוהה משפת היום-יום, הסברתן של המילים וכתובת משפטים שהמאבחנת מקריאה בקול. בחלק זה נקבע ציון סימול עברית המציין את רמת העברית.

בסוף תחנת אימות הנתונים נקבע ציון ההשכלה, שהוא חלק מנתון נוסף שנדבר עליו בהמשך (קב"א).

2. בדיקות רפואיות – בתחנה זו ייבדק המלש"ב אצל שני רופאים וכן יאומת אתו השאלון הרפואי ששלח או שהביא עמו ללשכת הגיוס.

חשוב לדעת! בת רשאית לדרוש להיבדק אצל רופאה, אך יש להביא בחשבון כי ייתכן שתזמן פעם נוספת ללשכת הגיוס.

בבדיקות הרפואיות כמה שלבים:

א. נתינת דגימת שתן (אם לא נשלחה לפני יום ההתייצבות).

ב. בדיקת גובה, משקל, חדות ראייה ועיוורון צבעים.

ג. בדיקת בעיות גב אורתופדיות.

חובתך למסור כל מידע על בריאותך לרופאים, כיוון שאם הצבא ישבץ אותך בתפקיד שעלול לפגוע בך בריאותית ויקרה משהו, לצבא יהיה קושי לקחת על כך אחריות!
בסוף הבדיקות ייקבע הפרופיל של המתגייס – מדד למצב הבריאותי של המתגייסת.

3. **מבחנים פסיכוטכניים** – זו התחנה החשובה ביותר ביום זה ובה נערכים מבחנים פסיכוטכניים מול מחשב. המבחנים אורכים כשעתיים וחצי, ולהם משקל מרכזי בהערכת הנתונים האישיים ועתידו הצבאי של המלש"ב.

תידרשו להשיב על שבעה מבחנים בשיטת רב-בְּרָה (מבחן אמריקאי), כאשר לכל מבחן זמן מוגבל. המבחנים כוללים אינטליגנציה השוואתית, מילולית וכמותית, מבחני חשבון, צורות, הבנת הנקרא ועוד. המבחנים בוחנים את הכישורים האישיים שלכם ולא בודקים ידע, ולכן אין צורך ללמוד לקראתם (חוץ מהמבחן בחשבון; כדאי לעבור על אחוזים ועל חילוק ארוך). החלק האחרון של המבחנים הוא 'שאלון 300', שאינו מוגבל בזמן, והוא מורכב משאלות על הרצונות האישיים ועל היכולת של המלש"ב. בעיקר מתמקדים המבחנים בשני נושאים: הדרכה ויכולת טכנית. בשאלון מופיעות שאלות שחוזרות על עצמן בדרכים ובגרסאות שונות. מטרתן היא לבדוק עקיבות ואת אמינות המלש"ב.

חשוב לזכור כי אפשר להיבחן פעם אחת בלבד!

כן חשוב להדגיש בפני החניכים כי אם הם אינם חשים בטוב, הם יכולים לבקש להיבחן במועד אחר.

שלב ב

אופציה א – נחלק את החניכים לשלוש קבוצות על פי מספר התחנות. בכל 10 דקות על הקבוצה להחליף תחנה. בכל תחנה יתמודדו החניכים עם שלב אחר בצו הראשון.
אופציה ב – מעבר בין התחנות עם כל החניכים יחד על שלבי הצו הראשון.

תחנה 1: מבחנים פסיכוטכניים

לקבוצה 10 דקות לענות על מבחן פסיכוטכני לדוגמה המורכב מחלקי המבחן השונים: מילולי, צורני ומספרי (נספח 1).

תשובות למדריך: 1. ב 2. א 3. א 4. ב 5. ד 6. א 7. א 8. ד 9. ג 10. ב 11. א 12. א 13. א 14. כ
--

לאחר הפעילות בתחנה נדון בחשיבות המבחנים הפסיכוטכניים.

שאל: מה לדעתכם בודקים המבדקים האישיים (פסיכוטכני וריאיון אישי)?
מטרת המבדקים האישיים (אימות הנתונים, המבחנים הפסיכוטכניים והריאיון האישי) היא לקבוע את מידת התאמתך וכישוריך לשירות הצבאי. בסיום המבדקים האישיים ייקבע לך ציון הקב"א (קבוצת איכות).

שאל: ממה מורכב הקב"א?

* יש דעות קדומות בנוגע לקב"א (לדוגמה, השפעת מקום המגורים על ציון הקב"א) ועל כן חשוב לעסוק בכך.

ציון הקב"א (קבוצת איכות) נקבע על פי כמה פרמטרים:

1. מבחני דפ"ר (דירוג פסיכוטכני ראשוני) – מבחנים שנערכים על מחשב (עברית), מתמטיקה בסיסית, צורות). **אין בחינות חוזרות!!!**
 2. מבחני רמת עברית – המראיינת בוחנת את המיועד לשירות בקריאה והבנה, ומדרגת את רמת העברית. לעולים יש הקלות והם יכולים להיבחן בבחינה זו שוב לאחר פרק זמן.
 3. נתוני השכלה – יש חשיבות ללימודים בבית הספר (בגרות מלאה, אי סיום 12 שנות לימוד וכדומה).
 4. צד"כ – ציון דרך כללי: מורה על רמת המוטיבציה לשירות. נקבע לאחר הריאיון האישי לבנים או במבחני הדפ"ר בשאלות לבנות.
- חשוב לדעת! קיימת התחשבות בעולים החדשים, ועל אף שהם מבצעים את אותו מבחן כמו ילידי הארץ נפתחות בפניהם אפשרויות וקיימת גמישות בהתייחסות אל הקב"א.**

דגשים לקראת המבחנים הפסיכוטכניים:

* **בכל מבחן אפשר להיבחן פעם אחת בלבד!** על כן חשוב להגיע רעננים ולעשות את המיטב. אם אינכם חשים בטוב, אל תתביישו ופנו למאבחנת הפסיכוטכנית – אפשר לדחות את המבחנים לפעם אחרת. תוצאות המבחנים חשובות מאוד להמשך דרככם ולשיבוצכם בצבא.

* יש להדגיש ששאלות על מספר החדרים בבית, המצב הכלכלי ומספר הנפשות בבית אינן משפיעות על נתוניו האישיים של המלש"ב, אלא נשאלים כדי לאתר בעיות אישיות שיכולות להשפיע על שיבוץ המלש"ב או זקוקות לטיפול פרט טרם הגיוס.

* **חשוב לדעת!!** ליקויי למידה לא מורידים פרופיל אלא אם כן הליקוי ברמה גבוהה וכרוך בלקיחת תרופות במינון גבוה, כמו רטלין.

* אם יש למלש"ב הקלות למידה, יש לשלוח אותן או להביאן ללשכת הגיוס כדי שבמידת הצורך יותאם מבחן מיוחד למלש"ב על פי ההקלות. ההקלות אינן פוגעות בציון המבחנים (אם לא שלחת אותם ללשכת הגיוס, יש להביא העתק של ההקלות ביום הצו).

* תשובות נכונות מזכות בנקודות ולא מורידים נקודות על שגיאות; לכן עדיף לנחש בשאלה שלא יודעים ולא להשאיר שאלות פתוחות. מומלץ להשאיר 20–30 שניות בסוף כל מבחן לניחושים.

* תוצאות המבחנים בשילוב ציון ההשכלה קובעים את הקב"א (קבוצת איכות): **מדד לרמתו האישית של המלש"ב**. ציון הקב"א נשאר חסוי והוא גורם חשוב בקביעת שיבוץ המלש"ב.

* הקב"אות הן בין 56, הקב"א הגבוהה ביותר, ל-43, הקב"א הנמוכה ביותר. לכל מלש"ב נקבעת קב"א שונה.

תחנה 2: המבדקים הרפואיים, קביעת הפרופיל

על החניכים לקרוא את תיאור הדמות ולנסות בהתאם למגבלותיה הרפואיות לקבוע לה תפקיד בצה"ל. יש לתת לחניכים דף הסבר על הפרופילים (נספח 2) ואת תיאורי המקרה (נספח 3). מצורף דף תשובות אפשריות למנחה.

לאחר הפעילות בתחנה נדון בחשיבות המבדקים וקביעת הפרופיל.

שאל: מהי חשיבותו של הפרופיל הרפואי?

הפרופיל הרפואי נקבע כדי לקבוע למלש"ב תפקיד שמתאים למצבו הבריאותי.

דגשים:

* את הפרופיל אפשר לברר בלשכת הגיוס תוך הצגת הקוד האישי או עם הצגת תעודות זהות וזהו **מדד המשתנה לפי המצב הבריאותי**. אם לדוגמה ביום הצו תהיה לך יד מגובסת, הפרופיל ירד, אך לאחר הורדת הגבס תוכל לעלות לוועדה רפואית שתוכל להעלות לך את הפרופיל. הפרופיל נקבע על פי הליקוי ובהתאם לחומרתו. יש פעמים שליקוי רפואי נרשם בתור סעיף ואינו מוריד פרופיל (לדוגמה עיניים).

ניתן לערער על הפרופיל על ידי הצגת הוכחות בפני ועדה רפואית המוסמכת לדון בבקשה. טופס בקשה לשינוי פרופיל ניתן להוריד באתר 'עולים על מדים'.

* הפרופיל הגבוה ביותר הוא 97, הנמוך ביותר – 21 (שחרור מהצבא על בעיה נפשית או בעיה פיזית קשה. בעלי פרופיל 21 יכולים להתנדב לצבא).

* כדי לחסוך לכם זמן יקר וביקורים חוזרים ונשנים בלשכת הגיוס, רצוי שתכינו מבעוד מועד והביאו אתכם בעת ההתייצבות כל מסמך רפואי היכול להעיד על מצבכם הבריאותי.

תחנה 3: ריאיון אישי

משחק תפקידים: כל קבוצה בוחרת נציג אשר מקבל תפקיד (מראיין / מרואיין) ועליו להדגים בפני הקבוצה כולה ריאיון אישי. למראיין דף עם שאלות ריאיון אפשריות (נספח 4). *המראיין יכול להיות חניך / מדריך על פי שיקול דעת המנחה. המנחה יכול להעלות מצבים שעשויים 'לצוץ' במהלך הריאיון ולשאול את החניכים כיצד היו מתמודדים עם המצבים הללו. לדוגמה: הפלאפון מצלצל באמצע הריאיון, אתה מרגיש שהמראיין לא מקשיב, המראיין טוען שהוא אינו מבין את התשובות וכו'.

לאחר הפעילות בתחנה נדון בחשיבות הריאיון האישי.

שאל: מה חשיבות הריאיון האישי?

התחנה האדומה בלשכת הגיוס היא תחנת הריאיון האישי. הריאיון האישי נערך לכל הבנים המיועדים לשירות ביטחון, ובמקרים מסוימים גם לבנות.

הריאיון האישי נערך על ידי מאבחנת פסיכוטכנית, ומטרתו היא להכיר אותך כמה שיותר. חשיבותו של הריאיון האישי היא רבה, והוא חלק חשוב בקביעת נתוני האיכות, שישפיעו בסופו

של דבר על שיבוצך בצה"ל. לשם כך, על הריאיון להיות משקף ואמין. אין צורך להיערך אליו מראש, היה עצמך!

שלב ג

סיכום

שאל: איזה תחנה הייתה לכם הכי קשה?
איזה תחנה נראית לכם הכי חשובה?
מה לדעתכם מטרות השלבים?

הצו הראשון הוא המפגש הראשון שלנו עם הצבא, ובו למעשה הצבא מתרשם מאתנו. זו תחילת הדרך, כאשר לאחר הצו הראשון תקבלו שאלוני עדיפויות שבהם תוכלו לדרג את רצונותיכם. כדי שבצבא יכיר אתכם וידע לאן לכוון אתכם, וחשוב מכך – כדי שאתם תוכלו להביא את עצמכם לידי ביטוי בדרך הטובה ביותר בשירות הצבאי – עליכם להשקיע בצו הראשון. לבוא ערניים ומוכנים.

חשוב להדגיש כי הנתונים שנקבעים ביום ההתייצבות, הפרופיל – המציין את המצב הרפואי של המלש"ב, והקב"א – המציינת את הרמה האישית של המלש"ב, מלווים אתכם לאורך כל תהליך הגיוס ולכל אורך השירות הצבאי, ולכן יש לייחס ליום זה את מלוא החשיבות והרצינות.

יש מקרים רבים שבהם חיילים אינם יכולים לצאת לקורס קצינים בגלל קב"אות נמוכות (שנובעות מזלזול וחוסר תשומת לב ורצינות בצו הראשון) אפילו אם כישוריהם מתאימים.

יש לציין כי דעות משתנות לעתים קרובות, וגם אם לפני הצו הראשון יש לך מוטיבציה נמוכה לגיוס, אסור לך לזלזל בצו הראשון אלא לעשותו על הצד הטוב ביותר בכדי להשאיר לעצמך דלת פתוחה אם תשנה את דעתך בהמשך.

אם התאריך של הצו בעייתי עבורך – ניתן להתקשר ללשכת גיוס ולשנות את המועד או להוריד טופס בקשה באתר 'עולים על מדים'. אם לא תתייצב בתאריך שנקבע עבורך, יישלח לביתך צו חדש. שימו לב – אם לא הגעתם גם לאחר הצו השני, יישלחו לביתכם צווים בצבעים שונים, אל תזלזלו שכן לאחר הצו האחרון – משטרה יכולה להגיע ולעצור אתכם.

לסיכום ניתן לחלק לחניכים דף- 'נכון / לא נכון' על מנת לבדוק האם אכן הם מוכנים ליום הצו הראשון (נספח 5).

נספח 1: מבחנים פסיכוכיניים

להלן שאלות לדוגמא מתוך מבחנים פסיכוכיניים:
בסוגריים מופיע מספר השאלות והזמן המוקצב במבחן.
הבנת הנקרא (10 שאלות, 8 דקות)
קרא את הקטעים שלפניך וענה על השאלות הנלוות אליהם. סמן את התשובה הנכונה.

* משרד הבריאות עומד לחייב את יצרני הגבינות, הסלטים והמרגרינה, שמוצריהם ארוזים ומשווקים כיום עם מכסה שאינו הרמטי, לעבור לאריזה הרמטית בטיחותית, הכוללת פס הדבקה. המצב הקיים עתה מאפשר לפתוח את המכסה ו"לטעום" מהמוצר בלי שהדבר יורגש. היוזמה להחמרה בטיחות התעוררה עוד לפני שהתגלה הרעל בצנצנות המזון לתינוקות מתוצרת 'גרבר', אך הפרשה האחרונה האיצה את הטיפול בנושא זה. להערכת מנהלי מחלבות במשק השינוי באריזה יביא לייקור מחיר המוצרים לצרכן בכחמישה אחוזים.

1. החלטת משרד הבריאות נבעה מ:

- (א) גילוי הרעל שבצנצנות 'גרבר'
- (ב) מיזמה להחמרה בטיחות עוד לפני גילוי הרעל בצנצנות
- (ג) ייקור מחיר המוצר לצרכן
- (ד) כאשר התגלה שהמכסה אינו הרמטי

2. ייקור המוצרים צפוי בעקבות:

- (א) גילוי הרעל בצנצנות 'גרבר'
- (ב) האצת הטיפול בנושא בטיחות הצנצנות
- (ג) השינוי באריזה
- (ד) האינפלציה הדוהרת

* צעיר שביטל את נישואיו המיועדים יומיים לפני החתונה, ישלם לארוסתו פיצויים בסך 60 אלף שקל. בני הזוג עמדו להינשא לאחר אירוסין שנמשכו שנה וחצי. יומיים לפני החתונה התייצבו החתן המיועד ואביו מול הכלה והודיעו לה על ביטול החתונה. ההתראה הקצרה לא אפשרה לבטל את ההזמנות משום שהן כבר נשלחו והאורחים שהגיעו עמדו עם המתנות בפתח האולם הסגור. האישה טענה בבית המשפט כי אבי החתן התנגד לנישואים והצליח להניא את בנו מלקיימם.

3. האורחים הגיעו עם המתנות לחתונה שלא התקיימה, כיוון:

- (א) שלא היה מספיק זמן לבטל את ההזמנות
- (ב) שלטענת הכלה אבי החתן הצליח לשכנע את בנו לא להתחתן
- (ג) שלטענת החתן אבי הכלה התנגד לנישואים
- (ד) שלטענת הכלה, החתן שכנע את אביו לבטל את החתונה

4. הנישואים בוטלו מפני:

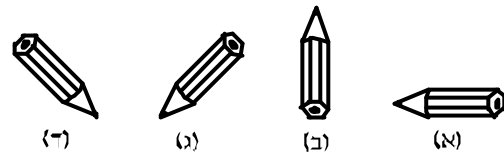
- (א) שלטענת החתן נמשכו האירוסין שנה וחצי
- (ב) שלטענת הכלה אבי החתן הצליח לשכנע את בנו לא להתחתן
- (ג) שלטענת החתן אבי הכלה התנגד לנישואים
- (ד) שלטענת הכלה החתן שכנע את אביו לבטל את החתונה

אנלוגיות צורניות: (12 שאלות, 6 דקות)

בצדה השמאלי של כל אחת מהשאלות שלפניך מופיעות שתי צורות המקיימות קשר כלשהו ביניהן. מצא בין התשובות האפשריות את הצורה המקיימת את אותו הקשר עם הצורה השלישית בשאלה.

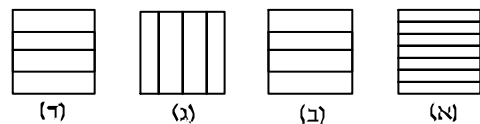
5.

$$+ : \times = \text{pencil} : ?$$

6.

$$\text{diamond with 4 lines} : \text{diamond with 6 lines} = \text{rectangle with 4 lines} : ?$$

אנלוגיות מילוליות

בצדה הימני של כל אחת מהשאלות שלפניך מופיעות שתי מילים, המקיימות ביניהן קשר. מצא בין התשובות האפשריות את המילה אשר תייצר את אותו קשר עם המילה המופיעה.

7. דבורה:דבש = פרה: ?

- (א) חלב, (ב) בשר, (ג) עשב, (ד) גירה

8. שיניים:פה = דפים: ?

- (א) עמודים (ב) אותיות, (ג) שפה (ד) ספר

9. עגיל: תכשיט = מברג: ?

- (א) פטיש, (ב) כלי כתיבה, (ג) כלי עבודה, (ד) ברזל

10. תנומה: שינה = עילפון: ?

- (א) מוות, (ב) חוסר- הכרה, (ג) עלטה, (ד) חלום

חשבון (10 שאלות 12 דקות)

11. בפלוגה יש שלוש מחלקות, ובכל מחלקה 40 חיילים. כמה חיילים יש בפלוגה?

(א) 120 (ב) 240 (ג) 40 (ד) 130

12. בהפסקה הלכו רוני ואיתי לקנות שתי לחמניות, שמחיר כל אחת הוא 75 אגורות. הם קנו גם שני ארטיקים, שמחיר כל אחד הוא 1.20 שקלים. איתי קנה לעצמו גם כוס מיץ במחיר של 60 אגורות. כמה כסף הוציאו רוני ואיתי ביחד?
(א) 4.5 שקלים (ב) 3.90 שקלים (ג) 4.20 שקלים (ד) 4 שקלים

הבנת הוראות (11 שאלות 4 דקות)

13. רשום את המספר הגדול ביותר ברשימה הבאה

3, 33, 43, 433, 343, 44, (_____)

14. אם המילה הרשומה להלן מכילה בתוכה את האות החמישית בא"ב – רשום את המילה. אם לא – רשום את האות ה-11 בא"ב
אוטובוסים ()

נספח 2: הפרופיל הרפואי

מפתח פרופיל

97 : בריא לחלוטין – כשיר לשירות קרבי ביחידות שדה : חי"ר, חיל ההנדסה וכו'. במקרים של בעיות קלות מאוד (כגון צורך במשקפיים) מלווה בסעיף שאינו מוריד את הפרופיל, אך פוסל את החייל מהתנדבות לחלק מהיחידות המובחרות ולקורס טיס.

82 : בעיה קלה – כשיר לשירות קרבי במרבית יחידות השדה.

72 : בעיה בינונית (לדוגמה : בעיות ברכיים או גב, אלרגיות או מספר גבוה במיוחד במשקפיים) – בלתי כשיר לשירות בחי"ר אך כשיר לשירות קרבי ביחידות כמו חיל השריון וחיל התותחנים. יכול להתגייס לחי"ר במידה והסעיף שעליו ירד הפרופיל מאפשר זאת.

64 : בעיה קשה (לדוגמה : אסתמה מרמה מסוימת) – בלתי כשיר לשירות קרבי ביחידות שדה. תומכי לחימה קדמיים (גם להם חריגות נדירה ללוחמה, בעיקר לבנות).

45 : בעיה קשה מאוד (לדוגמה : אסתמה קשה או בעיה אורתופדית חמורה) – בלתי כשיר לשירות קרבי ולקורסים צבאיים רבים, לעתים פסול לשירות ביחידות שדה (תלוי בסעיף הליקוי). תומכי לחימה אחוריים.

35 : פרופיל חדש לחולי סוכרת, חירשים, חולי אפילפסיה וסובלים מצליאק.

31 : מתנדבים – הפרופיל הנמוך ביותר שאדם יכול לקבל, ועדיין להיות בשירות פעיל. פטור כמעט מכל חובה אפשרית.

24 : בלתי כשיר זמנית לשירות (לדוגמה : ניתוח בזמן השירות, רגישות חמורה לעקיצות דבורים) – פטור זמני ומעקב אחת לכמה חודשים עם אפשרות שחרור קבוע לאחר תקופה מסוימת.

21 : בלתי כשיר לחלוטין לשירות צבאי מסיבות בריאות (גופניות או נפשיות). בעלי פרופיל זה יכולים להתנדב לשירות צבאי מקוצר ללא טירונות.

נספח 3: כרטיסיות דמות - פרופיל

מקרים לדוגמא:

מקרה א

ערן הוא בכושר מצוין. יש לו מוטיבציה אדירה לשרת בצבא. הוא בריא כמו שור והמגבלה היחידה שיש לו היא שהוא קצר רואי (מספר 7 -) זה לא באמת מפריע לו בחיים כי הוא מרכיב עדשות מגע. הוא רוצה מאוד לשרת בתפקיד קרבי. הכי קרבי שהוא יכול. מהם לדעתכם האפשרויות העומדות בפניו?

מקרה ב

רונית בכושר מצוין. היא מאוד רוצה להיות לוחמת ולשרת במג"ב. היא מתאמנת המון לצורך כך. רונית סובלת מפצעים חמורים בפניה (חצ'קונים). היא לוקחת כדורים אנטיביוטיים חזקים על מנת לרפא את עורה. מהו לדעתכם הפרופיל שייקבע לרונית? האם היא יכולה להיות לוחמת?

מקרה ג

תומר לא בכושר. הוא לא עושה ספורט וגם לא מתעניין כל כך בספורט. הוא בריא ואין לו שום בעיה רפואית. הוא לא יודע מה הוא רוצה לעשות בצבא. מה לדעתכם הפרופיל שייקבע לתומר? מה האפשרויות העומדות בפניו?

מקרה ד

טל סובל מאסתמה קשה. הוא אינו רץ ואינו מתאמן כי הדבר מקשה מאוד על נשימתו. פעמים רבות הוא סובל מהתקפים, והאסתמה משפיעה על חיי היום-יום שלו. מהו לדעתכם הפרופיל שייקבע לטל? מה האפשרויות העומדות בפניו?

מקרה ה

יעל ילדה רזה. היא אוכלת הרבה אך אף פעם אינה משמינה. אחות בית הספר אמרה לה בבדיקה שנערכה שהיא מוגדרת בטבלה הרפואית כ'תת-משקל'. יעל רוצה מאוד להתגייס ואף להיות לוחמת. מה לדעתכם הפרופיל שייקבע ליעל? מה האפשרויות העומדות בפניה?

תשובות אפשריות:

מקרה א

תשובה אפשרית: משקפיים הם לרוב סעיף רפואי ואינם מורידים פרופיל. ניתן לשרת כמעט בכל יחידה כאשר המספר נמוך, חוץ מקורס טיס ובחלק מהיחידות המובחרות. במקרה של מספרים גבוהים במיוחד במשקפיים הפרופיל יכול להיקבע ל-72, פרופיל המאפשר להיות כשיר לשירות קרבי ביחידות כמו חיל השריון וחיל התותחנים.

מקרה ב

תשובה אפשרית: הפרופיל של רונית ייקבע ל-64, פרופיל המונע מרונית להיות לוחמת. אם רונית מעוניינת היא יכולה להביא אישור רפואי מרופאה לוועדה הרפואית בלשכת הגיוס על תקינות בריאותית וסיום לקיחת הכדורים.

מקרה ג

תשובה אפשרית: הפרופיל של תומר סביר להניח יהיה 97. במקרה כזה יוכל תומר להיות קרבי ואף ייתכן שיזומן לגיבושים ליחידות מיוחדות.

מקרה ד

תשובה אפשרית: ייתכן שייקבע לטל פרופיל 45, ואם האסתמה פחות חמורה יכול להיות לו פרופיל גבוה יותר. טל יכול למצות את יכולותיו בתפקיד תומך לחימה אשר לא יסכן את מצבו הבריאותי.

מקרה ה

תשובה אפשרית: ייתכן שבצו הראשון ייקבע ליעל פרופיל 64 כיוון שיש הבדל של יותר מ-10 ק"ג בין הגובה לבין המשקל – גובה 1.60; משקל 48 ק"ג (גם בנים סובלים מבעיה זהה). על מנת להעלות את הפרופיל עליה להעלות במשקל ולבקש להגיע לשקילה נוספת בלשכת הגיוס. אם לא תעלה במשקל לא תוכל להיות חיילת קרבית (כנ"ל בנים).

נספח 4: ריאיון אישי

שאלות לדוגמה:

- ספר על עצמך
- באיזה תפקיד היית רוצה לשרת בצבא?
- האם ההורים שלך תומכים ברצונך?
- מהן התכונות הבולטות באישיותך?
- אילו תכונות שליליות קיימות בך?
- מה תעשה אם לא תתקבל לתפקיד שרצית?
- איזה תלמיד אתה? מה דעתך על בית הספר שבו אתה לומד?
- איך הציונים שלך בבגרויות?

נספח 5 : נכון / לא נכון

<u>לא נכון</u>	<u>נכון</u>	<u>צו ראשון:</u>
		1. התנאים הסוציו-אקונומיים לא קובעים את הקב"א.
		2. במצב רפואי זמני (לדוג' - שבר), אפשר לשנות את הפרופיל.
		3. אי אפשר לבקש להיבדק אצל רופאה במבדקים הרפואיים.
		4. אסור להסתיר מידע רפואי.
		5. ניתן לעשות בדיקות שתן / עיניים לפני הצו הראשון ולבוא עם התוצאות.
		6. הצבא לא מתחשב באבחונים לימודיים.
		7. אם אתה לא יודע תשובה באחת השאלות במבחנים הפסיכוטכניים עדיף לנחש מאשר לא לענות.
		8. אי אפשר לדחות צו ראשון.
		9. הנתונים הנאספים בצו הראשון משפיעים על כל השירות, כולל קצונה.
		10. הפרופיל האישי הוא סודי והקב"א היא גלויה.

הכנה לשירות

שאלון העדפות / מנילה

מילוי שאלוני העדיפויות בצורה נכונה ובזמן, חשוב להמשיך תהליך הגיוס של החניכים. לעתים חניכים וחניכות מתקשים בהבנת ההוראות ובמילוי השאלון, דבר הגורם להם להתעכב ולאחר בשליחת השאלון חזרה. המחיר של אי-מילוי השאלון או של מילוי שגוי שלו עלול להיות יקר מאוד עבור החניכים. להסבר ולליווי בשלב זה יש חשיבות מכרעת בנוגע להמשך.

מערות

❖ להכיר את 'שאלון העדפות' הצבאי (מנילה) ולהבין כיצד יש למלאו

עזרים

✂ דף מילוי הוראות (נספח 1)

✂ כלי כתיבה

✂ שאלון העדפות בנים (נספח 2)

✂ שאלון העדפות בנות (נספח 3)

✂ טפסים שונים (נספח 4)

הכנה מראש

✂ לצלם את דפי הנספחים כמספר החניכים

הערכת זמן

⊕ שלב א, מילוי שאלון הוראות – 15 דקות

⊕ שלב ב – 20 דקות

⊕ שלב ג – 20 דקות

מהלך הפעילות

שלב א – מילוי שאלון הוראות

הסבר לחניכים כי מיד יקבלו דף "מילוי הוראות" (נספח 1) עליהם למלא אחר ההוראות בדף בשקט מוחלט, אין לדבר או להשמיע קול בזמן מילוי ההוראות. חניך שסיים יניח את כלי הכתיבה וימתין עד ששאר חבריו יסיימו. למנחה: זהו תרגיל לחניכים בקריאת הוראות וביצוען. **שים לב** כי ההוראה הראשונה בדף היא כי עליהם לקרוא את הדף עד סופו לפני שיבצעו את ההוראות. הקפד על השקט כדי שחניכים שהבינו את ה'תחבולה' שבדף לא יגלו לאחרים כי עליהם לבצע את הוראה 2 בלבד. לאחר שהקבוצה סיימה שאל:

כמה תלמידים מילאו את כל ההוראות בדף?

מדוע לא קראו את דף ההוראות עד סופו כפי שנתבקשו?

סכם: כפי שראינו, כדאי מאוד להקפיד על קריאה מדויקת של הוראות וביצוע על פי ההנחיות. פעמים רבות אנחנו מקבלים לידינו מבחנים, הוראות הפעלה, שאלונים ועוד, ואיננו מבינים מה נדרש מאתנו. כדאי תמיד לקרוא את הדף שמולנו עד סופו כדי שהכתוב בו יתבהר לנו עד תום.

שלב ב

הסבר לחניכים כי בתהליך של בחירת תפקיד, הצבא שולח לנו שאלוני העדפות (מנילה). בפעילות זו נכיר את המבנה של שאלונים אלו ונבין כיצד יש למלאם על כדי להקל עלינו כשנידרש לכך. חלק את הקבוצה לבנים ולבנות. חלק לבנים את הוראות מילוי המנילה של הבנות ולהפך. (נספחים 2 ו 3) לאחר שכל קבוצה מילאה את שאלוני ההעדפות, יש לחזור למליאה וכל קבוצה צריכה להנחות את הקבוצה השנייה כיצד יש למלא את המנילה.

שלב ג

לאחר שכל קבוצה סיימה את הסברה, הדבק על הלוח את שאלוני ההעדפות ועבור על הנקודות האלה:

1. השפעת השאלון על השיבוץ בצה"ל
2. חשיבות מילוי השאלון עד לתאריך שנקבע
3. אפשרויות למילוי השאלון (אינטרנט וטלפון – בעדיפות אינטרנט!!!)
4. קריאת ההוראות בצורה מדויקת (לבנים- סעיף מהו? שאלה מהי? לבנות – קוד אשכול מהו? קוד מקצוע מהו?)
5. יש אפשרות לבצע שינויים במילוי השאלון עד לתאריך היעד
6. לבנים: מספר 5 = במידה רבה מאוד, להיות ערניים לכך
7. לבנות: מספר 1 = עדיפות הגבוהה ביותר
8. לבנות: חובה לעבוד במקביל לחוברת מצורפת המפרטת את האשכולות

כפי שראינו, קריאת הוראות בעיון ובריכוז חשובה מאוד ולעיתים קריתית לעתידנו. בפעילות זו עסקנו בשאלון ההעדפות הצבאי, אך פעמים רבות במהלך חיינו נתבקש למלא שאלונים ולבצע הוראות כתובות על מנת לספק מידע לגופים חשובים (מס הכנסה, ביטוח לאומי, אוניברסיטה, קופת חולים, מקום עבודה, מבחן בגרות, פסיכומטרי וכו'). כדאי תמיד, גם אם אנו מוגבלים בזמן, לקרוא תחילה את כל ההוראות או השאלות הניתנות ורק לאחר מכן לבצען.

נספח 1

מילוי הוראות

1. יש לבצע את ההוראות לאחר שקראת את הדף עד סופו.
2. יש לכתוב את התאריך בצד הימני העליון של דף זה.
3. יש לכתוב את שמך בצד השמאלי העליון של דף זה.
4. יש לכתוב מתחת לשם את תאריך יום הולדתך
5. מתחת לתאריך יום הולדתך יש לכתוב את מספר תעודת הזהות שלך.
6. בתחתית הדף – מצד ימין, לכתוב את שמות אחיך ואחיותיך.
7. בתחתית הדף – מצד שמאל, לכתוב שני שמות של חבריך.
8. יש לצייר קו מקווקו מעל הכתוב בתחתית הדף.
9. יש לקפל את תחתית הדף על פי הקו המקווקו שציירת .
10. יש להפוך את הדף ולצייר בחלק הימני העליון שלושה עיגולים קטנים ולאחר מכן להפוך בחזרה את הדף.
11. יש לבצע רק את הוראה 2 בדף זה.
12. צייר/י בסוף הערה זו לב או חץ.

בהצלחה!

נספח 2

שאלון העדפות בנים

שאלון לבירור העדפות שיבוץ

dat-00243

בס"ד

צבא ההגנה לישראל
מנהל הגיוס

שלום רב,
תהליך המיון והשיבוץ לשירות חובה מאפשר לשתף את המועמד לשירות בטחון בהחלטה לגבי גיוסו
העתידי לחיל/יחידה בהתאם להעדפותיו בכפוף לצורכי הצבא ונתוניו האישיים.

עפ"י נתוניך האישיים נמצאת מתאים לשרת ביחידות השדה

לשם בירור העדפותיך נשלח אליך שאלון זה בצירוף חוברת המידע על יחידות השדה. קרא את החוברת
בעיון רב וענה על השאלות במלוא הרצינות.

תוכל להקליד את העדפותיך עד התאריך:

באמצעות אתר האינטרנט האינטראקטיבי של מנהל הגיוס.
כתובתו באינטרנט: www.aka.idf.il/giyus/yahash

זכור! מילוי השאלון יאפשר לך להשפיע על שיבוצך!

השאלון שהינך עומד למלא משפיע על שיבוצך בצה"ל. מכיוון שמדובר בהחלטה חשובה או ממליצים
לך להקדיש את תשומת הלב הראויה למילוי השאלון, זאת רק לאחר שקראת את חוברת המידע המצורפת!

הקלדת השאלון באמצעות אתר האינטרנט

אתר האינטרנט של מנהל הגיוס הנו אינטראקטיבי וידידותי למשתמש. יתרונו בכך שיוכל ללוות אותך
צעד אחר צעד במילוי השאלון, לספק לך מידע אודות היחידות והתפקידים השונים ולהסב את תשומת
לבך במקרים כהם תמלא את השאלון באופן שלא יסייע לצה"ל להביא לידי ביטוי את העדפותיך.
כתובת האתר: www.aka.idf.il/giyus/yahash
במידה ונתקלת בקושי להקליד את העדפותיך באמצעות האתר, עומד לרשותך, עד תום מועד ההשבה,
מענה קולי בטלפון מספר: 03-5311011 ובהתאם להנחיות המפורטות בחוברת תוכל למלא את השאלון.

עד לתאריך ההקלדה האחרון תוכל לבצע כמה שינויים שתמצא בהעדפותיך ולהקלידן מחדש.
ההקלדה שתילקח בחשבון תהיה ההקלדה האחרונה שתבצע.

שים לב!

כל כניסה נוספת למערכת תחייב הקלדת כל השאלון מחדש - וודא קבלת מספר אסמכתא.

הנחיות כלליות למילוי השאלון

- קרא בעיון ההנחיות / דגשים שבגוף השאלון, לפני שתסמן את תשובותיך.
- בכל שאלה עליך לציין באיזו מידה הינך רוצה לשרת בתפקיד / יחידה הרלוונטית.
- אנו ממליצים בפניך להקיף על גבי השאלון את העדפותיך, לאחר שהתלבטת ועיינת בחוברת
המצורפת (רק לאחר שהחלטת סופית, מלא את דף ריכוז ההעדפות ועמו בצע את ההקלדה).
- הסב על אופן ההקלדה מופיע בחוברת המידע המצורפת.
- לצורך הקלדת תשובותיך לשאלון נא הצטייד במפרוט:
- מספר תעודת הזהות שלך.
- מספר הקוד האישי שלך המצויין על גבי שאלון זה בסמוך לפרטיך האישיים.
- דף ריכוז העדפות.
- בתום הקלדת השאלון נא וודא קבלת מספר אסמכתא ממערכת האינטרנט או לחלופין ודא
כי התשובות שנקלטו במערכת המענה הקולי משקפות את רצונותיך.

במרכה,

אמיר רונובסקי, אלוף משנה
ראש מנהל הגיוס

שאלון 3

לשאלות ובירורים נוספים ניתן ליצור קשר טלפוני עם מרכז הפניות של לשכת הגיוס השייכת לאזור מגוריך.
(מספרי הטלפון מופיעים בסוף חוברת המידע המצורפת).
מידע נוסף ניתן לקבל באתר מנהל הגיוס באינטרנט: www.aka.idf.il/giyus

על פי נהוגיך האישיים, הינך מתאים לשרת כלוחם בצה"ל.
 בשאלות הבאות מפורטים יחידות ותפקידי השדה אליהם עשוי צה"ל לשבץ אותך, במידה שתימצא מתאים.
 על מנת לגרר העדפותיך, הינך מתבקש להקיף את הסיפורה המציינת את מידת רצונך לשרת ביחידות / תפקידים המופיעים
 בגוף השאלה, בהתאם לדגשים בכל סעיף.
 שים לב, עליך למלא שאלון זה גם אם הינך משתתף בתהליכי מיון ליחידות ההתנדבות, על מנת שנוכל להתחשב בהעדפותיך
 במידה שלא תתקבל אליהן.
לתשובותיך בשאלון זה אין כל השפעה על תוצאות המיונים ליחידות ההתנדבות.

סעיף 1 רצון לשרת כלוחם

על פי נהוגיך האישיים הינך מתאים לשרת כלוחם בצה"ל. באיזו מידה אתה מעוניין לשרת בתפקידי לחימה?

מספר שאלה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
1	5	4	3	2	1

סעיף 2 שירות ביחידות / תפקידי שדה

טרם טימון העדפותיך, זכור כי ישנה אפשרות שלא תשובץ ליחידה בה בחרת באשכול מסוים.
 על מנת שנוכל לשבץ אותך על פי העדפותיך, יש לדרג בכל אשכול מספר יחידות בהן אתה מעוניין לשרת
 באופן יחסי יותר מאחרות. יחידה אליה רצונך להשתבץ גבוה יותר, תזכה לדירוג גבוה יותר.

מידת הרצון לשרת ביחידות

* שים לב! באשכול זה עליך לסמן 2 יחידות לפחות.

מספר שאלה	חיל / יחידה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
2	חיל השריון	5	4	3	2	1
3	חיל התותחנים	5	4	3	2	1
4	לוחם במערך הניימי	5	4	3	2	1

מידת הרצון לשרת ביחידות

* שים לב! באשכול זה עליך לסמן 2 יחידות לפחות.

מספר שאלה	חיל / יחידה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
5	לוחם איסוף	5	4	3	2	1
6	לוחם חילוץ והצלה	5	4	3	2	1
7	מפקד כיתת טירונים	5	4	3	2	1

סעיף 3 דרוג יחידות / תפקידים מועדפים

שאלה מס' 8 מתוך כלל האפשרויות שהוצגו לפניך בשאלות 2-7 חובה עליך לדרג שלוש יחידות / תפקידים אשר בהם אתה רוצה
 לשרת יותר מכל.
 עליך לסמן את שלוש העדפותיך בטבלה זו תוך ציון מספר הקוד המופיע ליד שם היחידה ואת שם היחידה המועדפת.

עדיפות	מספר קוד	שם יחידה
עדיפות ראשונה		
עדיפות שניה		
עדיפות שלישית		

רשימת קודים:

חיל השריון - קוד 1
 חיל התותחנים - קוד 2
 לוחם במערך הניימי - קוד 3
 לוחם איסוף - קוד 4
 לוחם חילוץ והצלה - קוד 5
 מפקד כיתת טירונים - קוד 6

סעיף 4 שירות ביחידה מסיימת

מוצעת לך האפשרות לשרת במערך ספינות הטילים (סט"יל), דברות ודברים של חיל הים, שיבץ למערך זה מותנה בתנוך האישיים ובמעבר של מיון ים. באיו מידה אתה מעוניין לשרת כלוחם בים:

* **שים לב!** מאחר שמספר המתקבלים ליחידה המוצעת קטן ממספר המעוניינים להשתתף במיון, יתכן שלא תשוב ליחידה בה רצית.

מספר שאלה	חיל / יחידה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
9	ספינות טילים (סט"ילים) דברות / דברים	5	4	3	2	1

* ליתר תשובותיך בשאלון זה אין כל השפעה על סיכויי הצלחתך במיון.

סעיף 5 שירות במקצוע

השאלה מיועדת ללומדים בבית ספר מקצועי או במגמה מקצועית. אם לא למדת בבית ספר מקצועי ו/או במגמה מקצועית, דלג לסעיף הבא.

אם לא תשובץ כלוחם ביחידת שדה, באיו מידה אתה רוצה לשרת כצבא במקצוע אותו למדת:

מספר שאלה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
10	5	4	3	2	1

סעיף 6 מסלולי קצונה

בסעיף זה תוכל לסמן את מידת רצונך להצטרף למסלול קצונה יעודי בחילות החימוש, קשר ותקשוב, לוגיסטיקה ורפואה. ההצטרפות למסלולים אלו מותנית בהתאמתך, בצורכי הצבא ובמיון מקדים. אם אינך מעוניין לשרת באחד ממסלולי הקצונה המוצעים, דלג לסעיף הבא.

באיו מידה אתה מעוניין לשרת במסלולי קצונה יעודי:

מספר שאלה	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מעטה	במידה מעטה מאוד
11	5	4	3	2	1

שאלה מס' 12 כטבלה זו עליך לדרג, מתוך התפקידים המוצעים, את עוצמת העדפותיך תוך ציון מספר הקוד המופיע ליד שם התפקיד ואת התפקיד המועדף.

שם התפקיד	מספר קוד	עדיפות
		עדיפות ראשונה
		עדיפות שניה
		עדיפות שלישית
		עדיפות רביעית

רשימת קודים:

קצין קשר והקשוב - קוד 1
קצין חימוש - קוד 2
קצין לוגיסטיקה - קוד 3
קצין ארגון רפואה - קוד 4

סעיף 7 נהיגה

שאלה מס' 13 האם תהיה מעוניין להצטרף למסלול קורס נהיגה קדם צבאי? 1. כן 2. לא

סעיף 8 פראמדיק

שאלה מס' 14 במידה והינך מתנדב כמד"א, האם הינך מעוניין להתמין לתפקיד פראמדיק? 1. כן 2. לא

דוגמאות למילוי דף ריכוז העדפות

* אם בסעיף מספר 1 מידת הרצון שלך להיות לוחם היא 5 אזי עליך לסמן בדף ריכוז ההעדפות כך:

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	דרוג
1	חובה למלא	1	5

כלומר המספר שתקליד באתר האינטרנט לשאלה מספר 1 יהיה 5

* אם בסעיף מספר 3 שאלה 8 שלוש העדפותיך הן: 1. חיל השריון 2. חיל התותחנים 3. לוחם איסוף אזי עליך לסמן בדף ריכוז ההעדפות כך:

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	עדיפות	מספר קוד יחידה בשאלון (1-6)
3	חובה לדרג 3 עדיפויות	8	עדיפות ראשונה	1
			עדיפות שניה	2
			עדיפות שלישית	4

כלומר המספרים שתקליד באתר האינטרנט יהיו כמפורט:

- 1 ← עדיפות ראשונה
- 2 ← עדיפות שניה
- 4 ← עדיפות שלישית

* אם בסעיף מספר 7 שאלה 13 תשובתך היא כי אינך מעוניין במסלול קורס נהיגה קדם צבאי אזי עליך לסמן בדף הריכוז כך:

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	דרוג
7	חובה למלא	13	2

דף ריכוז העדפות

בטבלאות הבאות תוכל לרכז את העדפותיך (מומלץ למלא בעיפרון) על מנת להקל על ההקלדה באינטרנט להזכירך כתובתנו: www.aka.idf.il/gyius/yahash

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	דרוג מידת העוצמה (1-5)
1	חובה למלא	1	
2	2 אפשרויות לפחות מתוך 3	חובה למלא	2
			3
			4
2	2 אפשרויות לפחות מתוך 3	חובה למלא	5
			6
			7

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	עדיפות	מספר קוד יחידה בשאלון (1-6)
3	חובה לדרג 3 עדיפויות	8	עדיפות ראשונה	
			עדיפות שניה	
			עדיפות שלישית	

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	דרוג מידת העוצמה (1-5)
4	חובה למלא	9	

מספר סעיף	הערות	מספר שאלה	עדיפות	דרוג מידת העוצמה: (1-5)
5	לא חובה למלא	10		
6	לא חובה למלא	11		
6	חובה לדרג 4 עדיפויות (במידה ודירגת את שאלה 11)	12	עדיפות ראשונה	
			עדיפות שניה	
			עדיפות שלישית	
			עדיפות רביעית	
7	חובה למלא	13		
8	חובה למלא	14		

צבא ההגנה לישראל
מינהל הגיוס
לשכת גיוס באר שבע
מדור קדצ
ד.צ. 01228
טלפון 08-6298888
תאריך 26/10/2005
כג תשרי התשס"ו

(000034)

שאלון העדפות

www.aka.idf.il/giyus

מתגייס יקר,

התהליכים לקראת גיוסך נמצאים בעיצומם. שלב נוסף בתהליכים אלו הוא מילוי שאלון העדפות, המאפשר נטילת חלק פעיל בתהליך השיבוץ לצה"ל.

חשוב לציין, כי תהליך קביעת יעודך בצה"ל כולל מספר קריטריונים ובראשם צרכי הצבא, נתוניך האישיים ורצונך אל מול האפשרויות המוצעות לך.

אנו פורסים בפניך את רשימת המקצועות אשר נמצאת מתאים אליהם בהתאם לנתונים שנקבעו לך בהתייצבותך בלשכת הגיוס.

כיצד עליך לדרג את השאלון?

(דוגמא לאופן מילוי השאלון תמצא בסוף החוברת המצורפת).

עמוד מספר 2: דירוג אשכולות למיון

השאלון מורכב ממספר **תחומים**. כל תחום כולל בתוכו מספר **אשכולות** בעלי מאפיינים דומים (כגון: תפקידי הדרכה). כל אשכול מכיל **רשימת מקצועות**, הדורשים מיון קדם צבאי. עליך לבחור "**אשכול**" אחד מתוך כל "**תחום**" ולדרגו על פי העדפתך – **עד 6 דרגים בלבד** (מספר 1 יינתן לאשכול בעדיפות ראשונה, מספר 2 לאשכול בעדיפות שנייה וכן הלאה). **בהתאם לבחירה זו תבחן אפשרות זימונך למיונים לאחד מהאשכולות אשר דרגת.** המיון יכלול מבחנים שונים לאותם מקצועות הנמצאים באשכול אותו בחרת. **תחום הקצונה הוא התנדבותי ואינך חייב לדרגו.**

עמוד מספר 3: דירוג מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם

בעמוד זה הינך נדרש לבחור מקצועות אשר אינם דורשים מיון, לצורך שיבוץ ביום הגיוס, במידה ולא תשולב באחד מן המקצועות הדורשים מיונים. עליך לבחור **במקצוע אחד מתוך כל תחום** ולדרגו על פי העדפתך (מספר 1 יינתן למקצוע בעדיפות ראשונה, מספר 2 למקצוע בעדיפות שנייה וכן הלאה). לכל מקצוע נקבע קוד אשר מפורט במידעון המצורף, אותו תבקש להקליד.

עמוד מספר 4: מענה לשאלות

בעמוד זה תדרש לענות על מספר שאלות. במידה והינך בוגר י"ב במגמה מקצועית ולמדת מקצוע אזרחי הדרוש בצבא, ייתכן כי לאור צורכי הצבא תשובך במקצוע אותו למדת. **בנים יחידים או בנים למשפחות שכולות או נפגעות איבה המעוניינים לקבל שאלון ליחידות השדה ישיבו כן לשאלה הרלוונטית בעמוד 4.**

עם סיום בחירתך עליך למלא את השאלון באמצעות אתר האינטרנט שלנו: www.aka.idf.il/giyus במידה ונתקלת בקושי להקליד את העדפותיך באמצעות האתר, עומד לרשותך עד תום מועד ההשבה מענה קולי בטלפון שמספרו 03-5311000, נא הצטייד בכלי כתיבה לצורך רישום מספר האישור אשר תקבל בסיום ההקלדה. הקש לפי ההוראות את מספר תעודת הזהות שלך (כולל ספרת ביקורת) ואת הקוד האישי שלך

חשוב להבהיר כי אי מילוי השאלון יחייב אותנו לקבוע את שיבוץך לאור צרכי צה"ל בלבד וללא התחשבות ברצונותיך.

דירוג אשכולות הדורשים מיונים

תחום תפקידי תיאום וסיוע

עדיפות	קוד אשכול	אשכול	מקצועות הדורשים מיון קדם צבאי
	55	תיאום וסיוע בצה"ל ומשה"בט	חייל בגופי תיאום ותכנון

נא רשום את העדפותיך בטבלה זו סרם התקשורתך למענה הקולי, על מנת להקל על תהליך ההקלדה:
(שים לב-ניתן לבחור אשכול אחד בלבד מכל תחום)

1	עדיפות
	קוד אשכול

העדיפות שלי ←

דירוג מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם

תחום תפקידי טיפול באנשים ורפואה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
רכז קישור וגיוס	טיפול באדם

תחום תפקידי מחסנאות טכנית ואחזקה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מפעיל מערכות אי. אר. פי.	מחסנאות טכנית

תחום תפקידי פקידות, ניהול ונהיגה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
נהג הובלה, מפעיל ציוד מכני הנדסי	נהיגה

תחום תפקידי ארגון היחידה ולוגיסטיקה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מש"ק לוגיסטיקה, מאבטח מתקנים, טבח	ארגון היחידה ולוגיסטיקה
משגיח כשרות, רכז דת	תפקידי דת

תחום תפקידי מבצעים מודיעין ומחשבים

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מנהל רשת מחשב	מקצועות המחשב

חשוב לדעת

כעת לאחר שבחרת מקצוע אחד מכל תחום, עליך לפנות לחוברת המצורפת ולמצוא את קוד המקצוע לכל מקצוע שבחרת. קוד זה ישמש אותך בעת הקלדת עדיפויותיך. רשום את הקודים הרלוונטיים בסבלה הבאה בהתאם לדירוג עדיפויותיך.
 לדוגמא: אם בחרת במקצוע שוסר צבאי בעדיפות ראשונה, עליך לרשום בסבלה שלהלן את קוד המקצוע (המופיע בחוברת המצורפת) - 8003 ולהקלידו בעת הקלדת העדיפויות.

נא רשום את העדפותיך בסבלה זו טרם התקשרותך למענה הקולי, על מנת להקל על תהליך ההקלדה: (שים לב-ניתן לבחור מקצוע אחד בלבד מכל תחום)

5	4	3	2	1	עדיפות	<div style="background-color: black; color: white; padding: 5px; display: inline-block;"> ← העדיפות שלי </div>
					קוד מקצוע	

כעת הינך מתבקש להשיב על השאלות הבאות:

1. האם ברשותך רישיון נהיגת רכב (במידה ובכוונתך לרכוש רישיון עד מועד גיוסך לצה"ל, סמן את התשובה כן)?
 1. כן 2. לא
2. האם אתה רוצה לשרת קרוב או רחוק ממקום מגוריך?
 1. רחוק (בסיס סגור) 2. קרוב (בסיס פתוח) 3. לא משנה לי
3. האם אתה מעוניין להגיע למבחני המיון ללהקות הצבאיות או לתיאטרון צה"ל (ראה הסבר בחוברת המצורפת לשאלון זה)?
 1. כן 2. לא
4. האם אתה מעוניין להגיע למבחני המיון לתזמורת צה"ל (ראה הסבר בחוברת המצורפת לשאלון זה)?
 1. כן 2. לא
5. אם למדת במערכת החינוך הדתי, האם שירות במערך הרבנות הצבאית בצה"ל מעניין אותך?
 1. כן 2. לא
6. לו ניתנה לך האפשרות לבחור מקצוע אחד מכל המקצועות המופיעים בחוברת מידעון קורסים ותפקידים המצורפת, מהו המקצוע בו היית בוחר (הקש את קוד המקצוע המופיע בחוברת המצורפת)?

את העדפותיך עליך להקליד לא יאחר מתאריך 09/11/2005

עד לתאריך זה ניתן לשנות את ההקלדה ללא הנבלה. ההקלדה האחרונה שתילקט היא זו שתילקח בחשבון ותקבע את המשך תהליך השיבוץ.

הקלדה שלא תבוצע עפ"י ההנחיות לא תיקלט. זכור, אך ורק קבלת מספר האישור בסיום ההקלדה תהווה אישור סופי לקליטת דירוגך. שמור מספר זה לצורך פניות עתידיות.

בחוברת המצורפת לשאלון זה ניתן למצוא מידע על המקצועות השונים, מסלולי ההכשרה, השירות ועוד. מידע זה נועד לסייע לך בקבלת ההחלטה באשר לדירוג שאלון ההעדפות המצורף. מידע נוסף ניתן למצוא באתר האינטרנט שלנו: www.aka.idf.il/giyus

אנו מאחלים לך הצלחה בתהליך המיון, השיבוץ ובשירות הצבאי.

בברכה,
 אמיר רובובסקי, אלוף משנה
ראש מנהל הניוס

נספח 3

שאלון העדפות בנות

צבא ההגנה לישראל
מינהל לשכת גיוס
טבריה
מזרז
ד.צ. 01231
טלפון 04-6729888
תאריך 26/10/2005
כג תשרי התשס"ו

(000028)

שאלון העדפות

www.aka.idf.il/giyus

מתגייסת יקרה, התהליכים לקראת גיוסך נמצאים בעיצומם. שלב נוסף בתהליכים אלו הוא מילוי שאלון העדפות, המאפשר נטילת חלק פעיל בתהליך השיבוץ לצה"ל.

חשוב לציין, כי תהליך קביעת יעודך בצה"ל כולל מספר קריטריונים ובראשם צרכי הצבא, תזונית האישיים ורצונך אל מול האפשרויות המוצעות לך.

אנו פורסים בפניך את רשימת המקצועות אשר נמצאת מתאימה אליהם בהתאם לנתונים שנקבעו לך בהתייצבותך בלשכת הגיוס.

כיצד עליך לדרג את השאלון?

(דוגמא לאופן מילוי השאלון תמצאי בסוף החוברת המצורפת).

עמוד מספר 2: דירוג אשכולות הדורשים מיונים

השאלון מורכב ממספר תחומים. כל תחום כולל בתוכו מספר אשכולות בעלי מאפיינים דומים (כגון: תפקידי הדרכה, טיפול באוכלוסיות אזרחיות וכדומה). כל אשכול מכיל רשימת מקצועות, הדורשים מיון קדם צבאי. עליך לבחור "אשכול" אחד מתוך כל "תחום" ולדרגו על פי העדפתך - עד 6 דרגים בלבד (מספר 1 יינתן לאשכול בעדיפות ראשונה, מספר 2 לאשכול בעדיפות שנייה וכן הלאה).
בהתאם לבחירה זו תבחן אפשרות זימונה למיונים לאחד מהאשכולות אשר דרגת. המיון יכלול מבחנים שונים לאותם מקצועות הנמצאים באשכול אותו בחרת. קיימים שני תחומים התנדבותיים: **הקצונה והלחימה, אשר אינה חייבת לדרגם.**

עמוד מספר 3: דירוג מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם

בעמוד זה הינך נדרשת לבחור מקצועות אשר אינם דורשים מיון לצורך שיבוץ ביום גיוסך במידה ולא תשולבי באחד מן המקצועות הדורשים מיונים. עליך לבחור מקצוע אחד מתוך כל תחום ולדרגו על פי העדפתך (מספר 1 יינתן למקצוע בעדיפות ראשונה, מספר 2 למקצוע בעדיפות שנייה וכן הלאה).
לכל מקצוע נקבע קוד אשר מפורט במידעון המצורף, אותו תבקשי להקליד.

עמוד מספר 4: מענה לשאלות

בעמוד זה תדרשי לענות על מספר שאלות.

במידה והינך כוגרת י"ב במגמה מקצועית ולמדת מקצוע אזרחי הדרוש בצבא, ייתכן כי לאור צרכי הצבא תשובצי במקצוע אותו למדת.

עם סיום בחירתך עליך למלא את השאלון באמצעות אתר האינטרנט שלנו: www.aka.idf.il/giyus במידה ונתקלת בקושי להקליד את העדפותיך באמצעות האתר, עומד לרשותך עד תום מועד ההשבה מענה קולי בטלפון שמספרו 03-5311000, נא הצטיידי בכלי כתיבה לצורך רישום מספר האישור אשר תקבלי בסיום ההקלדה. הקישי לפי ההוראות את מספר תעודת הזהות שלך (כולל ספרת ביקורת) את הקוד האישי שלך

חשוב להבהיר כי אי מילוי השאלון יחייב אותנו לקבוע את שיבוץך לאור צרכי צה"ל בלבד וללא התחשבות ברצונותיך.

(000028)

דירוג אשכולות הדורשים מיונים

תחום תפקידי טיפול באנשים

מקצועות הדורשים מיון קדם צבאי	אשכול	קוד אשכול	עדיפות
רכות שירותי רפואה	רפואה	05	

נא רשמי את העדפותייך בטבלה זו סרם התקשרותך למענה הקולי, על מנת להקל על תהליך ההקלדה:
(שימי לב-ניתן לבחור אשכול אחד בלבד מכל תחום)

1	עדיפות
	קוד אשכול

דירוג מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם**תחום תפקידי טיפול באנשים**

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
רכות כח אדם	ניהול ואבחון כוח אדם
רכות יחידת רכב מגוייס	טיפול באדם

תחום תפקידי טיפול באוכלוסייה אזרחית ושיטור

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
חיילת שירות בתי הסוהר, חיילת משטרה, בקרית גבול	תפקידי שיטור ומשמר הגבול

תחום תפקידי פקידות וסיוע

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
פקידה	תפקידי פקידות וסיוע

תחום תפקידי אחזקה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
חווטת אלקטרוניקה	מקצועות טכניים

תחום תפקידי ארגון היחידה ולוגיסטיקה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מש"קית לוגיסטיקה, סמלת מבצעים הובלה	לוגיסטיקה
מש"קית רישום, מאבטחת מתקנים, מש"קית שק"ם, פקידת תשלומים	ארגון היחידה

תחום תפקידי מחסנאות טכנית ורפואה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
אחראית ניהול ורישום לוגיסטי, מאחזקת תחמושת, מחסנאית טכנית	מחסנאות טכנית

תחום תפקידי מבצעים, מודיעין ומחשבים

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מש"קית שליטה	תפקידי מבצעים ופיקוח

תחום תפקידי התראה ובקרה

מקצועות שאינם דורשים מיון מוקדם	אשכול
מפקחת בקרת רשת	הפעלת מערכות קשר ובקרה

חשוב לדעת

כעת לאחר שבחרת מקצוע אחד מכל תחום, עלייך לפנות לחוברת המצורפת ולמצוא את קוד המקצוע לכל מקצוע שבחרת. קוד זה ישמש אותך בעת הקלדת עדיפותיך. רשמי את הקודים הרלוונטיים בסבלה הבאה בהתאם לדירוג עדיפותיך.
לדוגמא: אם בחרת במקצוע שוטר צבאית בעדיפות ראשונה, עלייך לרשום בסבלה שלהלן את קוד המקצוע (המופיע בחוברת המצורפת) - 0403 ולהקלידו בעת הקלדת העדיפויות.

נא רשמי את העדפותיך בסבלה זו טרם התקשרותך למענה הקולי, על מנת להקל על תהליך ההקלדה: (שימי לב-ניתן לבחור מקצוע אחד בלבד מכל תחום)

8	7	6	5	4	3	2	1	עדיפות
								קוד מקצוע

העדיפות שלי

כעת הינך מתבקשת להשיב על השאלות הבאות:

1. האם ברשותך רשיון נהיגת רכב (במידה ובכוונתך לרכוש רישיון עד מועד גיוסך לצה"ל, סמני את התשובה כן) ?
1. כן
2. לא
2. האם את רוצה לשרת קרוב או רחוק ממקום מגוריך ?
1. רחוק (בסיס סגור) 2. קרוב (בסיס פתוח) 3. לא משנה לי
3. האם את מעוניינת להגיע למבחני המיון ללהקות הצבאיות או לתיאטרון צה"ל (ראי הסבר בחוברת המצורפת לשאלון זה) ?
1. כן
2. לא
4. האם את מעוניינת להגיע למבחני המיון לתזמורת צה"ל (ראי הסבר בחוברת המצורפת לשאלון זה) ?
1. כן
2. לא
5. לו ניתנה לך האפשרות לבחור מקצוע אחד מכל המקצועות המופיעים בחוברת מידעון קורסים ותפקידים המצורפת, מהו המקצוע בו היית בוחרת (הקישי את קוד המקצוע המופיע בחוברת המצורפת) ?

09/11/2005

את העדפותייך עלייך להקליד לא יאחר מתאריך

עד לתאריך זה ניתן לשנות את ההקלדה ללא הגבלה. ההקלדה האחרונה שתיקלט היא זו שתילקח בחשבון ותקבע את המשך תהליך השיבוץ.

הקלדה שלא תבוצע עפ"י ההנחיות לא תיקלט. זכרי, אך ורק קבלת מספר האישור בסיום ההקלדה תהווה אישור סופי לקליטת דירוגך. שמרי מספר זה לצורך פניות עתידיות.

בחוברת המצורפת לשאלון זה ניתן למצוא מידע על המקצועות השונים, מסלולי ההכשרה, השירות ועוד. מידע זה נועד לסייע לך בקבלת ההחלטה באשר לדירוג שאלון ההעדפות המצורף. מידע נוסף ניתן למצוא באתר האינטרנט שלנו: www.aka.idf.il/giyus

אנו מאחלים לך הצלחה בתהליך המיון, השיבוץ ובשירות הצבאי.

בברכה,

אמיר רונובסקי, אלוף משנה
ראש מנהל הניוס

נספח 4

טפסים שונים

לכבוד
לשכת גיוס _____
מרכז מידע ופניות

בקשה לדחית / הקדמת גיוס

שים לב! על מנת שפנייתך תטופל עלייך לציין את מספר הקוד האישי

שם פרטי	שם משפחה	מספר ת.ז.	טלפון בית	טלפון עבודה
רחוב	ישוב	מיקוד		

תאריך גיוס: _____ תאריך גיוס מבוקש: _____

סיבת הפניה:

חתימה _____

לשימוש פנימי:

לכבוד
לשכת גיוס
מרכז מידע ופניות

בקשה לשינוי מועד זימון

שים לב! על מנת שפנייתך תטופל עלייך לציין את מספר הקוד האישי

שם פרטי	משפחה	מספר ת"ז	טלפון בית	טלפון עבודה
רחוב	ישוב	מיקוד		

תאריך זימון נוכחי _____

טווח תאריכים מבוקש מ _____ עד _____

הסיבה לשינוי מועד הזימון:

חתימה

לשימוש פנימי:

לכבוד
לשכת גיוס
מרכז מידע ופניות

ערעור על פרופיל / הודעה על שינוי במצב בריאותי

שים לב! על מנת שפנייתך תטופל עלייך לציין את מספר הקוד האישי

שם פרטי	שם משפחה	מספר ת.ז.	טלפון בית	טלפון עבודה
רחוב	ישוב	מיקוד		

סיבת הערעור:

נא לציין אלו מסמכים צורפו לערעור:

חתימה _____

לשכת הגיוס
מס' זהות
תאריך

דואר רשמי
לכבוד

צו גיוס לשירות ביטחון הודעה אישית

1. בהתאם להוראת סעיף 7 לחוק שירות ביטחון, (נוסח משולב) התשמ"ו-1986, (להלן החוק) הורני יו"ר הוועדה הרפואית שבדקה אותך, להודיעך שהוועדה מצאה שהינך כשר(ה) לשירות. עפ"י תקנה 8 לתקנות שירות ביטחון תשכ"ז-1967, הינך רשאי(ת) לערער על קביעה זו תוך 30 ימים, בתנאים האמורים בתקנה.
- 2.

בתאריך

יום	חודש	שנה

3. עליך להתייצב בתאריך הנ"ל בשעה התייצבותך ב לשם התחלת שירותך.

4. אי ציות לצו הפוקד מהווה עבירה לפי סעיף 46 לחוק.

5. צו זה מבטל כל צו התייצבות לשירות שברשותך.

לתשומת לבך המיוחדת

ברצוני להביא לידיעתך שלפי החוק והתקנות על פיו, מחובתך להודיע לפוקד תוך 14 יום על שינויים שחלו בפרטים שונים, כגון: מצבך המשפחתי (נישואין), מצבך הרפואי (אישפוז בבית חולים, הזמנה לניתוח וכו'), כתובתך, השכלתך ופרטים אחרים, כפי שמפורטים בתקנות. אם אומנם חל שינוי באחד מהפרטים הנ"ל, עליך להודיענו על כך מיד (בכתב, בע"פ או בטלפון), על מנת למנוע ממך טרדות ואי נעימויות, ולאפשר לנו לטפל בענייך במועד המתאים לפני יציאתך לשירות.

כתובתנו באינטרנט: WWW.AKA.IDF.IL/GIYUS
אנו מאחלים לך הצלחה בצעריך

(חתימה)

(תפקיד)

(שם פרטי)

(שם משפחה)

(דרגה)

המשך צעורך
←

טופס 7054

ביום גיוסך לצה"ל, עליך להביא את המסמכים הבאים:

צו התייצבות זה.

תעודת זהות.

רשיון נהיגה (אם יש).

כספומט או פרטי חשבון בנק * (שם בנק, מספר הסניף, מספר חשבון) - להעברת המשכורות הצבאיות לחשבונך.

חיסונים - אם הנך רגישה/ה לחיסון מסוים, **אנא הבא/י מסמכים המעידים על כך.**

תנאי שירות - אם קיבלת מלשכת הגיוס אישור להקלות בשרות, **אנא הבא/י את אישור לשכת הגיוס.**

טרם מועד גיוסך, עליך לרענן את ערכת המגן שברשותך בתחנת החלוקה באזור מגוריך.

למתגייס/ת לשרות חובה - בנוסף לציוד הצבאי הרגיל, תקבלי/י ביום גיוסך מספר פריטים נוספים כמפורט: תוספת כללית:

סוג ציוד / אוכלוסיה	שק** חפצים	מנעול	מגבת	גרבי צמר	גרביים לבנים	מברשת שיניים	רכת כלי תפירה	תיק רחצה	סרט זוהר	גז מדמיע	אטמי אזנים	חגורה	תחבושת אישית
נשים	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1
גברים	1	1	1	5	0	1	1	1	1		1	1	1

נעליים לנשים - יש לרכוש באופן עצמאי - החזר כספי יינתן במשכורות הראשונות.

תוספת נוספת לגברים:

תחתונים	חולצות טריקו	נעליים גבוהות	סכין גילוח
3	3	1	1

תוספת נוספת ללוחמים:

נעליים גבוהות	מכנסי ספורט	גרבי צמר	מגבת
2	1	4	1

תוספת נוספת ללוחמות:

נעליים קלות	מכנסי ספורט	גרבי צמר	מגבת	חולצת טריקו
2	1	7	1	3

ערכת לוחם / לוחמת

נרתיק לפק"ל כיסים	סרט בידוד	כיסוי לדיסקית	משרוקית	כיסוי לשעון	סכין יפנית	מיתרים לנשק	מברשת לניקוי נשק
1	1	1	1	1	1	1	1

* חשוב להסדיר את נושא פתיחת חשבון הבנק טרם גיוסך על מנת שלא יהיו עיכובים בהעברת המשכורת הצבאית.
** לוחמים / לוחמות מקבלים תיק חפצים (צ'מידן) במקום שק חפצים

הכנה לשירות

בחירת תפקיד משמעותי

בפעילות זו נעסוק בנושא בחירת התפקיד הצבאי. נדון ונברר מהם השיקולים המנחים אותנו בבואנו לבחור תפקיד לקראת השירות הצבאי ונביא למודעות החניכים כי השירות הצבאי עשוי לזמן אפשרויות להתפתחות אישית תוך מתן תרומה לחברה.*

מטרות

- ❖ להכיר את התפקידים השונים הקיימים בצבא
- ❖ להבין מהו שירות בעל משמעות, ולהבהיר כי משירות בעל משמעות כולם יוצאים נשכרים: החייל, הצבא והחברה בישראל.

עזרים

- ✂ מדבקות לבנות
- ✂ כלי כתיבה
- ✂ כרטיסיות דמות (נספח 1)

הכנה מראש

- ✂ להכין כרטיסייה לכל אחת מהדמויות

הערכת זמן

- ⊕ משחק פתיחה – 10 דקות
- ⊕ שלב א – 10 דקות
- ⊕ שלב ב – 20 דקות
- ⊕ סיכום – 5 דקות

* מבוסס על פעילות מתוך "אחרי" עמותת נוער מוביל שינוי.

מהלך הפעילות

משחק פתיחה

"אינקוגניטור" – מדביקים על המצח של כמה חניכים שם של תפקיד צבאי, לדוגמה: חובש, חייל קרבי בגולני, מדריך כושר, טייס, מאבחנת פסיכוטכנית, שק"מיסט, מדריכת צניחה, מורה חיילת, שוטר צבאי, נהגת וכו'. על כל חניך עם מדבקה לנחש איזה תפקיד מופיע לו על המצח בעזרת שאלות שיציג לחניכי הקבוצה ושתשובתן היא כן / לא.

שלב א

חלק את החניכים לקבוצות קטנות על פי מספר הדמויות שבכרטיסיות (נספח 1). כל קבוצה מקבלת כרטיסייה המתארת מאפיינים של דמות מסוימת. על חברי הקבוצה להתייעץ ביניהם ולבחור לדמות תפקיד צבאי.

שלב ב

החזר את החניכים למליאה. על כל קבוצה להציג בפני שאר החניכים את המקרה של הדמות שבכרטיסייה ואת התפקיד שבחרו לדמות.

שאל: מה הנחה אתכם? מה הדברים הנלקחים בחשבון בבחירת תפקיד?

תשובות אפשריות:

יוקרת התפקיד (מה נחשב יותר)

הורים / משפחה (מה הם ממליצים)

תרומה / יכולת (היכן אני אתרום מעצמי הכי הרבה)

דעת הסביבה

מיצוי (היכן אני אנצל את הפוטנציאל שבי בדרך הטובה ביותר)

צורך הצבא (היכן הצבא הכי צריך אותי)

תועלת / רווח (מה יצא לי מזה)

סיכום

מהם השיקולים שישפיעו על החניכים בבואם לבחור את התפקיד הצבאי? האם ינחו אותם שיקולים של תועלת אישית בלבד או גם של נתינה לכלל?

כל אחד מאתנו שונה, לכל אחד המאפיינים שלו והכישורים הייחודיים לו. הצבא נותן למלש"ב (מיועד לשירות ביטחון) את היכולת לבחור היכן הוא רוצה לשרת ומתחשב בו במידת היכולת תוך התחשבות בצורכי הצבא (המשולש המוכר: צורכי הצבא, רצונות המלש"ב, נתוני המלש"ב).

נספח - כרטיסיות דמות

דמות 1

טל רצה תמיד לשרת בגבעתי. לאחר הצו הראשון החל לקבל מכתבים מהצבא המזמנים אותו למבחנים בחיל המודיעין. אביו של טל עובד במשרד החוץ הישראלי, ולכן במהלך חייו הספיק טל להתגורר במדינות רבות דוגמת: בלגיה, אנגליה וגרמניה. בבחינת הבגרות באנגלית קיבל 99 וכך בסה"כ דובר טל ארבע שפות (כולל עברית).

- האם טל צריך לנסות ולעבור תפקיד?

- האם יהיה משמעותי יותר בגבעתי / במודיעין?

דמות 2

יוסי הוא בן לשמעון, מהצנחנים שכבשו את החרמון. מאז שהיה ילד קטן שמע את סיפורי הגבורה של אביו, הוא אוהב לצפות רק בסרטי מלחמה ותמיד דאג לשמור על כושר. יוסי מאמין שאזרח במדינה חייב לתת את כל כולו למען הגנת המולדת ולהשתתף בעבודה הקשה של לחימה וביטחון.

- האם יוסי יכול להיות ג'ובניק?

- מהו שירות משמעותי בעיניו?

דמות 3

נופר ידועה בין חבריה בתור "הכותל" – זאת שכולם באים לדבר אתה ולבכות לה על הכול. כבר שנתיים שהיא מתנדבת בקו חם העוזר לנוער במצוקה. כשהיא קיבלה את המנילה והסתכלה בחוברת המצורפת לא יכלה להתעלם מהתפקיד של "משקית ת"ש". היא ידעה שהיא תוכל להצליח בו מאוד. נופר בכושר טוב ובעלת פרופיל 97, וכל החיים הטיפה לכל הבנים שמסביבה למה חשוב להיות קרבי. עכשיו, כשזאת אופציה גם לבנות, זה נראה לה צביעות לא להיות קרבית בעצמה.

- האם נופר צריכה לוותר על תפקיד משקית הת"ש ולהיות קרבית?

- באיזה תפקיד תוכל לתרום יותר?

דמות 4

דניאל הוא בן בכור במשפחה בת שבעה ילדים. לקראת גיוסו דיבר אתו אביו על חשיבות בחירת התפקיד בצבא. הקו שהנחה את דניאל בבחירת התפקיד הוא למצוא מקצוע. חשוב לדניאל, ובעיקר חשוב למשפחתו, שהצבא יקנה לו יכולות כדי שבתום השירות הצבאי יוכל מיד למצוא עבודה. הפרופיל של דניאל הוא 97, ועד כמה שהיה שמח להיות קרבי הוא חושב שלטובתו ולטובת משפחתו עדיף שהוא יהיה בחיל כמו חיל חימוש, שבו הוא יוכל לקבל מקצוע (דוגמת מכונאי).

- האם הצבא צריך לאפשר לדניאל להתגייס לתפקיד עורפי על אף היכולת שלו להיות קרבי?

- האם יוכל לתרום בתפקיד בחיל החימוש?

דמות 5

ליאת היא בחורה בעלת מוגבלות נפשית. היא פרשה מכל מסגרת מאז הייתה ילדה קטנה וממעטת לבלות עם חברים. היא מרגישה כישלון בכל תחום, אך מורעלת על הצבא. הצבא מוכן לגייסה ולהציבה אחראית מחלקת דשא וממטרות בבסיס קרוב לבית.

- האם זה שירות משמעותי מבחינתה?

- האם ליאת יכולה לבצע תפקיד אחר?

הכנה לשירות

קשיי הסתגלות

בדרך כלל כשאנחנו מתחילים תקופה חדשה בחיינו יש לנו חששות רבים, שבדרך כלל מתפוגגים להם כבר אחרי תקופה קצרה. בפעילות זו ננסה לעמוד על הקשיים הצפויים במעבר מהאזרחות למסגרת צבאית ונלמד שעל אף הקשיים נצליח להתמודד ולעמוד באתגרים שמציבים לנו החיים הצבאיים.

מערות

- ❖ להציג את קשיי ההסתגלות בצבא
- ❖ להבין כי עם קשיים אפשר וצריך להתמודד
- ❖ להבין כי באפשרותנו להפוך קשיים לאתגרים

עזרים

- ✂ קטע צפייה מתוך הסדרה טירונות "גוליבר עובר את הקיר" - מופיע בדיסק המצורף לחוברת.
- ✂ כרטיסיות בריסטול – קשיים אפשריים
- ✂ כרטיסיות מקרים (נספח 1)
- ✂ קטע קריאה (נספח 2)

הכנה מראש

- ✍ להכין את הכרטיסיות עם קטגוריות הקשיים
- ✍ להכין ארבע כרטיסיות מקרים
- ✍ לצלם את קטע הקריאה כמספר החניכים
- ✍ טלויזיה, די.וי.די

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה: העלאת קשיים - 15 דקות
- ⊕ שלב ב, קטע צפייה והכנת רשימה - 30 דקות
- ⊕ שלב ג, כרטיסיות מקרים - 10 דקות
- ⊕ סיכום - 10 דקות

מהלך הפעילות

שלב א, פתיחה

ערוך סבב בין החניכים ובקש מכל אחד לספר על קושי שנתקל בו בבית הספר, עם החברים, במשפחה וכו' וכיצד התמודד עם הקושי.

אפשרות ראשונה – בחדר מפוזרות כרטיסיות המתארות קשיים שונים. החניכים יסתובבו בחדר ויתיישבו ליד הכרטיסייה המתארת את הקושי שממנו הם חוששים לקראת הגיוס. קשיים אפשריים: חוסר שינה, געגועים לבית, געגועים לחבר'ה, אנשים חדשים, אוכל, משמעת, זמנים וכל דבר נוסף שעולה על הדעת.

בקש מכל חניך להציג את הקושי שבחר ופתח דיון קצר סביב הקשיים – מהי הסיבה לחשש מפני הקושי? מהי דרך ההתמודדות הטובה ביותר?

אפשרות שנייה – כל חניך יקבל פתק ויציין בו קושי שממנו הוא חושש לקראת הגיוס לצבא. המתנדב יאסוף את הפתקים יערבבם ויחלק שוב לחניכים. על כל חניך להציע פתרון ודרכי התמודדות לקושי שקיבל לידי.

הדיון בשלב זה צריך להיות סביב אופי השירות הצבאי תוך ניתוב למסקנה שיש קשיים שאפשר להתמודד אתם בדרכים שונות ושדברים יכולים להשתנות. כדאי לתת לכל הקבוצה להשתתף ולהציע פתרונות לכל קושי שעלה. כן כדאי להדגיש בפני החניכים שהחששות שלהם טבעיים, וכי כל אדם שמתחיל דרך חדשה בחייו חושש. עליהם לדבר על חששותיהם בפתיחות ובגילוי לב ולא להתבייש לשאול שאלות. כך ילמדו החניכים כי בעת קושי או מצוקה כדאי, חשוב, ועוזר לפנות לחברים ולשתף.

שלב ב

חלק את החניכים לשלוש קבוצות לקראת צפייה בקטע מהסדרה 'טירונות'. כל קבוצה תתבקש להתמקד במהלך הצפייה בנקודות האלה:

קבוצה ראשונה תתבקש להכין רשימה של מטרות שהצבא מבקש להשיג, לפי דעתם, במהלך הטירונות / השירות.

קבוצה שנייה תתבקש להכין רשימה של שיטות שבהן הצבא נוקט, על פי הידוע להם, במהלך הטירונות / השירות.

קבוצה שלישית תתבקש להכין רשימה של קשיים אופייניים לטירונות / לחיי צבא.

החניכים יצפו בקטע 'גוליבר עובר את הקיר'. כל קבוצה תכין את הרשימה בתום הצפייה ותציג את הרשימה בפני כולם.

שלב ג

על פי החלוקה הקודמת כל קבוצה מקבלת כרטיסייה שמוצג בה קושי מסוים של חייל (מצורף נספח 1, בחר בשלושה מקרים מתוך הארבעה). כל קבוצה תדון במקרה שבכרטיסייה שבידיה על פי שאלות מנחות:

- מהו הקושי המוצג בכרטיסייה?

- האם הקושי מוצדק?

- האם אתם חוששים מקושי דומה?
- כיצד, אם בכלל, אפשר להתמודד עם הקושי?
- מה אתם הייתם עושים?

חוזרים לפורום הכללי וכל קבוצה מציגה את הכרטיסייה ואת מסקנותיה מהדיון שנערך בפורום הקבוצה המצומצם (אפשר לבקש מהחניכים להציג את המקרה באופן תיאטרלי).
הערה: אפשר, במגבלות הזמן, להתמקד רק באחת מהכרטיסיות ולנתח רק סיטואציה אחת.

סיכום

דיברנו עד כה על הקשיים שאנו עלולים להיתקל בהם במהלך השירות. בפן חיובי יותר – מה לדעתכם ניתן להפיק מהשירות הצבאי? האם אנחנו רק משרתים כי אנחנו חייבים או האם אנחנו גם "מרוויחים" משהו מהשירות?
בתחילת הפעילות, כל אחד הציג קושי שעמו נתקל במהלך חייו וראינו כיצד כל אחד מכם בחר להתמודד. בכל דרך חדשה שאדם מתחיל בחייו, המפתח הוא להבין שההסתגלות לוקחת זמן. מותר לבכות כשקשה אבל אסור לוותר! יש להציב לנגד עינינו את המטרה, את הרצון ואת המחויבות של כל אחד מאתנו לשרת בצורה הטובה והיעילה ביותר ולא לתת לדברים הקטנים לשבור אותנו. **עלינו לדעת כיצד לנתב את הקושי כדי שנצא ממנו מחוזקים יותר.** השתלבות מוצלחת של כל אחד בצה"ל מבטיחה מיצוי אופטימלי של כוח אדם בצה"ל אך גם תורמת לחיזוק האופי של כל אחד מאתנו. אנחנו כאנשים נוכל לצאת מהצבא עם חברים חדשים שלא היינו פוגשים 'סתם כך' בשכונה שלנו, נוכל להתנסות בחוויות ובאתגרים שאמנם יהיו קשים ופעמים כואבים אך נדע להתמודד עמם ולעמוד בהם.

חלוקת קטע לסיום והקראתו (מצורף נספח 2)

נספח ו: המקרים בכרטיסיות

מ.א 5654831, ליאת

'נבחרתי לחניכה תורנית. אני צריכה כל הזמן לזרז את כולם, להגיד להם להגיע בזמן, להודיע למפקד/ת מי איחר ולמה. המפקד/ת אמר/ה שאם חייל הפר פקודה בכוונה או שלא בכוונה, ולא הודה בכך, אני, בתור החניכה התורנית נענשת וגם אני מקבלת על הראש מהחבר'ה שאני שטינקרית. בקיצור הדביקו לי כתובת של פראיירית על המצח.'

מ.א 5654832, דודו

נבחר לתורן מטבח.

'למי יש כוח עכשיו שלוש שעות, בשיא החום, לשטוף 1,500 צלחות, 600 כוסות, 4 סירים ענקיים שכדי לשטוף אותם אני צריך להיכנס לתוכם, לבשל, לטגן, לערוך ובקיצור לעשות כל מה שאומרים לי שני הטבחים במטבח. המפקד אוכל אבל בחיים לא ראיתי אותו מפנה את הצלחת שלו, שלא לדבר על לשטוף אותה! אני לא מבין, באתי לצבא להיות עבד?'

מ.א 6548329, שלומי

"לא נראה לי כל הסיפור הזה של הצבא! למה מי זאת המפקדת הזאת שתגיד לי לקום מתי שבא לה, לאכול מתי שהיא רעבה, לרוץ מתי שבא לה ובאיזו מהירות שבא לה. מה אני? מכונה? למה היא קוראת לי בשם משפחה? אין לי שם פרטי? וגם האוכל כאן מגעיל. איפה האוכל של אמאאא??? זהו! החלטתי! רוצה הביתה! עכשיו!!!!!!!"

מ.א 6968536, לירון

'רציתי כל כך להיות לוחמת, להראות לכולם בבית שאני יכולה בדיוק כמו האחים הגדולים שלי. אבל... אוף... כל כך קשה לי! יש איתי עוד שתי בנות במחלקה ובמקום לעזור אחת לשנייה הן יוצרות אווירה תחרותית. אני מצליחה לעמוד בכל המשימות בדיוק כמו שאר המחלקה, אך הייתי מרגישה טוב יותר אם היו לי חברות בנות ולא רק בנים. ניסיתי לדבר אתן כבר פעם אך הן לא הקשיבו לי.'

נספח 2: קטע לסיום

אמי קראה לי 'דניל'ה', ו'דן' קרא לי אבא.

עכשיו קוראים לי 3020844

אתמול הייתי איש חופשי, פרוע וזרוק,

היום המציאות שונה – אני טירון דפוק.

אתמול גלים של תלתלים גלשו על הכתפיים

אבל היום קורבן אני – קורבן המספריים.

בג'ינס ובטריקו הייתי סופר-סטאר

היום אני בחאקי במסדר אחר מסדר.

אתמול הייתי בן טובים שטס על האופנוע

עם הבנות הכי יפות הלכנו לקולנוע.

על שפת הים הייתי משחק אותה פרפר,

היום אני בשר טרי, נבוך ומטורטר.

אתמול שמעתי "טכנו" – על המערכת,

היום אני שומע רק "לקום, לרוץ, ללכת".

אתמול אני רקדתי את כל התקליטים,

היום אני תורן מטבח, מחר – בשירותים.

אני מוכרח להתאקלם, אני חייב להסתדר

ולעבור את המשבר, אני מוכרח להתבגר.

אתמול הייתי כל יכול ומלך התיכון

היום אני נחשב רכוש משרד הביטחון.

הכנה לשירות

הטובות לטיס?

חוק שירות ביטחון, שנחקק בשנת 1949 והוחלף בנוסח משולב בשנת 1986, שימש כמקור המשפטי לגיוס גברים ונשים לשירות חובה ומילואים. בן-גוריון הסביר ב-1949 את ההחלטה בדבר גיוס חובה בנימוק ההכרה בזכות לשוויון לנשים בשירות הצבאי. אולם, הלכה למעשה, נסתם הגולל על מימוש שוויון הזדמנויות לנשים. בשנת 1952, עת שימש שר הביטחון, חתם בן-גוריון על תקנות הקובעות את מסגרת תפקידיהן של הנשים בצה"ל – בתקנות אלה הוגבל שירות הנשים הרווקות לרשימת תפקידים 'מסורתיים' (פקידות מנהלה וכדומה). רשימה זו נועדה להבטיח את שלומה של האישה ואת הגשמת ייעודה בהמשך חייה (נישואים, ילדים וכו'). חלוקת מפת התפקידים בצבא הייתה אפוא ממוגדרת החל מהשנה הרביעית להקמתו של צה"ל. אמנם במהלך שנות ה-70 וה-80 הורחבה רשימת המקצועות שנשים שולבו בהם (תפקידי הדרכה ועוד) אולם תפקידים רבים עדיין נותרו חסומים בפניהן. בג"ץ אליס מילר שבו נדון בפעילות זו הביא עמו שינוי תפיסתי, ובעקבות זאת שינוי חקיקתי, בנושא שילוב נשים בצה"ל.

מעדות

- ❖ לבחון את העמדות השונות בחברה הישראלית כיום באשר לשילובן של נשים ביחידות לוחמות
- ❖ להכיר את בג"ץ מילר
- ❖ להבין את כוחו ואת יכולתו של היחיד והפרט להשפיע על הכלל

עזרים

- ✂ כרטיסים קבוצתיים – טענות העותרת והפרקליטות (נספח 1)
- ✂ נימוקי בג"ץ (נספח 2)
- ✂ תנ"ך
- ✂ דגל ישראל
- ✂ פטיש

הכנה מראש

- ✂ לצלם את הנספחים
- ✂ לארגן את החדר כבית משפט (ראה הנחיה בסעיף 'מהלך הפעילות')

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, פתיחה במליאה וחלוקה לקבוצות – 10 דקות
- ⊕ שלב ב, עבודה בקבוצות – 15 דקות
- ⊕ שלב ג, ניהול המשפט – 20 דקות
- ⊕ שלב ד, סיכום – 15 דקות

מהלך הפעילות

משחק תפקידים – יש לארגן את החדר כך: שולחן מרכזי וכיסאות לשופטים, על השולחן להניח תנ"ך, מאחורי השופטים על הקיר לתלות את דגל ישראל. בצד ימין לארגן שני כיסאות לעורכי הדין של הקטגוריה, ובצד שמאל לארגן שני כיסאות לעורכי דין של הסנגוריה.

שלב א

הצגת המקרה:

סרן אליס מילר, בת 31, עלתה לארץ מדרום אפריקה בהיותה כבת שש. אליס בעלת רישיון טיסה שהוצא בדרום-אפריקה והמוכר כתקף במדינות רבות אחרות, השלימה בישראל את לימודיה בהנדסת אווירונאוטיקה במסגרת העתודה האקדמית בצה"ל והתייצבה לשירות צבאי פעיל. לפני תחילת שירותה הצבאי הודיעה אליס למפקדת העתודה האקדמית על רצונה להתנדב לשירות במקצועות צוות אוויר וביקשה לזמנה למבדקי התאמה לקורס טיס. בקשתה נתקלה בסירוב. הסירוב נסמך על הוראות הפיקוד העליון של צה"ל, שלפיהן אין לשבץ נשים ב'מקצועות לחימה', ומאחר שטיס מסווג כ'מקצוע לחימה', אין הצבא מקבל נשים לקורס טיס.

חלוקה לקבוצות:

הסבר לחניכים כי כעת יתנהל משפט על המקרה של אליס מילר. החניכים יסתדרו בשלוש קבוצות: הקבוצה הראשונה תייצג את אליס מילר בעתירתה לבג"ץ, הקבוצה השנייה תייצג את הפרקליטות הצבאית, הקבוצה השלישית תייצג את השופטים ותכריע בסוף המשפט בסוגיה.

שתי הקבוצות הראשונות תקבלנה כרטיסים קבוצתיים המציגים תקציר של נימוקי העותרת ונימוקי הפרקליטות (נספח 1).

שלב ב

עבודה בקבוצות: העותרת, הפרקליטות:

על כל קבוצה לבחור מתוכה שני עורכי דין ושניים-שלושה עדים שיעידו בעד/נגד אליס מילר. יש לחזור עם כל קבוצה על פרטי המקרה ומתוך כך לצאת לדיון קצר בנושא שיאפשר למשתתפים לנסח בהמשך את טענות העדים ועורכי הדין. התכוננות למשפט:

על עורכי הדין להכין את נאומי הפתיחה והסיכום שלהם (3 דקות מקסימום לנאום). יש לבחור עדים שיעידו לטובת / נגד עניינה של אליס מילר. יש לאפשר לכל קבוצה לבחור אילו עדים שהיא רוצה, אולם אם הקבוצה מתקשה אפשר להציע לה רעיונות. להלן דוגמאות לעדים אפשריים: פסיכולוג צבאי, הרמטכ"ל, טייסת מהצבא האמריקאי / צבא זר אחר, פרח טיס. קבוצת השופטים:

יש להסביר לשופטים את חשיבות התפקיד שלהם. בדיון הם צריכים להגיע למשפט ב'ראש פתוח' ולקבוע פסק דין לפי הצד שישכנע אותם. יש להגדיר לשופטים שניהול המשפט מוטל עליהם. אם אחד מעורכי הדין מאריך בדבריו אפשר לבקש ממנו לסיים, אם יש רעש באולם אפשר לדפוק בפטיש ולבקש שקט. על שולחן השופטים מונחים דפים ועטים, וכך יוכלו לרשום לעצמם הערות תוך כדי המשפט. בתום המשפט הם יקבלו 5 דקות להתייעץ ולהכריע בסוגיה.

שלב ג

ניהול המשפט ופסק דין:

המנחה דורש מהקבוצה לעמוד ולהיות בשקט, ואז השופטים נכנסים ומתיישבים. המנחה מנהל את המשפט ונותן לעורך דין מכל צד לשאת נאום פתיחה. לאחר מכן הוא קורא לעדים – פעם עד מהתביעה ופעם עד מהפרקליטות. העדים מעידים מעל דוכן העדים ועורך הדין מהצד הנגדי יכול לחקור אותם ולשאל אותם שאלות. גם השופטים יכולים לשאול את העדים שאלות. בסיום העדויות עורכי הדין מכל צד נותנים סיכום של דקה אחת שמתמצת את עיקר טענותיהם. השופטים יוצאים להתייעצות של 5 דקות, וחוזרים עם גזר הדין שלהם.

הערה: קבוצה שאינה מעוניינת במשחק התפקידים אפשר לחלק לשתי קבוצות וכל קבוצה תציג בפני השנייה את טענותיה.

סיכום המשפט:

אילו מהנימוקים שכנע / הרגיז / הפתיע אתכם במיוחד? מדוע?
האם, לדעתכם, השיבוץ בצה"ל צריך להיקבע על פי הפוטנציאל האישי או על פי המין? מה תהיה המשמעות של תשובתכם בנוגע לצה"ל ובנוגע לחברה בישראל?
האם צה"ל צריך ליישם את תפיסת שוויון ההזדמנויות בשורותיו?

כעת יש להציג לחניכים את פסיקת בג"ץ – נספח 2

מה, לדעתכם, עשויות להיות ההשלכות של פסיקת בג"ץ על מקומן של נשים בצה"ל ובחברה הישראלית בתחומים שונים (פוליטיקה, כלכלה, תעסוקה, לימודים וכו')?
מה דעתכם על אליס מילר? האם אתם מכירים סיפורים נוספים של אדם אחד פרטי שנאבק במערכת גדולה?
האם יש נושאים שאתם כבני נוער הייתם מעוניינים להיאבק עליהם? מה משפיע על נושאים אלו? עד לאיזה גבול הייתם מוכנים להגיע?

שלב ד

סיכום

מאבקה של אליס מילר אפשר לה לעבור מיון לקורס טיס, אך בעיקר הוא חולל שינוי תפיסתי חברתי.

רוח השוויון חלחלה לצה"ל ותורגמה למדיניות מטכ"לית שמהותה 'לפי עניין ולא לפי מגדר'. שינוי מדיניות זה בא לידי ביטוי בסדרת החלטות שהתקבלו אצל סגן הרמטכ"ל ובפקודת היום של הרמטכ"ל לרגל יום האישה הבין-לאומי 2004. על פי מדיניות זו יש לפעול למצב שבו נשים וגברים יהיו מאגר כוח אדם שווה אשר הכשרתו, תפקידיו ומשימות ייקבעו לפי מידת התאמתו (כישורים ויכולות) – ולא על פי מינו. זה מצב שיאפשר לנשים להשתתף ולתרום תרומה של ממש בכל מגזרי צה"ל – הכול בכפוף לקריטריונים ענייניים, תוך התחשבות בשונות רלוונטית בין המינים ותוך יצירת אקלים הוגן, מכבד ובטוח לנשים בצה"ל.

בפעילות למדנו להכיר את סיפורה של אליס מילר, אך בעיקר למדנו על אדם שנאבק בנורמות חברתיות ובחוקים במדינה שנראו לו מפלים. בסופו של דבר אליס לא עברה את המיונים לקורס טיס אך מאבקה חשוב בכך שהיא נלחמה במערכת גדולה ובחברה שלמה שהגבילה נשים ולא העלתה על דעתה שייכתן שנשים ישרתו בתפקידי לוחמה.

אפשר להציג לחניכים סיפורים נוספים של מאבקים אישיים שגרמו לשינויים בחברה, דוגמת:

- **רוזה לואיס פארקס**, אישה אפרו-אמריקאית שפורסמה בשל סירובה בשנת 1955 לפנות את כיסאה באוטובוס לאדם לבן, סירוב שהביא למעצרה. מעצר זה הוביל, בעזרתו של מרטין לותר קינג, לחרם האוטובוסים של מונטגומרי. בעקבות החרם ביטלה חברת האוטובוסים הציבורית את מדיניות ההפרדה הגזעית שלה.

- **בג"ץ קציר**: בשנת 2000 עתרו בני הזוג עאדל ואימאן קעאדן לבג"ץ בבקשה לגור ביישוב הקהילתי קציר שליד נחל עירון. הזוג ביקש לגור במקום עם איכות חיים ורמת חיים גבוהה מאלה שביישובים הערביים. הזוג פנה אל ועד היישוב כדי לברר את האפשרויות הקיימות העומדות בפניהם לרכישת בית ביישוב, אך בקשתם נדחתה בשל היותם ערבים, שכן נטען כי אדמות היישוב מיועדות ליהודים בלבד. בעזרת האגודה לזכויות האזרח עתר הזוג לבג"ץ, ולאחר משפט ארוך שזכה לחשיפה תקשורתית רחבה, נקבע בפסק הדין שכתב נשיא בית המשפט העליון אהרון ברק כי 'יהודים ולא יהודים הם אזרחים שווים זכויות וחובות במדינת ישראל... על המדינה לשקול את בקשתם של העותרים לרכוש לעצמם חלקת מקרקעין ביישוב קציר לצורך הקמת ביתם, וזאת על יסוד עקרונות השוויון...'

נספח 1

כרטיס א - למייצגים את העותרת, אליס מילר

בפני בג"ץ הוגשה עתירתה של אליס מילר, בוגרת הפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון, בעלת רישיון טיסה אזרחי, העתידה להתגייס לצה"ל במסגרת העתודה האקדמית. העותרת ביקשה מצה"ל שיאפשר לה לגשת למבחנים, ואלה יקבעו את יכולתה להשתבץ בקורס טיס. לטענת העותרת, עמדת המשיבים – המבוססת על מדיניות לפסילה טוטאלית של נשים למקצוע הטיס – היא מדיניות מפלה המפרה את זכות היסוד לשוויון בין המינים. לפי הטענה, קבלתם של גברים לקורס טיס נבחנת, בנתון לצורכי הצבא, על פי נתוניהם וכישוריהם של המועמדים. חייל המתנדב לצוות אוויר, הממלא אחר נתוני סף קבועים, מופנה למבדקי התאמה. אם ימצא מתאים, יתקבל לקורס טיס. אך מנשים נשללות ההזדמנות והזכות על הסף, בשל היותן נשים. עוד טוענת העותרת, בין היתר, כי המדיניות הנקוטה בידי המשיבים חוסמת בפני הנשים בצה"ל את הסיכוי להתקדם לעבר תפקידים בכירים, במסגרת חיל האוויר ובמסגרת הצבא בכלל. ולא זו בלבד: בשולל מן העותרת הזדמנות שווה לשרת כטייסת בחיל האוויר, שוללים ממנה בפועל גם את ההזדמנות השווה לעבוד ולמצות את כישוריה כטייסת אזרחית.

כל עוד חיל האוויר אינו מאפשר קליטה ניסיונית של נשים במסלול של מקצוע הטיס, וכל עוד אינו מקיים מעקב שיטתי ומושכל אחר תפקודן בקורס וביחידות החיל, לעולם לא יהיה אפשר לדעת אם בתנאים המיוחדים השוררים בצה"ל, נשים עשויות להשתלב בהצלחה בצוותי האוויר.

שאלות:

- אילו נימוקים הייתם מציעים לאליס מילר להביא לחיזוק עמדתה?
- אילו דוגמאות מהעבר הקרוב והרחוק ומהנעשה בארץ ובעולם תוכלו להביא לחיזוק טיעוניכם?

כרטיס ב - למייצגים את הפרקליטות הצבאית

בפני בג"ץ הוגשה עתירתה של אליס מילר, בוגרת הפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון, בעלת רישיון טיסה אזרחי, העתידה להתגייס לצה"ל במסגרת העתידה האקדמית. העותרת מבקשת מצה"ל שיאפשר לה לגשת למבחנים שיקבעו את יכולתה להשתבץ בקורס טיס.

כמייצגי צה"ל, טענתכם היא כי השיבוץ בתפקיד הצבאי נעשה בראש ובראשונה בהתאם לצורכי הצבא ולנתונו האישיים של החיל, ורק לאחר מכן נעשה ניסיון לקלוע לנטיות לבו ולטעמו של המגויס.

התנדבות לקורס טיס מותנית בעמידה במכלול של נתוני סף אישיים. קיימים נתונים אשר עמידה בהם היא הכרחית בשל צורכי צבא חיוניים, ולכן גם אם מדובר במועמד מצוין, הרי שדי בכך שלא יעמוד באחד מאותם נתוני סף הכרחיים כדי שלא יתאפשר לו להתנדב לקורס טיס.

בקשת העותרת נדחתה על אף נתוניה המצוינים והאיכותיים ולא בשל היותה אישה, אלא בעיקר משום שמשך שירותה הצפוי (והדגש מושם על שירות המילואים) אינו תואם את דרישות הסף הצבאיות להכשרת איש צוות אוויר.

באשר לשיבוץ נשים בצה"ל בכלל, הרי שמספרם של התפקידים המקצועיים הבכירים בצה"ל הולך ועולה לאור הקדמה וההתמקצעות של צה"ל. מפקדת מערך המחשבים, ראש מחלקת ארגון ובקרה באגף כוח אדם, קצינת שלישות אוגדתית משמשות דוגמה טובה לכך.

הצבא נועד וקיים על מנת לשמור על ביטחון המדינה ולא כדי לתקן אפליה הקיימת בשוק האזרחי. את הטיעון בדבר נפילה בשבי לא ניתן לבטל במחי יד ויש לו דוגמאות רבות, לצערנו, במציאות. טיעון זה חייב להיות העיקרי בין שיקולי הדעת המנחים את צה"ל בנושא שיבוץ נשים למקצועות לחימה.

שאלות:

- אילו נימוקים נוספים הייתם מציעים לפרקליטות הצבאית להביא בתשובתם לעתירתה של אליס מילר?

- אילו דוגמאות מהעבר הקרוב והרחוק ומהנעשה בארץ ובעולם תוכלו להביא לחיזוק טיעוניכם?

נספח 2

החלטת בג"ץ

הרכב הבג"ץ כלל את השופטים: מצא, קדמי, שטרסברג-כהן, טל ודורנר. שלושה משופטי ההרכב (מצא, שטרסברג-כהן ודורנר) פסקו שיש לקבל את טענת העותרת ושעל צה"ל לאפשר לה להתנדב לקורס טיס. השופטים מתייחסים לדברי המשיבים (הפרקליטות הצבאית), המתבססים על חוק שירות ביטחון, המבחין בין נשים וגברים בעניין תנאי השירות ויוצר שונות בין המינים, והשאלה היא אם השונות היא רלוונטית לעניין שיבוץ נשים לקורס טיס, כי כאשר השונות היא רלוונטית, אין אפליה פסולה בין שווים אלא הבחנה כשרה בין שונים. לדעת השופט מצא, השונות בין נשים לגברים לעניין תנאי השירות אינה רלוונטית. לדעת השופטת שטרסברג-כהן קיימת שונות רלוונטית, אלא שהיא ניתנת לתיקון או לנטרול. לדעתה, חברה המכבדת את ערכי היסוד שלה ואת זכויות היסוד של חבריה צריכה להיות מוכנה לשלם מחיר סביר על מנת שערך השוויון לא יעמוד ככלי ריק מתוכן, אלא יקבל ביטוי ויישום הלכה למעשה. הקושי הוא בכך שעקרון השוויון אינו העיקרון היחיד העומד על הפרק. על המדוכה ניצבים זה מול זה שני ערכים מתנגדים: שוויון מול ביטחון הציבור כפועל יוצא מצורכי הצבא. בהתנגשות בין שני ערכים יש ליתן לערכים המתנגשים את משקלם הראוי ולאזן ביניהם... ניתן לראות את ביטחון המדינה כערך עדיף... אלא שזאת אינה מילת קסם ועדיפותו אינה קמה בכל מקרה ובכל נסיבות שהן. ערך צורכי הצבא, שהוא הערך הגבוה, גובר רק אם קיימת ודאות קרובה לפגיעה ולנזק בביטחון המדינה. הקשיים שעליהם הצביעו המשיבים הם קשיים לוגיסטיים ובסופו של דבר כלכליים ומקצתם מבוססים על ספקולציות לעתיד. השופטת דורנר מסתמכת בפסיקתה על מגילת העצמאות, הקובעת כי 'מדינת ישראל תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין', וכן על חוק שיווי זכויות האישה, שלפיו 'דין אחד יהיה לאשה ולאיש לכל פעולת משפט', על חוק שכר שווה לעובד ולעובדת, על חוק האוסר להפלות נשים לרעה מחמת מינון, על חוק יסוד: כבוד אדם וחירותו, שנתן מעמד חוקתי על-חוקי לאיסור על אפליית נשים ועוד. השופטת דורנר מציינת שהחלטת המשיבים לדחות את בקשת העותרת מחמת היותה אישה מפלה אותה לרעה וכי אפליה זאת היא בלתי חוקית ופסולה. סגירת קורס טיס בפני נשים פוגעת בכבודן ומשפילה אותן, ויש בה, אף אם לא במתכוון, לאשש את אמרת הכנף המשפילה: הטובים – לטיס והטובות – לטייסים. הניסיון ההיסטורי ברוב מדינות העולם ואף אצלנו מלמד כי בשעת חירום, כאשר האויב עמד בשער, נסוגו הנורמות ונשים השתתפו בלחימה, ביבשה ואף באוויר.

פרק 4 החוויה הישראלית

האיש הזה הוא אחי / יאיר לפיד

"האיש ההוא – שאני שונא, העומד בהפגנות עם שלט 'מוות לערבים', הוא בעצם אותו בנאדם שאני אוהב – המגיש מימיה לשבוי מפני שגם הוא בנאדם. והאיש ההוא – שאני שונא, שצובע את שמו על פסל בווינה, הוא בעצם אותו האיש שאני אוהב – שמלווה לי 50 דולר באתונה, רק בגלל שאני ישראלי. והאיש ההוא – שאני שונא שבשם ערכים דתיים שהוא אפילו לא מבין, תובע זכות על הפרת והחידקל, הוא בעצם אותו האיש שאני אוהב – שעומד לידי ביום הכיפורים ומראה לי בסבלנות אין קץ את הקטעים הנכונים. והאיש ההוא – שאני שונא, שדוחף אותי בתור לאוטובוס וזיעתו נדבקת אליי, הוא בעצם אותו האיש שאני אוהב – שמבזבז יום שלם רק בשביל להחזיר הביתה את הילד של השכנים שאיבד את דרכו. והאיש ההוא – שאני שונא, שקורא לי 'אחי' למרות שהוא לא, הוא בעצם אותו האיש שאני אוהב – שאם ארצה או לא ארצה, הוא אחי. כי זה מה שיש, ואתה חלק ממשוהו. ומעבר לכל ההבדלים, והצעקות והעניינים, המשוהו הזה לא כל כך נורא ואם תרצה או לא תרצה המשוהו הזה הוא גם אתה."

פרק זה, עוסק בנושאים המרכזיים ובסוגיות הבווערות שמתמודדת אתם החברה הישראלית. הפעילויות השונות בפרק עוסקות בסוגיות ברמה הציבורית וברמה האישית של החיים בארץ, תוך ניסיון לברר מהי אותה זהות 'ישראלית'. בנוסף, עוסק הפרק בהעלאת המודעות לנושאים חברתיים שונים ובהגברת המעורבות החברתית בין אדם לאדם, במדינת ישראל. על אף השוני הרב בין קבוצות שונות של החברה והשסעים הרבים הקיימים בה, ננסה לעורר בחניכים את תחושת הערבות ההדדית והאחריות הציבורית לחיים משותפים בארץ.

הערות:

* פעילויות רבות בפרק משלבות בתוכן שימוש בשירים חדשים וישנים, כאמצעי נפלא ליצור אווירה, למשוך תשומת לב ולשפר את הזכרון של מסר הפעילות. השימוש בשירים ה'עכשוויים' בפעילויות מעורר את החניכים מבחינת האווירה אך הם גם נועדו להראות לחניכים שגם האמנים המצליחים בארץ מודעים ואף עוסקים בסוגיות החברתיות השונות שאתן מתמודדת החברה הישראלית כולה.

* כפי שצוין בראשית הדברים, הפעילויות עוסקות בנושאים שעל סדר היום של החברה הישראלית, אך כמובן שלא מקיפות את כולם. מומלץ מאוד לעסוק במהלך היחידות גם בסוגיות נוספות שאינן נדונות בפרק, דרך קטעי עיתונות ואקטואליה, הנמצאים על סדר היום הציבורי, על מנת להעלות את המודעות של החניכים ומתוך כך לעורר את מעורבותם לנעשה בארץ.

* עוד מומלץ, על פי שיקול דעתו של כל מתנדב, להעביר את הפעילויות בסדר המוצע משום שהנושאים והמסרים העולים מכל פעילות מתקשרים בדרך זו או אחרת לפעילות הבאה אחריה.

* השמירה על הסדר מומלצת במיוחד בפעילויות 'מיהו ישראלי?' שהמשכו הישיר הוא הפעילות 'מעולה לעולה כוחנו עולה?!', שכן בפעילות זו העוסקת ביחס של הוותיקים לעולים וביחס העולים לחברה הוותיקה, חשוב להזכיר לחניכים את הנאמר בפעילות הקודמת שעסקה בחשיבות הגיוון שבחברה הישראלית כחלק מהמסר הכללי.

מבנה הפרק:

- 'אני והמדינה' – בחינת הרלוונטיות של תכני מגילת העצמאות
- 'מיהו ישראלי' – האם ישנם מרכיבים המשותפים לכולנו?
- 'עולים- ותיקים' – בחינת היחסים בין העולים לוותיקים בחברה הישראלית
- 'מה אני יודע על פערים בחברה?' – העלאת המודעות לפערים הקיימים בחברה בישראל
- 'שואה וזיכרון' – משמעות הזיכרון בכלל ודרכי עיצובו ביום השואה בפרט
- 'זהירות בדרכים' – כיצד כל אחד מאתנו יכול לתרום למלחמה בתאונות הדרכים

החוויה הישראלית

אני והמדינה

מגילת העצמאות מהווה סמל מרכזי לאופי המדינה הרצוי, פעמים רבות מזכירים אותה בצער בשל הפער בין החזון למציאות. כחלק מאזרחי המדינה וכעולים שהמדינה קלטה אותם, עלינו לחשוב כיצד יכולה החברה הישראלית לקדם את הערכים עליהם מושתתת המגילה וכיצד כל אחד מאתנו יכול לתרום לעיגונם במציאות חיינו הפרטיים וחיינו הכלליים.

מטרות:

- ❖ בחינת הרלוונטיות של תכני מגילת העצמאות למדינת ישראל בימינו.
- ❖ הכרה באחריותו ובתרומתו של היחיד בחברה לעיצוב דמותה של מדינת ישראל.
- ❖ הרחבת תחושת הגאווה וההזדהות עם הישגי מדינת ישראל בתחומים שונים.

עזרים:

- ✂ רשימת ערכים למדינה מתוקנת (נספח 1)
- ✂ סלוטייפ
- ✂ קטע קריאה מתוך מגילת העצמאות (נספח 2)
- ✂ דיסק + מילות השיר "יכול להיות שזה נגמר"/ יהונתן גפן (נספח 3)
- ✂ 3 דוגמאות להישגי מדינת ישראל (נספח 4)

הכנה מראש:

- ✂ כרטיסיות עם ערכים
- ✂ צילום קטע קריאה ממגילת העצמאות כמספר החניכים
- ✂ צילום מילות השיר כמספר החניכים
- ✂ רדיו דיסק

הערכת זמן:

- ⊕ שלב א' - 15 דקות
- ⊕ שלב ב' - 20 דקות
- ⊕ סיכום - 10 דקות

מהלך הפעילות:

שלב א' – בחירת ערכי המדינה הרצויים

תלה ברחבי החדר פתקים שעליהם רשומים ערכים הראויים למדינה מתוקנת (נספח 1). על כל חניך בקבוצה לבחור מתוך הפתקים התלויים חמישה ערכים בסיסיים, שלדעתם צריכים להוות את הבסיס לאופייה של מדינת ישראל. לאחר שכל החניכים סיימו, רכז את כולם ובקש מכל חניך להציג בפני הקבוצה את חמשת הערכים שבחר. סמן את חמשת הערכים שרוב הקבוצה מסכימה לגביהם.

ערוך דיון קצר על בחירת המשתתפים:

- מדוע נבחרו דווקא חמשת הערכים הללו?
- האם הערכים הללו חשובים לכל מדינה באשר היא, או למדינת ישראל בלבד?
- האם המשתתפים יודעים באיזה מסמך רשמי של מדינת ישראל מצוינים הערכים שהמדינה בוחרת להיות מושתתת עליהם?

ספר לחניכים שבתאריך ה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948, מיד לאחר הקמת מדינת ישראל, נחתמה מגילת העצמאות, בה מצוינים הערכים המרכזיים עליהם תושתת המדינה. המגילה מסמלת מאז ועד היום את החזון הרצוי לאופייה של המדינה והתנהלותה התקינה. הקרא לחניכים את הקטע המובא (נספח 2) מתוך מגילת העצמאות (ניתן לצלם את הקטע כמספר החניכים ולחלק להם על מנת שיקראו בעצמם).

דיון:

- ✓ מהם הערכים המרכזיים שעולים מהמגילה? (חירות, צדק, שוויון, שלום ועוד)
- ✓ האם הערכים הנ"ל שבחרו גדולי האומה תואמים את הערכים שנבחרו ע"י הקבוצה בתחילת הפעילות? אם ישנו הבדל, ממה הוא נובע לדעתכם?
- ✓ האם הערכים שכתובים במגילה חשובים בעיניכם?
- ✓ האם אתם חשים שהחזון מומש או שישנו פער בין החזון למציאות?
- ✓ לגבי אילו ערכים קיים הפער? (שוויון – יחס לעולים, עובדים זרים, נשים ועוד? צדק – פער כלכלי, אלימות גואה ועוד? שלום – המצב המדיני?)
- ✓ מדוע לא פשוט להגשים אותם? האם הם דרים בכפיפה אחד עם השני? (למשל, מדינה שוויונית ללא אפליה מול מדינה יהודית עם חוק השבות על רקע גזע)
- ✓ כיצד ניתן לצמצם את הפער בין החזון שבמגילה למציאות?

שלב ב: הפער בין החזון למציאות

חלק לחניכים את שירו של יהונתן גפן "יכול להיות שזה נגמר" והשמע אותו ברקע (נספח 3) לאחר השמעת השיר חזור וקרא בקול את השורות הבאות מתוך השיר:

"כאן איפה שאתה רואה ת'דשא

היו פעם רק יתושים וביצות

אומרים שפעם היה כאן חלום נהדר

אבל כשבאתי לראות לא מצאתי שום דבר

יכול להיות שזה נגמר? יכול להיות שזה נגמר?.."

בעקבות השיר שאל את החניכים האם גם הם מרגישים כמו יהונתן גפן ש"הכל נגמר"?
יהונתן גפן מציין משימות לאומיות משנותיה הראשונות של המדינה (ייבוש ביצות, בנייה). האם
נסתיימו משימות אלו? **מהם האתגרים של החברה הישראלית היום?**
מה מקומו של הנוער בעשייה - אילו תפקידים ואתגרים יש ויכולים להיות לנוער בימינו?

שלב ג'

סיכום:

כפי שראינו למרות שאין ביצות לייבש ואנשים עם בלוריות ושפמים, ישנם כיום אתגרים לא
פחות חשובים מבעבר. **כיצד אנו כבני נוער יכולים לעזור בהגשמת הרעיונות והערכים שעליהם**
הושתתה המדינה לפני כמעט 60 שנה?

המילים "ערכים" ו"הגשמה" נראים לנו כמילים גבוהות ששייכות לעבר אך למעשה כל אחד
מאיתנו יכול לעזור ולקדם את החזון בחיי היום יום שלנו. התייחסות לאדם השונה ממנו בסבר
פנים יפות וביחס שוויוני, תשומת לב לעולה החדש בכתה או בקבוצה, שירות צבאי או לאומי
משמעותי ותורם וכו'. כמו כן ב"צהלה" יש לנו ימי התנדבויות- התנדבות בבסיסים צבאיים, ניקוי
חופים(חוף הכרמל, התנדבות בימח"ים) ופעילויות אחרות שמושתתות בדיוק על אותו החזון
שעליו מושתתת מגילת העצמאות.

לסיכום ניתן להציג בפני החניכים כמה מבין ההישגים של המדינה מאז הקמתה (נספח 4)
חשוב להביא למודעותם שההישגים הינם פרי מאמץ מצטבר של רבים ויחידים שפעלו מתוך
מוטיבציה, אידיאולוגיה ומאמץ רב.

שוויון

אחדות

אחידות

חירות

קידמה והתפתחות

השכלה

פטריזטיזם

תרומה חברתית

דמוקרטיה

יהדות

סובלנות

צדק

שלום

נספח 2

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה.

אנו קוראים לאומות המאוחדות לתת יד לעם היהודי בבנין מדינתו ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.

אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חדשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו. אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו, במושב מועצת המדינה הזמנית, על אדמת המולדת, בעיר תל-אביב, היום הזה, ערב שבת,

ה' אייר תש"ח, 14 במאי 1948

נספח ז

יכול להיות שזה נאמר / יהונתן אפן

אומרים שהיה פה שמח לפני שנואדתי
והכל היה פשוט נפלא עד שהאצתי
שומר עברי על סוס לפני הלידה שחור
על שפת הכנרת טרומפלדור היה גיבור
תל אביב הקטנה, חולות לפני, ביאליק אחד,
שני עצי שקמים, אנשים יפים מלאים חלומות
אנו באנו ארצה לפני ולפניה
כי לנו לנו ארץ לנו...

כאן, איפה שאתה רואה את הדשא
היו פעם רק יתושים וביצות
אמרו שפעם היה כאן חלום נהדר
אבל כשאתי לראות לא מצאתי שום דבר
יכול להיות שזה נאמר

אומרים שהיה פה שמח...

פלמ"ח, פינאיאן, קפה שחור וכוכבים
אנאליס, מחתרת, יאקוט הכלבים,
שפט ובלורית, כפיה על צוואר,
ירון ליהבי, אלתרמן, תמר
בחורות יפות מכנסים קצרים
היה להם שביח מה יאקוט בקוקר

כי לנו לנו...

נספח 4

מדע טכנולוגיה וכלכלה

בתחום המדע והטכנולוגיה נמצאת ישראל כיום בחוד הקדמה והיא משתווה למדינות המפותחות ביותר בעולם. התשתיות הכלכליות בארץ בתקופות שקדמו להקמת המדינה לא היו מפותחות. האתגר שעמד לפני ישראל העצמאית כלל הקמת תשתית מודרנית כמעט יש מאין ופיתוח תעשייתי מודרני.

קידום המדע והטכנולוגיה חייב את המדינה להשקיע בפעולות מחקר ופיתוח (מו"פ). הסכומים הכספיים המוצאים אצלנו על מחקר ופיתוח גבוהים מרוב המדינות המפותחות. מבחינת פרסומים מדעיים נמצאת ישראל במקום הראשון בעולם.

משנות התשעים החלה להתפתח בארץ תעשיית ה"היי טק". ישראל הגיעה להישגים מרשימים בתחום זה בפיתוח, ייצור ויצוא.

אנדרו גרוב, מנכ"ל חברת המחשבים הגדולה אינטל, אומר שאין בשום מקום בתבל משהו המתקרב ליזמות, לחדשנות ולשאפתנות של תעשיות ישראליות. היתם מאמינים?"

חקלאות

הישגי החקלאות מאז קום המדינה מרשימים ביותר. ב-1949 עסקו בחקלאות כ-18.5% מכלל המועסקים בארץ. כיום רק 3.5% מכלל המועסקים במשק הם חקלאים, והם מצליחים לספק את צורכי תושבי המדינה ולייצא 26% מהתוצר. המחקר החקלאי העמיד את ישראל בשורה הראשונה של הקידמה הטכנולוגית בענף החקלאות בעולם. בולטת מגמה להתמחות בהשבחת מינים וזנים של ירקות, לעיבוד תעשייתי בפיתוח שיטות השקיה ייחודיות ופיתוח מכונות חקלאיות יחידות במינן בעולם. כיום היבולים החקלאיים לדונם ותנובת החלב הם מהגבוהים ביותר בעולם.

סקירה חיובית במיוחד על ישראל:

"המשק הישראלי – אחד החזקים מבין השווקים המתעוררים בעולם"

כלכלני 'דויטשה בנק': הצמיחה בישראל יציבה, הריבית תישאר נמוכה בזמן הקרוב

אליצפון רחנברג

הציפיות לשיא בעודף התקציבי ב־2007. לדבריהם, גם אם מנטרלים את הסיוע שמקבלת ישראל מממשלת ארה"ב – עדיין יש עודף בתקציב המדינה.

כלכלני הבנק מעריכים כי הריבית במשק הישראלי תישאר ברמה הנוכחית של 3.5%, ולא תשתנה בזמן הקרוב. להערכתם, האינפלציה תחזור לתחום היעד הממשלתי (3%-1% בשנה) עד הרבעון הרביעי, וזאת הודות ליציבות בשקל. "העלאות ריבית עדיין רחוקות מאוד", כותבים הכלכלנים, "למעשה, הריבית תישאר להערכתנו ברמתה הנוכחית עד 2008".

האנליסטים של דויטשה בנק מעריכים עוד כי השקל ימשיך להפגין עוצמה, וכי עד סוף השנה יעמוד שערו של הדולר על 4.1 שקלים.

הבנק הבינלאומי 'דויטשה בנק' פרסם אתמול סקירה חיונית במיוחד על המשק הישראלי. "אנו ממשיכים לראות את ישראל כאחד השווקים החזקים ביותר מבין השווקים המתעוררים" – כתבו מחברי הסקירה.

לדברי כלכלני הבנק, במשק הישראלי הנוכחי "הצמיחה הכלכלית יציבה, עול החוב ירד והמטבע הלאומי תחרותי".

בנוסף, מציינים שם כי למרות המלחמה האחרונה בלבנון, הגירעון התקציבי צומצם והחוב החיצוני יורד. "למרות שהמלחמה בלבנון עשויה לדחוף את נטל החוב מעלה, המגמה הכללית היא עדיין כלפי מטה", כותבים הכלכלנים.

בבנק הגרמני מציינים לחיוב את היציבות של כלכלת ישראל ואת

החוויה הישראלית

מיהו "ישראלי"?

מטרת הפעילות היא לנסות לברר את מסגרת 'הישראליות', כלומר מיהו 'הישראלי', מי נכלל בתוך קבוצת הישראלים (וגם מי לא) ומהם או - האם יש מאפיינים מרכזיים המשותפים לכלל הישראלים.*

מטרות:

- ❖ בירור המכנה המשותף במרכיבי הזהות הישראלית של אישים ישראליים.
- ❖ בירור מרכיבי הזהות הישראלית האישית של חניכי צהלה.

עזרים:

- ✂ סט דמויות ישראליות (נספח 1)
- ✂ קריקטורה - "כור היתוך" (נספח 2)
- ✂ קטע קריאה - קובי אוז
- ✂ דיסק +מילות השיר כתונת פסים (נספח 3)

הכנה מראש:

- ✂ קופסאות קשים כמספר המשתתפים
- ✂ רדיו דיסק

הערכת זמן:

- ⊕ פתיחה - "הרוח נושבת" - 10 דקות
- ⊕ מכירה פומבית - "מיהו ישראלי" - 20 דקות
- ⊕ סיכום - 10 דקות

* מבוסס על פעילות מתוך עמותת "גשר"

מהלך הפעילות:

שלב א' – משחק "הרוח נושבת"

המשחק מתנהל כך שיוצרים מעגל של כסאות כמספר המשתתפים חסר אחד, כאשר הראשון שפותח את המשחק עומד במרכז המעגל ומתחיל את דבריו תמיד במשפט "הרוח נושבת לכל מי ש...". וכאן הוא צריך לציין קבוצת שייכות מסוימת שבחר בה (לדוגמא – "הרוח נושבת לכיוון כל המסורתיים", "הרוח נושבת לכל מי שמתכוון להתגייס לקרבי", "...לכל מי שהוריו עולים חדשים...לכל מי שאוהד את בית"ר...לכל מי שאוהב לרקוד... וכו').

כל מי שחושב שההגדרה חלה לגביו צריך לקום מכיסאו ולמצוא לעצמו מקום חדש. כיוון שתמיד חסר כסא אחד האחרון שנותר בלא כיסא ממשיך את המשחק.

את המשחק יש לסיים בשאלה של המנחה – "הרוח נושבת לכיוון כל מי שמרגיש שהוא ישראלי..." (כמובן רק אם השאלה לא עלתה על ידי אחד מהחניכים במהלך המשחק).

בתום המשחק שאל את החניכים האם במהלך המשחק הייתה להם התלבטות האם הם צריכים לקום או לא. דרך שאלות לגבי ההתלבטויות שלהם ניתן להגיע לנושא מרכיבי הזהות האישית של כל אחד מהם.

שאלות לדיון בעקבות המשחק:

מהי המשמעות היומיומית לגבי המרכיבים המגדירים את זהותי? (מי שאמר שהוא מסורתי- כיצד זה בא לידי ביטוי? וכך הלאה)

האם זהותי האישית היא מולדת או נרכשת? האם ניתן לבחור שלא להשתייך למעגל הזהות שנולדנו לתוכו?

האם מרכיבי הזהות צריכים להיות שווים/שוניים בין חברי הקבוצה?

האם חייב להיות מכנה משותף בין כל חברי הקבוצה? אם כן- כמה רחב צריך להיות המכנה המשותף?

את המשחק עצרנו בשאלה- מי מרגיש ישראלי, בשלב הבא ננסה לבדוק האם ניתן להגדיר מיהו הישראלי, ואם כן- במה זה מתבטא.

שלב ב': מיהו ישראלי? מכירה פומבית

בשלב זה ננסה לברר את מסגרת 'הישראליות', כלומר מיהו 'הישראלי' הנבחר לדעת החניכים. הדיון ייעשה בעזרת משחק המכירה הפומבית של דמויות ישראליות שונות (נספח 1). ניתן לחלק את הקבוצה לשתיים ולערוך תחרות בין שתי קבוצות או שכל החניכים ישחקו אחד כנגד השני. **מטרת החניך:** (או קבוצת חניכים) היא 'לקנות' את הדמויות שמייצגות לדעתו בצורה הטובה ביותר את "הישראלי" או עונה בצורה הטובה ביותר לשאלה "מיהו הישראלי?" ועל ידי רכישת מספר דמויות ליצור את ה"חברה הישראלית המושלמת".

מהלך המשחק: כל חניך (או קבוצת חניכים) מקבל לידי קופסת קשים, על החניך לרכוש באמצעות הקשים דמויות ישראליות ידועות שיוצעו למכירה פומבית על ידי המתנדב. המתנדב ישמש כמנהל המכירה ויציע דמות אחרת בכל פעם ואת מחירה ההתחלתי. החניכים יעלו הצעות מחירים, עד שתועלה ההצעה הגבוהה ביותר. המדריך יכריז על הסכום, ואז: "פעם ראשונה... פעם שנייה... פעם שלישית..." אם אף חניך לא הציע הצעה גבוהה יותר מזו שהוצעה- הפריט יימכר לחניך שנתן את ההצעה הגבוהה ביותר.

שים לב- יש לפתוח כל מכירה של דמות בברור משותף מי מהדמויות הם לא מכירים, ולבקש ממי שמכיר שיציג אותן עבור כולם, או שהמנחה יציג אותן בעצמו.
* בקבוצות מסוימות יש להציג מראש פחות דמויות כדי שהדיון יהיה ממוקד יותר.

סיכום המשחק: מטרת המשחק היא לברר מי נכלל בתוך קבוצת הישראלים (וגם מי לא) ומהם המאפיינים המרכזיים המשותפים לכלל הישראלים.

בקש מכל חניך (או קבוצת חניכים) להציג את הדמויות שרכשו במכירה. על החניכים להסביר על סמך אילו קריטריונים הם בחרו את הדמות. חשוב שהמנחה ישים את הדגש בדיון למה שמייצגת הדמות ולא לדמות עצמה (תרומה, אהבת הארץ, לידה בישראל, מגורים בארץ...). האם גאיידמק- שאינו יודע לדבר עברית נחשב ישראלי? האם הרב עובדיה שנחשב למנהיג של קבוצה גדולה כל כך אך לא שירת בצבא נחשב לישראלי? אביב גפן וג'קו אייזנברג- גם הם לא שירתו בצבא. ומה עם בן סהר שמשחק בחו"ל?

האם יש משהו משותף לכל הדמויות שמופיעות? האם המרכיבים שאותם צינתם כ'ישראליים' הם מולדים או נרכשים?
האם חובה על כל אחד לרכוש מרכיבים אלו אחרת לא ייחשב לישראלי?

שלב ג':

סיכום

הראה לחניכים את הקריקטורה שבנספח 2.

שאל את החניכים מה לדעתם מציינת הקריקטורה.

הסבר לחניכים על מדיניות כור ההיתוך שהונהגה בשנים הראשונות למדינה:

מדיניות כור ההיתוך

ראש ממשלת ישראל הראשון, דוד בן-גוריון, הוביל מגמה למזג את העולים הרבים שהגיעו בשנותיה הראשונות של המדינה, מאירופה, מצפון אפריקה ומאסיה בכור היתוך אחד, שלא יבדיל בין תושביה הוותיקים של המדינה, ובין העולים מהגלויות השונות. הכוונה הייתה לאחד את העולים עם הישראלים הוותיקים ליצירת תרבות ישראלית אחידה, על מנת לבנות עם חדש בארץ. רבים, בעיקר בקרב עדות המזרח ובקרב חלק מניצולי השואה מאירופה, ביקרו קשות את תהליך "כור ההיתוך" שנאלצו לעבור בשנותיה הראשונות של המדינה. לטענתם, הכריחו אותם לוותר או להצניע את המורשת והתרבות שהביאו עמם מארצות מולדתם ולאמץ תרבות חדשה, "צברית", שפעמים רבות התנכרה לתרבותם ולשורשיהם

שאל את החניכים מדוע לדעתם הונהגה מדיניות כזו? מה דעתם על מדיניות "כור ההיתוך"? מהן הסכנות שבמדיניות כזו? מה הן הסכנות שבמדיניות הפוכה מזו- "פלורליזם חברתי" כלומר גישה הגורסת כי כל קבוצה בתוך החברה תוכל לנהל את חייה התרבותיים על פי מערכת הערכים שלה?

סכס:

בפעילות זו ניסינו לברר מהם מרכיבי הזהות הישראליים והאם ישנה דמות ישראלית אידיאלית. מדיניות כור ההיתוך ניסתה להתמודד עם הצורך ליצור חברה שלכל חברה מכנה משותף, למרות היותה מורכבת מיוצאי ארצות שהביאו איתם מטען תרבותי שונה, מערכות ערכים אמונות ומנהגים שונים. מדיניות כור ההיתוך נכשלה לבסוף משום שהחברה הישראלית מורכבת מתרבויות שונות ומזהויות שונות ורבות כל כך, כך שלא ניתן וגם לא נכון להגדיר ולהחליט על מרכיבים ברורים ומוגדרים המדירים חלקים שונים של החברה. חשוב להדגיש כי ביטול מדיניות כור ההיתוך אינה מבטלת את 'החברה הישראלית' אלא נותנת מקום לפסיפס התרבותי ומפתחת יחס של כבוד וקבלה לתרבויות השונות שממנה מורכבת המדינה. לסיום, ניתן להקריא את הקטע של קובי אוז שמצביע על החיוב שבריבוי המגזרים והתרבויות ומספק אמירה אופטימית לסיום או להשמיע את שירו של מאיר אריאל "כתונת פסים" (נספח 3) השיר מתאר את החברה הישראלית ככותנת פסים צבעונית, כאשר כל פס מייצג מוצא תרבותי אחר ובהתאמה, גם הזמרים אשר שרים את השיר, באים מז'אנרים שונים במוזיקה הישראלית.

" אני לא מאמין בכור היתוך, לא מאמין בזה שכל אחד מאיתנו צריך להיות ממוצע של כל העדות.
אני מאמין במה שנקרא קערת סלט. אחד יהיה עגבנייה, אחד יהיה מלפפון, אחד יהיה גזר ומזה יצא סלט טוב.
אני לא מאמין בזה שאני טוניסאי ונמצא בלהקה של קיבוצניקים, אז הם יצטרכו להיות יותר טוניסאים ואני אצטרך להיות יותר קיבוצניק. לא.
החברים בלהקה יישארו מה שהם ואני נשאר מה שאני, ומזה יוצא לנו סלט טעים. "
קובי אוז, סולן להקת טיפקס.

נספח 1

* המידע על הדמויות לקוח מתוך "ויקיפדיה"

1. **טוטו תמוז-טוטו תמוז** (נולד **כאדרינוס טמילי** ב-1 באפריל 1988) כדורגלן ישראלי ממוצא ניגרי המשחק בעמדת החלוץ בקבוצת בית"ר ירושלים ובנבחרת הלאומית של ישראל. בשנת 2006 קיבל לאחר מאבקים ממושכים עם משרד הפנים תעודת תושב ארעי, וכאשר ימלאו לו 18, יקבל את האזרחות הישראלית. מוצאו המקורי של השחקן הוא ניגרי. הוא הגיע לארץ בהיותו בן שנתיים, ולאחר שנים מספר, כאשר עזבו הוריו את ישראל, אומץ על ידי ישראלית ששמה אורית תמוז.

2. **שמעון פרס** - (נולד ב-2 באוגוסט 1923), פרס נולד בווישנובה שבפולין כשמעון פרסקי, לאביו - סוחר עצים אמיד, ולאמו- ספרנית ומורה לרוסית. הוא עלה לארץ- ישראל עם משפחתו ב- 1934, למד בבית- הספר "גאולה" בתל אביב ובבית- הספר החקלאי בבן שמן. ב- 1940 היה בין מייסדי קיבוץ אלומות, ועבד שם כרפתן, רועה צאן וגזבר. כיום מכהן פרס כנשיאה התשיעי של מדינת ישראל, ובעבר כיהן כראש הממשלה השמיני שלה, חתן פרס נובל לשלום, שר בממשלות ישראל ו חבר כנסת במשך 48 שנים. ב- 50 שנותיו בפוליטיקה הישראלית מילא פרס תפקידים רבים, ובין פועליו הקמת התעשייה האווירית, רכישת כור גרעיני מצרפת (הכור הגרעיני בדימונה), בלימת אינפלציה בשנות ה- 80 שכמעט ומוטטה את כלכלת ישראל, והובלת הסכמי אוסלו ביחד עם ראש הממשלה יצחק רבין.

3. **הרב עובדיה יוסף**- מנהיג רוחני ופוליטי בישראל ומגדולי פוסקי ההלכות בדורות האחרונים. נולד בשנת 1920 ובשנת 1970 זכה בפרס ישראל על יצירתו הרוחנית. סייע בהקמת מפלגת שומרי תורה ספרדיים – ש"ס ועמד בראש מהפכה חינוכית כשייסד את רשת "אל המעיין" המנחילה ערכי דת חרדיים לילדים ממוצא מזרחי. הרב עובדיה הגיע למעמד פוליטי ששום מנהיג דתי אחר בישראל לא הגיע אליו לפני כן.

4. **צביקה הדר**- נולד בבאר שבע בשנת 1966 להורים יוצאי רומניה, ושם גדל והתחנך. בוגר בית הספר מקיף א'. בשירותו הצבאי שירת כקצין במערך הנ"מ והשתחרר לאחר שנתיים קבע בדרגת סרן. העובדה שרוב האקדמיות למשחק נמצאות באזור המרכז, הובילה אותו לרעיון להקים בית ספר למשחק באזור הדרום (ממנו הוא הגיע), על מנת שיוכל להגיע ולגלות כישרונות בתחום המשחק, עבור אלה הרחוקים מהמרכז. צביקה הדר נחשב כיום לאחת הדמויות המשפיעות בטלוויזיה.

5. **אילן רמון**- אלוף משנה אילן רמון (נולד ב-1954) היה טייס החלל הישראלי הראשון, ושימש מומחה מטען בצוות המעבורת קולומביה. ב-1 בפברואר 2003 נספה יחד עם צוות המעבורת, שהתפוצצה עם חזרתה לאטמוספירה של כדור הארץ. בן 48 היה במותו.

6. דודו טופז - נולד בחיפה ב-1946 כדוד גולדנברג, לאביו, השחקן והקריין אליהו גולדנברג ולאמו לילי. במסגרת שירותו הצבאי השתתף בצוות הווי גדנ"ע. לאחר שחרורו מהצבא למד באקדמיה למשחק בלונדון. החל את קריירת המשחק בתיאטרון חיפה, במקביל להופעות בידור שהעלה ברחבי הארץ. עבודתו הראשונה בטלוויזיה הייתה כמורה לאנגלית בטלוויזיה החינוכית. מאוחר יותר החל להנחות שעשועוני טלוויזיה בערוץ הראשון. הקריירה הטלוויזיונית שלו נסקה עם תחילת שידורי הערוץ השני, ובו החל להנחות תוכנית בשם "רשות הבידור" שמאוחר יותר שונתה ל"הראשון בבידור" ובמהלך אחת התוכניות, שבמרכזה עמד אירוע של נחיתת חיזרים לכאורה, אף שבר שיא הרייטינג של כל הזמנים - 46.8% אחוזי צפייה.

7. שחר פאר - נולדה ב-1 במאי 1987. טניסאית ישראלית, הנחשבת למרות גילה הצעיר כבר היום לאחת הטניסאיות הישראליות הטובות ביותר בכל הזמנים. הטניסאית הישראלית הראשונה והיחידה שעלתה לשלב רבע הגמר בטורניר גראנד סלאם ליחידות. פאר משחקת בנבחרת טניס הנשים של ישראל ושותפה בכירה להעפלה של הנבחרת לבית העליון של גביע הפדרציה ושמונה הנבחרות הטובות בעולם. דרוג השיא אליו הגיעה עד כה, הוא המקום ה-15 בסבב הטניס העולמי לנשים (ב-29 בינואר 2007), הנחשב הישג שיא של טניסאית ישראלית בדירוג העולמי, אותו היא חולקת יחד עם הטניסאית אנה סמשנובה (אשר דורגה במקום ה-15 בשנת 2003). באוקטובר אמורה פאר להתגייס לצה"ל. היא תוכר כספורטאית מצטיינת, מה שאמור להקל עליה ולאפשר לה להמשיך להתמודד ברמות הגבוהות. האפשרות לוותר על השירות לא עלתה על דעתה. "אין מה לעשות. כל אזרח צריך להתגייס ולתרום. אם הגיוני שמחייבים ספורטאים לשרת? זה חלק מהחיים בארץ ויש גם משהו מגניב בלעשות טירונות ולהיות עם נשק".

8. מדחת יוסוף - בשבת ה-30.9.00 הותקף כח האבטחה בקבר יוסף וסמל מדחת יוסוף, חייל מג"ב נפצע. במשך שעות הוא שכב סמוך לקבר ודימם. הרמטכ"ל דאז, שאול מופז, עמד כמה מאות מטרים ממנו בהר גריזים וסרב לתחנונים ברשת הקשר להכניס כוח חילוץ. מדחת דימם עד מוות.

9. גבי אשכנזי - (נולד ב-25 בפברואר 1954) - אשכנזי הוא בן לאב ניצול שואה מבולגריה ולאם ילידת סוריה. הוא גדל והתחנך במושב חגור שבשרון. בהיותו בן 14 (כשנה לאחר מלחמת ששת הימים), החליט להצטרף אל שלושה מחבריו למחזור והחל ללמוד בפנימיה הצבאית לפיקוד בתל אביב. כיום מתפקד כרמטכ"ל ה-19 של צה"ל. בעבר שימש כמנכ"ל משרד הביטחון ומילא שורה של תפקידים בכירים בצה"ל. הוא הרמטכ"ל הראשון ששירת כלוחם בחטיבת גולני.

10. אביב גפן - הקריירה של אביב גפן היא חסרת תקדים במוזיקה הישראלית. תוך עשר שנים הוא הקליט יותר ממאה ועשרים שירים, הוציא תשעה אלבומים הופיע מאות פעמים ויצר לעצמו קהל מעריצים אדוק. אביב ביסס את הקריירה שלו על מחאה אישית ואנטי ממסדית (ולא התגייס לצבא).

11. **נינט טייב**- נולדה ב-21 באוקטובר 1983 בקריית גת. זמרת ושחקנית ישראלית פופולארית. זוכת העונה הראשונה של תוכנית הטלוויזיה "כוכב נולד". טייב גדלה והתחנכה בקריית גת. החלה לעסוק בשירה כבר בגיל צעיר, כשהופיעה באירועים משפחתיים, בטקסים עירוניים ובמקהלת בית הספר "רוגוזין" בעירה. בצבא שירתה טייב בחיל ההנדסה כמש"קית תחזוקה ואף שרה את המנון החיל החדש.

12. **ז'קו אייזנברג**- אייזנברג נולד וגדל בנתניה, בן למרים ורוברט אייזנברג. כשהיה בן 10 נפטר אביו מדום לב, לאחר שנתקף חרדה במהלך מלחמת המפרץ. בגיל 13 החל להופיע בטקסי בית-ספר. אייזנברג לא שירת בצבא. כשהגיע ללשכת הגיוס הודיע שאינו מסוגל להחזיק רובה, ושבוצונו לשרת בלהקה צבאית. לאחר זמן מה ויתרו על שירותיו, כנראה בשל היותו בן יחיד לאם אלמנה. הפריצה המשמעותית שלו הגיעה במאי 2006. לאחר ששותפו לדירה רשם אותו ללא ידיעתו למבחני תוכנית "כוכב נולד". אייזנברג עלה לגמר, שנערך ב-7 בספטמבר בפארק הירקון, וזכה במקום הראשון. בגמר שר אייזנברג את שירו של סער בדישי "אני מאבד אותך". זמן קצר לאחר זכייתו עורר אייזנברג סערה תקשורתית, עקב התבטאויות בעיתיות בנושא אי גיוסו. כתוצאה מכך חלה ירידה חדה בפופולאריות של אייזנברג. בראיון ב"ידיעות אחרונות" סיפר על העובדה שלא גויס לצה"ל, ואף שאינו מתחרט על כך. הראיון הוביל לתגובות חריפות בציבור במיוחד על רקע סיומה של מלחמת לבנון השנייה, וראש מועצת עומר, פיני בדש, קרא להחרמתו, ראשי מועצות מקומיות וראשי ערים מסוימים נענו לקריאתו.

13. **גלעד שליט**- נולד ב-28 באוגוסט 1986. חייל צה"ל שנחטף על-ידי מחבלים פלסטינים, שתובעים שחרור מחבלים עצורים תמורתו. גלעד שליט הוא בן היישוב מצפה הילה שבגליל המערבי. הוא בעל אזרחות כפולה, ישראלית וצרפתית. בבוקר יום ראשון, 25 ביוני 2006, נחטף שליט על-ידי מחבלים פלסטינים. הפלסטינים תקפו מוצב של צה"ל אשר נמצא בשטח ישראל לאחר שחצו את הגבול מרצועת עזה באמצעות מנהרה ליד מעבר כרם שלום שבדרום רצועת עזה. במהלך התקיפה נהרגו שני חיילי צה"ל וארבעה אחרים נפצעו, בנוסף לשליט, שככל הנראה שבר את ידו השמאלית ונפצע באורח קל בכתפו. דובר של "ועדות ההתנגדות העממית" טען שההתקפה בכרם שלום תוכננה כמעט כחודשיים.

14. **קובי אוז**- קובי אוז נולד ב-1969 כיעקב אוזן. בגיל 15 שינה את שמו והחל ליצור ולנגן מוסיקה בעיירת הולדתו- שדרות. כיום הוא סולן להקת "טיפקס" וכותב ומלחין את רוב שירי הלהקה. בינואר 2007 החליטה ועדה מטעם רשות השידור על חבריי להקת "טיפקס" כנציגיי ישראל לתחרות האירוויזיון שהתקיימה בהלסינקי בירת פינלנד. השיר "כפתור אדום" - "פוש דה באטון" נבחר להיות השיר שיבוצע בשתי התחרויות, חצי הגמר והגמר.

15. **בר רפאלי**- נולדה ב- 4 ביוני 1985. דוגמנית ושחקנית ישראלית. משנת 2000 הצטלמה לקטלוגים של חברות אופנה והובילה מסעות פרסום. ב-2000 וב-2001 זכתה בתואר "דוגמנית השנה", נבחרה לתואר זה גם בעיתונים "מעריב לנוער" בשנים 2001 ו-2002 וב"ראש 1" בשנת 2002. הייתה דוגמנית הבית של חברת האופנה "רנואר". ב-2003 נישאה לידיד מבוגר של משפחתה במטרה להתחמק משירות צבאי, וספגה על כך ביקורת ציבורית רבה. אחרי שצה"ל העניק לה פטור מגיוס, התגרשה.

16. **יאיר לפיד**- נולד ב- 5 בנובמבר 1963. עיתונאי, פובליציסט, מחזאי, תסריטאי, במאי, פזמונאי, סופר, שדרן רדיו ומנחה טלוויזיה ישראלי. בשירותו הצבאי היה כתב בעיתון "במחנה" ושדרן בגלי צה"ל. יאיר נולד בתל אביב, גדל והתחנך בלונדון ובתל אביב. בוגר בית הספר "הגימנסיה העברית הרצליה". הוא בנם של הסופר, העיתונאי והפוליטיקאי יוסף (טומי) לפיד והסופרת, המחזאית שולמית לפיד. נשוי לעיתונאית והסופרת ליהיא לפיד, אותה הכיר במהלך שירות מילואים בעיתון במחנה. אב ליואב, ליאור ויעל.

17. **יונתן (יוני) נתניהו**- היה מפקד סיירת מטכ"ל ובעל עיטור המופת. נולד בשנת 1946 לצילה ולבנציון נתניהו. אחיו הם עדו, רופא וסופר, ובנימין, לימים ראש ממשלת ישראל. ב-1973 השתתף נתניהו במבצע אביב נעורים, בו סיירת מטכ"ל, שייטת 13 וכוחות צנחנים תקפו, בסיוע המוסד, את מפקדות אש"ף והפת"ח בביירות. באוקטובר 1973 פרצה מלחמת יום הכיפורים ובה הפגין נתניהו גבורה ואומץ לב. ב-3 ביולי 1976 פיקד נתניהו על כוח הפריצה שנועד לחסל את המחבלים שחטפו מטוס אייר פראנס לאנטבה שבאוגנדה. נתניהו נהרג במהלך הפשיטה. לאחר שמבצע החילוץ הסתיים בהצלחה, הוחלט לקרוא אותו על שם נתניהו, וכיום שמו הרשמי הוא "מבצע יונתן".

18. **בן סהר**- נולד ב- 10 באוגוסט 1989. כדורגלן ישראלי, המשחק בעמדת החלוץ במועדון הכדורגל צ'לסי, סגנית אלופת הפרמייר ליג באנגליה. כמו כן משחק במדי נבחרת ישראל. סהר עבר למחלקת הנוער של מועדון צ'לסי היישר ממחלקת הנוער של הפועל תל אביב, תמורת 320,000 ליש"ט בקיץ 2006. בנוסף לסכום ההעברה הגבוה, נותרה בידה של הקבוצה הישראלית גם חמישית מכרטיסו המעניקה לה נתח בהעברות עתידיות. החלוץ בן ה-17 ערך ב-7 באוקטובר 2006 הופעת בכורה במדי הנבחרת האולימפית של ישראל בכדורגל, במשחק הראשון מבין השניים במפגש הפלייאוף מול נבחרתה של צרפת, על העלייה לאליפות אירופה 2007 לנבחרות צעירות. סהר הבקיע שער חוץ חשוב, שסייע לנבחרת האולימפית לסיים בתוצאה 1-1, בעשרה שחקנים מול צרפת החזקה. בסיכום שני המשחקים העפילה ישראל לאליפות על חשבונה של צרפת, לאחר שניצחה במשחק הביתי 0-1. בעקבות בקשתו של סהר למלא את שירותו הצבאי בחו"ל, נקרא על שמו "חוק בן סהר" שעבר בקריאה טרומית, 'חוק בן סהר' מדבר על כך שספורטאים שיוגדרו כעילוי יוכלו למלא את שירותם הצבאי בחו"ל כדי לא לפגוע בהמשך הקריירה הספורטיבית שלהם.

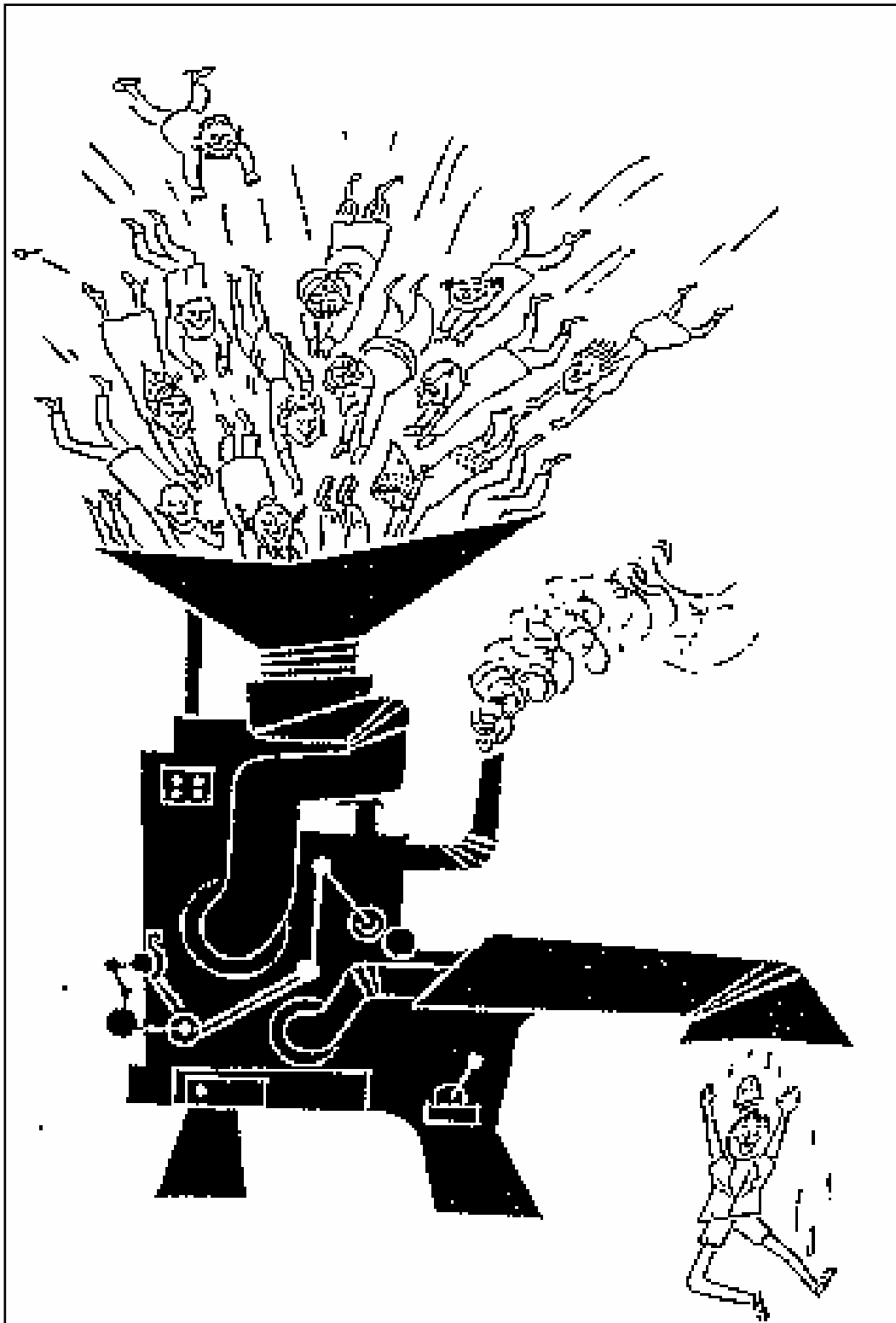
19. ראלב מג'אדלה- בחודש ינואר 2007, מונה מג'אדלה לשר המדע והטכנולוגיה. בכך היה מג'אדלה לשר הערבי הראשון במדינת ישראל. גדל והתחנך ביישוב באקה אל גרביה. בעל השכלה תיכונית. כיהן בתפקידים שונים ובהם: מזכיר הנוער העובד והלומד בבאקה אל גרביה, מזכיר מועצת הפועלים האזורית, ראש אגף החינוך, ההשכלה והספורט בהסתדרות הכללית.

20. ארקדי גאיידמק- אַרְקְדִי אַלְכְסַנְדְרוֹבִיץ' גַּאִידְמָק או בשמו העברי אריה בר-לב (נולד ב-8 באפריל 1952), מיליארדר ישראלי ממוצא רוסי. התפרסם באירופה בעקבות הימלטותו משלטונות החוק בצרפת בשל חשד לסחר לא חוקי בנשק עם רודנים באפריקה. בישראל התפרסם על רקע פרשיית הלבנת הון ובהמשך בזכות מעורבותו בקבוצות ספורט ישראליות, "עיר האוהלים" שהקים בחוף ניצנים בזמן מלחמת לבנון השנייה ומבצע הנופש באילת שארגן לתושבי שדרות המופגזות. מחזיק באזרחות כפולה - ישראלית וצרפתית, וכן בדרכונים דיפלומטיים של קנדה ואנגולה. הונו מוערך בסכומים הנעים בין 700 מיליון לארבעה מיליארד דולר.

21. אדיסו מסאלה- אדיסו מסאלה, חי כבר עשרים ומשהו שנה בישראל. הוא נולד בגונדר שבאתיופיה ובמשך רוב שנות ילדותו ונעוריו התנכלו לו ורדפו אותו בשל היותו יהודי. לכן הצטרף למחתרת, נמלט לסודן בדרך לא דרך ועלה לישראל ללא ידיעת הוריו. בישראל שירת במילואים ורכש השכלה כעובד סוציאלי מאוניברסיטת בר-אילן. הוא כיהן בכנסת ה-14 בסיעת העבודה וכיום מכהן בארגון המסייע בקליטה וחינוך של עולי אתיופיה. בשנת 1996 התבלט מאסלה בפרשת השמדת מנות הדם של עולי אתיופיה והיה ממנהיגי המאבק נגד מגן דוד אדום.

22. פנינה רוזנבלום- נולדה בפתח תקווה בשנת 1954. לתקווה (ממוצא עירקי) וצבי רוזנבלום (ממוצא יקי) ילדותה עברה עליה בדוחק בשכונת "תל גיבורים" בחולון. כיום, היא אשת עסקים בתחום מוצרי קוסמטיקה, דוגמנית צמרת בעברה, וחברת כנסת בשלהי הכנסת ה-16 למשך כארבעה חודשים (דצמבר 2005-אפריל 2006).

23. יהודה סעדו- נולד ב-29 באפריל 1983. זמר יוצר ישראלי, המנצח בגמר התוכנית כוכב נולד 3, שנערך באוגוסט 2005. סעדו נולד בירושלים, וגדל בקריית עקרון כבן יחיד. הוא מנגן על קלידים מגיל צעיר, ונחשב כקרוב לדת. סעדו שירת בבסיס תל נוף כטכנאי אל הרס. אחרי שחרורו החליט ללמוד מוזיקה בבית הספר רימון, והתקבל לתוכנית כוכב נולד 3. בגמר התוכנית ביצע את שירו של שלמה ארצי, "שדות של אירוסים". בהצבעה זכה סעדו בתואר, בפער עצום על מתחריו. כאשר עלה לבמה לבצע את השיר פעם נוספת לאחר הכרזת הנצחון, הוא צעק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!", לעבר הקהל המשולהב. מרבית הדתיים ראו בזעקה זו קידוש השם ברבים. בין אלה היה הרב עובדיה יוסף, שאף נפגש עם סעדו לשיחה אישית.

נספח 3

כתונת פסים ביצוע: אומני ישראל
מילים: מאיר אריאל
לחן: ארקדי דוכין

לפני כמה וכמה שנות אלף
נפרדנו אני ואחי
הוא לכיוון של הקרירים האלה
אני לדרום מזרחי
יובלות על יובלות לא התראנו
ופתאום נפגשנו כאן
לא הכרנו כל כך השתננו
טוב שהשארנו סימן

מה הם עשו לך אתה בכלל לא דומה לי
בבכי צחקתי אחי
אתה לא נראה כל כך ישראלי
בטח שלא תנכי

כן כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

מי שמדבר צחקתי בכיתי במראה החיזור של אחי
למבטא המוזר שלו ביטא ביטא זה יותר תנכי?
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור
הו פסים פסים פסים שלי אני לא אשתגע
רק אתן לגוונים מעט אור

כן כל הצבעים עוד יזהירו...

פולנים התנפלו על מרוקו
רוסים נכנסו בתימן
מצרים חטפה מטורקיה
שבדרך תקעה את יוון
איך שביניהם הסתבכנו
כבר סופר אף כי לא יאומן
אבל למה את המלחמות הזרות שלהם משכנו
אחרי שהם שכחו אותנו מזמן מזמן
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור עור
הו פסים פסים פסים שלי אני לא אשתגע לא אשתגע
רק אתן לגוונים מעט אור
כן כל הצבעים עוד יזהירו...

החוויה הישראלית

עולים-ותיקים

במדינה עשירה בתרבויות שונות (חברה רבת תרבותית) מתקיים תהליך מנוגד בו זמנית – מצד אחד מאמצות הקבוצות מנהגים, אמונות ועמדות אחת של השנייה. ובמקביל, על מנת לשמור על זהות קבוצתית ייחודית, יש חוסר נכונות לקבל את הקבוצות האחרות ולהקנות לגיטימציה לתרבות שלהן. בהפעלה זו נדון ביחסי העולים- וותיקים הקיימים במדינת ישראל ונעמוד על המחיר שמשלמת חברה במצב של העדר סולידאריות וערבות הדדית בין חברה.*

מטרות:

- ❖ בחינת עמדותיהם של המשתתפים, עולים או ותיקים, לגבי יחסי עולים- וותיקים בחברה הישראלית.
- ❖ בחינת היחסים הרצויים בין קבוצות העולים שמרכיבות את החברה הישראלית.

עזרים:

- ✂ קטעי עיתונות (נספח 1).
- ✂ קטע קריאה- "ובגלל זה אני חוזר לרוסיה" (נספח 2)

הכנה מראש:

- ✂ הכנת החדר לפעילות- תליית קטעי העיתונות, הכנת דף ועיפרון מתחת לכל קטע
- ✂ קטע קריאה מצולם כמספר החניכים

הערכת זמן:

- ⊕ שלב א', עיון בקטעי העיתונות - 20 דק'
- ⊕ שלב ב', דיון - 20 דק'
- ⊕ שלב ג', סיכום - 10 דקות

* מבוסס על פעילות מתוך עמותת "גשר"

מהלך הפעילות:

שלב א' – עיון בקטעי העיתונות

תלה בחדר חוט/חבל (מהחלון לדלת וכו') ובעזרת מקלות כביסה חבר את קטעי העיתונות שבנספח 1, מתחת לכל קטע הנח דף ועפרון. על החניכים להסתובב ברחבי החדר, לקרוא את הקטעים ולכתוב התייחסות לשלושה קטעים (לפחות) שאיתם הזדהו/ הציקו להם / עיצבנו/ עוררו מחשבה.

בזמן שהחניכים מסתובבים בחדר, ניתן להשמיע מוזיקת רקע שקטה.

שלב ב':

לאחר שהחניכים סיימו לקרוא את קטעי העיתונות המפוזרים ולכתוב התייחסות, ערוך סבב ובקש מכל חניך להציג בפני שאר הקבוצה כתבה אחת שאליה התייחס מתוך כל הכתבות התלויות (כדאי שבמקביל להצגת קטעי העיתונות על ידי החניכים יתפתח דיון בעזרת השאלות המופיעות בהמשך).

הכתבות עוסקות בסגירות של העולים כלפי תרבות הותיקים ובסגירות של הותיקים כלפי ציבור העולים וחוסר קבלתם. מתוך הדברים שעולים על ידי החניכים יש להתייחס בדיון לנקודות הבאות:

- "העולות מרוסיה ממשיכות להיות מוצגות..." - כלפי העלייה מחבר העמים ישנם סטריאוטיפים שליליים רבים. אילו סטריאוטיפים קיימים ביחס לעלייה מאתיופיה? חלק מהסטריאוטיפים הם חיוביים- האם סטריאוטיפ חיובי 'עדיף' על סטריאוטיפ שלילי?
- "למה 36 אתיופים לא מוצאים בית ספר במבשרת?" - על מה מצביע הפער בין מצבם הקשה מבחינה כלכלית וחברתית של רבים מהעולים מאתיופיה לבין מצבם מבחינת יחסה של החברה הישראלית אליהם?
- "תרשה לי לשאול אותך שאלה גסה: מה אתה יודע על הרוסי שהגיע לארץ? אבל אתה דורש ממנו לדעת עליך הכל" - על מי מוטלת האחריות להכיר, מי נדרש לעשות מאמץ רב יותר על מנת להכיר את הצד השני? מה הם הדברים החשובים שצריכים ללמוד העולים על הותיקים ולהפך?
- "עברנו את היטלר נעבור גם אתכם" - "קראו להם בבר ופרוספר.." מהן ההשלכות והתגובות שעשויות להיות לדרישה להשתנות?
- "תגובה לפיגוע בדולפינריום" - האם נדרשת מהעולים הקרבה משמעותית יותר על-מנת להיכנס לחברה הישראלית? האם הדרישה להקרבה רבה יותר היא מוצדקת?
- "זאת תרבות זאת" - על מה מעידה ההסתגרות של העולים מפני התרבות הישראלית? האם יש מה ללמוד מהתרבות הישראלית?
- "עולים מבריאם וחוזרים" - כיצד יש להתייחס לתופעה הזו? האם זו סיבה להפסיק לחלק סלי קליטה?

שאלות כלליות לדיון:

- האם הכתבות בעיתון משקפות את המתח הקיים בין עולים לותיקים? במה בא לידי ביטוי מתח זה? (סטריאוטיפים, תחושות קיפוח, פערים חברתיים-כלכליים, ניכור)
- מדוע קיים המתח בין עולים לותיקים? האם העלייה מחבר מדינות העמים מעוררת מתח רב יותר מעליות קודמות? (ייתכן שיעלו רגשות קיפוח שמתוכם ישנן תחושות שליליות כלפי העולים שמקבלים היום "הכל", או שתעלה השאלה לגבי מידת הציונות שהניעה את העולים כיום לעלות לארץ) חשוב לציין כי מדינת ישראל נועדה לקלוט עלייה לא משנה מאיזו סיבה, מעבר לזה שגם בעבר לא רק הציונות היוותה מניע אלא גם מצוקות כלכליות / אנטישמיות וכו', סיבות שהן די דומות לסיבות שהניעו את גל העלייה הנוכחי. כמו כן יש לציין כי גם כיום, עדיין יש עלייה ממניעים ציוניים.

סיכום :

הקרא לחניכים את קטע הקריאה- "ובגלל זה אני חוזר לרוסיה" (נספח 2).

שאל את החניכים מה דעתם על קטע זה?

תהליך הקליטה מחייב שינוי כלשהו- מי צריך לעשות את המאמץ להשתנות- העולה או הותיק? כשקראנו את הקטעים בעיתון הזדעזענו והבענו תדהמה על המעשים הקשים שנעשים נגד העולים. אך האם לכל אחד מאיתנו סובלנות כלפי העולים החדשים שאנו פוגשים? האם אנו נותנים להם הרגשה שעליהם ללמוד כיצד להיות ישראלי על פי מה שאנו כחברה קבענו? האם האחריות לקליטה טובה מוטלת רק עליהם? מהו החלק שלנו כקולטים בתהליך הקליטה? האם נכון שכולם יתנהגו ויחיו באותה צורה? (כדאי לחזור ולהזכיר לחניכים מהי מדיניות כור ההיתוך שהוצגה בפעילות "מיהו ישראלי")

**תביעה נגד סלקום:
העלתה מחירים באופן בלתי הוגן**

שלומי דונר 20.5.07

בקשה לתביעה ייצוגית בסך 875 מיליון שקל הוגשה היום (א') נגד חברת סלקום לבית המשפט המחוזי בתל אביב. התובעים טוענים, כי סלקום הטעתה עולים חדשים במסלול עם התחייבות ל-36 חודשים שהציעה להם ונקרא "מסלקום באהבה", לאחר שהיא העלתה את התעריף המזל עליו חתמו ב-33% תוך שנה, ותוך 20 חודשים ב-53%.

**"קראו להם בבר ופרוספר,
מרסל ויולנדה.וגם אריאנה"**

**ילדה בת 6, עולה חדשה
מרומניה, מגיעה באחד
בספטמבר ליומה הראשון
בבית-הספר גאולים.
"קוראים לי אריאנה", היא
מציגה את עצמה. "שלום
כיתה א', ומעכשיו קוראים
לך ענת", ענתה לה המורה.**

תגובה לפיגוע בדולפינריום:

”אם פעם צחקו עליי כשהלכתי

בשכונת התקווה, ואמרו לי שאני רוסי

מסריח וזרקו עליי אבנים, אני יודע

היום שאם הייתי עובר באותו רחוב,

היו אומרים לי: ”אחי, אנחנו איתך”

מצד שני, עברה בי גם המחשבה

שבטח יש מישהו בבית שצופה

בטלוויזיה ואומר לעצמו: 'אה, טוב,

לא נורא, הם רוסיים' ”

הורים אתיופים דורשים: לפזר את ילדינו בין בתי ספר

ועד שכונת אזורים בנתניה, בה מתגוררים עולים רבים מאתיופיה, דורש לסגור את בית הספר היסודי בשכונה ולשלוח את ילדיהם ללמוד בבתי ספר אחרים, בטענה שריכוז גדול של עולים גורם לרמת לימודים נמוכה. עיריית נתניה בתגובה: "זכותם של הילדים ללמוד בשכונתם"

עולה מאתיופיה תקף עולות מרוסיה "כנקמה"

בית המשפט המחוזי בתל-אביב גזר
אתמול (ד') חמש שנות מאסר על
אדינו מנגיסטו, בן 26, שהורשע
בניסיון לאונס ובביצוע מעשים מגונים
בשתי נערות, עולות ממדינות חבר
העמים. השופטים לא קיבלו את
טענתו של מנגיסטו, שביצע את
המעשים כנקמה על תקיפתו על-ידי
עולים חדשים מחבר המדינות.

מנהל בית ספר:

יש לי יותר מצוי ילדים אתיופים

כך אמר להורים שביקשו לרשום את

בנם לאימוצים בחברה; גובסים מיליון

סקל ביצוי בטענה שהילד נדחה בשל

מוצאו; משרד החינוך: ריכוז אתיופים

מצביק גווית על בית הספר

(יציאות אחרונות)

שמוליק חדד

פורסם: 13:15, 03.09.06

עם פתיחת שנת הלימודים, סייר
הבוקר (יום א') שר הקליטה, זאב
בוים, במוסדות חינוך באשקלון
והתוודע לבעיה הקשה בעיר של
ניתוב התלמידים יוצאי אתיופיה
לבתי ספר דתיים מסוימים, בעיקר
בדרום העיר. רבים באשקלון
מכנים את מוסדות החינוך הללו
"בתי ספר לשחורים". השר בוים
הזהיר כי "הריכוזיות של
התלמידים יוצאי אתיופיה בחינוך
הדתי עלולה להביא לקריסה של
החינוך הדתי".

**נתונים שהציגה שדולת
הנשים מעלים תמונה
עגומה בכל הקשור
לדימוי הנשים בתקשורת
הישראלית: העולות
מרוסיה ממשיכות להיות
מוצגות בעיקר כעוסקות
בזנות**

התרגיל: עולים, מבריאים וחוזרים

אלי ברדנשטיין, 23.4.07

**עולים מחבר העמים מנצלים את
חוק השבות בשביל לקבל טיפולים
רפואיים בארץ. אח"כ הם יורדים**

תלמידי נעז"ה:

כאן נמצא גם אם תהיה עוד תלמדה

או תלמידי תלמידי שפתחו השבוע

את שנת הלימודים, הצטרפו כ-100 עולים

חדשים מארצות הזרית וצרתם שהליטו

ארצה זמסלרת תוכנית נעז"ה - נוער עולה

לפני הורים. "אמא שלי אמנם פחדה שאני

ואחותי כאן, אבל היא יודעת שיותר טוב לנו

פה", אמר אחז מהם

מירי חסון

זאת תרבות זאת ?

**אחרי 12 שנה בישראל, אלכסנדר
גולדשטיין, סופר מוערך ברוסיה, לא רק
שאינו דובר עברית אלא נמנה עם ראשי
חבורה שבזה לתרבות הישראלית. הוא
סולד מצלילי השש - בש, מהמולת השוק
והכדורגל, מטעם הפיתה וממוסיקה ים
תיכונית.**

הרשה לי לשאול אותך שאלה גסה :
מה אתה יודע על הרוסי שהגיע לארץ?
אבל אתה דורש מהרוסי לדעת עליך הכל
איך אתה נוסע, איך אתה חוגג.
אך גם אתה צריך להכיר אותו!
הוא בסך הכל אומר לך :
"חבר יקר, דבר איתי"

"חברות הביטוח מנצלות את קשיי השפה של העולים"

כך טוענים מספר עולים חדשים שחתמו
על פוליסות, שלדבריהם לא הבינו
ובהמשך שילמו על כך ביוקר. חברות
רבות וביניהן חברות ביטוח, נוטות שלא
לספק לעולים מסמכים מקבילים בשפה
הרוסית. אי הבנת הנקרא לא תמיד
פוטרת את החותמים על עסקאות
מלשאת באחריות על חתימתם

אבי שאולי , 16.04.07

למה 36 אתיופים לא

מוצאים בית ספר

במבשרת?

תלמידים עולים מאתיופיה

נאלצים לנסוע מידי יום

לבית ספר דנמרק

שבקטמונים.

הסיבה:זהו בית הספר

היחיד שהסכים לקלוט

אותם. מנהל בכיר: "בתי

ספר מפחדים מתלמידים

שיורידו להם את הציונים"

מרבית הנושרים מבתיה"ס – עולים חדשים

בשנה האחרונה נשרו ממערכת
החינוך כשלושים אלף תלמידים -
כמעט ארבעים אחוזים מהם עולים
חדשים. יו"ר ועדת הקליטה והעלייה,
זאב אלקין: "מצב בלתי נסבל הדורש
טיפול"

מורן זליקוביץ' 4.7.06

כתובת בבית ספר שאסר
לדבר רוסית:
"עברנו את היטלר, נעבור גם
אתכם"

נספח 2

ובגלל זה אני חוזר לרוסיה

"... מחר אנחנו הולכים לקולנוע, ככה- כל הכיתה. אני לא רוצה ללכת. נמאס לי, אני מרגיש שאני הולך איתם, אבל הולך לבד. לא מתייחסים אלי בכלל, לא שואלים שאלות, אני צועד אחריהם. והמקסימום שהישראלים יכולים לשאול אותי זה מה נשמע, הבעיה שהם סתם שואלים, כי אפילו לא מחכים לתשובה. מיד הם מתחילים לדבר עם מישהו אחר, ומה כבר אני יכול להגיד?! אחר כך אני יושב בקולנוע והסרט נחמד, מאוד. אני יושב עם כולם וכאילו אני שותף לחבר'ה. אחרי הסרט כולם יוצאים ביחד והולכים לכיוון תחנת האוטובוס, ואני מיד לוקח אוטובוס אחר ומחליף את מצב הרוח, שם אלי מסכה, כדי שאף אחד לא יראה בדיוק מה קורה לי (אני מרגיש שאני מרחם על עצמי ואני שונא הרגשה הזו).

... צועד באיטיות, מעשן סיגריה ומרגיש שאני רוצה רק לבכות. כל החבר'ה כל כך נחמדים, אבל אף אחד לא רוצה להתחבר אלי. חבל שהם לא טיפשים, כי אז לא הייתי כל כך מצטער שאני מפסיד אותם.

בערב בדרך הביתה, פתאום שמעתי שמישהו שרק לי, או שזה היה נדמה לי. הייתי כל כך שמח, שאני לא יודע להסביר. בטח טעיתי, וזה לא יכול להיות, מי כבר יכול לקרוא לי? בארץ אני חושב שאין אף אחד שיכול לרוץ אלי ולתת לי טפיחה על השכם ולשאול אותי איך החיים. מי שאני מכיר אומר לי שלום. זה מקסימום שיכולים לומר לי. רואים אותי ולא שמים לב, כאילו שאני שקוף.

גם בכיתה המצב הוא כזה. אנחנו לומדים כל כך שונה מרוסיה. שם היו גם דברים אחרים, היינו צוחקים ביחד, אוכלים בהפסקות ביחד. פה הביחד זה רק בכיתה, כשכולם מול המורה. אני יושב בכיתה ומרגיש לא שייך. אני רק מדמיין שכולם חברים שלי, שאני משוחח איתם וצוחק איתם, מדמיין איך היו עונים לי...

גם המורים מתעלמים ממני לגמרי. אני קיים, אני נוכח, פיזית אני בכיתה, אבל אני בעצם לא שם, כי המורים אפילו לא שואלים אותי שאלות, לא פונים אלי אף פעם. ... אני זר, אני שונה, אני שותק כל הזמן כמו דג. אני בודד, אין לי עם מי לדבר. ככה השנתיים האלה שאני בארץ, בגלל שאני עצוב אני עושה לכולם מצב רוח רע, לא אוהבים לשבת לידי, כי אני שובר להם את השמחה.

כל יום אני חי בחלום, כאילו הכול לא קורה בעצם, כאילו שאני לא שותף לחיים. לחלום יש שני חלקים, זה קשה לי זה מבלבל אותי, ההווה ועבר. אני רואה את עצמי פה איך אני מתעורר בבוקר, וחושב על החבר שלי, איך הוא מתעורר שם. קשה לי לקום. אני יודע שכשאקום אהיה בעולם אחר. לא בעולם שאני רוצה להיות בו.

.. ברור לי שאם היינו נשארים שם, היינו אוכלים את עצמנו שלא עלינו ארצה, ועכשיו כשכבר עלינו, אנחנו אוכלים את עצמנו על המצב בו אנחנו חיים היום.

.. זה כל כך כואב שפה בארץ זה לא כמו שחשבתי, כי זה היה יכול להיות טוב ומעניין אם החברים הישראלים היו משתפים אותי במה שקורה. אם היו רוצים אותי בכלל. אין לי ברירה אני מבין יותר ויותר שאני יכול לחיות רק עם הרוסים ובגלל זה אני חוזר לרוסיה."

החוויה הישראלית

פער הבדתי?

בחברה הישראלית קיימים לא מעט פערים ושסעים. ביחידה זו, נעסוק במושגים "אפלייה" ו"קיפוח" ונסה להציע פתרונות לצמצום הפערים בחברה. העלאת המודעות וחשיבה על נושא הפערים החברתיים הם צעד ראשון בדרך לפתרונם. עשייה חברתית ונתינה תהייה הצעד השני שאנו כאזרחי המדינה וכבני נוער יכולים להשפיע.*

מטרות:

- ❖ בירור המושגים "אפלייה" ו"קיפוח" ובירור עמדות המשתתפים ביחס למושגים אלו
- ❖ הקניית ידע על הפערים החברתיים- כלכליים במדינה ישראל
- ❖ בחינת אפשרויות פתרון ברמה המקומית והאישית

עזרים:

- ✂ דיסק + מילות השיר 'מספרים' של הדג נחש (נספח 1)
- ✂ חידון + דף תשובות (נספח 2)
- ✂ דיסק + מילות השיר "מקצה לקצה" של מוקי (נספח 3)

הכנה מראש:

- ✂ דף עם מילות השירים מצולמים כמספר החניכים (בנספחים)
- ✂ לאופציה ב' בחידון- כרטיסיות לכל שאלה, תשובה אחת נכונה תשובה שנייה שגויה.
- ✂ רדיו דיסק

הערכת זמן:

- ⊕ בירור המושג אפלייה וקיפוח על פי השיר 'מספרים' של הדג נחש - 15 דקות
- ⊕ חידון- הכרות עם נתונים ומשמעותם - 25 דקות
- ⊕ העלאת אפשרויות פתרון ברמה האישית והמקומית - 10 דקות

* מבוסס על פעילות מתוך עמותת "גשר"

מהלך הפעילות:

שלב א' – בירור המושגים אפליה וקיפוח

חלק לחניכים דף עם מילות השיר 'מספרים' של הדג נחש (נספח 1) והשמע ברקע את השיר. ניתן לבקש מכל חניך לסמן לעצמו מספר אחד מהשיר שהכי נוגע לו (מסכים/ לא מסכים איתו)

שאלות לדיון:

- מה התחושה שעולה מהשיר?
 - כנגד מה יוצא השיר?
 - האם קיימים "אפליה" ו"קיפוח" על פי השיר? מה ידוע לנו על מושגים אלו? האם מושגים אלו דומים? מנוגדים? האם אפליה זו הרגשה? האם תמיד קיימת אפליה בחברה?
 - על מי מטיל מחבר השיר את האחריות לעוולות החברתיות שעולות מן השיר? (ממסד, אזרחים..)
- חשוב במהלך הדיון לשלב דוגמאות הקיימות גם בשיר וגם בחברה: אפליית נשים, אפליית ילדים, אפלייה על רקע עדתי וכו'.

אפליה הינה תהליך סוציולוגי בו נעשית הבדלה בין קבוצות חברתיות שונות, קטגוריות חברתיות או פרטים שונים, הבדלה המעניקה לקבוצה, קטגוריה או פרט מסוימים יתרונות או חסרונות יחסיים בהתייחסות אליהם, מבלי שתהיה הצדקה עניינית לכך.

אפליה עשויה להיות על בסיסים שונים (כגון מין, גזע, לאום ועוד) וליתרונות או לחסרונות הנובעים ממנה עשויים להיות ביטויים שונים (כלכליים, פוליטיים וכו').

אפליה עשויה להיות מכוונת (כלומר, בסיס האפליה הוא המניע הישיר לאפליה) או עקיפה (כלומר, בסיס האפליה משפיע על גורם מתווך, שהוא המניע הישיר לאפליה). אפליה על בסיס גזעי קרויה גזענות.

(מתוך: ויקיפדיה)

שלב ב': הכרות עם נתונים ומשמעותם

מטרת שלב זה היא להקנות ידע ולהכיר מספר מצוקות, בעיות ופערים שקיימים בחברה שלנו דרך חידון (נספח 2). חשוב לבחור כמה שאלות מכל נושא, כמו כן בין השאלות, כדאי להרחיב מפעם לפעם אודות התשובות המופיעות בנספח.

אפשרות א': חלוקת הקבוצה לשניים, הקראת השאלות בקול, ועריכת תחרות בין שתי הקבוצות. אפשרות ב': "אמת או שקר" בחר בכל פעם שני חניכים. חניך אחד יקבל כרטיסיה עם התשובה הנכונה וחניך שני יקבל תשובה שגויה. על כל אחד מהם לנסות בתורו לשכנע את המשתתפים בצדקת עמדתו.

לאחר סיום החידון שאל את החניכים:

- האם נתקלתם במידע שהפתיע אתכם או היה חדש לכם?
 - מדוע חשוב להכיר את הפערים הקיימים בחברה?
- מומלץ לקיים דיון על השאלות שרבים טעו בתשובותיהם עליהן, לברר מה הסיבה לטעויות ומדוע/האם חשוב לדעת את התשובה הנכונה.

שלב ג' – העלאת אפשרויות פתרון ברמה האישית והמקומית

לאור הנתונים והדיון יש לעבור לשלב הבא והוא בירור אפשרויות פתרון לבעיות שהועלו בשלב הקודם.

השמע לחניכים את השיר של מוקי- "מקצה לקצה" הדרן באחריות האישית של האדם, על הצורך לשאול שאלות ועל מציאת פתרון באופן אישי.

לאחר השמעת השיר והקראתו (נספח מס. 3) כדאי לדון בשאלות הבאות:

- במה אני יכול לסייע בפתרון הבעיות?
 - מה בר תיקון ומה יישאר כך תמיד?
 - אילו שאלות יש עוד לשאול?
 - אילו פתרונות ניתן לחשוב עליהם ברמת הקבוצה / הקהילה?
- כדאי לתת לחניכים דוגמאות שיראו שאפשר לשנות (הכי טוב, לשתף אותם בניסיוןך האישי) לדוג':
- דתיים - חילוניים: שירות צבאי עם חבר דתי ונסיעה אליו לשבת.
 - עולים - ותיקים: לעשות "ערב עדות" בכיתה, כך שכל אחד יכיר את מנהגיו של השני.
 - תשומת לב שלנו כשאנו קוראים בעיתון/ צופים בחדשות לפערים שקיימים.
 - השתתפות בהפגנות שנערכות על ידי גופים ועמותות חברתיים שמתנגדים לגזירות כלכליות שהממשלה מחליטה.
 - תשומת לב יתירה במקומות בילוי / גנים ציבוריים – עד כמה המקומות נגישים לאנשים מוגבלים.

נספח 1

מספרים

הדג enj

חנן: הדג enj

מיאפי: הדג enj

אחד - מספר המדינות מהירדן לים
שתיים - מספר המדינות שיום אחד יהיו כאן
שלוש שנים וארבעה חודשים הוא הזמן
שנתתי לצה"ל
לא הייתי בקבע, הייתי בנח"ל
חמישה שקלים עולה נסיעה באוטובוס
עירוני
בעצם ארבע תשעים
אבל עד שהדיסק ייצא נותרו עוד כמה
חודשים
הייתי בן שש כשסאדאת בא לארץ
בן שבע כשהם חתמו על ההסכמים
שמונה הוא המספר של אורי מלמיליאן
שהוא בלי שום ספק גיבור ילדותי
תשע פעמים הייתי קרוב מדי לפיגוע
לפחות נכון לעכשיו
עשר - התשובה הכי ישראלית לשאלה: מה
המצב?

גם אני כמו כל היהודים עסוק במספרים
עשרים וארבע, שבע, שתים עשרה חודשים

אשתי בת עשרים ושבע, אני בן שלושים
מתקרב מאוד הרגע בו נרצה להביא ילדים
אבל נרצה גם שיהיה להם הכל
אוכל, בגדים, כדורגל, משחקים
את מנכ"ל בנק הפועלים זה לא מטריד
כי הוא מביא הביתה כל יום הביתה
עשרים ותשע אלף, שמונה מאות ושש עשרה
שקלים

כל יום? אינעל ראבאק
חלקו את זה בשתיים, בחמש, בעשר
זו עדיין משכורת חודשית יפה להיום
יסכימו איתו אלפי מפורטי מפעלי הטקסטיל
בישובי הדרום

הצמיחה בישראל באלפיים ואחת
הייתה מינוס אפס נקודה שש אחוז
אנשים שעד אתמול הייתה להם עבודה
רואים עגבניה בפיח וחושבים "איזה בזבז"
מצב המשק הישראלי הוא החמור ביותר
בארבעים ושמונה השנים האחרונות
ארבעים ושמונה? מוכר לי המספר הזה
מאיפה לעזאזל?

ארבע חברות סלולר מתחרות על האוזן
של שבעים וחמש אחוז מהישראלים
מנכ"ל סלקום הולך לבנק פעם בחודש
מפקיד משכורת שש מאות שבעים וארבע

אלף שקלים
יש רבע מיליון מובטלים
שלושים ושש אלף מהם נוספו השנה
כנראה שאלי לוזון צודק כשהוא שר

גם אני כמו כל היהודים עסוק במספרים
עשרים וארבע, שבע, שתים עשרה חודשים

זייפנים מוציאים בעשרה שקלים
דיסק שעבדנו עליו ארבע שנים
הדולר עלה בעשרות אגורות
תוך שלושה שבועות הזניק את שכר הדירה
למאות אלפי אנשים
בכיס אין מספיק לספרי לימוד וטיטולים
מה עשתה הממשלה בתגובה?

קיצצה שנים עשר אחוז מקצבאות הילדים
שהאשה תלך לעבודה ותביא כל שעה
שבע שקל ועשרים אגורות
בממוצע פחות ממה שגבר באותה העבודה
היה מביא

ואני לא נביא אבל בין חמש מאות לשש
מאות איש

ימותו השנה בכביש
אדוני כבוד שר התחבורה
איך הנתון הזה גורם לך להרגיש?
ועדיין המספר הכי גדול עד היום
שמגלם את הקידמה אבל ממחיש את האסון
זה שכשאומרים אותו כל אדם שפוי עובר
לדום
הוא שש מיליון

גם אני כמו כל היהודים עסוק במספרים
עשרים וארבע, שבע, שתים עשרה חודשים

נספח 2

חידון – מה אני יודע על פערים בחברה?

* כל התשובות על נושא זה, הן לפי הדו"ח על מימדי העוני שפרסם המוסד לביטוח לאומי, בינואר 2006. מהו הדו"ח? המוסד לביטוח לאומי, מפרסם בכל שנה דו"ח על ממדי העוני. לראשונה, מציג המוסד מתכונת ניסיונית של פרסום דו"ח עוני פעמיים בשנה.

נושא מס' 1 – בעיית העוני

1. כמה עניים יש בישראל?

א. מעל 1,500,000 נפשות

ב. 500,000 נפשות

תשובה: א

לפי הדו"ח חיים כיום בישראל 1,580,000 נפשות מתחת לקו העוני שהם כ 25%- מתושבי המדינה.

כך יוצא שאחד מכל ארבעה ישראלים הוא עני.

2. כמה ילדים עניים חיים מתחת לקו העוני?

א. 738,000 ילדים

ב. 1,120,000 ילדים

תשובה: א. עפ"י הדוח של המוסד לביטוח לאומי מספר הילדים העניים עומד על 738,000 ילדים,

כלומר כל ילד שלישי במדינת ישראל הוא עני. עלייה מ 33.2% ילדים עניים בשנת 2004 ל- 34.1% ילדים עניים בשנת 2005.

3. מהו קו העוני?

א. מספר הילדים במשפחה.

ב. הכנסה חודשית לפי מספר נפשות.

תשובה: ב. קו העוני נמדד עפ"י הכנסה חודשית לפי מספר נפשות. מדד זה קובע מהו המינימום שצריכה נפש אחת כדי לחיות באופן סביר.

4. מהי ההכנסה לנפש אחת שמתחתיה נחשב האדם כעני?

א. 1902 ₪ לחודש

ב. 1804 ₪ לחודש

תשובה: ב. הדו"ח קובע כי הכנסה של 1804 ₪ לנפש אחת לחודש מעמידה את האדם בקו העוני.

למנחה: יש לשים לב שאדם שמרוויח 1900 ₪ כבר אינו נחשב עני עפ"י המדדים של המוסד לביטוח לאומי ולא זכאי לתמיכה ממשלתית כזו או אחרת.

5. נכון או לא נכון?

המשפחות העניות ביותר הן דווקא אלא שראש המשפחה שלהן עובד.

א. נכון

ב. לא נכון

תשובה: א. נכון! 42% מהמשפחות (403 אלף משפחות) החיות מתחת לקו העוני הן משפחות בהן ראש המשפחה עובד.

העצוב הוא כי כמעט ממחצית המשפחות החיות כיום בישראל הן משפחות עניות למרות שבראשן עומד אדם עובד. זאת לעומת כ- 35% המשפחות בהן ראש המשפחה לא עובד (שהוא בגיל העבודה). שיעורן של המשפחות שבראשן עומד אדם עובד גדל באחוז לעומת השנה החולפת.

6. נכון או לא נכון?

ל- 60% מהמשפחות שבראשן עומד אדם עובד, הייתה הכנסה הנמוכה משכר המינימום, כלומר פחות מ- 3,335 ₪ לחודש.

א. לא נכון

ב. נכון

תשובה: ב. נכון! למרות שראשי משפחות אלו עובדים (כשכירים) במשרה מלאה. יש להדגיש, כי גם שכר המינימום (שאינו נכלל בקו העוני) הוא קטן מאוד, במיוחד כשמשפחה צריכה להתקיים ממנו למשך חודש כאשר רק אדם אחד במשפחה עובד.

7. נכון או לא נכון?

אין קשר בין שינויים טכנולוגיים לגידול בעוני.

א. נכון

ב. לא נכון

תשובה: **ב.** לא נכון! לדעת כלכלנים, חלק מהסיבות לגידול בעוני הוא השינויים הטכנולוגיים שהגדילו את הביקוש לעובדים משכילים (כמו מקצועות ההיי טק) מחד ומהיעלמותם של מקצועות מסורתיים שלהם לא נצרכת השכלה או מיומנות מיוחדת (למשל, פועלי טקסטיל שהרווחיות שלהם לא הייתה כדאית ורובם ככולם עברו לירדן או למזרח הרחוק ובשל כך פוטרו פועלים רבים בעיקר בישובי הפריפריה שרובם קשישים, לא משכילים וכדומה ובכך גדל שיעור העוני בשנים האחרונות). המאבק הניטש לאחרונה בהגדלת שכר המינימום אמור להיטיב עם השכבות החלשות, אך לדעת העשירון העליון ירע הדבר עמם וזאת משום שלבעלי מפעלים (כמו טקסטיל) לא יהיה כדאי להחזיקם והם יעדיפו להעבירם לפעילות במזרח או במדינות השכנות דבר שיביא באופן ישיר לפיטורים ולעוני גדול יותר.

8. איזו עיר היא הענייה ביותר בישראל?

א. באר שבע

ב. ירושלים

תשובה: **ב.** העיר הענייה ביותר בישראל היא ירושלים בה שליש מהמשפחות חיות מתחת לקו העוני ולמעלה מ- 53% מילדיה חיים בעוני (38% מילדי היהודים הם עניים). זאת ועוד, ההשתתפות בכח העבודה בירושלים הוא נמוך מאוד וזאת בשל שיעור ההשתתפות הנמוך של גברים חרדים ונשים ערביות וכי ההכנסה לנפש בעיר היא הנמוכה מבין הערים הגדולות. אחוז ההשתתפות בכח העבודה בישראל נמוך ביחס לעולם המערבי ועומד על 55% בלבד! זאת ועוד, בציבור החרדי העני ראש משק הבית עובד בממוצע 5 שעות שבועיות לעומת 31 שעות שבועיות אצל מפרנס בכלל האוכלוסייה.

9 . נכון או לא נכון?

שיעור העוני בישראל הוא הגדול בקרב המדינות המפותחות.

א. נכון

ב. לא נכון

תשובה: א. נכון! מאז שנת 2000 הידרדרה ישראל לתחתית רשימת המדינות המפותחות מבחינת שיעור העוני של תושביה ואי השוויון בחלוקת ההכנסות במדינה. ישראל נמצאת במקום 27 בעולם המערבי מתוך 30 מדינות. רק לשם השוואה, מקומן של מצרים וירדן טוב יותר מבחינת היקף העוני והן נמצאות במקומות 16 ו-24.

10 . מהו פער השכר בין עשירים לעניים?

א. מעל 200%

ב. מעל 500%

תשובה: ב. פערי השכר בין עשירים לעניים עומד נכון לשנת 2006 על 506% ! כך למשל, מרוויח עובד בחברת היי טק משכורת ממוצעת של 18,500 אלף ₪ לחודש בעוד עובד אבטחה/ניקיון מרוויח 3,300 ₪ לחודש. זאת בלי להביא בחשבון אלפי עובדים (ביניהם עולים חדשים, קשישים ועובדים זרים) המקבלים שכר נמוך מאוד (שאינו חוקי) העומד על פחות מ- 3,000 ₪ לחודש אך לא ניתן לסכום אותם בדו"ח על ממדי העוני.

1. נכון או לא נכון?

הגידול המשמעותי בעוני בקרב קשישים נבע כתוצאה מקיצוץ ממשלתי בקצבאות הזקנה.

א. לא נכון. הגידול נובע מכך שחיים כיום עד גיל מבוגר מאוד לעומת העבר.

ב. נכון

תשובה: **ב.** נכון! כתוצאה מהרפורמה הכלכלית אותה הנהיג שר האוצר לשעבר, בנימין נתניהו, קוצצו קצבות הזקנה שלחלק מהקשישים היו גבוליות ולכן הגדילה באופן משמעותי את מספר הקשישים שירדו על מתחת לקו העוני.

2. נכון או לא נכון?

חלה ירידה במספר הקשישים העניים עם העליות הגדולות של שנות ה-90.

א. נכון : העליות הביאו עמם אנשים צעירים ולא זקנים.

ב. לא נכון : חל גידול משמעותי במספר הקשישים העניים שהושפע מהעליות.

תשובה: **ב.** לא נכון! גידול משמעותי חל במספר הקשישים העניים שהושפע

מהעליות ההמוניות של אנשים מבוגרים חסרי כל, ללא פנסיה שנסמכו על שולחן

הממשלה ותקציביה. בשנת 1991 קפץ מספר העניים ל- 15% ובשנת 1994 הוא

המשיך לעלות ל- 18%. כיום עומד מספר הקשישים העניים על כמעט 25% . כ- 45%

מהקשישים הזכאים לקצבאות מהמוסד לביטוח לאומי הם קשישים עולים.

3 . כ- 20% מהקשישים סובלים מבעיה של:

א. מחסור בתקציב

ב. בדידות קשה

תשובה: **ב.** כחמישית מהקשישים דיווחו על תחושת בדידות קשה. לא פעם התחושה

קשורה למצבם הכלכלי, חלקם מוותרים על קשר טלפוני עם בני משפחה כי אין להם

כסף לשלם את חשבון הטלפון או כסף לנסוע לבקר את קרוביהם.

4. כמה אחוז מכלל הילדים הם הילדים עם נכויות?

א. 7%

ב. 4%

תשובה: ב. 7.7% מכלל הילדים הם ילדים עם נכויות כגון, חירשות, שיתוקים, פיגור, בעיות למידה והתנהגות קשות, סרטן, או מחלה כרונית אחרת.

5. מהו השכר החודשי הממוצע בתעסוקה מוגנת (תעסוקה המתאימה לאנשים עם מוגבלויות)?

א. בין עשרות שקלים למאות בודדות.

ב. בין מאות שקלים לאלפים.

תשובה: א. 19% מהנכים מעוניינים לעבוד, אולם גם אם הם מוצאים עבודה השכר שהם מקבלים הוא זעום ואינו מספיק למחיה. בנוסף הם מקבלים קצבת נכות.

6. מהו אחוז העיוורים שאיננו מוצא עבודה?

א. 75%

ב. 25%

תשובה: א. 75% מקרב האנשים העיוורים בגיל העבודה – מובטלים.

7. מהו אחוז בתי הכנסת בהם אין נגישות לנכים?

א. 50%

ב. 70%

תשובה: ב. עמותת "במעגלי צדק" ערכה סקר מקיף ברחבי הארץ בו נבדקו 80 בתי כנסת. ב- 70% מכלל בתי הכנסת לא נמצאה נגישות לנכים. האם ראיתם פעם נכה בקולנוע, באתרי בילוי? גם ברחוב עצמו אין נגישות לנכים.

1. בכמה גדולה הכנסתו של גבר לעומת הכנסתה של אישה בעלי אותה השכלה

ומקצוע?

א. 20%

ב. 35%

תשובה: **ב.** ההכנסה החודשית הממוצעת של גבר בישראל גבוה ביותר מ- 35% לעומת הכנסתה של אישה באותו מקצוע. זאת למרות שהחל משנות ה-80 שיעור הבנות (במגזר היהודי) הזכאיות לתעודת בגרות גבוהה מזה של בנים. חלקן של הנשים מבין מקבלי תארים אקדמאים גדל בהתמדה. ישראל נחשבת במקום הראשון בעולם במספר הנשים המחזיקות בתארים שני ושלישי.

רופאים גברים מרוויחים ב- 3,000 ₪ יותר מנשים רופאות, עובדים סוציאליים מרוויחים ב- 2,000 יותר מעובדות סוציאליות.

עובדה זו היא למרות "חוק שכר שווה לעובדת ולעובד" (משנת 1964) הקובע כי מעביד חייב לשלם לעובדת שכר שווה לשכרו של עובד באותו מקום עבודה.

2. נכון או לא נכון?

פערי השכר בין נשים לגברים לא קיימים בעולם ההיי טק שם מרוויחות נשים במקצועות טכנולוגיים שכר שווה לגברים באותו המקצוע.

א. נכון: עולם ההיי טק הוא עולם מתקדם ונאור ולכן אין בו פערי שכר ואפלויות.

ב. לא נכון: גם בעולם ההיי טק קיימים פערי שכר.

תשובה: **ב.** לא נכון! פערי השכר בין נשים לגברים קיימים בכל רמות ההשכלה. אין חשיבות לרמת השכלתה ומקצועיותה של האישה לעומת הגבר היא תמיד תשתכר פחות ממנו.

3. נכון או לא נכון?

65% מכלל המובטלים הן נשים.

א. נכון - בגלל פערים בין גברים לנשים, קשה יותר לנשים לצאת לעבוד

ב. לא נכון - לנשים קל יותר למצוא עבודה.

תשובה: **א.** נכון! בשל מגוון סיבות (מגזר חרדי, פערים והפליית נשים, השכלה רלוונטית כמו שנשים פחות לומדות מקצועות היי טק וכדומה), 65% מהרשומים כמובטלים הן נשים.

4. מי מגלמת בדמותה את האשה הענייה במקורות היהודיים?

א. רות

ב. שרה אמנו

תשובה: א. רות מגלמת בדמותה את האישה הענייה במקרא. בדמותה מתגלמים כל ההתייחסויות של המקרא לעוני: רות היא אלמנה (יתום ואלמנה נחשבים לנזקקים בחברה היהודית ולכן יש לעזור להם), זרה ונוכריה, ענייה המלקטת שיבולים בשדהו אל בועז ועליה חלים חוקי המקרא של עזרה לנזקקים (לקט שכחה ופאה, חוק שאומר כי על בעל השדה להשאיר חלק משדהו לעניים ולא לאסוף יבולים שנפלו תוך כדי איסוף של הקוצרים ולהשאירם למלקטים שהם נזקקים החסרים חלקת שדה משלהם).

6. נכון או לא נכון:

אליס מילר הייתה האישה הראשונה שהשתתפה בקורס טיס:

א. נכון: אליס מילר עתרה לבג"ץ משום שלא התקבלה לקורס טיס

ב. לא נכון

תשובה: ב. לא נכון, אליס עתרה לבג"ץ למען זימונה למבדקי קורס טיס, בג"צ קיבל את עתירתה ופסק נגד אפליה בין גברים לנשים בקורס טיס. מילר זומנה למבדקים אך נכשלה במבחני המיון, אולם מאבקה פתח את הקורס היוקרתי בפני הבנות.

7. פי כמה גברים יש במשרות בכירות לעומת נשים בישראל?

א. פי 2

ב. פי 4

תשובה: ב. בישראל ישנם גברים במשרות בכירות פי 4 יותר מנשים. אחוז המנהלות בשירות המדינה לעומת אחוז העובדות בשירות המדינה עומד על 16:1

8. סחר בנשים: כמה נשים בישראל נסחרות מדי שנה?

א. 3000

ב. 1000

תשובה: א. ע"פ אומדן רשמי נסחרות בישראל מדי שנה כ- 3000 נשים ונערות המפוזרות בכ- 400 בתי בושת. הערכות לא רשמיות מגיעות מספרים כפולים.

9. נכון או לא נכון? אין חוק המונע אפליית נשים בקבלתן לעבודה.

א. נכון – טרם נחקק חוק שכזה

ב. לא נכון – החוק נחקק כבר בשנות ה-80.

תשובה: ב. לא נכון! "חוק שיווין הזדמנויות בעבודה" (1988) אוסר על המעביד לסרב לקבל לעבודה אישה בשל מינה. עצם נכונותה של המדינה לחוקק חוק כזה מצביע על בעיה שקיימת בקרב העסקת נשים ככלל ובפערי שכר שמרוויחות נשים ביחס לגברים בפרט. ככלל, שיווין בין כל האזרחים מעוגן במעין "חוקה" של מדינת ישראל שהיא מגילת העצמאות, המהווה מסמך זהות ערכי וחברתי.

נושא מס. 4- ערביי ישראל

(הנתונים לקוחים מתוך דו"ח הלשכה לסטטיסטיקה לשנת 2003)

1. שיעור כוח העבודה בקרב גברים ערבים דומה לזה שבקרב גברים יהודיים, אך

מהו היחס בין כוח העבודה הנשי ערבי לנשי – יהודי?

א. שיעור העבודה בקרב נשים ערביות גבוה בחצי משל היהודיות.

ב. שיעור העבודה בקרב נשים ערביות נמוך בשליש מזו של נשים יהודיות.

תשובה: ב. שיעור העבודה בקרב נשים ערביות נמוך פי 3 מזו של נשים יהודיות (17%)

2. נכון או לא נכון? 24% מקרב הגברים הערבים בכוח העבודה למדו 13 שנה או

יותר לעומת 50% מהגברים היהודיים?

א. נכון

ב. לא נכון

תשובה: א. נכון. למרות הפער בין היהודים לערבים, יש לציין כי זהו שיעור כפול

לעומת שנת 1990 שעמד על 13%.

3. הכנסת ברוטו למשק בית יהודי עומד על 11,548 ₪. על כמה עומד משק הבית

הערבי?

א. אותו הדבר

ב. 7,513 ₪

תשובה: ב.

4. מהי העיר הערבית הגדולה ביותר?

א. נצרת

ב. שפרעם

תשובה : א. בישראל 122 ישובים שרוב אוכלוסייתם ערבית. קרוב למחצית (48%) מהאוכלוסייה הערבית מתגוררת במחוז הצפון. בנצרת- העיר הערבית הגדולה ביותר גרו בשנת 2003 62,200 איש. אום אל פחם, שפרעם רהט וטייבה מונים מעל 30,000 תושבים.

5. מהו שיעור תלמידי כיתות י"ב הערבים הזכאים לתעודת בגרות?

א. 70%

ב. 51%

תשובה : ב. שיעור תלמידי כיתות י"ב הערבים הזכאים לתעודת בגרות עומד על 51% לעומת 57% במגזר היהודי. ההבדל בשיעור העמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות גדול יותר : 31% (ערבים) לעומת 48% (יהודים) .

נספח 3

מקצה לקצה / מוקי

אני אטפס את ההר, אני אשחיה את הים
אני אחצה ת'מדה, אני אכבוש ת'צולת
כי את נפסיק לשאול - נפסיק לדלול
את לא נלך רחוק - אל בקרוב ניפול

כי אני ראיתי מוחות גדולים מתבלבלים
צל פוליטיקה קטנה ותאוה בינונית
ראיתי אלף נביאים של שקר,
תמיד הם מספרים לי שיש להם תוכנית
ראיתי את הארץ מקצה לקצה -
כמה הרבה אתה מחפש וכמה מצט אתה מוצא.
רק נאיצות, כמה טיפות -
אבל הן שוות יותר מי, אני לא אפסיק לנסות
והדרך עוד קוראת לי להמשיך
להוסיף וללכת עם את בחול כבד מחשיק,
שם דבר שאין לי אני בטח לא צריך
השפיל הזה הוא השפיל שלי ואת עצמי אני מוליך.

אני אטפס את ההר...

כמה שתקנו כשהיינו צריכים לצעוק
כמה צעקנו כשהיינו צריכים לשתוק
כמה וויתרנו במקום להלחם
כמה נלחמנו במקום לוותר
כי זה אף פעם לא יוצא כמו שאתה רוצה
החיים לא קורים כמו שהיית מצפה
והבריחה הזו היא מחלה כלו
עם אלף רופאים לא יוכלו לרפא.
אבל כל שאף היא כבר תשובה
כל נאיצה כל כ ק טובה
הכוח נמצא במחשבה-כמה אהבה
לחלום את החיים לו הדרך לשרוד
מבקש שיתנו לי עוד
שרק יתנו לי ללכת עוד
את אותה הדרך שקוראת לי לקום ולצאת
אני צריך רק את מה שיש בי - כל מה שיש לי לתת
אותה הדרך והיא נפקחת מצמחה
כל המכשולים הם אפליה.

החוויה הישראלית

שואה וזיכרון

מידי שנה, בכ"ג בחודש ניסן, מציינת מדינת ישראל את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. ביום זה מתייחדת האומה כולה עם זיכרון הנספים בשואה. בפעילות זו נעסוק במשמעות הזיכרון בכלל ובדרכי עיצובו ביום השואה בפרט.

מטרות:

- ❖ החניכים יכירו בחשיבות שימור הזיכרון בדורנו אנו.
- ❖ החניכים יבינו כיצד כל אחד מהם יכול לתרום לשימור זיכרון השואה

עזרים:

- ✂ סיפור למתודת הפתיחה (נספח 1)
- ✂ קטעי קריאה לסיכום (נספח 2,3)
- ✂ סרט "רשימת שינדלר"

הכנה מראש:

- ✂ צילום קטעי הקריאה כמספר החניכים
- טלוויזיה + די.וי.די

הערכת זמן:

- ⊕ פתיחה - 10 דק'
- ⊕ חלק ב', דיון - 10 דק'
- ⊕ סיכום - 10 דק'
- ⊕ סרט רשימת שינדלר - 193 דק'

מהלך הפעילות:

שלב א' – פתיחה:

תרגיל 1:

הוצא שלושה חניכים מחוץ לחדר וספר לשאר החניכים סיפור כלשהו עם עלילה (ניתן להיעזר בנספח מס. 1). לאחר שסיימת לספר, הכנס חניך אחד מאלו שיצאו החוצה ובקש מאחד החניכים ששמע את הסיפור לספר אותו לחניך שנכנס. משסיים, הכנס את החניך השני ובקש מהחניך הראשון שיצא לספר לו את הסיפור שסיפרו לו, וכך הלאה עם החניך השלישי. בתרגיל זה ראינו כי ככל שסיפור עובר מהאחד לשני אנו לא זוכרים לספר את הפרטים במדויק ואף משמיטים פרטים מהסיפור.

האם תהליך זה של שכחה עובר גם על העם שלנו בנושא זיכרון השואה? האם אנו מתחילים לשכוח את מה שאירע ומייחסים ליום זה פחות חשיבות מבעבר? הרי אנו נמצאים במרחק של כמעט 70 שנה מתקופת השואה ומתחילים לשכוח, מה יקרה בעוד 100, 150 שנה, 200 שנה? האם נזכור?

בקש מהחניכים שיציעו דרכים אשר היו מסייעות בהעברת הסיפור טוב יותר. (קריאה/כתיבה של הסיפור מדף, תוספת סרט המחשה וכו'). הרעיון בתרגיל זה הוא להכיר בעובדה שמלל בלבד אינו מספיק להעברת מידע, אפילו אם הוא טרי ועדכני.

תרגיל 2:

חלק לחניכים פתקים ריקים ומכשיר כתיבה ובקש מכל אחד לכתוב על הפתק זיכרון רע שיש לו מתקופת הילדות. אסוף את הפתקים מהחניכים לתוך קופסת נעליים (או כל קופסא אחרת) ושרוף אותם.

שאל את החניכים להרגשתם. (יש אפשרות שתתקלו בהתנגדות חניכים לאקט שריפת הפתקים, הגם שמופיעים בהם זיכרונות רעים).

האם עלינו למחוק כל זיכרון רע שקורה לנו בחיים? מדוע אנו שבים לזכור תקופה שהיא נוראה כל כך – תקופת השואה? האם לא עדיף להתרכז בהווה ובעתיד בחיינו? האם ישנם דברים חיוביים מזיכרון של תקופה רעה?

מדוע הזיכרון חשוב כל כך? האם העיסוק בזיכרון ובתקופה רעה כל כך כמו השואה לא מעכב את התפתחותנו כעם?

הקרא בפני החניכים את משפטו של יגאל אלון (מפקד הפלמ"ח, מראשי תנועת העבודה, כיהן כחבר כנסת מהממשלה ה-10 ועד הממשלה ה-17) :

"עם שאינו זוכר את עברו ההווה שלו דל ועתידו לוט"

שאל את החניכים מה דעתם על משפט זה? האם הם מסכימים עם דבריו של יגאל אלון? (מי שהעביר את תרגיל 2, יכול לחזור למסקנות של חשיבות זיכרונות רעים פרטיים כחלק מהתפתחות אישית של כל אדם)

שלב ב':

בחלק הראשון עסקנו בחשיבות הזיכרון של תקופת השואה. בחלק זה נברר כיצד כל אחד יכול לתרום בשימור זיכרון השואה.

כיצד אם כן אנו זוכרים?

- קביעת יום השואה בלוח השנה
- משלחות נוער לפולין
- מוזיאונים ברחבי הארץ
- תוכניות לימודים בנושא השואה לכל הגילאים
- סרטים / סדרות טלוויזיה / ספרים

הצג בפני החניכים את החידה הבאה:

מה הקשר בין נושא השואה לבין הסרטים הבאים: "פארק היורה", "מלתעות", "להציל את טוראי ראיין", "שרק" ו"תפוס אותי עם תוכל"? (הסבר לחניכים כי לא מדובר בסרטים בנושא השואה).

התשובה: את כולם הפיק או ביים סטיבן ספילברג.

שאל: האם מישהו יודע מה הקשר בין סטיבן ספילברג לשימור זיכרון השואה?

ספילברג הוא אחד מהבמאים המצליחים והמרוויחים ביותר בתולדות הוליווד. בשנת 2004 הוא תואר כאישיות המשפיעה ביותר בהוליווד כיום.

ספילברג כבמאי ומפיק יהודי מרבה לעסוק בתולדות עם ישראל. הוא מקדיש הרבה מהונו הפרטי בשימור זיכרון השואה ומממן את ארגון "פרוייקט הנצחת השואה" אשר עוסק בתיעוד עדויות של ניצולי שואה מכל העולם. אחד מסרטיו "רשימת שינדלר", שזכה בשבעה פרסי אוסקר, עוסק בהצלת יהודים בשואה על ידי חסיד אומות העולם אוסקר שינדלר. כאחד האנשים המשפיעים ביותר בהוליווד, אנשים רבים ברחבי העולם ראו את הסרט ונחשפו לסיפור של העם היהודי.

ספילברג הוא דוגמה לאדם שבחר בדרך האומנות לשמר את זיכרון השואה.

בדרך זו של הפקה ובימוי של סרטים ספילברג לא רק תורם לשימור הזיכרון אלא חושף את הנושא בפני כל העולם.

שאל את החניכים האם יש מישהו מביניהם שעוסק באומנות כלשהי או שמתכוון ללמוד בעתיד-משחק, ריקוד, קולנוע? כיצד כל אחד מאיתנו יכול לתרום בשימור הזיכרון? ישנם שחקנים, רקדנים אומנים רבים שגם כן עוסקים בעבודתם בנושא שימור הזיכרון. בתחילת הפעילות ראינו כי לא מספיק לספר את הסיפור מדור לדור, שכן לאט לאט אנו שוכחים. חשוב שניקח דוגמא מספילברג ומאנשים כמוהו שבדרך עיסוקם ואומנותם משמרים לנו ולדורות הבאים את הסיפור שלא יישכח.

לסיום ניתן להקריא את מכתבו של יאיר לפיד לבנו בעקבות נסיעתו לפולין. (נספח 2)
או את סיפורו של אתגר קרת "נעליים" (נספח 3)
כמו כן ניתן להקרין לחניכים את הסרט "רשימת שינדלר"

שוד סטייל הוליווד

זו יכולה להיות סצנה בסרט • באור יום נכנסים חמושים למוזיאון בניס • הם מורים לנוכחים לשכב, וגונבים 4 יצירות יקרות • הערכה: אספן אמנות הזמין את השוד

זיאון. לדבריו, אף ניסו לשרוד יצירה נוספת. השודדים נעזרו באופנוע וכי מכוננית כדי להימלט. בין היצירות שנגנבו, ציור של הצייר האימפרסיוניסטי קלוד מונה, "צוקים ליד דייפ", "שדרת הצפצ" פות במורה סור לואן" של הצייר סיי סלי, ושתי תמונות של אמן הבארוק הפלמי יאן ברויגל - "אלגוריה של המיס" ו"אלגוריה של הארמה". אין זו הגניבה הראשונה מהמור-

זיאון. לדבריו, אף ניסו לשרוד יצירה נוספת. השודדים נעזרו באופנוע וכי מכוננית כדי להימלט. בין היצירות שנגנבו, ציור של הצייר האימפרסיוניסטי קלוד מונה, "צוקים ליד דייפ", "שדרת הצפצ" פות במורה סור לואן" של הצייר סיי סלי, ושתי תמונות של אמן הבארוק הפלמי יאן ברויגל - "אלגוריה של המיס" ו"אלגוריה של הארמה". אין זו הגניבה הראשונה מהמור-

של הצייר הפלמי ברויגל. בשעה שהמוזיאון היה פתוח למבקרים, ובלי שהופרעו על ידי איש מצוות המאבטחים, נכנסו למוזיאון שלשום אחר הצהריים חמישה חמורי שים רעולי פנים, לבושים בסרבלים, ובאיומי נשק שדרו ארבעה ציורי שמן שערכם כ-1.4 מיליון אירו. "השודדים השכיבו אותנו על הר" צפה באיומי רובה ורחפו את הציורים לתיקיהם", סיפר אחד השומרים במר-

סוכנויות הידיעות

קבוצה של חמושים רעוי
לי פנים שדרו שלשום ארי
כעה ציורי שמן בשווי של 1.4
מיליון אירו, ממוזיאון בניס שב
דרום צרפת. השוד אירע בזמן
שהמוזיאון היה פתוח למבקרים.
בין היצירות הגנובות: ציור שמן
של הצייר האימפרסיוניסטי קלוד
מונה, יצירה של סיסלי ושתי יצירות

נספח 2

מתוך – מכתבים לפולין / יאיר לפיד

יואבי,

כשאתה הולך ברחובות פולין, אני מבקש ממך להסתכל לא רק על מחנות ההשמדה, על תנורי האבן ועל מקלחות הקרמיקה המזויפות, לתוכן הותז גז "ציקלון ביי" שהשמיד את סבא רבא שלך, שמונה מאחיו של סבא רבא שני, עשרה מאחיה של סבתא רבתא, עשרות דודות ודודים ומאות ילדיהם שלא זכו להיוולד, אל תסתכל רק על האימה, מפני שהיא משקרת.

במקום זה הסתכל על הרחובות, על השדרות, על האנשים ההולכים למכולת בבגדי יום ועל נשים יפות בחצאיות קצרות מדי. תסתכל על החנויות, על בתי הקפה, על המשרדים הלא ממוזגים, נסה להסתכל על תווי פניהם של אנשים. על כל הדברים הזעירים ההופכים את פנינו לרק שלנו: איפור שנמרח, פירור אוכל שנותר בקצה השפה, קפל מרירות שהקדים את זמנו, קמטי צחוק המרככים את המבט. נסה לשחק במשחק הבלשי של החיים. מי רופא? מי סטודנט? מי חשמלאי? ברוב הפעמים תטעה. המשורר הוא בעצם החנווני, הזונה היא זמרת אופרה, אבל זה לא חשוב. כשמסתכלים בהם מקרוב, החיים דומים בכל מקום.

ואז, רק אז תזכור שככה בדיוק זה היה. המלחמה נגעה בפולין רק בקצוות. בזמן הפלישה הגרמנית, בספטמבר 1939, ובזמן השחרור בידי הרוסים, בשלהי 1945. באמצע התרחשה ההשמדה. היא נעשתה, ברוב המכריע, בארץ רגילה, בידי אנשים רגילים, באופן שהיה נורא מלהביע במילים, אבל רגיל לחלוטין. ככה נראית השנאה, ילד שלי, כמו האנשים האלה ברחוב.

את בני המשפחה שלנו רצחו אנשים שעבדו בין תשע לחמש. הסתכלו בה אנשים שאמרו לעצמם מדי פעם שזה נורא – למרות שהם חשבו שאולי ליהודים זה מגיע – ואחר כך נזכרו שהם הבטיחו למרתה או לניקולאי להביא בדרך הביתה גבינה וכיכר לחם. לרוצחים היה תור לרופא שיניים והם פחדו ממנו, היו להם אירועים משפחתיים משעממים, הם יצאו בערב עם אהובותיהם וקיוו שהם לא רוקדים באופן מגוחך, הם אמרו לעצמם, בין רצח אחד למשנהו, "קצת השמנתי", או "הבטחתי לבת הקטנה שלי שלא אאחר למסיבת הכיתה שלה". הם היו רגילים, יואב, רגילים עד זוועה.

ובגלל זה, ילד שלי, אנחנו גרים בארץ. כי רק בישראל אתה ואני יודעים מה באמת חושבים האנשים הרגילים. רק בה אנחנו מבינים איך חינו אותם, מה אמרו להם הוריהם, איזה סיפורים לחשו להם לפני השינה. אתה איש חכם, בני, ויש לך אופי חזק, כך שאיני מודאג מיכולתך להסתדר עם הרשעים והטיפשים שתפגוש, אבל אם אי פעם תרצה לגור במקום אחר מאשר בישראל, זכור את הנסיעה שלך לפולין והיזהר מהאנשים הרגילים.

באהבה גדולה,

נכדו של ד"ר בלה למפל ז"ל,

אבא יאיר

נספח 3

נעליים – אתגר קרת

מתוך געגועי לקיסינג'ר – אתגר קרת, עמ' 87 – 89

ביום השואה נסענו עם המורה שרה בקו 57 לבית יהודי ווהלין, ואני הרגשתי נורא חשוב. כל הילדים היו עיראקים חוץ ממני, מבן-דוד שלי ועוד אחד, דרוקמן, ואני הייתי היחיד מכולם שסבא שלו מת בשואה. הבית של ווהלין היה מאוד יפה ומפואר, עשוי כולו משיש שחור של מיליונרים. היו בו המון תמונות עצובות בשחור-לבן, ורשימות של אנשים וארצות ומתים. עברנו בין כל התמונות בזוגות, והמורה אמרה לא לנגוע. אבל אני נגעתי, באחת מקרטון, עם איש רזה וחיור שבכה והחזיק ביד סנדוויץ'. הדמעות שלו ירדו לו על הלחיים כמו פסים שמצוירים על כביש, והזוג שלי, אורית סאלם, אמרה שתלשין עלי למורה שנגעתי. ואני אמרתי לה שתגידי מצדי למי שהיא רוצה, אפילו למנהלת, לא אכפת לי. זה סבא שלי ואני אגע במה שאני רוצה.

אחרי התמונות הכניסו אותנו לאולם גדול והראו לנו סרט על ילדים קטנים שמכניסים אותם לטרנזיט ואחר-כך מחניקים את כולם עם גז. אחרי זה עלה לבמה איזה זקן רזה אחד שסיפר איך הנאצים היו נבלות ורוצחים ואיך הוא נקם בהם, ואפילו חנק חייל אחד בידיים עד שמת.

ג'רבי שישב לידי, אמר שהזקן משקר, שכמו שהוא נראה אין אף חייל בעולם שהוא יכול לקחת במכות. אבל אני הסתכלתי לזקן בעיניים, שכל הקריזות בעולם של הפושטקים שמרימים בלוקים נראו לי ליד זה כמו כסף קטן.

בסוף, אחרי שהוא גמר לספר על מה שעשה בשואה, אמר הזקן שכל מה ששמענו זה חשוב, לא רק לעבר אבל גם למה שקורה עכשיו. כי הגרמנים עוד חיים, ועוד יש להם מדינה. הזקן אמר שהוא אף-פעם לא יסלח להם, והוא מקווה שגם אנחנו לא, ושחס-וחלילה לא ניסע לבקר בארץ שלהם. כי גם כשהוא וההורים שלו נסעו ביחד לגרמניה לפני חמישים שנה הכול נראה נחמד וזה נגמר בגיהנום. לאנשים יש הרבה פעמים זיכרון קצר, הוא אמר, במיוחד לדברים רעים. הם מעדיפים לשכוח. אבל אתם לא תשכחו. כל פעם שתראו גרמני תזכרו את מה שסיפרתי לכם. וכל פעם שתראו סחורה מגרמניה ולא חשוב אם זה טלוויזיה, שרוב החברות של הטלוויזיה זה מגרמניה, או משהו אחר, תמיד תזכרו שמתחת לאריזה האלגנטית של הסחורה מסתתרים חלקים ושפופרות שעשויים מעצמות ועור ובשר של יהודים מתים.

בדרך החוצה אמר ג'רבי עוד פעם שאם הזקן הזה חנק אפילו מלפפון אז הוא קוגלגר, ואני חשבתי שזה בעצם טוב שיש לנו "אמקור" בבית, מי צריך צרות. שבועיים אחרי זה, ההורים שלי חזרו מחוצלארץ והביאו לי נעלי התעמלות. אחי הגדול גילה לאמא שזה מה שאני רוצה והיא בחרה לי את ההכי שוות. אמא חיכה כשנתנה לי את המתנה, היא היתה בטוחה שאני לא יודע מה יש בפנים. אבל אני ישר זיהיתי לפי הסמל של האדידס על השקית. הוצאתי את הקופסת נעליים מהשקית ואמרתי תודה. הקופסה היתה בצורת מלבן כזה, כמו ארון מתים. ובפנים שכבו שתי נעליים לבנות עם שלושה פסים כחולים על כל אחת ועל הצד שלהן

חרוט "אדידס רום". לא הייתי צריך לפתוח את הקופסה בשביל לרעת את זה. "בוא נלבש אותן", אמרה אמא והוציאה את הניירות מתוכן, "שנראה אם הן מתאימות." היא כל הזמן חייכה, היא לא הבינה בכלל מה קורה. "זה מגרמניה, את יודעת," אמרתי לה, וחיבקתי לה את היד בכוח. "בטח שאני יודעת," חייכה אמא, "אדידס, זאת הפירמה הכי טובה בעולם." "גם סבא היה מגרמניה," ניסיתי לרמוז לה. "סבא היה מפולין," תיקנה אותי אמא, היא נהייתה עצובה לרגע, אבל ישר זה עבר לה, והיא הלבישה לי את אחת הנעליים והתחילה לשרוך. אני שתקתי. כבר הבנתי שכלום לא יעזור. אמא לא ידעה מהחיים שלה. היא אף-פעם לא היתה בבית יהודי ווהלין. אף-פעם לא הסבירו לה. ובשבילה הנעליים הם סתם נעליים וגרמניה היתה בכלל פולין. אז נתתי לה לנעול לי אותן ושתקתי. לא היה שום טעם בלספר לה ולעשות אותה עוד יותר עצובה.

אחרי שאמרתי עוד פעם תודה ונתתי נשיקה על הלחי, אמרתי שאני הולך לשחק. "רק בזהירות, הא!" צחק אבא מהכורסה בסלון, "אל תגמור את הסוליות בפעם אחת." הסתכלתי עוד פעם בנעלי העור החיוורות שעל הרגליים שלי. הסתכלתי עליהם ונזכרתי בכל מה שהזקן שחנק אמר שצריך לזכור. נגעתי עוד פעם בפסים של האדידס ונזכרתי בסבא שלי מהקרטון. "הנעליים נוחות לך?" שאלה אמא. "בטח שהן נוחות לו," אמר לה אחי במקומי, "הנעליים האלה זה לא סתם איזה המגפר, זה בדיוק כמו הנעליים של קרויף." הלכתי לאט-לאט לכיוון הדלת, על קצות האצבעות, משתדל לשים על הנעליים כמה שפחות משקל. ככה הלכתי בזהירות עד לגן הקופים. בחוץ, הילדים מ"בורוכוב" עשו שלוש קבוצות: הולנד, ארגנטינה וברזיל. ובדיוק בהולנד היה חסר להם שחקן, אז הם הסכימו לצרף אותי, למרות שאף-פעם הם לא מצרפים ילדים שלא מ"בורוכוב".

בהתחלה של המשחק עוד זכרתי להיזהר לא לבעוט עם השפיץ, בשביל לא להכאיב לסבא, אבל כשעבר קצת זמן שכחתי, בדיוק כמו שהזקן בבית ווהלין אמר ששוכחים, ואפילו שמת גול מכריע בוולה מהאוויר. רק שאחרי המשחק נזכרתי עוד פעם, והסתכלתי עליהן. פתאום הן נהיו נורא נוחות, וגם יותר קפיציות כאלה, הרבה יותר משנראו בקופסה. "איזה וולה זה היה, הא?" הזכרתי לסבא בדרך הביתה, "השוער לא ידע מאיפה זה בא לו." סבא לא אמר כלום, אבל לפי הדריכה יכולתי להרגיש שגם הוא מרוצה.

החוויה הישראלית

זרירות בדרכים

לצערנו, תאונות הדרכים, הפכו לחלק משגרת החיים של החברה הישראלית ומידי יום מדווחים אמצעי התקשורת על תאונות דרכים מחרידות ועל מספר רב של פצועים והרוגים. למרות העיסוק האינטנסיבי בכל מסגרות החינוך והמדיה בנושא הקטל בדרכים נדמה שהנושא אינו מופנם. "לי זה לא יקרה", "אין מה לעשות" ואמירות נוספות רק מגבירות את התחושה שהנושא נדחק לשוליים. בפעילות זו ננסה לדון בעומק הבעיה, לקרב את הנושא אל החניכים ולהראות מה ניתן לעשות לשיפור המצב הקשה.

מטרות:

- ❖ הבנת האחריות המוטלת עלינו כפרטים וכחברה בתחום הזהירות בדרכים.
- ❖ התמקדות ב"התנהגות כביש" של נהגים צעירים ובסכנות הכרוכות בהתנהגות זו.
- ❖ הגברת המודעות לנעשה בדרכים.

עזרים:

- ✂ דף קריקטורה (נספח 1)
- ✂ 4 כרטיסיות סיפורי דמויות (נספח 2)
- ✂ קטעי מידע וסיכום (נספחים 3,4)

הכנה מראש:

- ✂ צילום דף הקריקטורה כמספר החניכים
- ✂ הכנת כרטיסי הדמויות (נספח 2)
- ✂ צילום דף מידע על עמותת "אור ירוק" כמספר החניכים (נספח 3)
- ✂ צילום מילות השיר "מרכבות המוות" (נספח 4) והשמעת השיר בביצוע מוקי המבוסס על קטע זה.
- ✂ רדיו דיסק
- ✂ כתבות מהשבוע על תאונות שאירעו (לא חובה).

הערכת זמן:

- ⊕ שלב א' - פתיחה - 10 דקות
- ⊕ שלב ב' - כרטיסי דמויות ודיון - 20 דקות
- ⊕ שלב ג' - סיכום - 15 דקות

מהלך הפעילות:

שלב א' – פתיחה

- (שים לב- בקבוצה צעירה בגיל, כדאי לנסח את המשפטים בתוספת "שיקום כל מי שמכיר..")
- בקש מהחניכים לשבת במעגל, לאחר שהתיישבו ויש אורה שקטה ורגועה בקש מהחניכים:
- שיקום כל מי - שנהג פעם בלי רשיון
 - שיקום כל מי - שנהג כשהוא תחת השפעת אלכוהול
 - שיקום כל מי - שנסע במהירות מופרזת
 - שיקום כל מי - שחצה את קו הפרדה הלבן
 - שיקום כל מי - שלא עצר בתמרור עצור
 - שיקום כל מי - ש"גנב" את הרמזור הכתום ונכנס לצומת באור אדום
 - שיקום כל מי - שלא חוגר חגורת בטיחות
 - שיקום כל מי - שמכיר אדם שנפצע בתאונת דרכים (תן להם זמן לחשוב)
 - שיקום כל מי - שמכיר אדם שנהרג בתאונת דרכים (ייתכן וקיימת הדחקה לכן כנ"ל, תן להם זמן לחשוב)
- וכו'.

בשלב זה יעמדו כל החניכים או לפחות רובם.

שאל את החניכים: האם אתם מזועזעים שכולם עומדים? הרי אנו יודעים מה הסכנה בנסיעה תחת השפעת אלכוהול/ בלי חגורת בטיחות/ במהירות מופרזת, אז מדוע כה רבים מאתנו לא נזהרים?

בקש מהחניכים שמכירים מישהו שנהרג/ נפצע בתאונה לספר לשאר הקבוצה את מי הם מכירים וכיצד נהרגו.

חלק לחניכים את הקריקטורה שבנספח 1.

שאל את החניכים מה לדעתם מביעה הקריקטורה?

הסבר לחניכים כי בפעילות זו נעסוק בנושא הקטל בדרכים.

שלב ב' – כרטיסי דמויות ודיון:

שאל את החניכים כמה תאונות לדעתם היו בשנת 2007? (מומלץ להתעדכן לגבי הנתונים של השנה הנוכחית). הצג בפניהם את הנתונים האלה:

על פי נתוני המשטרה בשנת 2007 היו 430 הרוגים ב-398 תאונות קטלניות.
16,017 תאונות, 36,241 נפגעים שמתוכם 2071 פצועים קשה.
כ- 25% מכלל הנפגעים הם ילדים ובני נוער. בני הנוער מעורבים בתאונות פי שניים מחלקם היחסי באוכלוסיית הנהגים.

שאל: האם הם מודעים למספרים האלו? האם ניתן לשנות את המצב? מדוע לדעתכם המצב כה חמור בקרב בני הנוער?

חלק ל ארבעה חניכים את הכרטיסיות עם הסיפורים השונים (נספח מס. 2) ובקש מכל חניך שקיבל כרטיסיה להקריא את הסיפור בקול. לאחר הקראת המקרה בקול בקש מהחניך להסביר מדוע לדעתו הדמות פעלה כך?

נקודות לדיון עם החניכים לאחר הצגת המקרים:

- מדוע האדם מחפש סיכונים?
- האם יש הבדל בין כל מקרה ומקרה?
- האם הרצון להסתכן נובע בגלל הסיכון הנמוך – האם הסיכון הנמוך להיפגע משפיע? המשך וספר לחניכים כי הסוף של כל אחד מהדמויות היה **מוות: יניב**- לא הספיק לעבור את פסי הרכבת ונהרג לעיני חבריו. **תמיר**- הגזים בכמות חומר הנפץ, גרם לפיצוץ גדול ונהרג. **עדן**- לא הספיקה לבלום לפני רמזור אדום, התנגשה במשאית שנכנסה לצומת ונהרגה. **טל** – הסתבכה כתוצאה מהעישון בדלקת ריאות קשה ונפטרה.

שלב ג' :

סיכום

שאל: מדוע האדם מוכן לעשות מעשים לא שגורתיים או מסוכנים?
בדרך כלל יש מספר גורמים לתופעה:

לחץ חברתי
להתפרסם או להרוויח כסף
התערבות עם חבר
לצאת "גבר"

שאל את החניכים האם הם מסכימים עם הסיבות האלו שהוזכרו?
האם לדעתם אלו סיבות מספיק טובות למות למענם? בקש מהחניכים למנות גורמים נוספים שבגללם הקטל בדרכים גבוה כל כך. מה אפשר לעשות בנושא? מי צריך לעשות זאת? האם בכוחם, כבני נוער לעשות משהו כדי להלחם בתאונות הדרכים?

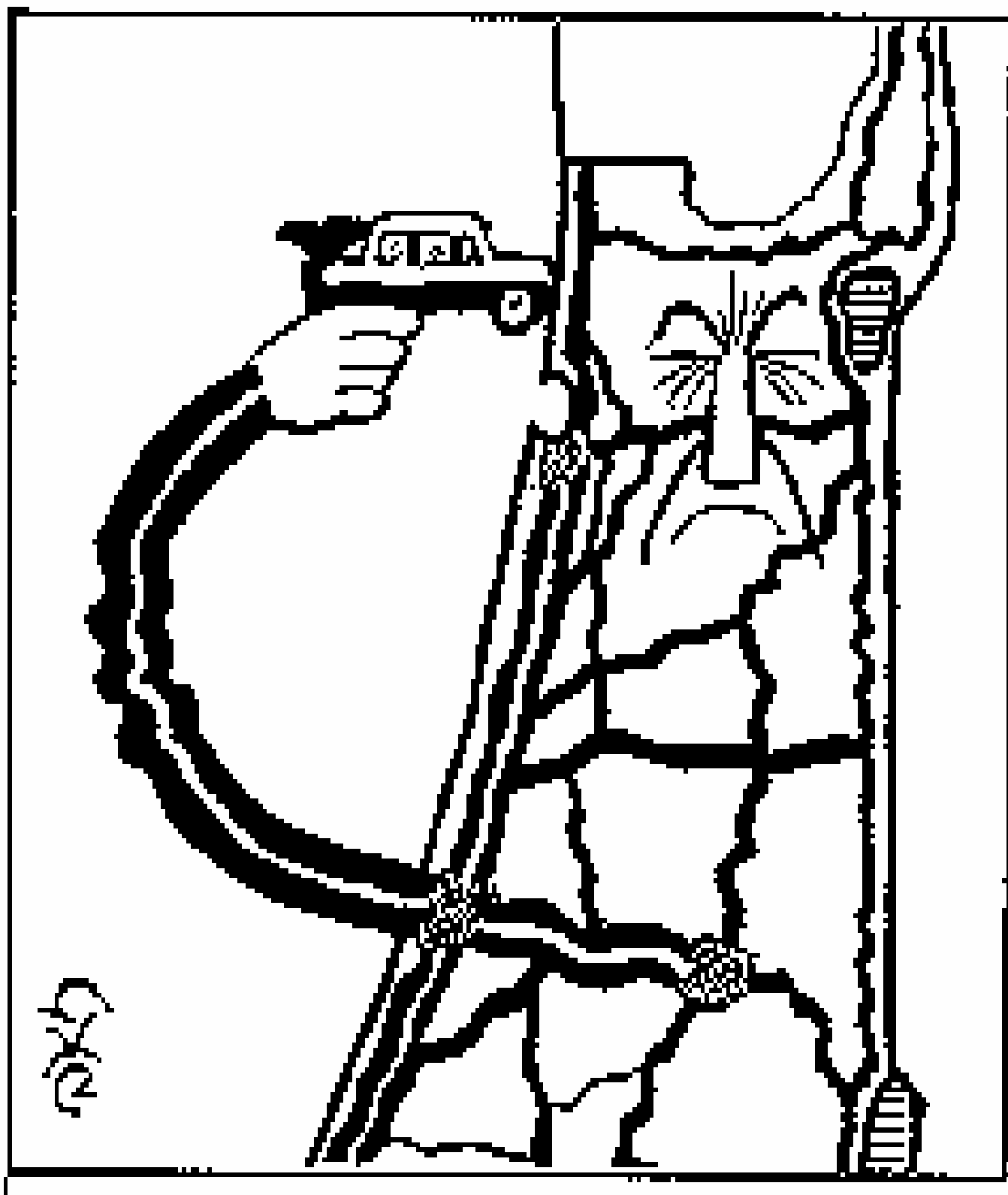
מה אנחנו יכולים לעשות?

גם בנושא תאונות הדרכים הדבר מתחיל מאיתנו, מכל אחד שחי בחברה. אם נהיה אכפתיים ונקפיד באופן אישי על כללי הנהיגה וחוקי הבטיחות – נשפיע על הסביבה ונתרום כולנו למאבק. להעיר לאדם אחר כמו למשל הורה או לחבר קרוב, על אופן נהיגתו או על שאינו חוגר חגורת בטיחות. אולי נראה לנו באותו הרגע כדבר כ'חנוני', וייתכן שאף ילעגו לנו אך כדאי לחשוב שבאותו רגע ייתכן שאנו מצילים חיים!

ספר לחניכים על עמותת "אור ירוק" שנאבקה בנושא תאונות הדרכים (נספח 3). השתתפות בפרויקט של העמותה היא דרך נוספת שבה אנו יכולים להיאבק בתאונות הדרכים. לסיכום ניתן להשמיע לחניכים את השיר "מרכבות המוות" בביצוע מוקי המבוסס על קטעו של חיים חפר (נספח 4).

נספח 1

ללא מילים / זאב

נספח 2

סיפור 1

באחד מימי החופש הגדול, יצאו יניב וחבריו לטיול באופניים.

לאחר רכיבה ממושכת הגיעו החבר'ה לפסי רכבת ושמעו את צפירת הרכבת ששעטה אליהם במהירות.

על מנת להוכיח שהוא 'גבר' התערב יניב עם חבריו שהוא חוצה את הפסים רגע לפני שהרכבת תחלוף.

סיפור 2

מפקדו של תמיר שלח אותו להניח את התחמשות העודפת ליד בונקר העודפים שבקצה הבסיס.

תמיר שאחד מתחביביו בימי התיכון היה לפוצץ

נפצים, החליט לקחת כמה עודפי חומר נפץ

ולהרכיב מהם זיקוקים לחבר'ה במחלקה.

סיפור 3

עדן לקחה את ה'מזדה' החדשה של אבא שלה כדי להגיע בזמן לפגישה עם חברותיה בקניון. בדרך חזרה, השעה כבר הייתה מאוחרת וחברותיה ביקשו שתקפיץ אותן הביתה. עדן החליטה לנצל את הכביש הריק ולבדוק את מהירות הרכב- היא הגיעה למהירות של 165 קמ"ש.

סיפור 4

טל חולת אסטמה. מידי פעם סובלת מהתקפות והולכת דרך קבע עם משאף, טל החלה לעשן על אף אזהרות הרופאים ופגעה בריאותיה.

נספח 3

"אור ירוק"

עמותת "אור ירוק" הוקמה בשנת 1997 מתוך הכרה בחשיבות העליונה של מאבק ללא פשרות בתאונות הדרכים וחשיבות מעורבות הקהילה בו. המטרה המוצהרת של העמותה היא לצמצם את מספר הנפגעים בתאונות דרכים ולהשפיע על שינוי תרבות הנהיגה בישראל.

מאז הוקמה, חוללה העמותה מהפך של ממש בתודעה הציבורית בתחום המאבק בתאונות, הן בפעילותה הישירה והן בעידוד שנתנה בפעילות זו לשאר הגופים העוסקים בתחום.

תקציב העמותה עמד בשנת 2005 על כ-8.5 מיליון דולר וממומן כולו מאמצעים עצמיים. העמותה אינה מקבלת תרומות חיצוניות או תמיכה ממשלתית או ציבורית כלשהי.

היו"ר הראשון של העמותה ומקימה הוא אבי נאור, אביו של רן נאור ז"ל, שנהרג בתאונת דרכים בעת שירותו הצבאי, והוא טרם בן 20.

עמותת אור ירוק מתמקדת בין השאר בתחום נהיגת צעירים, על רקע מעורבותם הגבוהה בתאונות הדרכים בשל חוסר ניסיון. הפרויקט המרכזי בתחום זה הוא "אור ירוק לחיים", המעניק לכל נהג צעיר ומשפחתו הדרכה פרטנית בנושא נסיעות הליווי המבוצעות, על-פי חוק, במשך שלושה חודשים מייד אחרי קבלת רישיון הנהיגה.

מפגש ההדרכה

לביתו של כל נהג צעיר מגיע, בתיאום מראש, נציג אור ירוק המכונה "מנחה משפחה". מנחה המשפחה מקיים עם הנהג הצעיר ועם המלווים המיועדים מקרב בני המשפחה, מפגש הנחיה. במסגרת המפגש, שאורכו כשעה, מקנה המנחה לנהג הצעיר ולמשפחתו כלים וטיפים לביצוע ליווי אפקטיבי, ונותן ערכה חינם.

למידע נוסף: www.oryarok.org.il

מרכבות הגוות / היים חפר

תספור את החברה, כמעט כל המחזור הלך * ליאור נרדם על ההגה ועל האקליפטוס הגדול נמרח * אהוד חזר מן הפאב אחרי שתי בירות ולא לקח את הסיבוב * וצחי וטלי אתו הוא לא יראה אותם שוב * יובל טס לבאר שבע על 140, נסיעה באמת פראית * ביקש סיגריה, הפנה את הראש ונכנס לתוך משאית * את ורד ורוני מצאו בתחום, בכביש בין דימונה לאילת * ואבא שלו בכה על הקבר: "התחננתי שיסע לאט" * ... * הג'ינג'י יצא מהחתונה של אחיו וחצה את הקו הלבן * הטרמפיסט שאתו נפצע קשה, והוא עצמו לא יהיה כבר חתן * אפי גנב בחצות רמזור אדום ופגע בטנדר ראש בראש * כל המכונית הפכה אדום מרוסק - המושב ההגה הפגוש * מי עוד ? נשארו אודי ושאול, שאול כנראה יחלים * ואודי גמר את ה BMW ועכשיו הוא על כסא גלגלים * ורחלי, רחלי היפה הזאת עם החיוך הזה הפנטסטי * שברי זכוכית – וצלקת על המצח. ולא עוזר שום ניתוח פלסטי * ואילנית ואורי וג'ודי נשארו, ונשארו אני ואתה * ופעם אחת כבר ניצלנו כשהסוברו שלנו סטתה * ואל תגיד לי, די עזוב ואל תאמר לי מהנושא הזה לרדת * ואני אומר לך! אנחנו מתים מות חנטריש, לא למעל אידיאל ולא למען המולדת * מות של שויץ מול חוק שמופר תוך כדי דהירה * מות ללא טעם, מות אפסי, בשניה אחת מהירה * אז נשארו אנחנו. תספור. חצי המחזור כבר איננו * ורק מרכבות המות הארורות עדין נושאות את שנינו *

פרק 5 היחיד והיחד

‘תנו רבנן: הרואה אוכלוסי ישראל אומר: ברוך חכם הרזים. שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה...’ (ברכות נ”ח)

מטרתו של פרק זה, ‘היחיד והיחד’, היא להתבונן בעצמנו ובחברינו ובתהליכים חברתיים הסובבים אותנו. הפעילויות השונות בפרק עוסקות במגוון גדול של נושאים, שהמכנה המשותף שלהם הוא החיים של היחיד בתוך קבוצה קטנה ובתוך החברה הכללית הסובבת אותו. כל זה ייעשה בשילוב פעילויות משחקיות מהנות היכולות לשמש פתח לדיונים ולשיחות בנושא.

מבנה הפרק:

- **‘התפוז הסיני’** – בעזרת משחק הדמיה, ננסה לשקף לחניכים כיצד הם עצמם מנהלים דו-שיח, וכיצד תקשורת טובה ותקינה היא כלי להידברות בכל סיטואציה
- **‘לחץ חברתי וקבלת החלטות’** – בחינת ההיבטים השונים של הלחץ החברתי
- **‘שיתוף פעולה’** – דרך משחק יתנסו החניכים ביתרונות של שיתוף פעולה
- **‘מה שרואים מכאן לא רואים משם...’** – על חשיבה סטראוטיפית.
- **‘התמכרויות’** – להכיר את המושג ‘התמכרות’ ולדבר על הסיכונים ועל הנזקים העלולים להיגרם בעקבות שימוש בחומרים ממכרים שונים.

היחיד והיחד

התפוז הסיני

כשאנחנו שומעים שיחות יום-יומיות נדמה לפעמים שמנהלים אותן שני אנשים המדברים כל אחד עם עצמו ולא זה עם זה; כל אחד מחכה בקוצר רוח להזדמנות לומר את דבריו ואיננו מקשיב לדברי חברו.

בקבוצות, ההקשבה ההדדית היא לעתים גרועה, ופעמים יש התפרצויות לדברי המדברים עד כי אי אפשר לשמוע איש. פעמים רבות, גם כאשר שוררים שקט וסדר, החניכים לא מקשיבים זה לזה אלא מחכים להזדמנות להשמיע את דבריהם או שהם עסוקים בדברים אחרים. בעזרת משחק סימולציה ננסה לשקף לחניכים כיצד הם עצמם מנהלים דו שיח, וכיצד תקשורת טובה ותקינה היא כלי להידברות בכל סיטואציה.

מטרות

- ❖ להבין את ערכה של ההידברות בקבוצה ובחיי היום-יום
- ❖ להמחיש את חשיבות ההקשבה ולפתח מודעות לבעיות תקשורת שעשויות להיווצר

עזרים

- ✂ תפוז
- ✂ דף חלק וכלי כתיבה
- ✂ ציור לתרגיל הקשבה (נספח 2)
- ✂ קטע קריאה מרטין בובר (נספח 3)
- ✂ 'מה עוזר לנו להקשיב' (נספח 4)

הכנה מראש

✂ לצלם נספחים 3 ו-4 כמספר החניכים

הערכת זמן

- ⊕ שלב א – משחק 'התפוז הסיני' – 25 דקות
- ⊕ שלב ב – דיון בקבוצה – 10 דקות
- ⊕ שלב ג – תרגיל תקשורת וסיכום – 10 דקות

מהלך הפעילות

שלב א. מהלך המשחק

1. בקש משישה מתנדבים מבין החניכים להסתדר בזוגות.
2. על כל זוג לקבוע מי מהם יהיה מספר 1 ומי מספר 2.
3. בקש מכל מספרי 1 לצאת מהחדר לתדריך שעליהם לקרוא (נספח 1 תדריך למספרי 1) ולהישאר בחוץ עד להוראה חדשה. **אסור** להם לשוחח ביניהם על הנושא.
4. מספרי 2 מקבלים תדריך בנוכחות הקהל (נספח 2 תדריך למספרי 2). לאחר מכן הם מצטרפים לחבריהם שבחוץ. **אסור** להם לשוחח ביניהם על הנושא (המלצה – ניתן לבקש מחניך אחר לעמוד עם הקבוצות בחוץ ולוודא שהחניכים לא מדברים ביניהם על הנושא).
5. הזמן את הזוג הראשון להיכנס וספר להם שהם הגיעו בזה הרגע לסין. הצג את עצמך כ'אני הסיני בעל תפוז הפלאים' והחזק מולם את התפוז.

צפויים התפתחויות שונות בין בני הזוג:

- א. בירור מה דרוש לכל אחד ופתרון הבעיה (נדיר).
 - ב. משא ומתן תוך כדי ניסיונות להערים זה על זה. אם יתארך מדי, זרז אותם והזכר כי מישהו שוכב על ערש דווי.
 - ג. השניים מגיעים יחד אל התפוז. אחד חוטף אותו – או שיש מאבק פיזי ביניהם על התפוז, עד שאחד גובר על האחר.
 - ד. אחד מוותר לשני משיקולים ערכיים (חברות, זכות שווה וכו').
1. לאחר כמה דקות של ויכוח בין השניים, סייע להם לברר מה היה מבוקשו של כל אחד: הקליפה, המיץ או שניהם יחד.
 2. חזור על התהליך עם כל זוג.

לאחר ששלושת הזוגות סיימו, בקש מכל אחד מהמשתתפים לשתף את שאר הקבוצה בהרגשותיו ובמחשבותיו במהלך ההפעלה.

שלב ב. דיון

בעקבות המשחק שצפו בו שאר החניכים, קיים דיון והתמקד בנקודות האלה:

- מה היה טון הדיבור במהלך המשחק? האם הדוברים הגיבו על מה שנאמר להם במהלך הדו-שיח?
- האם קרה לכם בין חברים או בין ההורים מקרה כזה של נתק תקשורתי? מדוע קורה פעמים רבות בחיים שאנשים מתווכחים ולא מקשיבים זה לזה?
- מדוע קשה להגיע להידברות במצבים מעין אלו?

שלב ג. תרגיל תקשורת

בקש משני חניכים לגשת אליך והושב אותם גב אל גב. הגש לחניך הראשון ציור (נספח 2) ולחניך השני דף ריק וכלי כתיבה. על החניך שבידו התמונה להנחות את החניך השני על פי הציור שקיבל לידיו (צייר מלבן גדול במרכז... וכו'). על החניך השני לצייר תמונה על פי התיאורים של החניך הראשון.

בקש משאר החניכים להיות בשקט ולהקשיב היטב להנחיות הניתנות.

לאחר שהחניך סיים לצייר, הצג בפני הקבוצה את הציור המקורי ואת מה שהתקבל מהתרגיל. שאל: ממה נובע לדעתכם הפער? האם אנחנו באמת מקשיבים לאדם שמדבר אלינו או האם אנו חושבים שאנו יודעים למה הוא מתכוון ולכן לא באמת מקשיבים? (אפשר להציג בפניהם את ההבדל בין הקשבה ושמיעה).

סכום:

פעמים רבות קורה שאנחנו מתווכחים עם אנשים אחרים רק מפני שאנו מרוכזים בעמדותינו ובדברים שאנחנו רוצים להגיד, ולכן, קשה לנו להקשיב בצורה אמיתית לדברים הנאמרים לנו. ברמה האישית, אדם שאינו מקשיב לאחרים יודע פחות, פעמים רבות אינו עונה לעניין כשנשאל ולבסוף – אנשים יפסיקו להקשיב לו.

ברמה החברתית, קבוצה שאין בה יחסי הקשבה ולמידה לא תוכל להתקדם ולפעול במשימות משותפות. אם אין דו-שיח והקשבה כל אחד מרוכז בעצמו ובמה שהוא רוצה להשיג והקבוצה אינה מתקדמת במשימותיה.

לסיום, אפשר להקריא קטע קריאה 'על שלושה סוגי דו שיח' שעובד מרטין בובר (נספח 3) ולחלק לחניכים את הדף 'מה עוזר לנו להקשיב' (נספח 4).

נספח 1

תדריך למספרי 1

כל אחד מכם יתאר לו בדמיונו שאדם קרוב לו ויקר לו ביותר חלה במחלה קשה. אין לו שום סיכוי להישאר בחיים – אלא אם כן תשיגו עבורו תרופה אחת ויחידה.

התרופה נמצאת אי שם בסין הרחוקה, אצל זקן סיני שלו תפוז פלאים אחד ויחיד.

מי שייקח ממנו את התפוז, יכתוש את הקליפה של התפוז כולו ויגיש תרופה זו לחולה שלו כך יציל אותו, והחולה יבריא לחלוטין. עוד מעט ייקרא כל אחד מכם להיכנס לחדרו של הזקן הסיני ביחד עם בן זוגו (מספרי 2). לבן הזוג בעיה דומה לשלכם.

תדריך למספרי 2

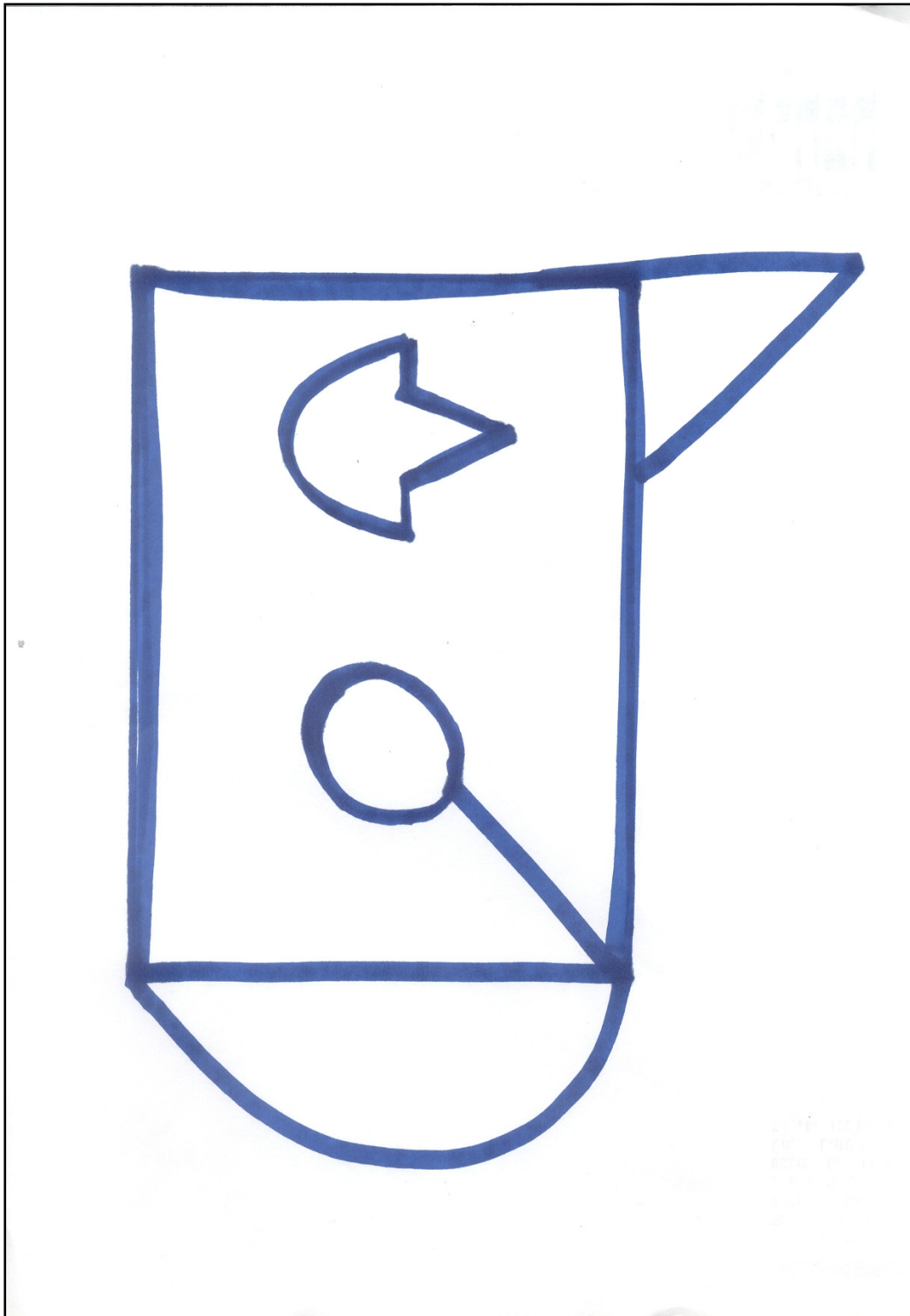
כל אחד מכם יתאר לו בדמיונו שאדם קרוב לו ויקר לו ביותר חלה במחלה קשה. אין לו שום סיכוי להישאר בחיים – אלא אם כן תשיגו עבורו תרופה אחת ויחידה.

התרופה נמצאת אי שם בסין הרחוקה, אצל זקן סיני שלו תפוז פלאים אחד ויחיד.

מי שייקח ממנו את התפוז, יסחט את המיץ של התפוז כולו ויגיש תרופה זו לחולה שלו כך יציל אותו, והחולה יבריא לחלוטין.

עוד מעט ייקרא כל אחד מכם להיכנס לחדרו של הזקן הסיני ביחד עם בן זוגו (מספרי 1). לבן הזוג בעיה דומה לשלכם.

נספח 2

נספח 3

"על שלשה סוגי דו-שיח" / עיבוד עפ"י מרטין בובר

שלשה סוגי דו-שיח פגשתי בעולם,
והייתי שמח לספר מעט על כולם.
אקווה כי דברי יובנו כהלכה,
ומכאן והלאה תהא שיחתכם ברוכה.
הראשון בו נתקלתי והכי משמעותי,
הוא בעיני הדו-שיח האמיתי:
מצב שבו לפחות שניים,
מחליפים רעיונות הזורמים כמים.
ומדוע דווקא כמים אומר?
הרי זהו בעצם עיקרו של דבר-
שכל אחד מן הדוברים זוכר מי לפניו,
ומתוך שהוא מכבדו ורוצה בשיחתו-
מנסה לשקותו ממימיו.
מים חיים, מים טובים,
מים שמהם עוד ועוד רעיונות עולים.
השני בו נתקלתי וגם הוא אנושי,
הוא הדו-שיח הטכני-יעיל, אך לא
תמיד אישי.
לעיתים, תפגוש בחנות מוכר חביב
העונה לך באדיבות ומדריךך מסביב-
אל אותו אדם תחייך בתודה
ותצא מחנותו בלב שמח ומלא אהדה.
או אולי בחיוכו של מחלק העיתונים
תמצא ענין-
שהוא כאומר- "שיהיה לך יום מצויך".
אמנם לא תמיד נכיר את האיש
עימו נשוחח במילה, במבט,
אך זהו סוג דו-שיח נפוץ לא מעט.

השלישי, עליו דעתי אינה טובה,
הוא ממש בגדר תופעה.
מצב בו אדם את בן שיחתו אינו
רואה,
והוא אך כקהל לו נדמה.
אין חשיבות לדעתו או מחשבותיו,
העיקר שאפשר להתפאר ולדבר בפניו.
בחד-שיח זה (הרי השניים אינם
משוחחים)-
יכולים השניים להיות בעצמם
בטוחים.
הן כל אחד הוא הכי מוצלח והכי
מושלם,
ואין בלתם אף גאון בעולם.
מצב זה כמעט אינו נסבל,
כיוון שאינם רואים את זולתם כלל,
וזה חבל.
אז אומר לסכום אך זאת עכשיו,
שכל מי שחפץ לשפר את המצב,
ינסה את הדו-שיח האמיתי, החי,
בו כל אחד צמא לשמוע את חברו עד
בלי די.
להחליף רעיון, לקבל עצה,
וגם אם ישמע דעה שונה משלו-
לא יחוש כאילו נפצע.
אם כל אדם לזולת יקשיב,
הכל יהפוך להיות יותר סובלני, יותר
אדיב.

נספח 4

מה מונע בעדנו מלהקשיב?

* הקשבה לסירוגין

אנשים חושבים מה יותר מאשר הם מדברים. זה אומר שכאשר מאזינים למישהו, יש מספיק זמן למחשבה. לעתים קרובות מנצלים זמן זה למחשבות על ארוחת הצהרים או מה עשינו אתמול בלילה, במקום לחשוב על מה שהאדם מולנו אומר.

* הקשבה מוטה עקב דעות קדומות

בכל חלק של העולם יש מילים או משפטים שגורמים לאנשים להפסיק להקשיב - מילים כמו קפיטליסט, קומוניסט, פונדמנטליסט, כאשר אנשים שומעים מילים אלה, הם מפסיקים להקשיב ומתחילים לתכנן את קו ההגנה שלהם או את התקפת הנגד.

* הקשבה אטומת מוח

לעיתים אנחנו מחליטים במהירות שהאדם (או הנושא) משעמם, שגוי או לא שייך, או שאנו יודעים מה עומדים לומר לנו אז אנו מפסיקים להקשיב.

* הקשבה בהיסח הדעת

רעש, אורות, טמפרטורה, דברים אחרים בחדר או מה שאכלתם לארוחת הבוקר - כולם עלולים למנוע בעדנו מלהקשיב למה

מה עוזר לנו להקשיב?

אנו מקשיבים בעזרת גופנו כמו גם בעזרת סוחנו.

- פנו אל הדובר.
- שמרו על קשר עין טוב.
- שמרו על תנוחה פתוחה (אל תשלבו את זרועותיכם, אל תסובבו את גבכם).
- הישענו לקראת הדובר.
- הירגעו.

הקשיבו למה שנאמר.

- הקשיבו לנושא המרכזי, לא רק ל'עובדות'.
- שמרו על גישה פתוחה.
- בדקו והעריכו.
- אל תקטעו את דברי הדובר.

הקשיבו ל"איך" הדברים נאמרים.

- סימנים לא מילוליים (למשל, הבעות פנים, יציבת הגוף).
- הטון שבו נאמרים הדברים.

הקשבה חשובה מפני ש...

- היא מראה לאנשים שאתם מעריכים את נסיונם ואת דבריהם.
- היא מעודדת אנשים לדבר ביושר ובפתיחות.
- היא יכולה לעזור לכם לזהות נושאים שבהם אנשים מסכימים או לא מסכימים, וכך עוזרת לכם לחשוב על פתרונות לאי-הסכמות אלה.

היחיד והיחד

לחץ חברתי וקבלת החלטות

לחץ חברתי הוא מצב שכיח מאוד בחיי החברה, במיוחד בעולמם של בני הנוער. ללחץ חברתי פנים רבות, והוא קיים כמעט בכל מקום שיש בו קבוצה של אנשים. אנחנו חיים בחברה ולכן איננו חופשיים לנהוג כרצוננו. עלינו להתחשב באחרים ולהתאים את עצמנו למה שמקובל ונהוג בקבוצה. עם זאת, לחץ חברתי גורם לאנשים להתנהג ולחשוב בצורה דומה, גם אם לעיתים אין הם מסכימים עם אותה התנהגות או מחשבה. בהפעלה זו נבחן את ההיבטים השונים של הלחץ החברתי. האם אנחנו מוכנים לעשות דברים שליליים רק בגלל לחץ החברים? האם לחץ חברתי יכול להיות חיובי? כמו- כן נלמד מהו מודל 'ששת כובעי החשיבה' – טכניקת חשיבה לפתרון בעיות ולקבלת החלטות אפקטיבית.

מטרות

- ❖ להכיר היבטים שונים של לחץ חברתי
- ❖ להמחיש את כוחו של לחץ חברתי ואת השפעתו על תהליך קבלת ההחלטות
- ❖ להתנסות בקבלת החלטות עצמאית באמצעות מודל 'ששת הכובעים'

עזרים

- ✂ פתקים
- ✂ כלי כתיבה
- ✂ סיפור 'בגדי המלך החדשים' (נספח 1)
- ✂ דפים בצבעים שונים
- ✂ כרטיסיות תפקידים על פי הצבעים (נספח 2)
- ✂ סיפור מקרה (נספח 3)
- ✂ מידע על תיאוריית כובעי החשיבה של אדוארד דה בוונו (נספח 4)

הכנה מראש

- ✂ דפים בצבעים שונים: לבן, אדום, ירוק, צהוב, שחור וכחול
- ✂ כרטיסיות תפקידים

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, משחקי לחץ חברתי ודיון – 20 דקות
- ⊕ שלב ב, משחק תפקידים על פי כובעי החשיבה – 15 דקות
- ⊕ שלב ג, סיכום – 5 דקות

מהלך הפעילות

שלב א

בקש מכל חניך לספר לקבוצה על החלטה שקיבל השבוע (הדגש כי אין צורך לספר על החלטה גורלית אלא על החלטה 'יום-יומית'). במהלך הסבב שאל באופן אקראי את החניכים מה השפיע על קבלת ההחלטה? האם הם מרוצים מההחלטה שקיבלו? האם במבט לאחור היו נוהגים אחרת?

בשלב זה נשחק עם החניכים שני משחקים הממחישים עד כמה החלטותיהם מושפעות מלחץ חברתי.

משחק ראשון:

הוצא את אחד מהחניכים מהחדר. צייר על הלוח שני חצאי קווים מעוגלים באותו אורך אחד מתחת לשני. שאל את החניכים: איזה קו משני הקווים ארוך יותר? סביר להניח שתשובתם תהיה כי הקו העליון הוא הארוך מהשניים. הסבר לחניכים כי עליהם לעמוד על דעתם שזו אכן התשובה הנכונה ולשכנע בכך את החניך שיצא מהחדר. הכנס את החניך שיצא והסבר לו שעליו להחליט איזה קו משני הקווים ארוך יותר. יש לו אפשרות להתייעץ עם חניכים אחרים. לאחר ההתייעצות על החניך להשיב את תשובתו. בדרך כלל יענה החניך שהקו העליון הוא הקו הארוך, כלומר החלטתו תושפע משאר החניכים. ייתכן שהחניך יענה תשובה הפוכה מזו של שאר הקבוצה, שהקו התחתון הוא הארוך יותר – אך עדיין תשובה זו אינה נכונה, כלומר החניך החליט להיות בדעה הפוכה בלי לבדוק מה נכון.

משחק שני:

ספר לחניכים על מצב שבו נמצאים שמונה אנשים לפני ניתוח ורק אחד יכול לחיות. הניתוח הוא ניתוח כליה. עליהם להחליט מי ינותח ראשון (כדאי לכתוב על גבי הלוח את הרשימה). הדגש כי בעת קבלת ההחלטה, ייתכן מאוד כי כל היתר ימותו. החולים העומדים לפני ניתוח הם:

- (א) רופא צעיר ומבטיח, שיש סיכוי שיהיה מנתח מעולה ויציל חיי אדם.
- (ב) מנהיג מפלגה מפורסם.
- (ג) אם לתשעה ילדים.
- (ד) מיליונר קשיש שמבטיח לקנות בתי חולים.
- (ה) קצין בעל דרגה גבוהה, מבריק.
- (ו) מדען שיכול להמציא תרופה למחלה.
- (ז) אלמנה צעירה הממתינה בתור שנים רבות.
- (ח) רב גאון בתורה.

על כל משתתף לקבל החלטה אישית ולרשום על צד אחד של הפתק את העדפתו ובצד השני את שמו. הדגש כי עליהם לחשוב ברצינות על השאלה. לאחר כמה דקות, אסוף מכל החניכים את הפתקים והנח אותם בצד.

כעת בקש מהקבוצה להגיע להחלטה משותפת. לאחר שהתקבלה ההחלטה הקבוצתית, בקש מנציג הקבוצה להציג בפניך את ההחלטה. כן עליו להסביר מדוע וכיצד קיבלה הקבוצה את ההחלטה והאם כולם מסכימים אתה?

לאחר שהנציג סיים את ההסבר, חלק לכל חניך את הפתק האישי שלו.
שאל:

האם יש פער בין מה שחשבתם בהתחלה ובין ההחלטה שהתקבלה עם הקבוצה? מדוע לדעתכם ישנו פער כזה?

כעת הצג בפני החניכים את התשובה הנכונה למשחק הראשון: אין הבדל באורך בין שני הקווים. שאל את החניך שיצא במשחק הראשון מדוע החליט כפי שהחליט? עד כמה דעת הקבוצה השפיעה על החלטתו?

שאל את החניכים: עד כמה לדעתכם אנחנו מושפעים בהחלטותינו מלחץ חברתי? האם קרה לכם פעם שעמדתם על דעתכם, על אף שידעתם שהרוב חושבים אחרת, או שמצפים מכם להיות כמותם?

הסב את תשומת לבם של החניכים לאופן שבו הם לבושים. עד כמה אנו מושפעים בהחלטה יום-יומית כמו לבוש מלחץ חברתי? הרי כמעט כולם לבושים בצורה דומה, מה קורה כאשר ישנה סיטואציה גורלית יותר? האם אנו עומדים בפני הלחץ החברתי או נכנעים לו? (ניתן לבדוק עם החניכים כמה מהם מעשנים, האם הם מעשנים משום שהם נהנים מכך או משום ש'כולם מעשנים'?)

מתי לדעתכם השפעה של לחץ חברתי יכולה להיות גורלית? האם עמדתם במצבים כאלה? האם לחץ חברתי הוא בהכרח תמיד רע? האם יש לחץ חברתי טוב? חשוב להדגיש שיש גם לחץ חברתי טוב (תחרותיות לדוגמה) שלעתים רבות מדרבן ומעודד.

סכם:

אכן, קשה לעמוד בלחץ חברתי, ולעתים אף איננו מצליחים לעשות זאת. אנחנו חוששים להיות שונים מהרוב, מכולם. צריך אומץ רב על מנת לעמוד מול הרוב ולומר את מה שאנחנו חושבים או מרגישים, כאשר המחשבות שלנו והרגשות שלנו שונים. צריך לדעת שייטכן שבאותו הרגע, כשאנחנו מתנגדים ללחץ החברתי, נצטייר בעיני החברה כ'ורמים' ואולי אף ילעגו לנו, אך אנשים נקלעים למצבים קשים ומסובכים רק בגלל הלחץ החברתי שהופעל עליהם, בלי שהתכוונו לכך מלכתחילה. לכן ייתכן שבאותו הרגע יהיה לנו קשה אך אין ספק שהעמידה על דעתנו תשתלם בעתיד.

אפשר לספר לחניכים את הסיפור על בגדי המלך החדשים, שבו מסופר כי דווקא לילד הקטן היה האומץ להתנגד לדעת הרוב (הוא הכריז: המלך הוא עירום!). הסיפור מופיע בנספח 1 אך כדאי להקריא לחניכים את הסיפור ישירות מהספר.

שלב ב

אנחנו מושפעים לא פעם מלחץ חברתי משום שקשה לנו לקבל החלטה. הקושי העיקרי שלנו בקבלת החלטות כאשר אנו עומדים בלחץ חברתי, נובע מבלבול. מודל 'ששת כובעי החשיבה' של אדוארד דה בוונו היא תיאוריה העוסקת בפישוט תהליכי חשיבה אך ניתן לייחס אותה גם לנושא של הדרך שבה אנחנו חושבים וממה אנחנו מושפעים בעת תהליך של קבלת החלטה.

1. חלק את הקבוצה ל-6 תתי קבוצות. כל קבוצה מקבלת דף בצבע שונה: לבן, אדום, ירוק, צהוב, שחור וכחול.

2. כל תת-קבוצה מקבלת כרטיס (נספח 2) עם התפקיד שלה במשימה. לאחר שהקבוצה הלבנה מקריאה את סיפור המקרה (נספח 3) כל תת-קבוצה מבצעת את תפקידה על פי ההגדרה ויחד מנסים לנהל דיון על פי הסיטואציה. דוגמאות:

האדום: דני- "ואללה... מה כבר יקרה אם אשתה כמה בירות..."

הירוק: דני- "אולי אשתה קולה במקום ואז החברה יעזבו אותי..."

3. תן לדיון להתנהל דקות מספר ואז קטע אותו, אין צורך שהקבוצה תגיע להסכמה. חשוב לעודד כל תת-קבוצה שתביע את דעתה על פי ה'כובע' שהיא קיבלה. בקש מכל תת-קבוצה להציג לשאר הקבוצה את משימתה (אפשר לבקש מכל קבוצה לנחש מה הייתה משימתה של כל תת-קבוצה).

שלב ג

סיכום: כשאנחנו עומדים בפני סיטואציה שבה עלינו לקבל החלטה תחת לחץ, חברתי או אחר (ייתכן שהלחץ נובע מהדרישה להחליט בו במקום), עלינו להיות מודעים לכיווני החשיבה ולהבין איזו צורת חשיבה דומיננטית ופועלת אצלנו באותו הרגע. כל אחד יודע מהי צורת החשיבה הדומיננטית אצלו. יש אנשים שפועלים תמיד על פי הכובע האדום וכל החלטות שלהם נובעות משיקולי רגש. יש כאלה שפועלים על פי הכובע השחור, תמיד רואים את הרע ולא נותנים הזדמנות לחשיבה יצירתית או אופטימית.

כפי שצוין בפתיחה לשלב זה, פעמים רבות אנחנו פועלים בגלל השפעה של לחץ חברתי אך ורק בגלל שקשה לנו לקבל החלטה. כדי להימנע ככל שאפשר ממצבים כאלה כדאי שכל אחד יחשוב מהו ה'כובע' הדומיננטי אצלו, באילו סיטואציות הכובע הדומיננטי אצלו מועיל לו ובאילו סיטואציות הכובע מפריע לו?

נספח 1

בגדי המלך החדשים/ אפרים סידון

פעם אחת, לפני הרבה שנים, חי מלך שאהב מאוד בגדים יפים. ארון הבגדים שלו היה כה חשוב בעיניו, שהיו לו יותר חייטים מחיילים. בכל יום היה עורך טקס חגיגי, רק כדי להתפאר בבגדיו המגוונדרים. ולכל שעה משעות היום היה לו בגד מיוחד. האנשים בממלכה נאלצו ללכת לטקסים כה רבים, שלא נשאר להם זמן לעבוד. אבל המלך לא הבין איזה נזק הוא גורם לממלכה. הוא המשיך לצעוד ברחובות ולהתפאר בבגדיו החדשים. בירת הממלכה הייתה גדולה ויפה. תיירים באו מרחוק כדי להתפעל ממנה – והמלך ניצל זאת כדי לערוך עוד ועוד טקסים ומסיבות. החייטים שלו נאלצו לעבוד מסביב לשעון כדי לעמוד בדרישותיו למחלצות חדשות. חדר ההלבשה של המלך היה ענקי, כמו אולם ריקודים. כל בוקר התבונן המלך בשפע הגלימות, המעילים והכתרים, כדי לבחור תלבושת לאותו היום. משרתיו המתינו בדאגה מחוץ לדלת, עד שיחליט. יום אחד הופיעו בעיר שני זרים: שועל בשם 'מחט', וקוף שקרא לעצמו 'חוט'. הם התיימרו להיות חייטים מומחים מארץ רחוקה, אשר באו לארוג למלך מערכת בגדים שאין יפה ממנה בעולם כולו. למעשה, הם היו רמאים ונוכלים. כשהגיעו לארמון, השתחוו חוט ומחט לפני המלך ואמרו: 'הוד מלכותך, הבד שלנו לא רק מקסים ונהדר, יש לו גם תכונה מופלאה: טיפשים לא יוכלו לראותו.' 'מצויין!' חשב המלך, 'שילוב של יופי וחוכמה!' ומיד ציוו על החייטים להתחיל במלאכה. לאחר שקיבלו המון כסף כדי לקנות חומרים, התיישבו חוט ומחט מול הנול והעמידו פנים שהם אורגים. חוטי הכסף והזהב שהם הזמינו היו מוסתרים בחדרם, אבל רחש הנול הריק שלהם נשמע בארמון עד מאוחר בלילה. כולם התרשמו מחריצותם הרבה. המלך התפוצץ מסקרנות בקשר לבגדיו החדשים. לבסוף שלח את יועצו הבכיר ביותר לראות איך מתקדמת העבודה. היועץ המסכן נדהם: הוא לא ראה את הבד שהאורגים הציגו לפניו בגאווה! 'האומנם אני טיפש כזה?' חשב בדאגה. 'אעמיד פנים שראיתי...'. כדי שהמלך לא יחשוד בו, חזר היועץ ובפיו הילולים וחשבונות: 'העבודה מתקדמת להפליא, מלכי. אילו דוגמאות, אילו צבעים!

עין לא ראתה...'
 המלך היה מאשר.
 'תנו לחייטים כל מה שיבקשו', ציוה, 'אל תחסכו פרוטה!' וכך זרמה לחדר עבודתם של החייטים תהלוכה אינסופית של משרתים, ובידיהם חוטים יקרים מפז; את כל אלה הסתירו החייטים במחבוא והמשיכו להתחזות לאורגים.
 ושמועה חלפה בעיר: חג לאומי יוכרז לכבוד בגדי המלך החדשים, והמלך יציג אותם לציבור במצעד מיוחד!
 לבסוף לא התאפק המלך ונכנס בעצמו לחדר האריגה. כמה הופתע כשלא ראה את הבד הנהדר שהחייטים 'הראו' לו!
 'אוי לי!' חשב, 'האומנם אני טיפש? מדוע אינני רואה דבר?'
 אבל מיד קרא בקול: 'נפלא! מקסים! איזו עבודה נהדרת!'
 ליתר ביטחון, כינס ועדה מיוחדת והעניק לצמד הנוכלים ברב טקס את אות הכבוד הממלכתי של מסדר החייטים.
 אנשי העיר התגודדו מחוץ לחלונם של החייטים, כדי להתפעל מיופיים של הבגדים החדשים, שהיו 'כמעט מוכנים'.
 איש לא העז להודות שאינו רואה דבר, פן יחשבו אותו שכניו לטיפש.
 מדי פעם קראו הרמאים הפיקחים למלך, ל'מדידות אחרונות'.
 המלך, בכותנתו לעור, ניסה לשווא לגלות במראה ולו שמץ מבגדיו החדשים, בעוד חוט ומחט מחמיאים לו על הופעתו.
 סופסוף הגיע היום הגדול.
 בראש, מתחת לחופה מיוחדת, צעד המלך – עירום, פרט לכותנתו.
 אחריו צעדו החייטים המומחים, שהעמידו פנים כאילו הם נושאים את השובל הארוך של גלימתו החדשה.
 אנשי העיר הנרגשים הצטופפו בצדי הדרך, והריעו בראותם את התהלוכה המתקרבת.
 כולם פרצו בתשואות למראה המלך, הצועד מולם בחגיגות, וצעקו:
 'איזה גלימה מרהיבה! והשובל! מעולם לא נראה מלכינו הדור כל כך!'
 אבל לפתע נשמע קול קטן וצלול מעל רחש ההמון.
 'אבא', אמר הקול בפליאה, 'המלך לא לובש שום דבר!'
 האב נבוך ניסה להשקיט את ילדו.
 'אל תדבר שטויות', לחש.
 אבל הילד חזר על דבריו בכל רם, והקהל הצטרף אליו: 'המלך עירום!!!'
 מרוב שמחה אין עוד צורך להעמיד פנים, פרץ הקהל כולו בצחוק גדול.
 לבסוף, אפילו המלך התחיל לצחוק!
 הוא צחק על טיפשותו ועל פיקחותם של חוט ומחט.
 הוא צחק על טיפשותם של כל אלה שפחדו להיראות טיפשים והעמידו פנים כאילו הם רואים דבר שאינו קיים: כי עדיף להודות בטיפשות, מאשר להתחזות לחכם.

נספח 2

אדום – כובע זה הוא היפוכו של המידע האובייקטיבי. כובע זה עוסק בתחושות, באינטואיציות וברשמים. אין צורך להצטדק או לחפש בסיס הגיוני לחשיבה, עליך לדבר על תחושת הבטן של דני, לפי בחירתך. משפט מפתח: 'אם הוא מרגיש ככה אז...'

לבן – כובע זה מציג עובדות ניטרליות ואובייקטיביות, או סברות המקובלות על כל הצדדים. עליך להקריא את העובדות היבשות. כשאתה מרגיש כי הדיון נסחף לדעות, להנחות שאחרים עושים ולהשערות, **מקד** את הדיון בחזרה לעובדות.

ירוק – זה הכובע היצירתי, המאפשר לנו לאתר פתרונות תוך סיעור מוחות, העלאת רעיונות חדשים, תפיסות מקוריות, שינוי גישה וחיפוש אחר חלופות מעניינות. עליך לחפש עם חברי המעגל פתרונות יצירתיים לבעיה, עליך לדרוש מהם להיות יצירתיים ולנסות להגיע לפתרון חדש לגמרי לבעיה. משפט מפתח: 'חבר'ה תחשבו יצירתי...'

צהוב – הכובע האופטימי, הבוחן את נקודות החוזק של החלופה ומספק הערכה חיובית. כאן נתמקד בניסיון לגרום לדברים לקרות. יעילות היא המטרה העיקרית של חשיבה זו. עליך לנסות לקדם את הדיון לכיוונים של פתרון, עליך לשדר אופטימיות כלפי הפתרונות, משפט המפתח במקרה שלך הוא: 'לדעתי זה יצליח...' בנוגע לפתרונות האפשריים.

שחור – הכובע הפסימי, הביקורתי והזהיר המונע מאתנו לעשות טעויות על ידי קבלת החלטות אינסטינקטיבית ורגשית. זה כובע שלילי, לוגי המבצע שיפוט ביקורתי, תוך חשיבה על מדוע זה לא יצליח. עליך לחשוב שחור, הפתרונות של הקבוצה ייכשלו, אתה לא מנבא הצלחה. משפט מפתח: 'לדעתי, יקרה פה משהו גרוע, זה לא ייגמר טוב'

כחול – הכובע המארגן את החשיבה ושולט בכל הכובעים האחרים. הוא בוחר מה יהיה סוג החשיבה המרכזי ברגע נתון. הוא קובע על מה לתת דגש בהתאם למצב, ויוצר שיווי משקל בין הכובעים, ולא נתקע עם אחד מהם יותר מדי זמן. עליך לנהל את הדיון בצורה הוגנת שבה כל אחד יבוא לידי ביטוי.

נספח 3

סיפור המקרה:

דני קבע עם החבר'ה שלו לבלות במועדון. לפני שיצא הזכיר לו אביו: 'נהג בזהירות באופנוע ואל תשתה אלכוהול!'
האווירה במועדון התחממה מאוד. החבר'ה 'עשו שמח' והתחילו להפריז בשתייה.
דני שתה בירה אחת, וכשהציעו לו עוד פחית אמר: 'די מספיק, אני צריך לנהוג'.
'מה זה מספיק?' קרא אחד החברים.
'...עוד לא שתינו די...' שרו כולם ביחד.
'אבא של דני אמר לו לא לשתות...' צחקה עליו רוני ולקחה עוד בירה.
'דני ילד טוב...' הוסיף ואמר ליאור.
'דני אולי ילד טוב אבל שפן...' אמר גילי.
'נו...תהייה גבר, אל תפחד מאבא שלך, הוא הרי לא כאן... אל תהייה משבית שמחות...' קראו כולם ולא הפסיקו להושיט לו בירות.

נספח 4

ששת כובעי החשיבה של אדוארד דה בוונו

הקושי העיקרי בתהליך החשיבה שלנו הוא הבלבול. אנחנו מנסים לחשוב בכיוונים רבים מדי בבת אחת – רגשות, מידע, היגיון, תקווה ויצירתיות פועלים בקרבנו בו בזמן. מודל 'ששת כובעי החשיבה' מסייע לנו לחבוש בכל פעם כובע אחר, שיגדיר עבורנו את סוג החשיבה המתבקש. זו טכניקת חשיבה לפתרון בעיות ולקבלת החלטות אפקטיבית.

להלן פירוט כובעי החשיבה:

הכובע הלבן

כובע זה מציג עובדות ניטרליות ואובייקטיביות, או סברות המקובלות על כל הצדדים.

הכובע האדום

היפוכו של המידע האובייקטיבי. כובע זה עוסק בתחושות, באינטואיציות וברשמים. כאן אין צורך להצטדק או לחפש בסיס הגיוני לחשיבה.

הכובע הירוק

זה הכובע היצירתי, המאפשר לנו לאתר פתרונות תוך סיעור מוחות, העלאת רעיונות חדשים, תפיסות מקוריות, שינוי גישה וחיפוש אחר חלופות מעניינות.

הכובע הצהוב

הכובע האופטימי, הבוחן את נקודות החוזק של החלופה ומספק הערכה חיובית. כאן נתמקד בניסיון לגרום לדברים לקרות. יעילות היא המטרה העיקרית של החשיבה הקונסטרוקטיבית.

הכובע השחור

הכובע הפסימי, הביקורתי והזהיר המונע מאתנו לעשות טעויות על ידי קבלת החלטות אינסטינקטיבית ורגשית. זה כובע שלילי, לוגי, המבצע שיפוט ביקורתי, תוך חשיבה על מדוע זה לא יצליח.

הכובע הכחול

זה הכובע המארגן את החשיבה ושולט בכל הכובעים האחרים. הוא בוחר מה יהיה סוג החשיבה המרכזי ברגע נתון. הוא קובע על מה לתת דגש בהתאם למצב, ויוצר שיווי משקל בין הכובעים, ולא נתקע עם אחד מהם יותר מדי זמן.

היחיד והיחד

שיתוף פעולה

הפעלה זו באה לאפשר לתלמידים להתנסות ביתרונות של שיתוף פעולה. דרך משחק יבינו החניכים כי בעזרת שיתוף פעולה בין כל חברי הקבוצה, תצא הקבוצה נשכרת הן ברמת הקבוצה והן ברמת הפרט.

מטרות

❖ המשתתפים ילמדו בדרך של ניסוי וטעייה כי בשיתוף פעולה מלא אפשר להגיע להישגים טובים יותר.

עזרים

- ✂ טופס משחק (נספח 1)
- ✂ הוראות משחק למנחה (נספח 2)
- ✂ כלי כתיבה
- ✂ סדין או יריעה רחבה (לא חובה)
- ✂ חבילת סוכריות/ טופי (לא חובה)

הכנה מראש

✂ לצלם את טופס המשחק בשלושה עותקים.

הערכת זמן

- ⊕ שלב א, משחק – 25 דקות
- ⊕ שלב ב, ניתוח המשחק – 10 דקות
- ⊕ שלב ג, משחקי סיכום – 15 דקות

מהלך הפעילות

שלב א, מהלך המשחק

1. חלק את המשתתפים לשלוש קבוצות (יש אפשרות לשחק בשתי קבוצות, הוראות בסוף נספח 2, אך עדיף לשחק בשלוש קבוצות). על כל קבוצה לבחור לעצמה שם ולמנות מתוכה נציג.
2. חלק לכל קבוצה טופס משחק (נספח 1). בטופס מופיעה טבלה שבה תסמן כל קבוצה את בחירתה בכל סיבוב משחק (תסמן "Y" בטור Y או "X" בטור X), וכן את מפתח הרווח/ההפסד לכל בחירה. הכרז שמטרת המשחק היא להרוויח כמה שיותר (חזור על המטרה כמה פעמים בתחילת ההפעלה ובמהלכה, אך הימנע מלומר שהמטרה היא להרוויח יותר מהקבוצה האחרת).
3. כל קבוצה תרשום את שמה על גבי הטופס שהתקבל.
4. קרא בפני הקבוצה את הוראות המשחק פעמיים (נספח 2). הדגש כי לא תתייחס לשאלות נוספות במהלך המשחק.
5. במשחק שבעה סבבים. בתום כל סבב ימסרו נציגי הקבוצות את טופסי קבוצותיהם למנחה.
6. עליך לבדוק את בחירת הקבוצות ולרשום את סכום הרווח או ההפסד של כל קבוצה בעמודה המתאימה בטופס, על פי המפתח הבא (כפי שמופיע בטופס המשחק):

א. כל הקבוצות בוחרות X - כולן מפסידות 10 ש"ח.
ב. שתי קבוצות בוחרות X וקבוצה אחת Y - קבוצת ה-X מרוויחות 200 ש"ח וקבוצת ה-Y מפסידה 400 ש"ח.
ג. קבוצה אחת בוחרת X ושתי קבוצות בוחרות Y - קבוצת ה-X מרוויחה 400 ש"ח וקבוצת ה-Y מפסידות 200 ש"ח.
ד. כל הקבוצות בוחרות Y - כולן מרוויחות 10 ש"ח.

7. לפני סבבים 3 ו-7 המנחה יכריז על זמן התייעצות בין נציגי הקבוצות. משך זמן ההתייעצות – שתי דקות. בזמן זה – ורק בזמן זה – יכולים נציגי הקבוצות להחליף מידע ולהחליט על המהלכים הבאים. ההתייעצות צריכה להיערך בגלוי.

שים לב : התייעצויות אלה הן הזדמנות עבורך לבחון את מידת שיתוף הפעולה ואת מערכת יחסי הגומלין בין הקבוצות.

8. בסבב 7 (האחרון) סכום הרווח / ההפסד יוכפל פי ארבעה.
9. בתום שבעת הסבבים בקש מכל קבוצה לסכם את סך הרווח / הפסד על גבי הטופס (כל קבוצה תסכם את עמודות הרווח וההפסד ותקזז את סכום ההפסד מסכום הרווח).
10. על נציגי הקבוצות למסור למליאה ולמנחה את התוצאה שאליה הגיעה קבוצתם.

11. רשום על גבי לוח את נתוני הקבוצות וחשב את התוצאה הכללית על ידי קיזוז ההפסדים מהרווחים. אם תוצאת החישוב הסופי מורה על רווח, הכרז על ניצחון הקבוצה, אם תוצאת החישוב מורה על הפסד – הכרז על ניצחון שלך.

12. במהלך המשחק הקרא שוב את הוראות המשחק (נספח 2).

שלב ב', ניתוח המשחק

שאלות לדיון:

- אילו תחושות התעוררו בכם בעת המשחק? (בשעת הפסד, זכייה?) כיצד הרגשתם כאשר ההפסד היה תלוי בכם? כיצד הרגשתם כאשר גורל הקבוצה היה נתון בידי הקבוצה היריבה?
- האם הבנתם את מטרת המשחק?
- איזה קשר התקיים בין הקבוצות במהלך המשחק?
- מה הייתה השפעתו על תוצאות המשחק?
- כיצד אתם מסבירים את הצלחת / כישלון הקבוצה? מה תרם לכך?

שלב ג':

הסבר לחניכים מהי "דילמת האסיר" (נספח 3). הדילמה ממחישה מצב שלפיו שיתוף פעולה יביא תועלת רבה יותר לשני הצדדים מאשר גישה שבה כל צד פועל על דעת עצמו. האם הם מסכימים עם מסקנה זו? מדוע בכל זאת אנשים מעדיפים לפעול על פי שיקול רציונלי אישי מאשר לשותף פעולה? האם לדעתכם אנשים תמיד פעלו כך?

לסיכום, אפשר לשחק עם החניכים את אחד מהמשחקים האלה כדי לבדוק האם הבינו כהלכה את חשיבות שיתוף הפעולה:
משחק א':

פרוס סדין בחדר (מפה, או כל יריעה אחרת). על כל החניכים לשבת על הסדין. המטרה: להפוך את הסדין מבלי שאף אחד ייגע ברצפת החדר (אחת הדרכים להצליח במשימה היא שכל חברי הקבוצה יעברו לשבת בצד אחד של היריעה ולאט לאט לקפל את היריעה מהצדדים ולנסות להפוך אותה).
משחק ב':

חלק את החדר לשלושה חלקים (ניתן גם לצאת למגרש בחוץ). השטח האמצעי הגדול יותר יוגדר כתחום האסור. המשחק יכול להיות תחרות בין שני צוותים או משימה של קבוצה אחת. החניכים יתרכזו בצדו האחד של התחום האסור. המטרה: חברי הקבוצה צריכים לחצות את התחום האסור ולהגיע יחד עם הכיסאות שברשותם אל העבר השני של התחום, בהתאם לחוקים האלה: אסור לדרוך או לגעת בתחום האסור, כל נגיעה מחזירה את הצוות כולו להתחלה. ברשות כל צוות שלושה כיסאות שאפשר להעמידם בתחום האסור. החניכים יכולים לבחור לשבת עליהם או לעמוד (שנה את מספר הכיסאות ואת גודל התחום האסור על פי מספר המשתתפים). המשימה תושג כאשר כל חברי הקבוצה וכל הכיסאות שברשותם ימצאו בצד השני של התחום האסור

(אחת הדרכים להצליח במשימה היא לעמוד על אחד הכיסאות, להזיז כיסא שני קדימה לעבור אליו, וכך הלאה).

משחק ג':

בקש מכל חניך לקחת כיסא ולמצוא להם מקום ברחבי חלל החדר. הכיסא יוגדר כבית של כל חניך.

עמוד בקצה החדר והגדר לחניכים כי השטח שלך הוא 'בנק הטופי' (או הסוכריות) המטרה:

להשיג כמה שיותר טופי

החוקים:

מחוץ לבית אסור להיות עם יותר מטופי אחד ביד

אסור לזרוק טופי באוויר

בהישמע 'הגונג' על כל אחד לנסות להשיג כמה שיותר טופי.

מן הסתם ייווצר בלגן, אך תן להם להמשיך למשך דקות מספר (כל אחד ירוץ לבנק, ייקח טופי אחד, יחזור לביתו וכך הלאה) לאחר כמה דקות השב את תשומת לבם לכך שלא אמרת שחייבים לקחת רק מהבנק המרכזי!

(חניכים שיתאחדו יצליחו לשמור על השלל שנמצא 'בביתם' ובכך ישיגו יותר טופי).

תוך כדי המשחקים, צפה במתרחש. לאחר סיום המשחקים נתח עם הקבוצה את שיתוף הפעולה או אי-שיתוף הפעולה שהתרחשו וחזור על המסקנות מהפעילות כולה.

נספח ו: טופס המשחק

תשלומים	אפשרויות
כולם מפסידים 10 ש"ח	X כולם בוחרים
X - מרוויח 200 ש"ח	X 2 בוחרים
Y - מפסיד 400 ש"ח	Y בוחר 1
X - מרוויח 400 ש"ח	X בוחר 1
Y - מפסיד 200 ש"ח	Y 2 בוחרים
כולם מרוויחים 10 ש"ח	Y כולם בוחרים

- התשלומים מוכפלים פי 2 עבור סיבובי משחק 3 ו-5.
- הפסקה של שתי דקות לפני סיבובים 3 ו-7 לצורך התייעצות בין נציגי הקבוצות.

זכייה	הפסד	Y	X	סיבוב
				1
				2
				3
				4
				5
				6
				7
				<u>סה"כ</u>

נספח 2: הוראות המשחק

1. קרא את הסעיפים הבאים בפני החניכים פעמיים:
2. אתם משחקים נגדי.
3. כל קבוצה תקבל טופס משחק (נספח 1) ותרשום את שמה בראש הדף.
4. כל קבוצה תבחר נציג שייצג אותה.
5. במהלך המשחק אתם יכולים להרוויח או להפסיד כסף, על ידי כך שבכל סיבוב משחק אתם תרשמו את האותיות X או Y במשבצות המתאימות לכך בטופס.
6. במשחק שבעה סבבים, משך כל סבב כדקה וחצי.
7. בתום כל סבב כל קבוצה תעביר את הטפסים אליי, ואני אקבע וארשום בכל טופס את תוצאות הסיבוב (רווח או הפסד).
8. בשני סבבים, ה-3 וה-5, מרווחים או מפסידים סכום כפול. בסיבוב האחרון הסכום שניתן להרוויח או להפסיד יוכפל פי ארבעה.
9. לאורך כל המשחק אסור לקבוצות לדבר ביניהן.
10. לפני הסבב ה-3 וה-7 יינתן זמן של שתי דקות להתייעצות בין נציגי הקבוצות. במהלך ההתייעצות, נציגי הקבוצות (והם בלבד) יוכלו לשוחח ביניהם, במרכז החדר ובגלוי.
11. בתום המשחק כל קבוצה תחשב את הרווחים ואת ההפסדים שצברה.
12. חזור על ההוראות פעם שנייה במהלך המשחק. לא ניתן להפנות שאלות או הערות למנחה.
13. בהצלחה.

אופציה למשחק עם שתי קבוצות:

קבוצה א	קבוצה ב	רווח קבוצה א	רווח קבוצה ב
X	X	200 +	200 +
Y	X	400 -	400 +
X	Y	400 +	400 -
Y	Y	200 -	200 -

עורכים ארבעה סבבים

רק בסיבוב ה-3 מותר להתייעץ, בסיבוב האחרון הסכום מוכפל.

נספח 3

דילמת האסיר

דילמת האסיר היא בעיה פרדוקסאלית בתורת המשחקים, שפרסמו בשנת 1950 מריל פלאד ומלווין דרשר מ'מכון ראנד' בארצות הברית.

גרסה נפוצה לבעיה זו: המשטרה עצרה שני עבריינים שביצעו פשע משותף, ומפרידה ביניהם לצורך חקירה. אם תצליח המשטרה להביא להרשעתם, ייכנס כל אחד מהם לכלא ל-15 שנה, אך בחוסר ראיות הם יועמדו לדין על עברה משנית שבגינה ייכנס כל אחד מהם לכלא לשנה אחת. למשטרה אין די ראיות להעמידם לדין, ולכן היא מציעה לכל אחד מהם להעיד נגד רעהו, וכפרס מובטח לעד עונש מופחת.

אם שני האסירים יקבלו את הצעת המשטרה, ייכנס כל אחד מהם לכלא לחמש שנים. אם רק אחד מהם יעיד ורעהו ישתוק, העד יצא מיד לחופשי וחברו ייכלא ל-15 שנה.

ניתן לסכם סיטואציה זו בטבלה הבאה, שמסכמת את העונשים שייגזרו על אסיר א ואסיר ב בהתאם לפעולתם:

אסיר ב			
מעיד	שותק		
אסיר א - 15 שנה בכלא אסיר ב - 0 שנים בכלא	כל אחד שנה בכלא	שותק	אסיר א
כל אחד 5 שנים בכלא	אסיר א - 0 שנים בכלא אסיר ב - 15 שנה בכלא	מעיד	

כל העובדות הללו ידועות לשני האסירים, אך אין באפשרותם לתקשר זה עם זה. הדילמה שעומדת בפני כל אחד מהם היא "באיזו טקטיקה לנקוט – לשתוק או להעיד?" אסיר א' מסתכל בטבלה וחושב: "בלי תלות בטקטיקה שבה יבחר ב, כדאי לי להעיד, משום שבכל מקרה אם אעיד עונשי יהיה קטן מאשר אם אשתוק" ולפיכך "הודאה" היא אסטרטגיה שלטת עבורו. גם אסיר ב' מנתח את המצב בצורה דומה. החלטה רציונלית של שניהם מובילה לכך ששניהם בוחרים להעיד, ונכנסים לכלא לחמש שנים. אילו שתקו שניהם, היה כל אחד מהם נכנס לכלא לשנה בלבד. הפרדוקסליות שבדילמה נובעת מכך שהחלטה רציונלית מביאה לתוצאה שאינה הטובה ביותר. כדי להגיע לתוצאה הטובה ביותר עבור שניהם נדרשים השחקנים לשיתוף פעולה (שתיקה של שניהם), אך כיוון שדרך הפעולה המשתלמת יותר לכל שחקן לבדו היא תמיד לא לשתף פעולה (כלומר, להעיד), בוחר כל אחד מהשחקנים לא לשתף פעולה.

מתוך: ויקיפדיה

היחיד והיחד

מה שרואים מכאן לא רואים משם...

קטלוג סטראוטיפי המתייחס בדרך כלל לפרט או לקבוצה חברתית הוא צורך כמעט בלתי נמנע ואף חשוב של האדם. העמדה הסטראוטיפית מסייעת לאדם לסווג את המגוון העצום של האובייקטים לקבוצות ובכך חוסכת לו זמן ואנרגיה. עם זאת, העמדה הסטראוטיפית עלולה לגרום התעלמות מייחודו של הפרט, למנוע פתיחות לשונה ולהביא לחוסר סובלנות ואפילו לדחייה של קבוצות אחרות. פעמים רבות התפיסות הסטראוטיפיות מבוססות על זווית ראייה צרה, וכך יוצא כי אנחנו שופטים את העומד מולנו על סמך דעות קדומות או על סמך תמונה שאינה שלמה.

מערות

- ❖ להעלות את המודעות לכך כי פעמים רבות אנחנו מבססים את עמדותינו לפי ראייה חלקית של המציאות ולא על פי התמונה הכוללת.
- ❖ לבחון באיזו מידה מושתתים הרגשות והעמדות שלנו על ראייה סטראוטיפית
- ❖ להתנסות בחשיבה נטולת סטראוטיפים

עזרים

- ✂ 2 בריסטולים (רצוי אחד ורוד ואחד כחול)
- ✂ כלי כתיבה
- ✂ תמונות (נספח 1)
- ✂ רשימות תכונות (נספח 2)
- ✂ עיתוני פנאי, מספריים, דבק, 2 שמיניות בריסטול
- ✂ תמונות דמויות (נספח 3)
- ✂ קטע קריאה לסיכום (נספח 4)

הכנה מראש

- ✍ לרשום רשימת תכונות נפרדת לכל אחת מהקבוצות
- ✍ לאסוף עיתוני פנאי שניתן לגזור מהם תמונות לקולאז'
- ✍ לצלם קטע קריאה לסיכום כמספר החניכים

הערכת זמן

- ⌚ שלב א, כתיבת לקסיקון – 15 דקות
- ⌚ שלב ב, תמונות – 10 דקות
- ⌚ שלב ג, תרגיל בחשיבה סטראוטיפית – 15 דקות
- ⌚ שלב ד, סיכום – 5 דקות

מהלך הפעילות

שלב א

בקש מהחניכים בקבוצה להתחלק לקבוצת בנים ולקבוצת בנות. חלק לכל קבוצה בריסטול (רצוי לבנים – כחול, ולבנות – ורוד) וכלי כתיבה. על כל קבוצה להמציא מילון אל"ף-בית המתאר ומאפיין לדעתם את המין השני (בדומה לשירה של נעמי שמר: א – אוהל, ב – בית...). כלומר על קבוצת הבנים ליצור לקסיקון על הבנות, ולהפך. לדוגמה: מילון 'בנות': א – אהבה, ב – בגדים (או בוגרות...); מילון 'בנים': א – אגואיסטים, ב – בלגניסטים, ג – גברים וכו'.

כשהקבוצות בשלבי סיום בקש מכל קבוצה להציג בפני הקבוצה השנייה את הלקסיקון שכתבו. ייתכן שהקבוצות לא יצליחו למצוא לכל אות מילה מתאימה, ולכן בזמן הצגת המילון ניתן לבקש שהקבוצה השנייה תשלים את החסר.

שאל כל קבוצה האם הם מסכימים עם הדרך שבה הקבוצה השנייה אפיינה אותם? חזור והדגש בפני הקבוצות אפיונים שליליים שכל קבוצה רשמה על הקבוצה.

שאל: כיצד החלטתם על האפיונים? האם החלטתכם נבעה מהיכרות קרובה של קבוצה אחת עם האחרת?

האם כל האפיונים נכונים?

שאל את החניכים האם הם מכירים את המילה 'סטריאוטיפ'?

הסבר:

סטריאוטיפ: ..דימוי פשוט יחסית, המייחס מכלול של תכונות לכל בני-האדם המשותפים לקטגוריה חברתית נתונה. לסטריאוטיפ נודע תפקיד מרכזי בבניית תמונת עולם של הפרט, כאופן תפיסה חסכוני, הבורר, מפשט, מארגן ונותן משמעות למידע הרב והשונה, שיש בידינו אודות קבוצת אנשים פלונית כדי לפעול ביעילות בתוך סביבתו החברתית האדם חייב לערוך קטגוריזציה שלה, לחלקה למחלקות בעלות מבנה משותף ואופי סטריאוטיפי. רק בדרך זו יעלה בידו לבנות מערכי ציפיות בדבר התנהגותם של בני-אדם אחרים בסביבתו, ובהתאם לכך להתנהג כלפיהם. בהיותו דימוי סלקטיבי ומוכלל אין הסטריאוטיפ מוסר תיאור מדויק של כל בני הקבוצה האמורה, כי אם מציג את הקבוצה כישות הומוגנית בתוך התעלמות מהבדלים אינדיווידואליים

מתוך : האינציקלופדיה למדעי החברה.

מה מקומם של סטריאוטיפים בחיינו ומה המחיר שאנחנו משלמים על כך לדעתכם? (לדוגמה, כמה פעמים פגשנו אדם עשיר מתל אביב ומאז אנחנו חושבים שכל מי שגר בתל אביב עשיר?..)

שלב ב

תפוסות סטריאוטיפיות רבות מבוססות על ראייה צרה וחלקית של המציאות. בחלק זה נראה לחניכים כי לרוב אנחנו מסתכלים דרך נקודת מבט מצומצמת על דברים ומבססים את השיפוט שלנו על פי התמונה החלקית ולא הרחבה.

הצג בפני החניכים את האיורים בנספח 1 המראים חלק מתוך שלם. בקש מהחניכים לנחש מהי התמונה המלאה, ולאחר שניחשו הראה להם את התמונה המלאה. שאל: פעמים רבות אנחנו מתמקדים רק בזווית הצרה והחלקית של הדברים, מדוע? מהן ההשלכות לכך? מהו הקשר לדעתכם בין תפיסות סטריאוטיפיות ובין החלק השני של הפעילות?

פעמים רבות כשאנחנו פוגשים אדם אנחנו שופטים אותו על פי לבושו, צורת הדיבור, מינו ושאר גורמים חיצוניים וחלקיים. אנחנו עושים זאת מפני שהרבה יותר קל לשפוט ולראות את האדם על פי הסטראוטיפים ועל ידי תמונה חלקית שאנו חושבים שהיא נכונה. ראייה כזו אינה דורשת מאמץ מצדנו, אך עלינו לחשוב האם כל אחד מאתנו היה רוצה שישפטו אותו על פי תמונה חלקית ותכונות חיצוניות בלבד?

שלב ג

בחלק זה יתנסו החניכים בתרגיל הבוחן את דרך חשיבתנו הסטראוטיפית. חלק את החניכים לשתי קבוצות וחלק לכל אחת מהקבוצות:

- דף הכולל רשימת תכונות של אדם (נספח 2)
 - עיתוני פנאי
 - מספריים ודבק
 - שמינית בריסטול
- על כל קבוצה, בעזרת עיתוני הפנאי, להכין קולאז' על פי רשימת התכונות שקיבלו (ניתן במקום קולאז' לבקש מכל קבוצה לצייר את הדמות).
על כל קבוצה להציג בפני הקבוצה השנייה את רשימת התכונות שקיבלה בצד קולאז' התמונות שיצרו.
- לאחר שכל קבוצה הציגה את יצירתה, חשוף בפני החניכים את התמונות של הדמויות האמיתיות שעליהן מבוססת רשימת התכונות (נספח 4). השווה בין התמונה האמיתית לבין היצירה של החניכים (התמונות הן של השופטת דליה דורנר ושל שחקן הקולנוע לשעבר כריסטופר ריב).

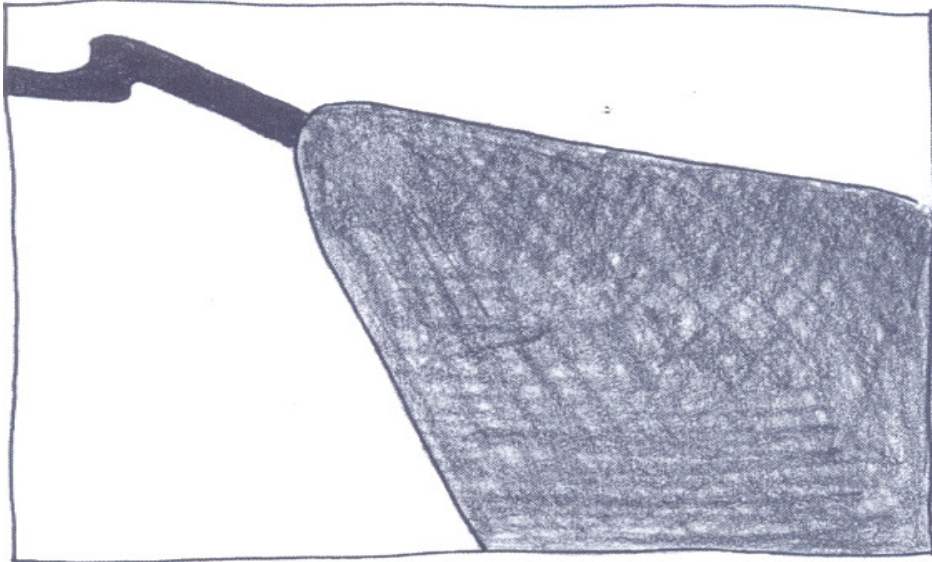
דליה דורנר: נולדה באיסטנבול שבטורקיה בשם דולי גרינברג. ב-1944 עלתה עם משפחתה לארץ. לאחר מות אביה נשלחה למוסד חינוכי בנהריה ואת לימודי התיכון סיימה בתיכון הריאלי בחיפה. במהלך שירותה הצבאי החלה ללמוד לימודי משפטים ובשנת 1994 מונתה לשופטת בבית המשפט העליון. פרשה מתפקידה ב-2004.

כריסטופר ריב: נולד בעיר ניו יורק ב-1952. בשנת 1978 נבחר לגלם את דמותו המפורסמת של סופרמן, בעקבות הצלחת הסרט צולמו שלושה סרטי המשך. ב-1995 שבר ריב את צווארו לאחר שנפל מסוסו בזמן תחרות רכיבה. ריב הפך למשותק מהצוואר ומטה. ביחד עם אשתו הקים ריב מרכז מחקר שעיקר פועלו הוא ללמד משותקים כיצד לחיות טוב יותר עצמאית.

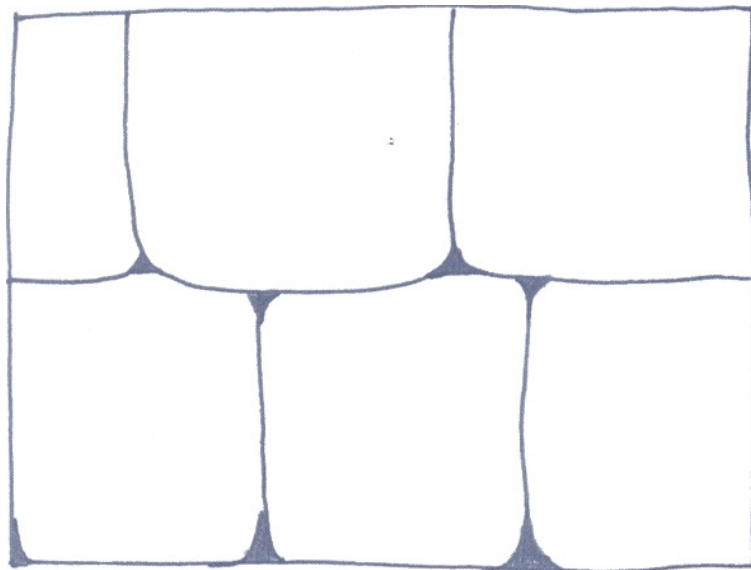
סכּם: לעתים אנחנו מובלים על ידי תפיסה סטראוטיפית כיוון שאנחנו לא רואים כל תועלת בהסתכלות מעמיקה יותר. אך כפי שחווינו בהסתכלות על חלקי התמונות – או בתרגיל האחרון של רשימת התכונות שבו יצרה הקבוצה דמות על פי חשיבה סטראוטיפית ולבסוף גילתה שהייתה רחוקה מאוד מהדמות האמיתית – עלינו לזכור כי הסתכלות מעמיקה יותר על אנשים או על מציאות תפתח לפנינו עולם אמיתי, חדש ומעניין יותר. לסיכום אפשר להקריא את הקטע המצורף בנספח 5.

נספח 1

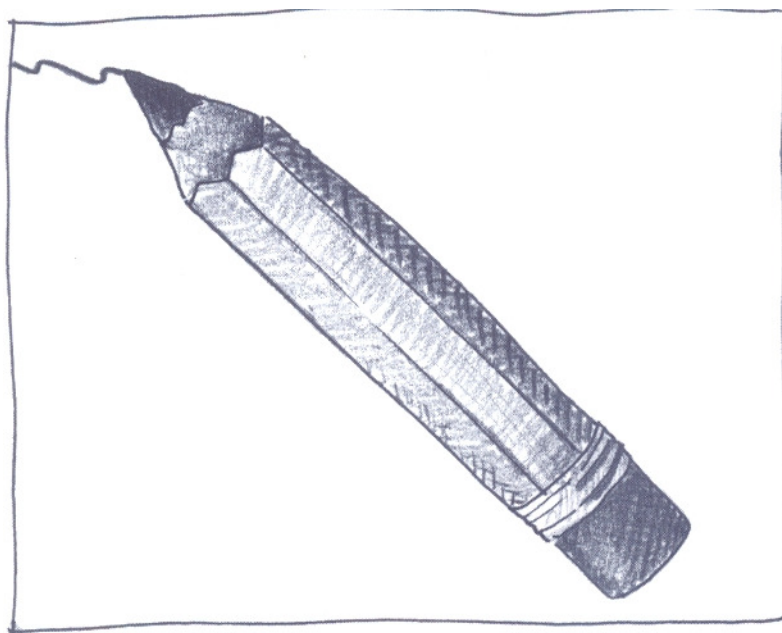
ציר א

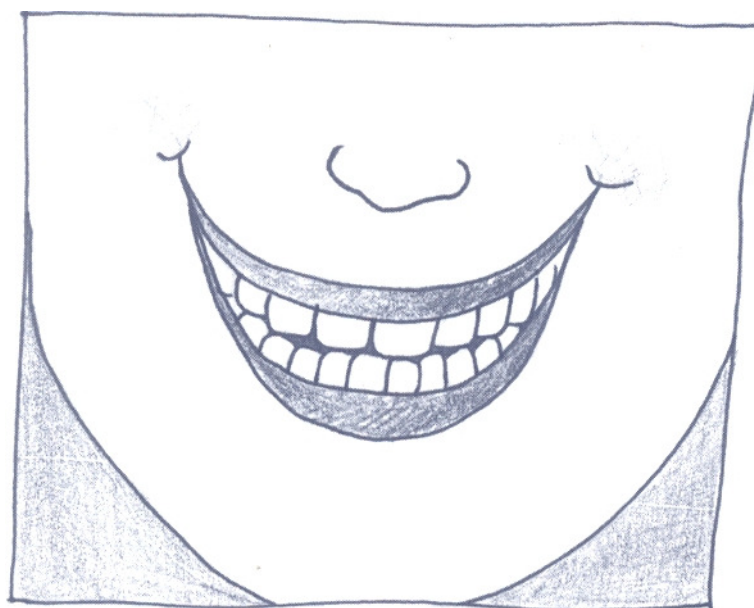
ציר ב'

ציור א

ציור ב

נספח 3

רשימת תכונות – דמות א

- בהירת שיער
- החברים קוראים לה דולי
- בוגרת תיכון הריאלי בחיפה
- בעלת תואר אקדמי במשפטים
- פמיניסטית
- נשואה ואם לשני בנים

רשימת תכונות – דמות ב

- שרירי וחסון
- שחקן קולנוע
- נולד בניו יורק
- אוהב לרכוב על סוסים
- הקים עם אשתו מרכז למחקר

נספח 4

נספח 5

הרווארד וסטאנפורד

אישה ובעלה הלבושים בצניעות ירדו מהרכבת ופנו ללשכתו של נשיא אוניברסיטת הרווארד, בלי שקבעו פגישה מראש. מזכירת הלשכה העיפה בהם מבט והחליטה שלאנשים פשוטים ועניים אלה אין כל עסקים בהרווארד.

'אנו מבקשים לראות את נשיא האוניברסיטה', אמר האיש בקול רך.
'הוא עסוק ויהיה עסוק כל היום', סיננה המזכירה בשפתיים קפוצות.
'אנו נחכה שיתפנה', אמרה האישה.

המזכירה התעלמה מהם, בתקווה שהזוג ילך, אך הם המתינו בסבלנות.

בחוסר רצון החליטה בסוף המזכירה להפריע לנשיא. 'אולי תראה אותם לכמה דקות מעטות והם יעזבו?' אמרה המזכירה.
הנשיא הסכים, יצא מלשכתו ופנה לזוג.

פנתה האישה לנשיא: '...בננו למד בהרווארד, היה מרוצה כאן ואהב את המקום מאוד. לפני כשנה הוא נהרג בתאונה. בעלי ואני היינו מאוד רוצים להקים יד לזכרו במקום כלשהו בקמפוס.'

הנשיא לא התרשם מדבריה, ובחוסר סבלנות בולט אמר: 'גברתי, איננו יכולים להקים אנדרטה לכל אדם שלמד כאן ונפטר. אילו היינו עושים כך, המקום היה נראה כבית קברות'.
'הו לא', הסבירה האישה במהירות, 'איננו רוצים להקים אנדרטה, חשבנו שאולי אפשרי להקים בניין שלם בהרווארד'.

נשיא האוניברסיטה הביט בהם בזלזול ואמר: 'בניין? יש לכם צל של מושג כמה עולה להקים בניין? השקענו לאחרונה 7.5 מיליון דולר בהקמת הבניין לפיזיקה'.

האישה שתקה לרגע... הנשיא נראה מרוצה מעצמו.

האישה פנתה לבעלה ואמרה בניחותא: 'זה כל מה שעולה להקים בניין באוניברסיטה? אז למה שלא נקים אוניברסיטה משלנו?'
בעלה הנהן בראשו בהסכמה.

הנשיא נדהם ופניו נפלו ממבוכה.
גברת ומר סטאנפורד קמו והלכו לדרכם. הם נסעו לפאלו אלטו, קליפורניה, שם הקימו את האוניברסיטה הנושאת את שמם כיד זיכרון לבנם.

היחיד והיחד

התמכרות

גיל ההתבגרות מתאפיין בחיפוש ריגושים, בנטיילת סיכונים ובסקרנות בלתי פוסקת להתנסות כמה שיותר. בעשור האחרון אנו עדים לשימוש גובר והולך בקרב בני נוער באמצעים חיצוניים בעלי פוטנציאל להתמכרות (עישון, כדורי מרץ, כדורי הרגעה, כדורי הרזיה, אלכוהול, חשיש וכו'). הנער המתבגר חש שבשימוש באמצעים חיצוניים הוא מבטא את עצמאותו ואת יכולתו לבחור ולהחליט, אך באופן פרדוקסלי השימוש מוביל לאובדן עצמאות ולתלות נפשית. לרוב, בני הנוער מודעים לנזקים המיידים של השימוש בחומרים חיצוניים, אך אין הם צופים את סכנת ההתמכרות.

לכל ההתמכרויות אפשר למצוא מאפיינים דומים: קושי בהפחתת המינון, בריחה מהמציאות, התגוננות וניתוק מפני אנשים שנותנים ביקורת שלילית על ההתמכרות ועוד. בפעילות זו נעסוק במושג 'התמכרות' ברמה הכללית ובסיכונים ובנזקים שעלולים להיגרם בעקבות שימוש בחומרים ממכרים שונים.

מטרות

- ❖ להבין מהי 'התמכרות' ולבדוק כיצד היא פוגעת בזהות העצמית של המכור
- ❖ ללמוד על ההשפעות ועל הנזקים הכרוכים בשימוש בחומרים ממכרים שונים

עזרים

- ✂ משחק רביעיות (את הכרטיסיות ניתן לבקש מרכז האזור או ממזכירות צהלה, השאלות מופיעות בנספח 1)
- ✂ מידע נוסף למנחה (נספח 2)

הכנה מראש

✂ קלפי משחק

הערכת זמן:

- ⊕ שלב א, משחק פתיחה – 10 דקות
- ⊕ שלב ב, דיון בקבוצה – 15 דקות
- ⊕ שלב ג, משחק רביעיות וסיכום – 20 דקות

מהלך הפעילות

שלב א

מצא מקום שיש בו מתקן הליכה של שיווי משקל: קורה בגן משחקים או גדר אבנים שעליהן ניתן לבצע תרגיל של הליכה בשיווי משקל.
בקש מהחניכים לעמוד בשורה. על כל חניך בתורו ללכת על המתקן בניסיון לשמור על שיווי המשקל. עליך לעמוד ולתת לכל חניך סדרת מטלות שעליו לבצע בעת ההליכה: ללכת עם ידיים מאחורי הגב, ללכת עקב בצד אגודל, ללכת עם עיניים עצומות תוך נתינת יד לחבר, ללכת בקצב מהיר וכו'.

שלב ב

חזור עם החניכים למקום הפעילות המסודר ונתח אתם את התרגיל:

- כיצד הרגשתם?
- מה זה אומר להיות בשיווי משקל?
- מה גורם לאדם לאבד את שיווי משקלו? האם יש קשר בין שיווי משקל לשליטה או איבוד שליטה? מה עלולים להיות הנזקים מאיבוד שיווי המשקל?

הסבר לחניכים כי אחד הגורמים המשפיעים על חוסר יציבות ואיבוד שליטה היא תופעת ההתמכרות שבה נעסוק בפעילות זו.

ספר לחניכים בהגזמה על משהו שאתה מאוד אוהב, לדוגמה: שוקולד, סרטים, רכיבה על אופניים, ספורט וכו' (אני מאוד מאוד אוהב שוקולד. אני כל כך אוהב לאכול שוקולד, עד כי אין יום שעובר שאיני אוכל בו שוקולד. יותר מזה – אם עוברות שמונה שעות בלי שאכלתי שוקולד, או לכל הפחות שתיתי שוקו, אני פשוט לא יכול לתפקד. בלי זה – אני עצוב, לא בא לי לצאת מהמיטה בבוקר, אני לא מצליח להתרכז בנהיגה לבית הספר, בהעברת הפעילות, בכלום! אבל ברגע שאני אוכל קצת שוקולד – אני מיד חוזר לעצמי ומרגיש הרבה יותר טוב!)

ערוך סבב בין החניכים ובקש מהם לספר לקבוצה על משהו שהם מאוד אוהבים. במהלך הסבב שאל את החניכים האם הדבר שהם מספרים עליו משפיע על חייהם? אם כן, כיצד? האם הם מכורים לכך? האם לדעתם, על סמך הפרטים שסיפרת להם, אתה מכור לשוקולד? מה זו בעצם 'התמכרות'? אם אני רגיל בכל בוקר לרוץ מסביב לשכונה, בשביל הכושר, האם אני מכור לריצה?

הסבר:

התמכרות היא מצב של **תלות**. מצב שבו הגוף או הנפש שלנו **תלויים** במשהו על מנת לתפקד. יש להבחין בין מצב של **התמכרות** לבין מצב של **הרגל**. למשל, בדוגמה של הריצה כל בוקר – פיתחתי **הרגל** של פעילות ספורטיבית ולא **תלות** בפעילות זו, שכן לא מדובר במצב שבו אם לא ארוץ בבוקר, לא אצליח לבצע פעולות יום-יומיות וחברתיות פשוטות. ברגע שההרגל שפיתחתי – למשל עישון סיגריות – הפך להיות משהו שאני תלוי בו ואיני מצליח לתפקד בלעדיו ולהפסיקו, סימן שאני מכור.

לפי הגדרה זו, אם ניסיתי ועישנתי באופן חד-פעמי סיגריה או נרגילה האם פירוש הדבר כי אני כבר 'מכור'? או סמים – האם אני 'נרקומן'? כמובן שהתשובה היא לא. אז מה הבעיה עם עישון 'פה ושם'?

הבעיה היא כפולה:

- **נזק בריאותי:** ישנם חומרים שדי בחשיפה אחת אליהם כדי לסכן את הבריאות (ראה בנספח 2, חומר העשרה קצר בנוגע לנזקים הנגרמים מהתנהגויות שונות: שתיית אלכוהול, עישון נרגילה, סיגריות וסמים 'קלים'. אפשר לחלק לחניכים דף זה בסוף הפעילות).
- **'המדרון החלקלק':** כל פעילות חד-פעמית שלנו, **התנסות ראשונית** (מתוך סקרנות, הרפתקנות), עשויה להתפתח ל**בילוי קבוע** (במסיבות, בבילויים), בהמשך לעיסוק יתר (חיפוש אחר אותו הגירוי, החומר), ולבסוף – למצב של **תלות והתמכרות**. תהליך זה אינו בהכרח תהליך שנהיה מודעים לכל שלביו, ולפני שנספיק להתעורר ולהבין למה הגענו, הגוף שלנו כבר יהיה מכור.

שאל: אבל מה הבעיה עם מצב של תלות? למה להיות מכור למשהו זה רע כל כך? כשאני מכור למשהו, תלוי בו לגמרי בשביל התפקוד הבסיסי שלי, אז נשאלת השאלה מי שולט במי – אני בחומר ובפעילות הממכרת או שמא הם שולטים בי?

הדגש:

מצב של תלות הוא מצב שבו אין לי עוד שליטה על עצמי. גוף או צורך אחר השתלט עליי. אם בהתחלה בחרתי לבצע את אותה הפעילות, בהמשך הדרך – נעלמה לי זכות הבחירה, ואותה הפעילות השתלטה עליי. אפשר לדמות זאת לוירוס שתקף את המחשב – המחשב אינו פועל עוד מכוח עצמו, אלא גוף זר השתלט עליו ומשבש את כל התכניות והסדר לפיו עובד המחשב.

זוכרים את ההרגשה בתרגיל הראשון של שיווי המשקל? בלי להתייחס אפילו לנזקים הפיזיים והנפשיים הנגרמים מפעילויות ממכרות שונות, סיבה טובה נוספת להימנע משימוש בחומרים ממכרים היא השמירה על הזהות שלי, על הכבוד העצמי שלי. שמירה על היכולת שלי לבחור מה אני רוצה לעשות, לשלוט בצרכיי וברצונותיי.

שלב ג

דרך משחק רביעיות נלמד כמה פרטים על האלכוהול כדוגמה לסם הגורם לתלות נפשית ופיזית וכל שנה הוא גובה קרבנות רבים.

מהלך המשחק:

חלק את החניכים על פי מספר המשתתפים לשלוש קבוצות קטנות.

הצג בפני החניכים את הוראות המשחק:

כל קבוצה מקבלת ארבעה קלפים. את הקלפים הנותרים מניחים בערמה במרכז. על כל קבוצה לנסות ליצור רביעייה מלאה מאותו נושא.

כל קבוצה בתורה, עם כיוון השעון, מבקשת מקבוצה אחרת קלף החסר לה להשלים את הרביעייה. לדוגמה, 'האם יש לך קלף בנושא אלכוהול ומין?' אם התשובה היא כן, הקבוצה השואלת מבקשת את המידע החסר לה, כלומר מידע שאינו מופיע אצלה בהדגשה. אם קיבלה את הקלף שביקשה, רשאית הקבוצה להמשיך ולבקש קלף נוסף. אם קיבלה תשובה שלילית, ייקחו קלף מהערמה שבמרכז, והקבוצה הבאה אחריה תמשיך במשחק.

הדגש בפני החניכים כי כל המשפטים הכתובים בקלפים הם נכונים!

חשוב שהמבקש יקרא את הכתוב במלואו בקול רם, כדי שכל חברי הקבוצה ישמעו ויקלטו את המידע הנמצא בקלף שהוא מבקש. ככל שתהיינה יותר חזרות מילוליות יגדל הסיכוי לקליטת המידע ולהפנמתו. אתה יכול להתערב ולבקש קריאה חוזרת באמצעות המשפט: 'סליחה, לא הבנתי את שקראת, אתה מוכן לחזור?'

הקבוצה הזוכה במשחק היא זו שצברה את מספר הרביעיות הגדול ביותר!

שים לב: לפעמים החניכים מנסים ל'קצר דרך': הם פונים זה אל זה בנוסח: 'יש לך אלכוהוליים מספר 1?' עליך לדרוש מהם לקרוא בקול רם את המשפט בשלמותו: 'יש לכם אלכוהוליים? אדם השותה כוס משקה אלכוהולי ביום בקביעות הוא אלכוהוליסט'. שכן בהקראת המשפט מתרחשת למידה!

בסיום המשחק שאל את החניכים האם ישנו מידע חדש שהפתיע אותם? אילו תוצאות יש בחומרים ממכרים שלפני המשחק בקלפים לא ידעתם או לא חשבתם עליהם? כפי שראינו, יש נזקים רבים כל כך בעקבות שימוש בחומרים ממכרים. אם כן, מדוע אנו מתפתים אליהם? תן לחניכים לענות על שאלה זו ואז סכם:

חשוב שנזכור כי במצב של תלות אנחנו מאבדים מהיכולת שלנו לשלוט בעצמנו והופכים לעבדים של אותה התמכרות. אנחנו פוגעים בזהות העצמית ובכבוד העצמי שלנו ושוללים את יכולת הבחירה הצלולה והמפוכחת. גם כשאנו פועלים מתוך מחשבה שזה יהיה חד-פעמי, חשוב שנבין שיש לכך השלכות בריאותיות חריפות, וכי בכל אופן קשה לדעת מתי אנו חוצים את הגבול בין שימוש 'פה ושם' לבין פיתוח הרגל ולבסוף פיתוח תלות והתמכרות.

נספח 1

כרטיסי המשחק

רביעייה 1: אלכוהול כללי

- (1) כל סוגי היין והבירה הם משקאות אלכוהוליים
- (2) אלכוהול הוא סם מדכא
- (3) אלכוהול גורם לפגיעה בעוברים
- (4) 60 אחוז מילדיהם של אלכוהוליסטים – גם הם אלכוהוליסטים

רביעייה 2: מידע על אלכוהול

- (1) אלכוהול אינו מרווה את הצימאון
- (2) בירה נחשבת משקה אלכוהולי
- (3) משקה אלכוהולי מקרר את הגוף
- (4) יש בסיס תורשתי לאלכוהוליזם

רביעייה 3: אלכוהוליזם

- (1) אדם השותה כוס משקה אלכוהולי ביום בקביעות הוא אלכוהוליסט
- (2) אלכוהוליסט שנגמל עלול להגיע להתמכרות מחודשת אם ישתה כוסית אחת בלבד
- (3) תינוקות שנולדו לאם אלכוהוליסטית עלולים לסבול מפיגור שכלי
- (4) תהליך הגמילה מאלכוהול קשה, ארוך והסיכויים להצליח בו הם קטנים

רביעייה 4: אלכוהול ונהיגה

- (1) נהיגה תחת השפעת אלכוהול היא גורם מרכזי בתאונות דרכים
- (2) אפילו לאדם ששתה רק פחית בירה אחת אסור לנהוג לאחר מכן
- (3) רישיונו של נהג הנתפס נוהג במצב של שכרות עלול להישלל
- (4) לאלכוהוליסטים לא נותנים רישיון נהיגה

רביעייה 5: אלכוהול ומין

- (1) האלכוהול פוגע בחשק המיני
- (2) האלכוהול פוגע בפעילות המינית
- (3) האלכוהול עלול לגרום לאימפוטנציה אצל גברים
- (4) שתיית אלכוהול מורידה את רמת ההורמון הגברי בדם

רביעייה 6: אלכוהול ומוח

- (1) שתיית אלכוהול גורמת לפגיעה בריכוז ובזיכרון
- (2) שתיית אלכוהול פוגעת ביכולת הלמידה
- (3) שיכור אינו יכול לזכור מה התרחש בזמן ששתה, אף שהוא היה אז ערני
- (4) גם שתיית כמות קטנה של אלכוהול פוגעת בריכוז ובזיכרון

רביעייה 7: אלכוהול והתנהגות

- (1) אלכוהול גורם לאובדן תחושות של זמן ולקשיי התמצאות בסביבה
- (2) שתיית אלכוהול פוגעת בדיבור
- (3) שתיית אלכוהול גורמת לקושי בתנועה ופוגעת בשליטה בשרירים
- (4) קיים קשר בין שתיית אלכוהול ואלומות

רביעייה 8: אלכוהול ובריאות

- (1) שתיית אלכוהול גורמת נזקים לכבד, למערכת העיכול, לכלי הדם וללב
- (2) שתיית אלכוהול גורמת להפרעות בראייה
- (3) יותר אלכוהוליסטים מתים מסרטן הפה מאשר לא אלכוהוליסטים
- (4) שתיית אלכוהול בכמות גדולה יכולה לגרום להתייבשות

נספח 2

מה זה עושה לנו...

נרגילה

אחדות מהסכנות של עישון נרגילה:

- העשן הנשאף דרך הנרגילה מכיל כמויות ניכרות של ניקוטין וזפת, ומורכב מחלקיקים שונים ובהם גם **חומרים הידועים כמסרטנים**.
- תכולת הניקוטין בטבק הנרגילה גדולה פי שניים עד שלושה מזו שבטבק הנמצא בסיגריות, ומשך העישון ארוך יותר. כמות ניקוטין גדולה נספגת בדמו של המעשן, **על אף המים שבמכל הנרגילה**.
- עישון נרגילה כרוך בשאיפת **חומרי בעירה רעילים** אחרים, כגון פחמן חד-חמצני.
- שיעור הריכוז של מתכות רעילות הנשאף מהנרגילה ומגיע לריאות גבוה אף הוא. המים שבמכל אינם משפיעים על כמות הזפת ששואף המעשן. אם כך, **הנזק לריאות**, גדול לאין שיעור מנזק הסיגריות.
- העברת פומית הנרגילה מאיש לרעהו, מפה לפה, עלולה לחשוף את המעשן **למחלות זיהומיות** העוברות במגע הפה עם רוק, או בשאיפת רוק (כמו הרפס, שפעת, שחפת ואף דלקת כבד).

חשיש / מריחואנה

מכונה גם גראס, כיף, נאפס.

התופעות קצרות הטווח של השימוש במריחואנה כוללות **בעיות בזיכרון ולימוד**, **עיוות התחושה המרחבית**, **קשיים בחשיבה ובפתרון בעיות**, **הגברת קצב הלב**, **אובדן הקואורדינציה והתקפי חרדה**.
נזקים וסיכונים בריאותיים נוספים:
השפעת המריחואנה על המוח: המריחואנה משנה את העברת האינפורמציה אל המוח, ובמיוחד למרכזי הלמידה והזיכרון. בעקבות כך מידרדרת יכולת הלמידה.

השפעת המריחואנה על הריאות: מעשנים כרוניים של מריחואנה סובלים מאותן התופעות של מעשני טבק: שיעול, כיח, סימני דלקת סימפונות כרונית. המשך שימוש במריחואנה יכול להביא לנזק בלתי הפיך של רקמת הריאה. עישון המריחואנה כרוך בשאיפה מוגברת של עיטרן (TAR) ופחמן חד חמצני הנשאף בכמות העולה פי שלושה על זו הנשאפת בסיגריה רגילה.

השפעת שימוש כבד במריחואנה על יכולת הלמידה וההתנהגות החברתית: נמצא שהכישורים לקשב, זיכרון ולמידה נפגעים במעשנים כבדים והפגיעה ניכרת במשך שעות ארוכות גם לאחר הפסקת העישון. תוצאות שינויים אלו מתבטאות בדרך כלל בהישגים נמוכים בלימודים, בנטייה להתנהגות עבריינית ותוקפנית, במרדנות, בקשר לקוי עם הסביבה הקרובה (כולל הורים) ובנטייה לחבור לעבריינים ולמעשני סמים דומים.

סיגריות

העישון עלול לפגוע במערכות הגוף, לעתים פגיעה בלתי הפיכה ולעתים יתגלה הנזק בשלב מאוחר מדי.

אחד מכל חמישה מקרי מוות בארצות הברית נגרם מנזקי הטבק, ועל פי תחזיות שפורסמו גם בעיתונות הרפואית המובילה, עד שנת 2050 ימצאו את מותם כ-450 מיליון בני אדם בעולם בשל נזקי הטבק. הנזקים הצפויים מעישון סיגריות:

- טבק מופק מעלים שבשריפתם משתנה הרכבם הכימי. חלק מתוצרי הפירוק של עלי הטבק האלה נהפכים לחומרי רעל ולחומרים מסרטנים ובהם חומרי הדברה, חומרי שימור ועוד. בדרכם לריאות המעשן, חומרים אלו עוברים לגרון כשחלקם נמסים ברוק ונבלעים. לבסוף ימצא חלק גדול מהם את דרכו למחזור הדם. זו הסיבה שהעישון עלול לפגוע בכל איברי הגוף – החל בשפתיים ובריאות, דרך הלב והמוח וכלה בעיניים ובגב. זו גם הסיבה שאין הכרח 'לשאוף לריאות' כדי להינזק מעישון, היות שהנזק נגרם בכל מקום שהעשן מגיע אליו.
- החומרים המסרטנים המצויים בעשן הסיגריות עלולים לגרום למחלות סרטן באיברים שונים בגוף כגון השפתיים, הגרון, הריאות, מערכת העיכול ודרכי השתן.
- גם חומרי הרעל האחרים בעשן הסיגריות עלולים לפגוע כמעט בכל איבר: מחלות לב וכלי דם, פגיעה בתפקוד הריאות ומחלות ריאה כרוניות, ירידה

בזיכרון וביכולת הריכוז (עקב הפחתת זרימת הדם למוח), פגיעה בנשים הרות ובעובריהן ועוד; כל אלה הם רק חלק קטן מנזקי העישון. וזאת מלבד ריח הפה, צביעת השיניים ומחלות חניכיים.

אלכוהול

ככלל חשוב לדעת, שצעירים משתכרים מהר יותר ממבוגרים והשפעות המשקה חזקות יותר אצלם.

ההשפעות בטווח הקצר על צעירים:

- **פגיעה בתפקוד השכלי:** אלכוהול הוא סם המדכא את מערכת העצבים המרכזית. הדבר מתבטא בירידה ביכולת הספורטיבית, בפגיעה ביכולת הריכוז, הלמידה והזיכרון.
- **השפעות התנהגותיות:** אלכוהול גורם לאובדן תחושה של זמן ולקשיי התמצאות בסביבה, לפגיעה בדיבור, לקושי בתנועה ולפגיעה בשליטה בשרירים. שתיית אלכוהול עלולה להביא להתפרצות אלימה ולהתנהגות בלתי זהירה.
- **פגיעה בתפקוד המיני:** האלכוהול מדכא חשק מיני; עלול לגרום לאימפוטנציה אצל גברים.
- **נזקים בריאותיים:** שתיית אלכוהול גורמת נזקים לכבד, למערכת העיכול, לכלי הדם וללב, להפרעות בראייה, להתייבשות. יש קשר בין אלכוהוליזם לסרטן הפה.

פרק 6 טיולים וערכים – צהלה

בדרכים'

הפרק כולל מידע חשוב בנושא התארגנות לטיול, בנהלים המחייבים וכן נותן מענה לשאלות נפוצות בנושא. פרק זה, מאגד מגוון רעיונות לסיורים שתומכים במערכים המוצעים בחוברות. מטרה נוספת של הפעילויות היא גם להוציא את החניכים משגרת המפגשים הרגילים ולסייע לגיבוש הקבוצתי.

מבנה הפרק

- נהלים להתארגנות בטיול.
- מענה לשאלות נפוצות.
- רשימת אתרים.

נהלים להתארגנות בטיול

בזמן יציאה לפעילויות מחוץ לביה"ס, בזמן הלימודים, יש לפעול לפי ההנחיות הבאות:

- לתאם ולקבל אישור מראש ממנהל ביה"ס.
- להוציא חוזר להורים על נייר רשמי של ביה"ס חתום ע"י המנהל או מורשה מטעמו.
- יש לפרט את הפעילות כולל זמני יציאה וחזרה משוערת, ציוד נדרש כמו מים, ביגוד מתאים ומזון.
- לחזור יצורף ספח לחתימת ההורים המאשרים לחניך/ה לצאת לפעילות.
- יש לוודא הצטרפות מורה מלווה מביה"ס ועמידה בדרישות משרד החינוך.
- יש לעדכן את רכזת צהלה על מנת שתוציא ממוקד הטיולים של משרד החינוך אישור טיול המפרט את דרישות משרד החינוך לטיול.
- יש להכין את החניכים מבחינת עמידה בזמנים, משמעת, התנהגות וכן לגבי התכנים.
- לפני היציאה יש לוודא שכולם הביאו את ספח אישור ההורים.
- מומלץ לתאם בראשית השנה את לוח הפעילויות של קבוצת צהלה עם הנהלת בית הספר. דבר זה ימנע סירוב לאפשר טיול עקב מבחן שנקבע וכו'...

צהלה בדרכים'

מענה לשאלות נפוצות

שאלה: האם אני צריך לקבל את אישור ההורים ליציאה של חניך?
תשובה: כן, חובה לקבל אישור הורים וזה תנאי ליציאת התלמיד לטיול!

שאלה: מטעם מי מוציאים את החוזר להורים?
תשובה: חוזר להורים יוצא מטעם ביה"ס בחתימת המנהל או מוסמך מטעמו וכן מתנדב צהלה.

שאלה: מי אחראי לארגן הסעה?
תשובה: כל נושא ההסעות חייב להיות מוסכם מראש בין המתנדב ומנהל/ת בית הספר. כשאיפה, לגבי טיול בזמן הלימודים, אחראי ביה"ס. כאשר מדובר בבילוי משותף אחרי שעות הלימודים, המתנדב אחראי ועליו לפנות לרכזת צהלה לבקשת תקציב. באירועים של כלל קבוצות הפרויקט (יום צהלה) – הפרויקט מארגן את ההסעות במרוכז.

שאלה: מי אחראי להזמין את האבטחה לטיול?
תשובה: האחראיות הכוללת על פעילות התלמידים, כולל במסגרת צהלה, הינה על בית הספר, ולכן יש לפעול בהתאם להוראות מנהל בית הספר – בדומה לכל פעילות אחרת מחוץ לכתלי בית הספר. בכל בית ספר אמור להיות איש קשר מול מתנדב צהלה. הוא אמור לטפל בהזמנת האבטחה, חובש אם יש צורך, הזמנת ההסעה, הדפסת והפצת חוזים וכו'. לגבי פעילויות אחרי שעות הלימודים- ראה הזמנת הסעה.

שאלה: האם נדרש מורה מלווה?
תשובה: כנ"ל. כאשר יוצאים מביה"ס בזמן הלימודים, חייב להצטרף אל הקבוצה נציג / מורה מלווה.

שאלה: האם אני צריך לקבל את אישור ההורים ליציאה של חניך?
תשובה: כן, חובה לקבל אישור הורים וזה תנאי ליציאת התלמיד לטיול!

שאלה: מטעם מי מוציאים את החוזר להורים?
תשובה: חוזר להורים יוצא מטעם ביה"ס בחתימת המנהל או מוסמך מטעמו וכן מתנדב צהלה.

'צהלה בדרכים'

רשימת אתרים

חלקו השלישי של הפרק, ערוך על פי רשימת הנושאים הבאה: התיישבות, מורשת קרב, היסטוריה יהדות וישראל עכשיו.

- לכל אתר עמוד ראשי המעניק הסבר קצר על האתר, מצאי מוזיאוני/ היסטורי/ ארכיאולוגי/ גיאוגרפי, אפשרויות נוספות בסביבה. העמוד המשני בנוי מפינות שונות: על האתר וסביבתו, רעיונות להפעלה, מידע פיקנטי הקשור לאתר ולאזור ושירים שניתן להשמיע וללמד.
- כל מתנדב יכול לבחור אתרים נוספים לביקור ע"פי היכרותו.

הערה: הטיולים המוצעים בפרק מהווים תמיכה לרעיונית למפגשים, הם שוברים את שגרת המפגשים הרגילים ומסייעים לגיבוש הקבוצתי. אולם, את המטרות האלו אפשר להשיג לא רק ע"י יציאה לטיולים רחוקים אלא גם ע"י סיורים בסביבת המגורים הקרובה של החניכים. יתרה מכך, הכרות ערכית עם סביבת מגוריהם תסייע גם לחיזוק הביטחון העצמי וזהות עצמית של החניכים.

רשימת האתרים:

- ניצנים הישנה
- סובב כנרת
- לטרון
- מצדה
- גבעת התחמושת
- חיפה
- תל אביב
- באר שבע

ניצנים הישנה - לוחמות בחולות

התיישבות, מורשת קרב

אתר ניצנים הישנה, מגולל את סיפור ההתיישבות של קיבוץ ניצנים בשנות ה-40 ואת תפקידה החשוב במערכה מול הצבא המצרי במלחמת העצמאות. אולם, יותר מכל אירוע אחר במלחמה זו, סיפור עמידתה ונפילתה של ניצנים מבטא את אישיותן וגבורתן המופלאה של נשים צעירות שהמשותף שלהן היו החלום וערכי הציונות ועקשנות בלתי נלאית מול כל קושי ומכשול. באתר נמצא ה"ארמון" בית ערבי עתיק בו התגוררו המתיישבים הראשונים, הנמצא בתהליך של שיקום ושיפוץ. למרגלותיו עמדות חפירות צבאיות משוחזרות מימי תש"ח ואנדרטאות ללוחמים. בסמוך נמצאת אנדרטת הברונזה "יד לאישה הלוחמת" של האומנית שוש חפץ, המוקדשת לנופלות בקרב ניצנים ולנשים בכלל הלוחמות במערכות הביטחון בישראל. אף על פי שיצאה פקודה לפנות את הנשים והילדים מהמקום 10 נשים נשארו במערכה, 3 מהן נהרגו. בצל העצים, כדאי לעצור ולספר את סיפור גבורתן של הנופלות: דבורה אפשטיין, שלומית דורצ'ין ומירה בן ארי. אנדרטת "יד לאישה הלוחמת" הוא חלק ממרכז סימנריוני לפועלה של האישה במלחמה ובחברה. ביוזמת קצינת ח"ן ראשית ובאישור צה"ל, נקבע אתר ניצנים כאתר חיילי לח"ן, לזיכרון, להזדהות ולכנסים בנושא, אשר בו יפעל מרכז האישה הלוחמת לדורותיה והאישה בחברה הישראלית. במקום שירותים, מים, דשא ושולחנות פיקניק. סרט אור-קולי המתאר את סיפור המקום-בתשלום.

אפשרויות נוספות בסביבה:

טיול רגלי:

- **מבית הקברות ניצנה - לניצנה הישנה** - מסלול קל שאורכו 1 ק"מ. ניתן לחנות לכל אורך המסלול ובצל העצים.
- **פארק החולות** - בפארק מסלולי הליכה שונים. לפרטים לפנות אל בית ספר שדה שקמים.

אתרים היסטוריים:

- **גשר עד הלום** - הנקודה הצפונית ביותר בציר החוף שאליה הגיע הצבא המצרי ב-48.
- **גבעה - 69** כינוי הגבעה הוא על שם גובהה - 69 מטר מעל פני הים. הגבעה הייתה משלט חשוב תחת שליטת ישראל בראשית מלחמת השחרור.

אטרקציות:

- **הדיונה הגדולה** - בחלק הצפוני של הפארק נמצאת הדיונה הגדולה - הדיונה המפורסמת ביותר, חובה לטפס ולהתגלגל עד למטה.
- **חוף רחצה** - מהיפים בארץ, בתשלום
- **ברכות מי התהום של ניצנים** - הרחיצה אסורה אך אפשר ליהנות מעופות המים והצמחייה בבריכות.
- **סיור לילי** - לכידת בעלי חיים - הדרכה מיוחדת מטעם בית ספר שדה שקמים.

נקודות לדיון:

- **נשים לוחמות** - מעמד הנשים הלוחמות בצה"ל.
- **התיישבות מול שימור הטבע** - ההצעה להעתיקת יישובי גוש קטיף לאזור ניצנים מול התנגדות ארגוני הסביבה.
- **גבולותיה הדרומיים של ישראל** - על הסכמי קמפ-דיוויד, הסכם ההתנתקות.

סדר הזמן:

- **ניצנה הישנה** - שעה - שעה וחצי
- **מסלול מבית הקברות ניצנה - לניצנה הישנה** - כשעה וחצי
- **הדיונה הגדולה** - שעה וחצי
- **גשר עד הלום וגבעה 69** - חצי שעה בכל נקודת תצפית.

אפשרויות הפעלה:

- להכין מראש עפיפונים עם החניכים ולהעריך אותם בחוף.
- **יציקות גבס בחול** - מטביעים כף יד/רגל/חפץ אחר בחול רטוב. כאשר מתקבל נגטיב בחול שופכים לתוכו בלילת גבס. אחרי כ- 15 דקות הגבס מתחמם ומתייבש. שולפים את היציקה ומנקים מחול.
- **בישולי שדה בשטח** - תה ופיתות.
- **לזהות עקבות של בעלי חיים בחולות.**

5 דברים שכדאי לדעת על:

- מאז 1999 מתקיים בכל שנה פסטיבל בומבמלה המפורסם בחוף ניצנים.
- חולות ניצנים הינו מתחם של 30 אלף דונם שבעיקרו אינו מיושב מלבד היישוב ניצן. עם הפינוי מישובי גוש קטיף הוקמה שכונה של כ- 150 "קרווילות" בדרום חולות ניצנים.
- הפסל 'יד לאישה הלוחמת' הוא הפסל היחידי בארץ המוקדש לנשים לוחמות.
- באוגוסט 2002 נגנב חלק השוקל יותר מ-100 ק"ג מהפסל.
- הספר "המטרה תל אביב" של רם אורן נכתב על סיפור הפלישה המצרי לישראל ועל קורות קיבוץ ניצנים במערכה.

סובב כנרת

החיישנות, היסטוריה

על פי חוקי מדינת ישראל, הגישה לחופי הכנרת אמורה להיות חופשית לכל עם ישראל, ללא תשלום דמי כניסה. למרות החוק, פרטים וגופים שונים השתלטו על חלקים מהחופים, גדרו אותם ומונעים כניסה מהציבור הרחב או שמתנים אותה בתשלום דמי כניסה.

על רקע המציאות הקשה של סגירת חופי הכנרת וגידורם, החליטה החברה להגנת הטבע לקדם את 'שביל סובב כנרת' - מסלול טיול רגלי מסומן, אשר יקיף את הכנרת קרוב ככל הניתן לשפת המים כחלק מתפישתה החינוכית של החברה להגנת הטבע, הוחלט שהשביל יוכשר בשלב ראשון על ידי קבוצות נוער מכל רחבי הארץ, אשר יירתמו לעשייה חינוכית משמעותית. בשלב שני יגויסו משאבים בכדי לפתח את השביל ברמת פיתוח גבוהה, המשתנה בהתאם לאופיו של האזור ומאפשרת ככל הניתן נגישות לכל. מסלול הטיול יאפשר לציבור הרחב לטייל באופן מוסדר וחופשי מסביב לאגן הכנרת לפני מספר שנים, בראשיתו של הפרויקט לא היה ולו ק"מ אחד של שביל טיולים מסומן לחופי הכנרת. היום, הודות לפעילות מאומצת של קבוצות נוער מכל רחבי הארץ, הוכשרו להליכה וסומנו ע"י הועדה לסימון שבילי ישראל למעלה ממחצית חופי הכנרת, 35 ק"מ!

המסלול יחשוף את ייחודה של הכנרת כנכס טבע ייחודי לצד היותה נכס היסטורי, דתי ותרבותי. השביל יחבר ויקשר בין מוקדי העניין הרבים הפרוסים לאורך האגם.

למידע נוסף אפשר לבקר באתר של החלה"ט: www.teva.org.il

אפשרויות נוספות בסביבה:

בית קברות קבוצת כנרת:

- בית הקברות של קבוצת כנרת הוקם בשנת 1911, קבורים בו אישים גדולים וחשובים מהעלייה הראשונה והשניה, מנהיגים ציוניים ואנשי רוח. ביניהם: רחל המשוררת, נעמי שמר, ברל כצנלסון, דב בר בורכוב, נעמי שמר ועוד. הסיור בבית הקברות מרתק לא רק בגלל הדמויות שטמונות בו, אלא גם בשל הנוף הנשקף ממנו, שפת ים כנרת.

ירדנית:

- אתר טבילה נוצרי בנהר הירדן, כ-400 מ' ממזרח לקבוצת כנרת וכ-500 מ' מדרום למוצא הירדן מהכינרת. הוקם ב-1981 והחליף את אתר הטבילה המסורתית, שנסגר ב-1970. מסיבות בטחוניות ופוליטיות. אתר ירדנית נח לו בשלווה קסומה, עטוף בחורש עצי אקליפטוס רחבי גזע, המשתקפים במי הירדן.

אטרקציות:

- **ספורט מים בכנרת**- מול נופם המדהים של הרי גולן, שלל אפשרויות לפעילות ימית: סירת מנוע לנהיגה עצמית, רכיבה על בננה חוויה מדהימה, סקי מים, שייט בסירת מירוץ, רכיבה על אבוב.
- **טיול ג'יפים**- חווית טיול לא שגרתית, הטיול מתבצע בג'יפים ממוזגים כאשר הנהגים הם מדריכי טיולים. מסלולי הג'יפים הם מהיפים בארץ. הטיול יכול להשתלב בטיולי ליל ירח, זריחה ושקיעה.
- **חמת גדר**- פארק הנופש חמת גדר הכולל מגוון אטרקציות: חוות תנינים, מופע תוכים, מתקני ספורט ועוד.

3 דברים שכדאי לדעת על

סובב כנרת:

- השלמת השביל תביא לעלייה של כ- 20% בכמות הביקורים בכנרת, שעשויה להביא תוספת של כ-16 מיליון ₪ לשנה בהכנסות מתיירות בימה הלאומית.
- פעם ביום נלקחת דגימה ממי הכנרת ע"י נציגים של המעבדה לחקר הכנרת ע"ש יגאל אלון אשר מפקחת על איכות מי הכנרת.
- בשנים האחרונות עלה מפלס האלימות באזור הכנרת ולכן הוקמה 'סיירת כנרת' ע"י משטרת ישראל. מטרתה של הסיירת היא להילחם בפשיעה נגד מטיילים באזור הכנרת.

נקודה לדיון:

- סיפור רחל המשוררת בדגש על נידויה החברתי בעקבות מחלת השחפת.

שירי לי כנרת/ עודד פלדמן

שם הרי גולן באופק, ניצבים עוד בדממה
ונערים בהולם דופק, עוד שומרים על הרמה
ובישבם עם ערב סביב למדורה
עונים הם לך כנרת בשירה:

שירי לי כנרת, שיר מזמור ישן
שירי לי כנרת, שיר לי הגולן

הדוגית עודנה שטה, מפרשה מלבין בחוף
וחורשת האקליפטוס עוד שומרת על הנוף
עת נפרשת רשת עם שוך הסערה
עונים הם לך כנרת בשירה:

שירי לי כנרת, שיר מזמור ישן
שירי לי כנרת, שיר לי הגולן

הירדן נוגן סימפוניה עם אלפי הציפורים
וביחד בהרמוניה מנגנים ומזמרים
וילדים בטבריה בשעת שיעור זמרה
עונים הם לך כנרת בשירה:

שירי לי כנרת, שיר מזמור ישן
שירי לי כנרת, שיר לי הגולן

לטרון

היסטוריה, מורשת קרב

"יד לשריון" הינו אתר הנצחה לחללי חיל השריון במערכות ישראל. האתר כולל גם מוזיאון לתולדות השריון ואוסף של טנקים ורכב קרבי משוריין. האתר ממוקם בלטרון שבעמק איילון, במצודה שהוקמה ע"י הבריטים בתקופת המנדט.

אתר הנצחה:

על "קיר השמות" שבאתר חקוקים שמותם של כל חיילי חיל השריון שנפלו בעת שרותם. ליד השמות לא מצוינת הדרגה הצבאית שכן כולם שווים בפני המוות.

אוסף הטנקים:

אתר ההנצחה בלטרון מפורסם בעיקר תודות לאוסף העצום של הטנקים ורכב קרבי משוריין אשר כולל: טנקים, גשרים ניידים, זחל"מים, נגמ"שים ושריוניות. אוסף זה הוא מהגדולים בעולם ומכיל מעל מאה פריטים, ביניהם טנקי המרכבה של צה"ל, כלי שלל שנתפסו מצבאות ערב במלחמות ישראל וכלים מיוחדים שנקנו לצורך התצוגה.

הלחימה האחרונה על לטרון:

בסמוך לכניסת ההפוגה החליט יגאל אלון, מפקד מבצע 'דני', לערוך התקפת שיריון חזיתית בשעות היום על משטרת לטרון. הגורם העיקרי בהתקפה היו שני הטנקים הכבדים מסוג 'קרומבל', שהשתייכו לחטיבה 8, והיו אמורים לגבור על שיריון האוייב ועל מערך הנ"ט שלו. כן צורפה לכוח פלוגה ד' מהגדוד הראשון, על זחל"מים, כשעל כל זחל"מ הוצבו שני מק"בים. עוזר הקמב"צ, חיים אבינועם, התמנה למפקד הפעולה ולידו פעל המ"פ איתמר גולני. לפי המידע שנמסר למפקד הפעולה, לא נמצא בלטרון כוח רציני. עוד בבוקר יום הפעולה ערך אבינועם סיור בשטח, והתקשה לקבוע אם אמנם אין כוח ירדני באזור. לקראת הפעולה התגלתה גם בעיה של קשר: נאלצו להפעיל שלוש מערכות-קשר - אחת עם פלוגת הפלמ"ח, אחת עם המשוריינים ואחת עם הטנק, שהצריכה קשר ששלט באנגלית.

אפשרויות נוספות בסביבה:

מיני ישראל:

- בפארק מוצגים מאות דגמים שהם תעתיק מדויק להפליא של אתרים, מבנים ונופים מרחבי הארץ, והכל בקנה-מידה של 1:25. כלומר, כל מטר במציאות הוא 4 ס"מ במודל. לדגמים המוצגים חשיבות ארכיטקטונית, היסטורית, ארכיאולוגית, דתית וחברתית. והם טובלים בצמחיה ננסית עשירה, ובינותם שוכנות אלפי דמויות "ישראליות" זעירות, בגובה ממוצע של 7 ס"מ.
- הפארק ממוקם בלטרון, על אם הדרך בין תל אביב לירושלים, דקות ספורות מנתב"ג ועל פי תיאום מראש, דרך משרדי צהלה ניתן לארגן כניסה לחניכי צהלה במחיר סמלי.

מסלולי קארטינג:

- המסלול "אלפא קארטינג לטרון" שוכן לצד מתחם "מיני ישראל" בלטרון. הכניסה למסלול היא דרך המתחם "מיני ישראל". הכלים הנם תוצרת מפעלו של נהג הפורמולה-1 מיכאל שומאכר (ומכונים MS) בעלי מנוע HONDA בנפח 200 סמ"ק המפיק 6.5 כ"ס. מדובר במנוע חזק, בעל אפשרות להגיע למהירויות גבוהות. המסלול הינו מסלול גדול מאוד והינו על משטח אספלט. מחירים: 50 ש"ח למקצה של 10 דקות / 300 ש"ח לקורס נהיגה בסיסי.

לילות לטרון/ שלמה סקולסקי

מחנה המעצר לטרון, תש"ו

מה-לכם, לילות לטרון, לילות ירח

מה-לכם כי נפלאתם מאד?

ונפשי מה תהמה ותשתוחח

כה קודרה מלחץ הגדרות.

זרקורים, שבילים תכולים בשדה
הליל

המעט לי שחק זה מככיב?

מה אורכם חותך לשוא גדרי התיל,

שוא תזכירו לאסיר נתיב.

לא אתלה בכם את רטט הגעגוע

אל אשר כה נכספה נפשי

אך מחר עם אור השחר הזרוע

על אפכם, לילות, אהיה חפשי

3 דברים שכדאי לדעת על לטרון:

- בשנת 1946, נתפסה ע"י הבריטים ספינת מעפילים של ההגנה שהפליגה מצרפת, וכל נוסעיה הוגלו לקפריסין. לספינה קראו 'לטרון' על שם מחנה המעצר בלטרון.
- בכל שנה, בפסח, מתקיימת צעדת לטרון לזכר לוחמי חיל השריון. הצעדה פתוחה לציבור הרחב וצועדים בה לוחמים יחד עם משפחות שכולות.
- פעמיים בשנה, בעונת הנדידה, עוברות מעל לטרון הציפורים שנודדות מאפריקה לאירופה. ציפורים כגון חסידות לבנות, עיטים, עגורים נשרים ושקנאים. בתקופות אלה, זואולוגים רבים פוקדים את לטרון.

מצדה

היסטוריה

מעל ים המלח, על פסגה של מצוק מבודד, ממוקם מבצר מצדה. מבצר הפך לסמל לנחישות היהודית מול השלטון הרומי הזר. המצוק עליו ממוקם מבצר מצדה מתנשא לגובה 450 מטרים מצידו המזרחי, ובצדו המערבי לכ-100 מטרים, מה שהופך את הגישה אליו לקשה ביותר באופן טבעי. 1400 מטרים של ביצורים המקיפים וחומות בעובי 4 מטרים עם מגדלים מבוצרים הופכים את מצדה למבצר אדיר בכל קנה מידה. בורות מים ומחסני מזון איפשרו למבצר לעמוד בתקופת מצור ארוכה.

מבצר מצדה נבנה על ידי המלך הורדוס בשנים 37 עד 31 לפני הספירה למקרה שנתינו היהודים יתקוממו.

בשנת 66 לספירה, עם פרוץ המרד היהודי נגד רומא, כבשה את המבצר קבוצת קנאים בראשות אלעזר בן יאיר, שהשתייכה לקבוצה בשם הסיקריקיים. הקבוצה עסקה בביצוע פשיטות והתנכלויות לישובים באזור.

בשנת 73 לספירה עלה על המבצר הנציב הרומי פלביוס סילבה בראשות הלגיון העשירי והטיל מצור על המבצר. במשך מספר חודשים בנו הצרים סוללה מן הצד המערבי של המבצר, ואז ניגחו את חומותיו באמצעות איל ניגוח.

כאשר נכנסו הרומאים אל מצדה, גילו כי 1000 מגיניו בחרו להעלות את המבצר באש ולהתאבד. רק שתי נשים וחמישה ילדים ניצלו מן ההתאבדות ההמונית.

אתר מצדה זוהה בשנת 1842, והחפירות העיקריות בוצעו בו בשנים 1963-1965. כיום יש במקום רכבל המאפשר לבקר במבצר בנוחות, אך מי שמעוניין יכול עדיין לטפס במעלה שביל הנחש או במעלה הסוללה ממערב.

הגדרת המושג "מדבר"

שנים רבות ציין המושג "מדבר" אזורים חסרי צומח. מסיבה זו היו מצד אחד "מדבריות קרח" - אותם אזורים המכוסים שלג עולם, ומצד שני אזורים שחונים שלא נהנו אף לא מיום גשם אחד בשנה. קנה המידה כיום הוא האקלים, ומדבר מציין אזור צחיח.

ברור שאזור צחיח הוא גם דל בצמחיה. מאידך, לא כל אזור דל בצמחיה הוא מדבר.

המדבריות בעולם משתרעים על פני 10%-20% משטח היבשות, מרביתם מרוכזים לאורך קו הרוחב 23°. אלה הם המדבריות הסוב-טרופיים, הסיבה להיווצרותם נובעת ממשטר האקלים העולמי, הנגב וסיני שייכים לקבוצת המדבריות הסוב-טרופיים, לעומתם, מדבר יהודה הוא מדבר מקומי, שנוצר עקב תנאי אקלים מקומיים.

מדבר

"יפה הוא המדבר...אמר הנסיך הקטן,
תמיד אהבתי את המדבר, ואתה יושב לך
על גבעת חול ואינך רואה דבר ואינך
שומע דבר ואף על פי כן משהו קורן
ומאיר בדממה..סוד קסמו של המדבר,
העיר הנסיך, הוא שהוא טומן בחובו אי
שם מקור מים חיים..."
("הנסיך הקטן" אנטואן דה סנט אקזופרי)

המדבר/ חיים גורי

"יש אנשים שאינם יכולים לחיות במקום
הזה,
צהוב להם מידי, שקט שאפשר להשתגע.
יש אנשים שאלוהים גדול עליהם
במדבר הזה.
אנשים נבהלים כשהם שומעים את
הכוכבים בלילות.
אבל יש גם אנשים שנדבקים לשקט הזה
ואינם יכולים לשוב ולהיפרד ממנו.
אלה, יישארו כאן"

נדברים שכדאי לדעת על

מצדה:

- מצדה נבחרה כאתר התיירות הטוב מסוגו בעולם במשאל קוראי בטאון התיירות "טראוולר" בשנת 2000.
- מצדה מונצחת משנת 2001, ברשימת מורשת תרבות עולמית על פי האמנה להגנה על מורשת תרבות וטבעית של אונסקו. ההנצחה ברשימה זו מבטאת את ערכה האוניברסאלי היוצא מן הכלל של מצדה, הראוי להגנה למען האנושות.
- בגן לאומי מצדה מתקיים בחודשים מרץ-אוקטובר בימים ג' וה', מופע אורקולי מיוחד המספר את סיפור ימיהם האחרונים של מתבצרי מצדה. ההר מצידו המערבי משמש כתפאורה לחיזיון מדהים.

גבעת התחמושת

היסטוריה, גורשת קרב ויהדות

גבעת התחמושת היא כינויו של מוצב ירדני במזרח ירושלים, שהיה מאתרי הלחימה הקשים בקרבות מלחמת ששת הימים.

גבעת התחמושת הייתה חלק ממתחם שכלל גם את בית הספר לשוטרים, ובין שני חלקיו חיברה תעלת לחימה. לאחר מלחמת העצמאות נותר מתחם זה בשליטה ירדנית.

מוצב גבעת התחמושת היה אחד משלושה מוצבים שנועדו למנוע מישראל חבירה ממערב ירושלים למתחם הר הצופים, שנותר כמובלעת ישראלית במזרח ירושלים. כמו כן שלט המוצב על הדרך לעיר העתיקה. המוצב היה בנוי מעשרות בונקרים שנבנו לאורך שלוש תעלות עיקריות.

הקרב על גבעת התחמושת

עם פרוץ מלחמת ששת הימים הגנה על המתחם פלוגת חי"ר ירדנית מתוגברת בת כ-150 לוחמים מגדוד אל-חסיין.

הלחימה במתחם בית הספר לשוטרים וגבעת התחמושת החלה ב-6 ביוני 1967 בשעה 02:30 לפנות בוקר. משימת כיבושה של גבעת התחמושת הוטלה על פלוגה ג', גדוד 66 של חטיבת המילואים של הצנחנים, חטיבה 55, ובמהלך המשימה הצטרף כוח מפלוגה ב'. בשעה 7 בבוקר הסתיים הקרב בכיבוש המתחם. 37 צנחנים נהרגו בקרב זה, 21 מתוכם בגבעת התחמושת.

הצנחנים לחמו בגבעת התחמושת בהתאם לערכי הקרב שעליהם חונכו – גבורה, דבקות במשימה, עזרה לחברים תחת אש, יזמה ותושייה. הקרב הפך לסמל גם בשל עובדה חשובה נוספת - גם החיילים הירדנים נלחמו בעקשנות ובחירוף נפש.

אתר הנצחה

בשנת 1968, לאור יוזמתם ופנייתם של קרובי הנופלים בקרב על שחרור ירושלים, הוחל בתכנון אתר הנצחה במקום. בשנת 1975 נחנך בגבעת התחמושת אתר הנצחה, שבו נשמר חלק מהמוצב שהיה במקום, והוקם בו מוזיאון להנצחת הלוחמים. על קיר במוזיאון חקוקים שמות 182 הנופלים במערכה לשחרור ירושלים במלחמת ששת הימים, ובמקום ניטעו 182 עצי זית לזכר הנופלים על הקרב בירושלים.

בשנת 1987 הוכרזה גבעת התחמושת כאתר הנצחה ממלכתי, ומדי שנה מתקיים בו טקס יום ירושלים.

מידע נוסף ניתן למצוא באתר של גבעת התחמושת: www.givathatachmosht.org.il

גבעת התחמושת

לחן: יאיר רוזנבלום

מילים: יורם טהרלב

היה אז באותו היום השני למלחמה בירושלים.
האופק החוויר במזרח, היינו בעיצומו של הקרב על גבעת התחמושת.
לחמנו שם מזה שלוש שעות.
התנהל קרב עקשני, קטלני, הירדנים נלחמו בעקשנות.
זה היה יעד מבוצר בצורה בלתי רגילה.
בשלב מסוים של הלחימה נשארו לידי ארבעה חיילים בלבד.
עלינו משם בכח של שתי פלוגות.
לא ידעתי היכן האחרים, כיוון שהקשר עם דודיק המ"פ ניתק עוד
בתחילת הקרב.
באותו רגע חשבתי שכולם נהרגו.

עמוד השחר עוד לא קם
חצי פלוגה שכבה בדם
אך אנו כבר היינו שם
בגבעת התחמושת.

בשתיים, שתיים ושלושים
נכנסו דרך הטרשים
לשדה האש והמוקשים
של גבעת התחמושת.

בין הגדרות והמוקשים
השארנו רק את החובשים
ורצנו אבודי חושים
אל גבעת התחמושת.

מול בונקרים מבוצרים
ומרגמות מאה עשרים
מאה וכמה בחורים
על גבעת התחמושת.

באותו רגע נזרק רימון מבחוץ. בנס לא נפגענו.
חששתי שהירדנים יזרקו רימונים נוספים.
מישהו היה צריך לעלות למעלה ולהשגיח.
לא היה לי זמן לשאול מי מתנדב, שלחתי את איתן.
איתן לא היסס לרגע, עלה למעלה והתחיל להפעיל את המקלעון.
לפעמים היה עובר אותי והייתי צריך לצעוק לו שיישאר בקו שלי.
ככה עברנו איזה שלושים מטר.
איתן היה מחפה מלמעלה ואנחנו טיהרנו את הבונקרים מבפנים,
עד שנפגע בראשו ונפל פנימה.

מי שנפל נסחב אחור
שלא יפריע לעבור
עד שנפל הבא בתור
על גבעת התחמושת.

ירדנו אל התעלות
אל הכוכים והמסילות
ואל המוות במחילות
של גבעת התחמושת.

אולי היינו אריות
אך מי שעוד רצה לחיות
אסור היה לו להיות
על גבעת התחמושת.

ואיש אי אנה לא שאל
מי שהלך ראשון נפל
צריך היה הרבה מזל
על גבעת התחמושת.

החלטנו לנסות לפוצץ את הבונקר שלהם בבזוקה.
הבזוקה עשתה כמה שריטות לבטון.
החלטנו לנסות בחומר נפץ. חיכיתי מעליהם עד שחזר הבחור עם חומר הנפץ.
הוא היה זורק לי חבילות חבילות, ואני הייתי מניח את החבילות אחת אחת בפתח הבונקר שלהם.
להם היתה שיטה: קודם זרקו רימון, אחר כך ירו צרור, אחר כך נחו.
אז בין צרור לרימון, הייתי ניגש לפתח הבונקר שלהם ושם שם את חומר הנפץ. הפעלתי את חומר
הנפץ והתרחקתי כמה שיכולתי היו לי ארבעה מטר לתמרון, כי גם מאחורי היו לגיונרים.
אני לא יודע למה קיבלתי צל"ש, בסך הכל רציתי להגיע הביתה בשלום.

חזרנו אל העיר שבעה
עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
על גבעת התחמושת.

בשבע, שבע ועשרים
אל בית הספר לשוטרים
אספו את כל הנשאים
מגבעת התחמושת.

על בונקרים מבוצרים
ועל אחינו הגברים
שנשארו שם בני עשרים
על גבעת התחמושת.

עשן עלה מן הגבעה
השמש במזרח גבהה
חזרנו על העיר שבעה
מגבעת התחמושת.

אפשרויות נוספות בסביבה:

הכותל ומנהרות הכותל- במרחק נסיעה קצרה מגבעת התחמושת, שוכן הכותל המערבי. ניתן לבקר ברחבת הכותל ולהטמין בין האבנים פתקי בקשות ותפילות. בנוסף ניתן לבקר, על פי תאום מראש במנהרות הכותל- סיור מרתק וחוויתי בחפירות הארכיאולוגיות החושפות את מלוא אורכו והדרו של הכותל המערבי.

מוזיאון אסירי המחתרות- מוזיאון המשחזר את בית הכלא המרכזי בירושלים מתקופת השלטון הבריטי. האתר שם דגש על אסירי המחטרות, מההגנה, האצ"ל "הלח", שנאסרו במקום. המוזיאון שוכן במבנה "אכסניית הצלייניות הרוסיות" שנבנה בשנות השישים של המאה במתחם "מגרש הרוסים" ליד ככר ספרא- עיריית ירושלים. הסיור במקום מרתק ומשלב סיפורי גבורה על האסירים והאסירות שנכלאו במקום.

מוזיאון "על התפר" - מוזיאון חברתי יחיד במינו בישראל העושה שימוש בכלים אומנותיים ובאמצעותם מגיב על מתחים בחברה בין ובתוך קבוצות, מתחים שנוכחותם כה מורגשת במציאות העכשווית.

מעלית הזמן- אטרקציה רב חושית המאפשרת להכיר את ירושלים לאורך הדורות לרדת במסע מרתק אל מעמקי האדמה בירושלים, ולפגוש פנים אל פנים בשלמה, צדקיהו, ירמיהו, הורודוס וכל האנשים שחיו ופעלו כאן. מיצג רב חושי המעביר את 3000 שנות ההיסטוריה של ירושלים בצורה חווייתית ומרתקת באמצעים החדשניים בעולם (כל מיצג נמשך 40 דקות).

טיילת ארמון הנציב- תצפית מרהיבה על ירושלים העתיקה והחדשה.

נקודות לדיון:

- **מלחמת ששת הימים-**
השינויים החברתיים והפוליטיים בעקבות המלחמה.
- **ירושלים כבירת ישראל-**
משמעותה של עיר בירה.
- **ירושלים "של כולם"?**

3 דברים שכדאי לדעת על ירושלים:

- ירושלים מוזכרת בתורה, בפעם הראשונה בשם "שלם" בספר בראשית (יד, יח).
- לפי המסורת, שוכנת ירושלים במקום שבו הקים אברהם את העקדה שעליו היה מוכן להקריב את בנו היחיד יצחק, כביטוי לאהבתו את האלוהים.
- אין עוד עיר שזכתה לשמות ולכינויים רבים כל כך. "70 שמות לירושלים" ויש אומרים שאף יותר. בין השמות השונים: אריאל, הקריה, חפציבה, ו...הבתולה.

חיפה, מוזיאון ההעפלה וחיל הים.

מורשת קרב ישראל עכשיו

"ההעפלה הינה אחד המפעלים הגדולים והחשובים בתולדות הקמת מדינת ישראל והתבססות היישוב העברי בארץ..".

העלייה הבלתי לגאלית לארץ ישראל בתקופת המנדט נמשכה מ-1934 ועד קום המדינה ובמהלכה הגיעו לארץ בדרך הים, בדרך האוויר ובדרך היבשה כ-122,000 מעפילים מאירופה, מאסיה ומצפון אפריקה. בהעפלה לקחו חלק אירגוני החלוק, התנועה הרוויזיוניסטית, בית"ר וגופים פרטיים. משנת 1939 ועד קום המדינה הגיעו רוב המעפילים באמצעות "המוסד לעלייה ב" שהיה זרוע של ההגנה.

במוזיאון ההעפלה וחיל הים, במבנה הארכיטקטוני של אוניית המעפילים "אף על פי כן" משולבת תצוגה בנושא ההעפלה. המוצגים משמשים מסגרת לסיפור מאבקו של היישוב היהודי והמעפילים על זכותם לעליה לארץ ישראל. כמו כן, מוצגת במקום תצוגה בנושאי הקמתו, פועלו והתפתחותו של חיל הים.

הסיור המודרך במוזיאון כולל ביקור בתצוגת חיל הים ובאוניית המעפילים "אף על פי כן". כמו כן ניתן לצפות בחיזיון אור-קולי המוקרן באוניית המעפילים.

תצוגת חיל הים משתרעת באולם התצוגה על ארבעת מדוריו ונמשכת בחצר המוזיאון. המדור הראשון עוסק בראשית ימי חיל הים, סיפורם של אנשי בראשית וסיפורן של אניות המעפילים שהיו לאניות מלחמה.

בין המוצגים הבולטים הסיפור המדהים על מבצעי "שודד", תאור הטבעת אניית הדגל המצרי ע"י סירות הקומנדו הישראלי וסיפורה של אח"י אילת -א-16 ספינת המלחמה הראשונה – בקרב הראשון בתולדות החיל.

המדור השני עוסק בשנות ה-50, ספינות חיל הים מפליגות במרחבי הימים, הקומנדו הימי הולך ומשתכלל, חיל הים תורם את חלקו במלחמת סיני וגם זוכה לתוספת משמעותית לכוח המשחתות שלו ממקור בלתי צפוי..

המדור השלישי עוסק בשנות השישים ותחילת שנות השבעים, כאן מתחולל מהפך דרמטי, תחילתו בכישלונות צורבים במלחמת ששת הימים, המשכו בשני אסונות כבדים וסופו בניצחונות מדהימים במלחמת יוה"כ.

במדור הרביעי מתואר המשך מלחמת יום הכיפורים, הפגזת חופי האויב הלחימה בזירת ים סוף. וכן מתוארים מבצע של"ג והלחימה במחבלים.

להלן מכתב מחאה של תלמידים מירושלים, שהתפרסם בעיתונות העברית בארץ ישראל ביום י"ז באב תש"ו – 14 באוגוסט 1946:
המכתב, נשלח במקביל לשלטונות המנדט הבריטי – ולסוכנות היהודית, נציגי היישוב היהודי בארץ ישראל.

לכבוד

ממשלת ארץ ישראל (המנדט הבריטי)

ירושלים

א.ג.

א. אנו, מאות תלמידי בתי הספר היסודיים בירושלים, הכרזנו על שביתה ביום חמישי כמחאה על היחס הבלתי אנושי של ממשלת ארץ ישראל (המנדט הבריטי) לפליטים היהודים, פליטי האנטישמיות האירופית, וסגירת שערי הארץ בפניהם.

ב. היריות ממכונות ירייה על ידי משמר החוף הבריטי בעולים היהודים, אשר ארץ ישראל היא המפלט והמקלט היחידי עבורם – פגעו עמוק בלבו של הנוער. אנו, הדור הצעיר של ארץ ישראל המתחדשת, מכריזים בזה: עולים אלה אחינו הם, ולא רצם הם באים. אנו דורשים מאת ממשלת ארץ ישראל להתחשב ברגשות הנוער ולפתוח את שערי הארץ להמונים אלה.

ג. המשכת יחסה הרע של הממשלה לפליטי החרב הנאצית תזעיק את המוני הנוער למערכה נגד פוליטיקת זוועה זו של ימי הביניים, של "השלכה ללב ים" המתנהלת על ידי ממשלת בריטניה.

ד. בשם הצדק והישר, בשם מאות ואלפי נערים ואמהות המושלכים לרחוב ולאבדון על ידי ההיטלריזם באירופה, אנו דורשים את פתיחת שערי הארץ.

אפשרויות נוספות בסביבה:

מקדש הבהאים והגנים התלויים על הר הכרמל-

להר הכרמל, המקודש ליהודים ולנוצרים כאחד, נודעת חשיבות גדולה גם עבור הבהאים, והוא משמש כמרכז הרוחני והמנהלי. בלב מורדות הכרמל נמצא מקדשו של הבאב, הקדוש המבשר של הדת הבהאית. המקדש מוקף בגנים תלויים מרהיבי עין המפוסלים בצלע ההר. מקדש הבאב הידוע בשם "כיפת הזהב" הוא אחד מסימני ההיכר הידועים ביותר של חיפה.

פארק הכרמל- בפארק הכרמל שבילים מיוחדים לטיולי אופניים, ג'יפים וטרקטורונים העוברים דרך תצפיות נוף מרהיבות חורש ים-תיכוני טבעי, שרידים ארכיאולוגיים מקומות קדושים חיות וצמחי בר. פארק הכרמל משתרע על שטח של כ- 84,000 דונם והוא גדול הגנים הלאומיים בישראל. עשרות פינות חמד ירוקות המזמינות לשבת ולהנות מפקניק בטבע.

הכפרים הדרוזיים- הכפרים הדרוזיים הסמוכים לחיפה דלית - אל - כרמל ועוספיה מפגישים את המבקר עם התרבות הדרוזית. בעוספיה הוקם המרכז למורשת הבדואית - "אלבדיה" בו אירוח בדואי במאהל מסורתי סיפורים מחיי השבט הדת והמסורת וסדנאות הפעלה.

5 דברים שכדאי לדעת על

חיפה וסביבותיה:

- בספטמבר 2001 נחנך במחנה "בנתיבי העפלה" בעתלית - מאגר מידע ממוחשב המכיל שמותיהם של מעפילים, פעילי העפלה, מתנדבים, עצורי המחנות בקפריסין, בעתלית ובמאוריציוס, וכן מידע מקיף הנוגע לתקופת ההעפלה בזמן שלטון המנדט הבריטי בא"י. למרות מאמצים רבים של אנשי האתר, נאספו עד היום פרטיהם של כ-15 אחוז בלבד מכלל המעפילים ופעילי העפלה.

- חיפה היא העיר השנייה בגודלה בישראל.

- בחיפה 5 חופי רחצה מוכרזים: קריית חיים, בת גלים, הכרמל, דדו זמיר, שקמונה, דדו דרום והחוף השקט.

- מידי שנה, בחודש אוגוסט, מקיימת פרוייקט צהלה, יום המוקדש לאיסוף זבל בחוף הכרמל. ביום זה מנקים החניכים את החוף ובערב נהנים מארוחת ערב ופעילות גיבוש וחוויה.

- אחד מאמצעי התחבורה בחיפה הוא הרכבל- (בתוך מתחם מסעדת יטבתה) מקשרת את חוף הכרמל, במבואות הדרומיים של חיפה, עם שכונת סטלה מאריס על הר הכרמל.

נקודות לדיון:

- החיים בעיר מעורבת של יהודים וערבים
- חיפה במלחמת לבנון השנייה
- הטכניון- (מכון טכנולוגי לישראל, הממוקם בחיפה הינו אוניברסיטה השוכנת בחיפה ומתמקדת בהנדסה ובמדעים מדויקים) - חשיבותה של ההשכלה.

אפשרויות הפעלה בחוף:

- לאסוף צדפים ולהכין מהם שרשראות.
- משחקים ותחרות:
- משחק "3 מקלות" עם כל הקבוצה, תחרות הגלגלון הכי יפה, תחרויות ריצה למרחק קצר, טורניר כדור- עף.
- קומזיץ לילי

תל אביב

היסטוריה וישראל עכשיו

תל-אביב-יפו העיר המרכזית בגוש דן והשנייה באוכלוסייתה בישראל. תל-אביב היא מטרופולין המהווה את מרכז הכלכלה, התרבות והמסחר של ישראל, וכמקום השוקק חיים כל שעות היממה, זכתה לכינוי "עיר ללא הפסקה". לאור העובדה שתל אביב הייתה העיר היהודית הראשונה שהוקמה במסגרת התנועה הציונית שלא כחלק מהיישוב הישן, היא זכתה לכינוי '**העיר העברית הראשונה**'. בעיר ממוקמים גם מרכזי המערכת הבנקאית, קריית צה"ל, הבורסה לניירות ערך, שגרירויות ונציגויות בינלאומיות ומערכות העיתונים הגדולים.

מוזיאון בית ההגנה ע"ש אליהו גולומב.

שדרות רוטשילד 23, תל אביב.

בית זה, שנבנה בידי משפחת שרתוק (שרת) בראשית שנות ה-20, היה מעונם הפרטי של אליהו גולומב ובני משפחתו, ושימש גם כמטה ה"הגנה" שגולומב היה ממייסדיה והמצביא הבלתי מוכתר שלה.

שניים מחדרי הבית המקוריים שומרו במלואם ומאפשרים למבקר לחוש את אוירת הימים ההם. ארבע קומות מוקדשות לתצוגת המוזיאון וכן שוכנים בבית 'ארכיון ה'הגנה' ומזכירות 'ארגון חברי ה'הגנה'. בבית גם שני אולמות, אודיטוריום מהודר המכיל כ-100 מקומות עם אפשרות הקרנת סרטים, וחדר לצפייה בחזיון אור-קולי.

התצוגה בארבע קומות המוזיאון היא מהמתקדמות והמתוחכמות מסוגה. המעוצבת באמצעות מסכי וידאו ענקיים, דגמים, תפאורות וסיפורים מתולדות הארגון מהקמתו ועד היותו לצה"ל. ביקור במוזיאון כולל: שיחת פתיחה, הקרנת סרט מבוא על התקופה, סיור מודרך בתצוגה, כולל הפעלות המותאמות לקהל המבקרים, וחזיון אור קולי על הקרב על ירושלים ומלחמת העצמאות.

אפשרויות נוספות בסביבה:

- **סיור בשדרות רוטשילד** - שהיה בזמנו הרחוב הראשי הראשון בעיר, ניבטת ההיסטוריה מכל עבר ומרבית המבנים כאן הם מראשית המאה הקודמת. כאן ניתן למצוא את פנס הרחוב הראשון שהוצב בעיר וגם את הקיוסק הראשון. כיום מהווה השדרה היפה את אחד ממוקדי הביילוי המרכזיים של העיר.
- **בית דיזינגוף** - בית דיזינגוף הוא הבית שבו התגוררו ראש העיר הראשון של תל אביב, מאיר דיזינגוף ורעייתו צינה, בשדרות רוטשילד 16. אחד מבתיה הראשונים של העיר. המקום בו הכריז דוד בן גוריון על הקמת המדינה. מאוחר יותר שימש כמוזיאון תל אביב הראשון בטרם עבר למשכנו הנוכחי. כיום נמצא בו מכון לחקר התנ"ך.

- **אנדרטת מייסדי העיר** - נמצאת מול בית דיוזנגוף הוקמה כמחווה למייסדי העיר. על האנדרטה ריקוע נחושת הבנוי שלוש שכבות: הראשונה מראה את ה"מריצים", אותם שהביאו את החול במריצות, כשהם מיישרים את הקרקע, ולצידם נחשים ולטאות, השנייה - אחוזת בית עם גימנסיה הרצלייה והשלישית - תל אביב של ימינו.

גן השקמים

מילים: יצחק יצחקי לחן: יוחנן זראי

היה היו כאן פעם שקמים,
חולות מסביב וגם נוף.
העיר תל אביב של אותם הימים
הייתה בית בודד על החוף.
ויש לפעמים נערכו ישיבות
מתחת שקמים אז בצל,
וליד העצים צחקו הבנות
וענו בזמרה: "הי ילל".

כן, זהו, כן, זהו,
זה גן השקמים.
היו גם כאלה
אי אז בימים.

גדלה תל אביב מסביבה פרוורים
הכל בה תוכנן ונבדק.
נבנו בה כבישים
והלבין אז ראשם מאבק.

הכל כאן נבנה בקצבו של הדור -
חנויות ובתי שחקים,
אך רק אם נפנה מבטנו אחרו,
ניזכר בשקמים ירוקים.

כן, זהו, כן, זהו...
היום השקמים נעלמו ואינם -
רק שלט את שמם עוד מזכיר,
כמה ציפורים וספסל מיותר
ניצב בליבה של העיר.
ומושך הוא אליו, כשהערב יורד
ועולים במרום כוכבים,
קבצן מן הרחוב או הלך בודד
או זוג צעירים אוהבים.

3 דברים שכדאי לדעת על

תל אביב:

- בימיה הראשונים נקראה העיר "אחוזת בית" על שם האגודה שהקימה את העיר. ב-1910, התחבטו אנשיה באיזה שם יקראו לה. עקב כך נבחרה ועדה שהביאה לפני אספה כללית של תושבי השכונה את הצעותיה לשם העיר. בין השמות שהועלו באספה: יפו החדשה, נוה יפו, אביבה, יפהייה, עבריייה ועוד. לבסוף נבחרה ברוב קולות הצעתו של מנחם שינקין: "תל - אביב" כשם התרגום העברי לספרו של בנימין זאב הרצל, "אלטנוילנד".
- באוקטובר 1949 אוחדה יפו עם תל-אביב, ולעיר המאוחדת ניתן השם "תל-אביב-יפו", אם כי בדרך כלל מתייחסים לעיר בשם "תל-אביב".
- נמל תל-אביב הוקם בשנת 1936 ע"י חברת 'אוצר מפעלי ים' והינו הנמל העברי הראשון בארץ. הנמל הוקם על רקע מהומות דמים ומרד ערביי יפו, זו הייתה הדרך להוכיח, כי את האלימות וההפחדה ניתן לנצח באמצעות חדות עשייה, תחושת שליחות, חזון - ולא רק בכוח הזרוע.

באר שבע

אנדרטת הנגב

"עובר אורח, אתה בא בשערי מקדש מעט של אהבתנו לארץ הנגב!
אנשים אלה יבואו הנה לפגוש את המרחב ואת סופות החול,
את מדורת הסיירים בגיא וריח עדרים על בור המים,
את צינור המים המנוקב, תמרות אבק 4 השיירות בדרך חסומה, פריחת הרתמים, טעם של מנות
ברזל.

את אימת המוקשים, מסע ארוך בדרך לא דרך, מגדל חרב בחצר קבוץ.
תעלות הקשר המופגזות, בדידות הנצורים, אד רוטט על דרך הרעב, צל חם לרגלי צאלים,
עורמת הפושטים המבקיעים בחשך ואת השעטה באדיר לאור היום. אור סגול על הררי השחם
וכחול מפרץ אילת.

עורבים על צוק. איילה באופק.
חגור החותך בבשר, שפתיים מלוחות צמא.
שם נערה על חול. שם חבר חרות באבן.
ואת הרעות ואת הנעורים."

אחד מאתרי התיירות בנגב הוא אנדרטת חטיבת הנגב, הממוקמת על כביש באר-שבע- עומר -
רמות.

משפטים אלה, הרשומים על כותל המבוא לאנדרטת חטיבת הנגב, מביעים את האידיאה שעמדה
מאחורי מקימה של אנדרטה זו, הניצבת על גבעה גירית בשולי בקעת באר שבע וצופה אל מרחבי
הנגב, שלמען שחרורם נפלו לוחמי החטיבה.

האנדרטה עוצבה על ידי האמן דני קראוון שהיה מלוחמי חטיבת הנגב.
האנדרטה, משתרעת על שטח של 300 דונם וכוללת 18 אלמנטים שונים שלכל אחד משמעות
סמלית וסווגה כאחת מ- 12 הדוגמאות הטובות ביותר בעולם ליצירת אומנות העושה שימוש
בבטון.

האנדרטה מהווה נקודת תצפית מרהיבה על העיר באר-שבע.

אפשרויות נוספות בסביבה:

- **מוזיאון חיל האוויר בחצרים** - "...המוזיאון מהווה מרכז לאומי שתפקידו לשמר את מורשת
חיל-האוויר, לחקור אותה, להציג ולהנחיל אותה, לציבור ישראל ככלל ולדורות הבאים
של לוחמי וחיילי חיל-האוויר בפרט, על מנת לקרב אותם לחיל ולמורשתו תוך יצירת
זיקה ויחסי גומלין ביניהם." (מתוך אתר המוזיאון).

למיקומו של המוזיאון בסמוך לבסיס חצרים מספר יתרונות, ביניהם מזג אוויר יבש התורם לשימור המטוסים, פוטנציאל השטח הרחב, קשר תחזוקתי לבסיס וקרבה למסלולי הטיסה שלו, וכן תרומה מיוחדת לפיתוח התיירות בנגב וקרבה לאקדמיה לטיס המאפשרת לגדל את פרחי הטיס על ברכי מורשת החיל. אתר המוזיאון:

www.iaf-museum.org.il

▪ **מרכז ג'ו אלון** - ג'ו (יוסף) אלון היה ממייסדי חיל האוויר הישראלי. שמו של ג'ו אלון הונצח במרכז ג'ו אלון שליד קיבוץ להב: "...קומפלקס של מוזיאונים ומכונים העוסקים בתחומי החברה, התרבות, הסביבה והאמנות, לצד מרכז תיירותי המציע מגוון פעילויות רחב וייחודי..." זהו אחד המוזיאונים היחידים בעולם המוקדש כולו לתרבות הבדואים. בתצוגות הצבעוניות משתקפים חיי הבדואים ברחבי הנגב וסיני, במאה השנים האחרונות.

פריטים היסטוריים לצד פריטים עכשוויים ממחישים את חיי היום-יום וימי החג. הביקור מלווה בסרטים ובמוסיקה בדואית אותנטית. את דברי ההסבר נותנים מדריכים בדואים, ומספרים את סיפורה האישי והמיוחד של תרבותם. קישור לאתר: www.joealon.org.il

נקודות לדיון:

- מאפייני מדבר
- מבצע יואב
- הבדואים בנגב

טקס מסדר כנפיים

בבסיס חצרים

מידי שנה מוזמנות קבוצות צהלה לטקס סיום קורס הטייס - מסדר כנפיים הנערך בחודש יוני. מדובר בטקס מרשים ביותר הכולל תרגילי צעידה מרהיבים על הקרקע ומפגן אווירי ייחודי הממחיש את עוצמתו ורב גוניותו של חיל האוויר.

2 דברים שכדאי לדעת על

באר שבע:

- מקור שמה של העיר הוא במקרא, בספר בראשית (כ"א כ"ח-ל"א), שם מסופר כי אברהם הוכיח את אבימלך מלך גרר, על הבאר שנגזלה ממנו על ידי אנשיו, ואבימלך לקח מאברהם את "שבע כבשות הצאן", לעדות כי הבאר נחפרה על ידי אברהם והייתה שייכת לו. הם אף כרתו ברית במקום: "על כן קרא למקום ההוא באר שבע, כי שם נשבעו שניהם".
- במלחמת העצמאות השתלט הצבא המצרי על העיר. במסגרת **מבצע יואב** נע בהסתר טור רכוב של צה"ל שכלל את חטיבה 8 ואת הגדוד השביעי של הפלמ"ח מחטיבת הנגב, והתקיף עם שחר ה-21 באוקטובר את העיר. ההתקפה הפתיעה את הכוח המגן ולאחר מספר שעות קרב נכנעה מפקדת העיר ותושבי העיר נמלטו.

פרק 7 נספחים

בפרק זה תוכלו למצוא מכתבים, שירים, הגיגים, קטעים ומחשבות שנכתבו בנושאים שונים ומתאימים לאירועים שונים. לוקטו...

"אני מאמין שהחיים בעיקרם אינם אוסף השעות והימים בין לידתו של אדם למותו, אלא התוכן שאנו יוצקים לתוכם, הביטוי החזק של הקיום איננו זרימת הזמן לאורך חייו של האדם, אלא אוסף החותמות שהוא מטביע על הסובבים אותו מכוח אישיותו ומעשיו- ואוסף החותמות שהעולם מטביע בו דרך רגישותו ופתיחותו לגוונים היותר דקים של גילוי החיים. יש מי שנתנו לו חיים ארוכים ובמובן המסוים הזה כמעט לא חי ויש מי שחי חיים קצרים ומלאים... למד לאהוב, לחנך- התלבט בבעיות היותר עמוקות של החיים ותישאר עם זאת רגיש ופתוח לחיך..."

(מתוך הספד ליוני נתניהו ז"ל)

סיפור על 4 אנשים ועבודה שהייתה צריכה להיעשות...

זהו סיפור על ארבעה אנשים
"כולם" "אף אחד" "כל אחד" ו"מישהו".

הייתה עבודה חשובה שצריכה הייתה להיעשות
אבל "אף אחד" לא עשה אותה.
"מישהו" כעס על כך, מפני ש"כל אחד" יכול היה לעשות
את זה,
אבל "אף אחד" לא עשה אותה.

אז ...

"כולם" האשים את "מישהו"
בגלל ש"אף אחד" לא עשה
את מה ש"כל אחד" יכל לעשות...

אב אחד עמד למות ולפני מיתתו
אסף את כל בניו.

לכל אחד מהם הביא בתורו קיסם
וביקש מהם שישברו אותו,
כולם עשו זאת בהצלחה וללא כל
בעיה.

אח"כ נתן האב לכל אחד מבניו
קבוצת קיסמים וביקש מהם לשבור
את הקבוצה הזו, אך אף אחד מהם
לא הצליח.

אמר להם אביהם:

כמו בקיסמים, אם תהיו מפורדים,
כל דבר, אפילו הדבר הקטן ביותר,
יוכל לשבור אתכם.

אך אם תהיו מאוחדים ומלוכדים
יחדיו תמיד אף אחד ושום דבר לא
יוכל להפריד או לשבור אתכם.

מסלול הדט

מסלול הדט של שמעון ניסן נמשך לאורך מאות מטרים, ברחובותיה של שכונת נחלאות בירושלים. ביום חמישי הלך שמעון ברחובות האלה שותת דט ואיש לא הביע לו צורה. הלך ודימט, הלך ודימט, עד שמת בחצר ביתו. מסלול הדט והחרפה.

ביום שישי בבוקר, יממה לאחר מותו של שמעון ניסן, צדיין ניתן היה לראות שוב את ארוך של דט שנמשך מאות מטרים, לאורך רחובותיה של שכונת נחלאות בירושלים. כל ניסיונות "חסד של אמת" לשטוף את הדט והחרפה לא הוציאו. במסלול הדט הלה הלך שמעון ניסן בן ה-70 ביום חמישי בבוקר, הלך ודימט, חצה את רחוב יפו, נכנס אל רחוב בית יעקב הסמוך לשוק מחנה יהודה, עבר סמוך לבנק דיסקונט ברחוב, ונשען לאסוף כוח על איצטבת הדוכן הנמצא מאחורי הבנק. כיצד יודעים זאת? דמו של שמעון נשפך כאן והכתם הנראה על המדרכה מציג על כך דט יודעים שמעון נעצר כמה מטרים לאחר מכן ליד תמרור "עצור" בצומת הפונה אל רחוב השיקמה. עכשיו החולשה החלה משתלשלת עליו והליכתו הפכה מזלזלית. תשאלו את הדט. הוא מספר הכל.

ואחר כך חצה את רחוב אריפס, ואיש לא שעה לאיש המדמט. חלף על הכניסה למסעדת רחמו ונכנס אל בית מספר 6 ברחוב הגליל בו הוא דר. 10 מדרכות הפרידו בינו לבין דירתו אבל כוחו לא צמד לו והוא התמוטט על ספסל בחצר ביתו, מתחת לפסגת אותה נטע. שם גילתה אותו אחיו אהרון. "ראיתי את כל הרחוב מלא דט", מספר אהרון, "נכנסתי מהר פנימה ואז ראיתי אותו יושב על הספסל. רצתי ואחזתי לו בידיים שהיו קרות כמו קרח. באותו רגע אחרתי לצמחי הדט, אבוד, האח שלי מת". כמעט 70 שנה עשה שמעון את המסלול הלה וכמעט לא חרץ ממנו. "מה יש לו לחפש מחוץ לשכונה", אומר אהרון בפליאה. "זו הארץ שלו, זו הצייר שלו וזו השכונה שלו. כאן נולד, כאן הוא גדל, כאן היו לו חברים וכאן דט הוא מת". הוא היה אדם בריא פרט לפצע ברגלו, עבד כפקיד במס הכנסה ומצולף לא התחתן. הוא גידל ציפורים במרפסת ביתו וטיפח בוסתן קטן בחצר ביתו. "היה כאן דט כאילו ששטו פרה ואיש לא עשה כלום", אומרת קרובת משפחה. "לא האמנתי שדבר כזה יקרה כאן", אומר אהרון, "אנשים בשכונה רואים דט, דט, הכל דט ולא עושים כלום? לא שואלים מה קרה? אולי מישהו צריק צורה? הרגליים שלו, הנצליים שלו, היו אדומות ואף אחד לא ראה? לא שם לה? זו השכונה שלו. איך אפשר?"

באותו רגע מליצה למקום שכנה אחרת, נצמי תומסון אנרחית בריטית המתלווה בארץ: "אף אחד לא עזר לו", היא אומרת, "לא יאומן. אצלנו בבריטניה זה לא היה קורה. אצלנו היו עוזרים לאדם אדם, אדם יושב למה, אכפת להם מאחריים". בישראל זה כבר לא ככה. תשאלו את הדט. הוא יודע הכל.

כוחה של הנהגה חמה

לאחת העיירות שבפולין הגיעה השמועה, שלמחרת תגיע הרכבת הראשונה.
בהגיע הרכבת, יצאו לקראתה
כל בני העיירה וביניהם יצא גם אדמו"ר העיירה.
לא הסתפק האדמו"ר בראיה וניגש למשש
בידיו את הרכבת. תמהו חסידיו לפשר
התנהגותו ושאלוהו על כך. השיב
להם האדמו"ר: "מכל דבר
שבעולם יש ללמוד
ולהפיק לקחים.
ראיתי את
הרכבת והנה
הקרונות שבה קרים
כקרח, אך הקטר היה חם
ולוהט, והסקתי את המסקנה:
אם העומד בראש - חם הוא, יש בכוחו
לגרור אחריו רבים, למרות שהם כשלעצמם קרים כקרח".

**"גם האדם הצליח להגיע לידו,
גם אתם יכולים למצוא את
הדרך ולהגיע למחוז הפציכם.
יש דרך. תמיד יש דרך"
(נאלין אוסטיין)**

"אם אתם יכולים לשאול אתם גם יכולים
להחזיק מעמד."

אם אתם יכולים לצמיין, אתם יכולים גם
להגיש.

אם התחלם אתם יכולים גם להמשיך.

חפשו בדרך עצמכם ומצאו את הטעם

להאמין"

קולין מק קארטי

אין לו זמן/ אריק איינשטיין

אין לו זמן לשמוע את המוסיקה
בטבע
אין לו זמן לראות את הים והשקיעה
אין זמן ללכת ולשקוע בקולנוע
תמצאו אותו תמיד בעבודה.

על הבוקר כשהוא קם
הוא עייף ולא רגוע
ממהר עם הקפה והראש בילדים
מנכרת מחשבה כמה כסף הוא
מרוויח
וכבד בנשמה הקרבות הם אבודים

ובערב כשהוא שב
הוא עייף ולא רגוע
מחבק את האישה, מנשק לילדים
שוב עולה המחשבה
כמה כסף הוא מרוויח
וכבד בנשמה הקרבות הם אבודים

(מכתב קדו' - ניתן להקריא אותו בפני התניכ'ם לקראת יום הזיכרון או יום הצמחאות ודרכו לצסוק בנולדתנו על הארץ.)

מאת: נשיא ארה"ב

אל: ראש ממשלת ישראל

ידידי,

מזה שלושה דורות עוקב העם האמריקאי אחרי גורל עמכם, מתוך תחושת דאגה ואחריות עמוקה.

אם לפני עשורים מספר ציפינו לסיום המצב המתמשך של הסכסוך המזרח התיכון, הרי כיום נהיר עומקו של המשבר, וברורה יותר הטרגדיה של עמכם.

עדיין פזורים אתם ברובכם בארצות אותן אין אתם רואים כארצותיכם, ועדיין מחנכים אתם את ילדיכם מתוך געגועים ליום בו ישובו אל הארץ בה חיו אבותיכם, ומתוך שאיפה כנה לחיים לאומיים עצמאיים.

תחושת אחריותו של העם האמריקאי לפתרון הטרגדיה המתמשכת, הביאה את הממשל האמריקאי להציע בפניך את הדרך הבאה לפתרון הסכסוך:

עומדים אנו בפני שנת אלף חדשה ושינויים רבים מתחוללים בעולם בקצב מהיר.

בעידן זה של מחשבים וטיסות לחלל הולכת ופוחתת חשיבותם של גורמים כגון רגש ומיתוס, וגעגועים למולדת היסטורית נשכחת.

מתוך דאגה למצבו הנוכחי של עמך ולאובדן חיי אדם, החליט הסנאט להקצות שטח אדמה נרחב בדרומה של מדינת אוראגון, להתיישבות של היהודים.

כל יהודי אשר יבקש להגר לאזור זה, יקבל אוטומטית אזרחות אמריקאית, ועמה סיוע כספי הולם, על מנת להקל עליו את החיים החדשים במולדתו החדשה. בשטח זה שהוא פורה ביותר, וניחן באוצרות טבע רבים, ישמר בהקפדה רוב יהודי, ולתושבים תינתן אפשרות לנהל ממשל וחינוך עצמאיים. כל זאת תחת הגדרה של מדינה נוספת בארה"ב.

אזרחי ארה"ב הטילו עלי לבטא את נכונותם ואת צפייתם להשתלבותכם כאזרחים שווי חובות וזכויות בארצנו.

בברכה,

נשיא ארצות הברית

חשבון נפש החווה מלובלין

והיה... והגיע שעתך ללכת
כי תיבול ותיפול כעלה שלכת
ולהמשיך לא תוכל עוד הלאה
ותקרא לעמוד לפני בית דין של מעלה,
שם לא ישאלוך אם צברת הון רב
או אם נפלת כגיבור בקרב,
או אם צדיק או רשע היית
שאלה אחת ישאלוך -
אם לפני מותך -
חיית

מיהו ישראלי?

ישראלי זה לקחת מלון בירושלים ולהתלונן בקבלה
שלא רואים את הים...

ישראלי זה ללכת ברחוב שכולם בו היו אתך בצבא,
להיכנס למסעדה עם תפריט בעברית, לשמוע את
המלצר קורא לך "אחי" ולדעת שאתה בהודו...

ישראלי זה לבדוק אוטו חדש ב 230,000 שקל על ידי
בעיטה בצמיג.

ישראלי זה הבן אדם היחיד שמוחא כפיים כשהוא
חוזר ארצה, ולא יכול לחכות לרגע שהוא יעוף מפה
שוב...

ישראלי זה עולה חדש מרוסיה, שמתחתן עם עולה
חדשה ממרוקו וקורא לבת שלו קוראל, כי מי יודע אולי
היא תגדל בארצות הברית...

ישראלי זה לראות שלט צבע טרי, להניח עליו את היד
ולהגיד "וואלה"!

ישראלי הוא מישהו שהיה שליח בפיצרייה וכותב
בקורות חיים: "סמנכ"ל שיווק והפצה ברשת מזון
גדולה"...

ישראלי הוא מישהו שקונה
מכסים של איזה מעדן חלב באלף שקל בשביל להרוויח
פאוץ' ששווה עשרים שקל...

ישראלי זה לקנות ג'ורג'יו ארמני בשוק בעשרים ותשע
שקל ולהיעלב שזה מזויף...

ישראלי זה לשים שלט "שוטר פקח אני פורק סחורה"
על קטנוע...

מהי ציונות? / יואל ריפל

לסגור סתם ברז שדולף,
לקחת טרמפ חייל עייף
ולא להישאר אדיש
כשמשליכים אשפה לכביש.
להיות תמיד בעניינים,
להתנדב לצנחנים
האם כל אלה בכנות
אינם, בעצם, ציונות?

לתלות דגלון בתור קישוט
בערב יום העצמאות,
לקפוץ אל על מרוב שמחה
אם הנבחרת שוב ניצחה.
ללחוש בכותל "זה ביתי"
גם אם אתה אינך דתי.
האם כל אלה בכנות
אינם, בעצם, ציונות?

ואם אתה חוזר מחו"ל,
ובמטוס רואה ממול
את האורות של ת"א
עם כל הפרברים סביב,
ליבך הולם ממש כמו תוף
ואז אתה לוחש "סוף סוף".
האם כל אלה בכנות
אינם, בעצם, ציונות?

לקטוף זרי פרחים בגן
אבל לא פרח שמוגן.
להרטיב בגשם עז,
אבל במקום להיות נרגז
לזכור דבר כל כך פשוט
"הגשם טוב לחקלאות".
האם כל אלה בכנות
אינם, בעצם, ציונות?

ויש עוד אלף דוגמאות
שמוחקות ת'מרכאות,
מהתנועה והחזון
שמקורם בשם "ציון".
כן, יש עוד דוגמאות אין-ספור
שלפעמים קשה לזכור
אשר כולם הם בכנות
פשוט מאוד,

הם ציונות...

העולם שייך לצעירים :

מדינה עם רמטכ"ל בן 32,

ושלריר באו"ם בן 34,

יכולה להיווצר כנראה רק כשחזר בן 35 ממבצע אומה.

הרצל היה בן 35 כאשר כתב את "מדינת היהודים".

איינשטיין (ולא אריק) היה בן 26 כאשר ניסה את גורל היחסות

ואריק (ולא איינשטיין) היה בן 25 כאשר הקים את ה-101,

והאר"י הנהיג את גורל הקבלה בליל 34,

כי הצולס שייך לצעירים, אם הם רוצים...

ואז גליצו לי שהמזלרים מצביים מכשולים,

ושהלקנים ממדידים מחסומים,

והישישים בלופס משמשים מעצור להתקדמותנו.

כי אז אספר לכם, כי דוד בן גוריון היה יו"ר ועצת היסוד של פועלי

ציון בליל 20, ושיא נפיר אחר שלו, שדוד לפני כן היה פועל ביקר.

כמה בני 20 פועלים היו בביקר?

לדעה מאיר צורקה בליל 27 להנהלת סולל בונה

ובליל 30 הייתה מלכירת מועצת הפועלות

כן, אני יודעת שאתם מחייכים.

אני רואה את זה ואני מוכנה להתגפק בפחות מזה.

אבל רשמו לפניכם שהצעירים הטובים האלה,

ושוד רבים אחרים,

עם הקוקו והסרפן או בלעדיהם,

לא בלעדי חצאי ימים בצפייה בטלוויזיה

ולא כילו את אילותיהם בפענוח סעיפי משכורת

וכנראה

שלא פיצחו גרעינים במדע שבת

כמה דברים שלא ידעתם (כנראה)

- אף אחד לא יכול ללקק את המרפק של עצמו
- קוקה-קולה הייתה במקור ירוקה
- ג'ינג'ים מתקרחים יותר מהר
- מה משותף לאפוד מגן, יציאת חירום, ווישרים לשמשת המכונית ומדפסת לייזר? כולם הומצאו בידי נשים
- ואם כבר אנחנו בענייני נשים, לב האישה פועם במהירות גדולה יותר מזה של הגבר
- יש יותר תרנגולות מאנשים בעולם
- הצרפתים אוכלים כ-200 מליון צפרדעים כל שנה
- המשפט הזה משתמש בכל אותיות האיי בי סי "The quick brown fox jumps over a lazy dog"
- המשפט "דג סקרן שט לו בים זך ולפתע מצא חבורה נחמדת" משתמש בכל האותיות של האלף בית העברי
- האדם הממוצע חולם כמעט 1500 חלומות בשנה
- כ-142 ליקוקים מפרידים בין הקרטיב למקל
- השריר החזק ביותר בגופנו הוא הלשון
- הגירפה מלקקת לעצמה את האוזניים
- מי שלועס מסטיק בזמן קילוף בצל - לא בוכה
- אי אפשר לקפל ניר מרובע יותר משבע פעמים. נסו בעצמכם
- אלכסנדר גראהם בל, ממציא הטלפון, מעולם לא טילפן לאמו או אשתו - שתיהן היו חירשות
- אריסטו, ניוטון, דרווין ומשה רבנו היו כולם מגמגמים
- בחלל, האסטרונוטים אינם יכולים לבכות - בלי כוח המשיכה (כוח הכובד הדמעות אינן זולגות)
- תאריך יום ההולדת שלך משותף ללפחות עוד 9 מליון אנשים מסביב לעולם וכל שנה המספר גודל.
- באוגוסט נולדים הכי הרבה תינוקות, יותר מ-200 בכל דקה
- בממוצע יש 333 ריבועים בכל גליל נייר טואלט
- בכל דקה מכים כ-6000 ברקים את העולם
- מעריכים כי בכל רגע נתון 0.7 אחוז מהאנשים בעולם שיכורים
- המזון שאדם אוכל כל חייו שווה בערך למשקלם של שישה פילים
- דבש הוא המזון היחיד בעולם שאינו מתקלקל
- משקלן של הנמלים בעולם גדול פי עשרה מזה של בני האדם
- אם היה אפשר לנהוג מכונית אל השמש - המסע היה אורך 150 שנה
- האדם הממוצע נרדם תוך שבע דקות
- ימניים חיים בממוצע 9 שנים יותר משמאליים
- השם הפרטי הנפוץ ביותר בעולם הוא מוחמד
- שם המשפחה הנפוץ ביותר - צ'אנג

אם יוצאים מלימים המקומות נבלאים / צ"ר סוס

(גורסה מקוצרת)

וממשיך - גם אם אורז האויז הנרא.
וממשיך - גם אם קרוק-קרא צוסק
מעזיר,
וממשיך - אם פקעו נקעו ארזיר,
ויזיר דולפות, ודולפות נעזיר.
גליס רחוק וממשיך ומצמד, עם כז
בסיה ממודד מיד!
אפעמים מסמך, אפעמים יש צרות
מסמך בין המון ציבורים מולרות
מקדס בלהירות, בלבונה, זה לא קל.
החיים הם חכמה של שיווי משקל.
רק לזכור להיות זריז ואמין,
ואסור שמהזיל רזל שמאז בימין.

גצזיח? נכון?

גצזיח! נכון!

(משעים ומשעה אחוזי ביטחון)

יז, אתה עוד גליז הרים!
אז...

אם שמך פוקסי, בוקסי, הושע,
אחמד, עומר, נטע או לאה,
המקומות נבלאים!
זה היום שלך! החר מחכה!
אז... צא אדרכך! צא!!

אם יוצאים

מלימים המקומות נבלאים!

בהצחה!
הליס היום אתה יוצא המקומות
נבלאים!
אז שלום, עם רזליים בנעליים, עם שכז
בראש -
ממצא את הדרך שלך,
אז לחשוש.

אתה יכול ויודע, מוכן ומזומן.
אתה הוא זה שיחזיט לאן.
מסמך ברחובות מאפנים, מאחור,
יש רחוב שמהזיט: "יבא כדאי אי אכחור".
עם רזליים טובות ועם שכז לחשוש
לזהר לא אלכת ברחוב קצת לא טוב.

אם בכז לא ממצא את רחוב שמאהב -
לעזוב את העיר
ומצא אמרחב.
אז שטח פתוח
לאוויר ולרוח.

שם קורים הדברים,
שמדע אר,
אמטייליים עם רזליים
וראש כזו שלך.

כשיקרה הדבר
אז לפחד, אז גליס,
ממשיך ומלך
ומראה שגליס.

אך אתה ממשיך - גם אם יש ססרה,

מתוך תפילתו של ר' אלימלך מליז'נסק

"...אדרבה, תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם,
ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך,
ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה. ותחזק אותנו באהבה
אליך כאשר גלוי וידוע לפניך, שיהא הכל נחת רוח אליך...
אמן כן יהי רצון..."

עצות לחיים טובים

- ❖ להיות הראשון שאומר "הי" או "אהלן" או
סתם "שלום".
- ❖ לסלוח. גם לעצמך, גם לאחרים.
- ❖ להתייחס לכל מי שפוגשים כפי שאתה רוצה
שיתייחסו אליך.
- ❖ לרכוש חברים חדשים, אבל לא על חשבון
החברים הוותיקים.
- ❖ לא להרים ידיים ולא לוותר.
- ❖ ניסים אמיתיים התרחשו לא רק בימים
ההם, הם מתרחשים גם בזמן הזה.
- ❖ כשאתה יודע שאתה זקוק לעזרה, אל תהסס
לבקש אותה.
- ❖ לעשות מצוות בסתר, לא על מנת לקבל
תודה, רק למען הסיפוק.
- ❖ לחייך. הרבה. כמה שיותר. החיוך לא עולה כסף
וערכו לא יוחלף בשום דבר.
- ❖ להיות לבבי ואדיב. אפילו יותר ממש שצריך.
- ❖ אף פעם לא להפסיק להתלהב. הגישה
החיובית היא סם החיים.

"האדם דומה לציפור -

בכוחה של הציפור לדאות

מעלה מעלה,

אבל בתנאי שתניע את

כנפיה

ללא הרף.

אם תפסיק את מעופה לרגע -

הרי היא צונחת ונופלת"

ר' ישראל סלנטר

אבי לניר

לפני שלוש שנים בערך, נכנסה אישה לתחנת דלק, היא תדלקה והושיטה למתדלק את כרטיס האשראי שלה. הוא הסתכל בכרטיס ואמר לה: "שם המשפחה שלך לניר? פעם היה טייס עם אותו שם משפחה. לניר. הוא היה איש.... אגדה." האישה אמרה: אתה זוכר את האיש הזה? הוא אמר: אם אני זוכר נכון, קראו לו אבי, כן אבי לניר. הוא היה טייס בכיר מאד, ידע את הסודות הכי שמורים בחיל-האוויר. במלחמת יום-הכיפורים הוא נפל בשבי הסורי. הם עינו אותו אבל הוא לא דיבר. הם עינו אותו עד מוות." האישה אמרה: אתה יודע, אני הייתי אשתו. היום נולדה הנכדה השישית שלנו. ששה נכדים. זאת הנקמה שלנו בגורל" שניהם, מיכל לניר ומוכר הדלק עמדו ובכו.

אחרי מותו קיבל אבי לניר את עיטור העוז. בתעודה נכתב: סגן אלוף אבי לניר צנח והגיע חי לקרקע, נתפס ונלקח בשבי. עונה למוות ע"י חוקריו ולא חשף כל מידע. במעשיו אלה גילה אומץ לב, נאמנות והקרבה עילאית."

אני לא שמעתי עליו כלום עד להכנת הערב הזה. אני מוכרחה להגיד ששאלתי הרבה אנשים אם השם אבי לניר אומר להם משהו. רובם אמרו: לא. אני מקווה שאחרי הערב הזה אתם תספרו עליו כי אנשים שמספרים עליהם סיפור, לא מתים... אבי לניר יכול היה לחיות. הוא יכול היה לראות את הילדים שלו ואת הנכדים שלו. הוא מת, כי הוא בחר לשתוק. היו שבויים שדיברו. למה לניר שתק? איזה סודות הוא ידע? אבי לניר ידע על מערכת נשק סודית של חיל האוויר שגם היום, 34 שנה אחרי המלחמה, אסור לדבר עליה. בממשלה של גולדה היו אולי שני שרים שידעו מה שאבי ידע. חוקר האטום יובל נאמן סיפר כי כמה ימים אחרי הפסקת האש שלחה גולדה הודעה חשאית לאמריקאים וביקשה להיכנס למשא ומתן עם הסורים. לגולדה היה דחוף מאד להחזיר אותו הביתה פן לא יעמוד בעינויים וידבר. גולדה לא ידעה שכשההודעה הזאת נשלחה לאמריקאים, לניר כבר לא היה בין החיים.

אבי לניר ניצל בנס ארבע פעמים ממוות בעת טיסה. ארבע פעמים הוא צנח בשלום. ואז, בא ה-13 באוקטובר 73.

מיכל פגשה את אבי בפעם האחרונה בלילה שלפני ה-13 באוקטובר, בבסיס בחצור. אחרי הפגישה היא נכנסה לחדרה נוראה ואמרה לחברה שלה: מחר יגיע האסון. ב-13 באוקטובר, מתרחשת שורה של ארועים שמיקל קוראת להם חוסר מזל היסטרי. עשר וחצי בבקר. מאז הפגישה עם אבי אמש מיכל בחרדה איומה. מתקשרת לבסיס ומבקשת את אבי. "מלחמה, אין שיחות פרטיות" עונה המזכירה.

"זה בקשר לתפקיד שלך" מיכל משקרת. היא מוכרחה לדבר איתו, לומר לו שלא יצא היום לטיסה. לא היום...

אבי בדיון.

"תגידי לו שיתקשר לאשתו" היא אומרת למזכירה. מיכל מחכה. כל רגע כמו נצח. ואבי לא מתקשר. היא מתקשרת שוב.

המזכירה אומרת: אוי, מצטערת, שכחתי להגיד לו. הוא כבר יצא."

בשעה שבה טלפנה מיכל, אבי מגיע למטסים. עד אותו יום, היום השמיני למלחמה, הוא כמעט לא טס. כמפקד טייסת 101 הוא עסק בענייני פיקוד: ישיבות מטה, טלפונים, הערכות מצב. הוא מותש אבל מתעקש להחליף את הטייס שנמצא בכוננות והוא עולה לטיסה. טיסת פטרול בצפון.

המטוס שלו נפגע ע"י טיל סורי. החיילים למטה ראו שני טילים עולים לשמים ומצנח יורד למטה ממש על הקו של הסורים. והנה עוד ביש מזל: אבי מצליח להסית את המטוס שלו לעבר ישראל, אבל כשהוא נוטש אותו הרוח סוחפת את המצנח שלו לשטח הסורי לא רחוק מעמק הבכא.

לניר צנח בשלום. הוא רץ לכיוון סוריה... מנסה להסתתר, עכשיו מתחיל מרדף מי יגיע אליו יותר מהר הסורים או צה"ל. הסורים הגיעו ראשונים. לניר קם, הלך לעבר שרייטת סורית שחיכתה לו, אחר-כך הועבר לג'יפ ונעלם. מאותו רגע לא ידעו עליו כלום בארץ.

קיסנינג'ר, שר החוץ האמריקני, הגיע לארץ עם רשימת השבויים החיים בדמשק. למיכל היה ברור: אבי לא ברשימה.

בשישה ליוני 74 גופתו מוחזרת לארץ.

איתן הבר, חברו הטוב של אבי לניר, אמר עליו:

הוא היה האיש המושלם ביותר שהכרתי מעודי. אבי ממלא את חיי. בדמיוני אני מפליג אל בית הכלא הסורי, מה אמר? מה חשב כשפגעו בו הצליפות והמכות?
האיש הצעיר הזה יכול היה להיות רמטכ"ל או ראש ממשלה אבל בסופו של דבר הוא זה שקבע את גורלו כשבחר לשתוק עד מוות.
ומיכל אשתו אומרת עליו:
הוא היה גבור חיי.

מכתבו האחרון של רון ארד למשפחתו לפני שנותק עימו הקשר כליל:

היום יום ראשון (ראש השנה שלנו , אני חושב) 27/09/87

אני מוכרח לומר שאני מאוד משתוקק לראות אתכם (הרבה זמן צבר , שנה נכון?) לפעמים אני חולמך עליכם אבל משתדל לא לחשוב יותר מדי במשך היום, כדי לא להיות יותר מדי מדוכא. בדרך כלל בריאותי טובה ואני מרגיש טוב, הם מתנהלים ומתייחסים אליי טוב.

היד שלי משתפרת לאט לאט, אבל היא תהיה בסדר היום שאחזור לפעילות מלאה (אם אלהים והמנהיגים ירצו בכך, בהרכת האל וברצונם הטוב של המנהיגים).

אני מתפלל לכך כל יום שצות רבות ואני מקווה שאתם עושים את אותו הדבר. אני יודע שזה קשה לבקש אבל נסו לעשות הכל בשיא. אני לא יודע איך אבל בבקשה אימרו מהו שם המצלה, המנהיגים שלנו, לממשלה, לכל מי שיכול לעשות מהו להוציא אותי מכאן.

צפו כמיטב יכולתכם כיוון שלפנון זה לא מקוט להיות בו, וכיוון שאני מאוד רוצה לראות את כולכם , שכן אדם לא צריך להיות מוחלק בשי כשיש אפשרויות אחרות. עם תקווה ורצון טוב כל דבר יכול לקרות. תבצלו כאילו אין זמן, אתם מוכרחים לדבר, אנתנו (השבוים השני הצדדיים)

חינו בידיכם ואנו שמים מבטחנו בכם. אני מוכרח לומר לך תמי, שצכשיו אני מבין את רצונך לעזור לאסירים (לאו דווקא לשבוים מלחמה), נושא שדיברנו עליו פעמים רבות. את יכולה לעשות מהו למצן אסירי האיראן הלה, לעזור להם להצביע את הזמן ולחיות מצט יותר טוב (מצט יותר מזון, ספר תפילה כל דבר שאת יכולה לעשות לה משהו!) את לא מתארת לעצמך כמה כל דבר קטן הוא בעל משמעות לאדם בודד ומרוחק.

את הדברים החשובים ביותר שרציתי לומר לכם כבר כתבתי, אני בסך הכל בסדר ומרגיש בדרך כלל טוב, מתייחסים אליי טוב, אני חייב לבקש ממך לבנות את הבית שלנו (החדש), תמשיכי לעדף את הילדה שלנו כמיטב יכולתך (את יכולה לעשות זאת, אני מקווה שאראה את כולכם בקרוב) רק הסתכלו אחורנית ותראו שצברה שנה ומצט מאוד דברים נעים, השתדלו לעשות יותר לטובת כולנו .

אני יודע שנה קשה אבל אימרו למישהו שצלינו לגשר על מחסומי השניאה, הפחד, החסרנות באמצעות איכפתיות, אהבה ורחמים... צ"י כק הכל יראה אחרת. שאלזהים יצלור לנו לראות אחד את השני בקרוב מאוד בשנה החדשה הזו.

בקרוב יהיה יום כיפור, ואני מתפלל איתכם ביחד שאלזהים יברק את כולנו. נקווה שהוא יצלור למנהיגים להחליט את ההחלטות הנכונות.

אני מקווה שאת שומרת על עצמך וכף האחרים גם כן. אל תוותרו עוד יהיו ימים אחרים. אני מנסה לא לוותר כמיטב יכולתי, אני עוצר את נשאתי ומחזיק אצבעות.

אוהב את כולכם לעולם, רון.